รวมคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ประจำปี ๒๕๖๔

เล่ม ๔

รวมคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ
ประจำปี ๒๕๖๔
เล่ม ๔

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
Office of The Constitutional Court

ชื่อหนังสือ **รวมคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ ประจำปี ๒๕๖๔ เล่ม ๔**
ISBN: 978-616-8033-79-1
ปีที่พิมพ์ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๕
จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม
จัดทำโดย สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ (อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์)
เลขที่ ๑๒๐ หมู่ที่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐
โทรศัพท์ ๐-๒๑๔๑-๗๗๗๗
โทรสาร ๐-๒๑๔๓-๙๕๒๒
www.constitutionalcourt.or.th
E-mail: saraban@constitutionalcourt.or.th
พิมพ์ที่ บริษัท แอคทีฟ พริ้นท์ จำกัด
๙ ซอยลาดพร้าว ๖๔ แยก ๑๔ แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐
โทร. ๐-๒๕๓๐-๔๑๑๔ โทรสาร ๐-๒๑๐๘-๘๙๕๐-๕๑
E-mail : tanapress@gmail.com

สารบัญ

หน้า

คำวินิจฉัยที่ ๒๐/๒๕๖๔

เรื่อง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่ ๓

- ความเห็นส่วนตนของ นายวรวิทย์ กังศศิเทียม ๑๔
- ความเห็นส่วนตนของ นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ๒๐
- ความเห็นส่วนตนของ นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ๒๗
- ความเห็นส่วนตนของ นายปัญญา อุดชาชน ๓๒
- ความเห็นส่วนตนของ นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม ๓๘
- ความเห็นส่วนตนของ นายวิรุฬห์ แสงเทียน ๔๓
- ความเห็นส่วนตนของ นายจิรนิติ หะวานนท์ ๔๗
- ความเห็นส่วนตนของ นายนภดล เทพพิทักษ์ ๕๐
- ความเห็นส่วนตนของ นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์ ๕๓

คำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๖๔

เรื่อง พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง หรือไม่ ๖๓

- ความเห็นส่วนตนของ นายวรวิทย์ กังศศิเทียม ๗๐
- ความเห็นส่วนตนของ นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ๗๕
- ความเห็นส่วนตนของ นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ๘๐
- ความเห็นส่วนตนของ นายปัญญา อุดชาชน ๘๕
- ความเห็นส่วนตนของ นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม ๙๑
- ความเห็นส่วนตนของ นายวิรุฬห์ แสงเทียน ๙๕
- ความเห็นส่วนตนของ นายจิรนิติ หะวานนท์ ๙๙
- ความเห็นส่วนตนของ นายนภดล เทพพิทักษ์ ๑๐๒
- ความเห็นส่วนตนของ นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์ ๑๐๕

หน้า

คำวินิจฉัยที่ ๒๒/๒๕๖๔

เรื่อง คณะกรรมการการเลือกตั้งขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ ว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่.....๑๑๓

- ความเห็นส่วนตนของ นายวรวิทย์ กังศศิเทียม.....๑๓๑
- ความเห็นส่วนตนของ นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ.....๑๔๐
- ความเห็นส่วนตนของ นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์.....๑๔๙
- ความเห็นส่วนตนของ นายปัญญา อุดชาชน.....๑๕๘
- ความเห็นส่วนตนของ นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม.....๑๖๔
- ความเห็นส่วนตนของ นายวิรุฬห์ แสงเทียน.....๑๘๑
- ความเห็นส่วนตนของ นายจิรนิติ หะวานนท์.....๑๙๑
- ความเห็นส่วนตนของ นายนภดล เทพพิทักษ์.....๑๙๕
- ความเห็นส่วนตนของ นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์.....๒๐๒

คำวินิจฉัยที่ ๒๓/๒๕๖๔

เรื่อง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ หรือไม่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่.....๒๑๗

- ความเห็นส่วนตนของ นายวรวิทย์ กังศศิเทียม.....๒๒๘
- ความเห็นส่วนตนของ นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ.....๒๓๕
- ความเห็นส่วนตนของ นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์.....๒๔๓
- ความเห็นส่วนตนของ นายปัญญา อุดชาชน.....๒๕๑
- ความเห็นส่วนตนของ นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม.....๒๕๕
- ความเห็นส่วนตนของ นายวิรุฬห์ แสงเทียน.....๒๖๔
- ความเห็นส่วนตนของ นายจิรนิติ หะวานนท์.....๒๖๙
- ความเห็นส่วนตนของ นายนภดล เทพพิทักษ์.....๒๗๒
- ความเห็นส่วนตนของ นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์.....๒๗๖

หน้า

คำวินิจฉัยที่ ๒๔/๒๕๖๔

เรื่อง ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ ว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ นายสิระ เจนจาคะ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) หรือไม่ ๒๘๗

- ความเห็นส่วนตนของ นายวรวิทย์ กังศศิเทียม ๓๑๐
- ความเห็นส่วนตนของ นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ.....๓๑๗
- ความเห็นส่วนตนของ นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์.....๓๒๒
- ความเห็นส่วนตนของ นายปัญญา อุดชาชน.....๓๒๗
- ความเห็นส่วนตนของ นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม.....๓๓๓
- ความเห็นส่วนตนของ นายวิรุฬห์ แสงเทียน ๓๔๑
- ความเห็นส่วนตนของ นายจิรนิติ หะวานนท์.....๓๕๔
- ความเห็นส่วนตนของ นายนภดล เทพพิทักษ์.....๓๕๘
- ความเห็นส่วนตนของ นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์.....๓๖๕

คำวินิจฉัยที่ ๒๐/๒๕๖๔

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๐/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๓๐/๒๕๖๓**

วันที่ ๑๗ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง **ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง** **ผู้ร้อง**

- **ผู้ถูกร้อง**

เรื่อง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางส่งคำโต้แย้งของผู้ร้องทั้งสอง (นางสาวพวงเพชร เหงคำ ที่ ๑ และ นางเพิ่มทรัพย์ แซ่อึ้ง ที่ ๒) ในคดีแพ่งหมายเลขดำที่ ยชพ ๑๐๕๖/๒๕๖๓ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ ข้อเท็จจริงตามหนังสือส่งคำโต้แย้งของผู้ร้องทั้งสองและเอกสารประกอบสรุปได้ดังนี้

ผู้ร้องทั้งสองยื่นคำร้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ขอให้มีคำสั่งรับจดทะเบียนสมรส เนื่องจากผู้ร้องทั้งสองเป็นคู่ชีวิตที่มีเพศสภาพและการดำเนินวิถีชีวิตทางเพศเป็นหญิงรักหญิงหรือบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศใช้ชีวิตคู่ร่วมกันมานานกว่า ๑๐ ปี ในลักษณะคู่ชีวิตซึ่งมีความสัมพันธ์ บทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบต่อกันเช่นคู่สมรสตามกฎหมาย โดยเมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ผู้ร้องทั้งสองยื่นคำขอจดทะเบียนสมรสพร้อมหลักฐานประกอบการจดทะเบียนสมรสที่สำนักงานเขตบางกอกใหญ่

กรุงเทพมหานคร แต่นายทะเบียนเขตบางกอกใหญ่แจ้งให้ทราบว่าผู้ร้องทั้งสองเป็นบุคคลที่มีเพศกำเนิดเหมือนกันคือผู้หญิงกับผู้หญิงจึงไม่สามารถจดทะเบียนสมรสได้ เนื่องจากระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. ๒๕๔๑ กำหนดให้กรอกคำร้องขอจดทะเบียนและบันทึกทะเบียนครอบครัว (แบบ คร. ๑) ในระบบ ซึ่งการสมรสต้องเป็นบุคคลเพศชายกับเพศหญิงโดยกำเนิดเท่านั้น ต่อมาวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓ ผู้ร้องทั้งสองยื่นอุทธรณ์คำสั่งไม่รับคำร้องขอจดทะเบียนและบันทึกทะเบียนครอบครัวและขอให้เจ้าหน้าที่จดทะเบียนสมรสให้ และวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๓ สำนักงานเขตบางกอกใหญ่มีหนังสือแจ้งว่าทำหนังสือชี้แจงการอุทธรณ์ไปยังนายทะเบียนกรุงเทพมหานครเพื่อพิจารณา และได้รับแจ้งผลการพิจารณาอุทธรณ์ตามหนังสือ ที่ กท ๕๗๐๐/๒๖๙๙ ลงวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๖๓ ว่าการที่นายทะเบียนเขตบางกอกใหญ่มีคำสั่งไม่รับจดทะเบียนสมรสเนื่องจากผู้ร้องทั้งสองมีเพศสภาพเดียวกันจึงไม่เป็นไปตามเงื่อนไขแห่งการสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ คำอุทธรณ์ของผู้ร้องทั้งสองฟังไม่ขึ้น ให้ยกอุทธรณ์

ผู้ร้องทั้งสองเห็นว่า การปฏิเสธคำขอจดทะเบียนสมรสด้วยเหตุที่เป็นบุคคลที่มีเพศกำเนิดเหมือนกันไม่สามารถจดทะเบียนสมรสได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ นั้น เป็นการโต้แย้งสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ ทำให้ได้รับความเดือดร้อนเสียหาย ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ไม่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญให้เสมอกันในทางกฎหมาย ถูกเลือกปฏิบัติและไม่ได้รับความเป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศ อันเนื่องมาจากหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๔๗๘ และกฎกระทรวงซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๔๗๘ ข้อ ๓ เป็นการตัดโอกาสการได้รับอนุญาตให้จดทะเบียนสมรสเหมือนคู่สมรสอื่น ๆ ที่เป็นเพศหญิงและเพศชายโดยกำเนิด ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ปวงชนชาวไทยทุกคนควรจะได้รับ การปฏิเสธคำขอจดทะเบียนสมรสไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น การที่นายทะเบียนเขตบางกอกใหญ่ไม่รับจดทะเบียนให้แก่ผู้ร้องทั้งสองย่อมเป็นการกระทำที่กระทบสิทธิและหน้าที่ของผู้ร้องโดยตรง จึงยื่นคำโต้แย้งต่อศาลเยาวชนและครอบครัวกลางว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ โดยให้เหตุผลดังนี้

๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐ กำหนดคำว่า “เพศสภาพ” ไว้ในบันทึกเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” ห้ามเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่อง “เพศ” นอกจากหมายถึงความแตกต่างระหว่างชายและหญิงแล้ว ยังหมายถึงความแตกต่างของบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศ หรือเพศสภาพ หรือความหลากหลายทางเพศด้วย ดังนั้น คำว่า “เพศ” ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ วรรคสาม จึงรวมถึงการห้ามเลือกปฏิบัติเพราะความแตกต่างของบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศ หรือเพศสภาพ หรือความหลากหลายทางเพศแตกต่างจากเพศที่ผู้นั้นถือกำเนิดด้วย

๒. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ไม่สอดคล้องกับหลักการทั่วไปของการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ ขัดต่อหลักนิติธรรม ซึ่งการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลต้องไม่สร้างภาระต่อสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควร แต่บทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ กลับให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐในการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายในทางรูปแบบ ที่ส่งผลกระทบต่อความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา ส่งผลกระทบต่อสิทธิในการก่อตั้งครอบครัว ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ปวงชนชาวไทยควรจะได้รับและคู่ชีวิตเพศเดียวกันพึงได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกับคู่สมรสโดยทั่วไป เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมุ่งคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลโดยให้ถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องปกป้องคุ้มครองให้ประชาชนสามารถดำรงตนอยู่ในรัฐได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีความภาคภูมิใจและมีคุณค่าทั้งต่อตนเองและในการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น นอกจากนี้ การที่บทบัญญัติมาตรา ๑๔๔๘ บัญญัติให้ “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว ...” นั้น เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๗๗ ในขณะที่ปัจจุบันประเทศไทยได้ตราพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไว้ในมาตรา ๓ และมาตรา ๑๗ การที่นายทะเบียนเขตบางกอกใหญ่ไม่จดทะเบียนสมรสให้แก่ผู้ร้องทั้งสองโดยอ้างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมกับประชาชนกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ และกติการะหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าร่วมลงนามและให้สัตยาบัน เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR) เป็นต้น

๓. การสมรสเป็นการก่อตั้งสถาบันทางสังคมอันเป็นมูลฐานเก่าแก่ในการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์มนุษย์ ซึ่งเรียกว่า สถาบันครอบครัว ในต่างประเทศมีการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เช่น กฎหมายที่ให้สิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ หรือสิทธิในการเข้าถึงการรับบริการอนามัยเจริญพันธุ์อย่างเท่าเทียมกับคู่สมรสชายและหญิง สิทธิในการสมรสจึงไม่อาจพิจารณาเพศของมนุษย์โดยใช้สรีระเป็นเกณฑ์ การเจาะจงว่ามนุษย์มีเพียงสองเพศ คือเพศชายและเพศหญิง ส่งผลต่อการรับรองสิทธิและสถานะของบุคคลตามกฎหมายที่ยึดตามเพศสภาพเพียงประการเดียว ไม่ได้ให้ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึก ความปรารถนา รสนิยม หรือความแตกต่างภายในสภาพจิตใจของแต่ละบุคคล

ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางเห็นว่า ผู้ร้องทั้งสองโต้แย้งว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ ซึ่งศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวบังคับแก่คดี และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น จึงส่งคำโต้แย้งดังกล่าวต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง

ประเด็นพิจารณาเบื้องต้นมีว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับหนังสือส่งคำโต้แย้งของผู้ร้องทั้งสองไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง หรือไม่ เห็นว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางส่งคำโต้แย้งของผู้ร้องทั้งสองเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางจะใช้บังคับแก่คดี เมื่อผู้ร้องทั้งสองโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าบทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้มาก่อน กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง จึงมีคำสั่งรับไว้พิจารณาวินิจฉัย ส่วนที่โต้แย้งว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ และมาตรา ๕ หรือไม่ นั้น เห็นว่า มาตรา ๔ และมาตรา ๕ เป็นบททั่วไปที่วางหลักการคุ้มครองเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของบุคคล และความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญไว้ โดยมิได้มีข้อความที่เป็นการคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพไว้เป็นการเฉพาะ ศาลรัฐธรรมนูญไม่จำต้องวินิจฉัยในส่วนนี้

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำโต้แย้งของผู้ร้องทั้งสองและเอกสารประกอบแล้ว เห็นว่า คดีเป็นปัญหาข้อกฎหมายและมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ จึงไม่ทำการไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๘ วรรคหนึ่ง กำหนดประเด็นที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น” วรรคสอง บัญญัติว่า “สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติหรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับบุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ” วรรคสาม บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้” และวรรคสี่ บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ” มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุและจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย” และวรรคสอง บัญญัติว่า “กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง” และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครอง

ตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” วรรคสอง บัญญัติว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” และวรรคสาม บัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้”

การจัดทำและรวบรวมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในอดีตเกิดจากแนวคิดที่ว่ากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่บังคับใช้อยู่ในช่วงเวลานั้นกระจัดกระจาย เพื่อให้สมแก่กาลสมัย ความเจริญ พาณิชยกรรมแห่งบ้านเมือง และทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ สมควรจะนำมารวบรวมไว้แห่งเดียวกันและจัดเข้าเป็นหมวดหมู่ ซึ่งในชั้นการยกร่างกฎหมาย คณะกรรมการร่างกฎหมายอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของต่างประเทศเป็นแนวทางในการดำเนินการ โดยคำนึงถึงความมั่นคง วัฒนธรรม และวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยเป็นสำคัญ สำหรับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัวบัญญัติขึ้นเป็นครั้งแรกตามพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช ๒๔๗๗ มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๗๘ ต่อมามีการปรับปรุงโดยพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. ๒๕๑๙ มีผลใช้บังคับมาจนถึงปัจจุบัน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ บัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้” เป็นบทบัญญัติที่กำหนดเงื่อนไขของการสมรสไว้ ๒ ประการ คือ เป็นการสมรสระหว่าง “ชายและหญิง” และต้องมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้ โดยความหมายของการสมรส หมายถึง การที่ชายและหญิงตกลงที่จะใช้ชีวิตร่วมกันด้วยความสมัครใจ มีความสัมพันธ์ฉันสามีภริยาเพื่อการสืบเผ่าพันธุ์ มีความผูกพันช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ภายใต้ศีลธรรม จารีตประเพณี หลักศาสนา และกฎหมายของแต่ละสังคม เป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งสถาบันครอบครัวที่ถือเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมเพื่อผลิตสมาชิกใหม่ให้แก่สังคมและเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างบทบาทที่เชื่อมโยงกับสถาบันอื่น ๆ ของสังคม การสมรสจึงสงวนไว้เฉพาะชายและหญิงตามเพศที่กำเนิดให้สามารถเป็นคู่สมรส เป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายได้ คำว่า “เพศ” (sex) หมายถึง ลักษณะทางชีวภาพที่ใช้ในการแบ่งแยกกลุ่มมนุษย์ออกเป็นผู้หญิงและผู้ชาย ส่วน “เพศสภาพ” หรือ “สถานะเพศ” (gender)

หมายถึง ลักษณะในเชิงสังคมและจิตวิทยาสังคมที่ใช้เป็นพื้นฐานในการแบ่งแยกกลุ่มมนุษย์ว่า “เป็นหญิง” (feminine) “เป็นชาย” (masculine) การที่บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศอ้างว่าตนมีเสรีภาพในการที่จะอยู่กินกับบุคคลใดย่อมสามารถขอจดทะเบียนสมรสได้นั้นเป็นเพียงความรู้สึกและความพึงพอใจทางเพศที่วัดจากการแสดงออกหรือบทบาททางเพศที่แสดงออกในลักษณะของความชอบ โดยอาจเรียกกลุ่มคนที่มีความพึงพอใจทางเพศแบบนี้ว่า บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ หรือความเชื่อมโยงทางเพศ หรือบุคคลที่เกิดมามีภาวะทางร่างกายหรือจิตใจไม่ตรงกับเพศที่อาจมีมาตั้งแต่กำเนิดหรือในภายหลัง เช่น คนที่ชอบเพศเดียวกัน (หญิงรักหญิง Lesbian ชายรักชาย Gay) คนที่ชอบทั้งสองเพศ (Bisexual) และกลุ่มข้ามเพศ (Transgender) ตลอดจนคนที่รักได้ทุกเพศ หรืออาจไม่สนใจเรื่องเพศก็ได้ (Queer) และขยายไปถึงผู้ที่มีอวัยวะทั้งสองเพศ (Intersex) เป็นต้น ข้อสังเกตในการจำแนกเหล่านี้ล้วนเปรียบเทียบจากหลักในเรื่องเพศชายและหญิงทั้งสิ้น

ข้อโต้แย้งของผู้ร้องทั้งสองที่ว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ กำหนดให้การสมรสกระทำได้ระหว่างชายและหญิงเท่านั้น เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศ อันเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสองและวรรคสาม นั้น เห็นว่า รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลจะต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ แต่การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวต้องเคารพกฎหมายภายในประเทศ เคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น รวมทั้งจารีตประเพณี หลักศาสนา วัฒนธรรม ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสังคมของรัฐหรือประเทศนั้น ๆ และต้องไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ หรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น กฎหมายเป็นเครื่องมือที่ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสงบสุข พื้นฐานของกฎหมาย นอกจากจะเป็นไปตามกฎแห่งธรรมชาติแล้ว ยังเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีของแต่ละสังคม กฎหมายจะบังคับใช้ได้อย่างยั่งยืน ต้องเป็นที่ยอมรับและไม่ขัดกับความรู้สึกของคนในประเทศนั้น ๆ เพราะขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีที่แตกต่างกันของแต่ละสังคมย่อมเป็นที่มาของกฎหมายที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้น กฎหมายตามขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีในแต่ละประเทศจึงอาจแตกต่างกัน ในเรื่องการสมรสตามจารีตประเพณี วิถีสังคมไทย

ตลอดจนแนวทางปฏิบัติและการตีความกฎหมายของประเทศไทยมีความเชื่อถือสืบต่อกันมาว่าการสมรสสามารถกระทำได้เฉพาะชายและหญิงเท่านั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ เป็นบทบัญญัติที่สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติและจารีตประเพณีที่มีมาช้านาน วัตถุประสงค์ของการสมรสคือการที่ชายและหญิงอยู่กินกันฉันสามีภริยาเพื่อสร้างสถาบันครอบครัว มีบุตร ดำรงเผ่าพันธุ์ตามธรรมชาติ และมีการสืบทอดทรัพย์สิน มรดก มีการส่งต่อความผูกพันกันระหว่างพ่อ แม่ พี่ น้อง ลุง ป้า น้า อา ซึ่งการสมรสในระหว่างบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศอาจไม่สามารถสร้างความผูกพันอันละเอียดอ่อนดังกล่าวได้ ทั้งนี้ หากวิทยาการก้าวหน้ามีการค้นพบรายละเอียดเพิ่มขึ้นว่าสัตว์โลกบางประเภทมีพฤติกรรมหรือลักษณะทางชีวภาพแปลกแยกออกไปก็จัดให้เป็นกลุ่มต่างหากเพื่อแยกศึกษาต่อไป เช่นเดียวกับรัฐหรือผู้บัญญัติกฎหมายพบกลุ่มบุคคลที่มีวิถีทางเพศแตกต่างออกไป และถูกเบียดเบียนด้วยอคติ รัฐหรือผู้บัญญัติกฎหมายก็สามารถกำหนดการคุ้มครองได้เป็นการเฉพาะเรื่องเฉพาะกลุ่ม เพื่อคุ้มครองบุคคลผู้มีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิดหรือบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศซึ่งเป็นกลุ่มเฉพาะที่เป็นกรณียกเว้น (the exceptional case) เห็นได้จากมีการตราพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ เพื่อคุ้มครองและป้องกันสิทธิให้กับผู้ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ และส่งเสริมความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิง รวมถึงกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ขึ้นมาใช้บังคับ และขณะนี้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. .... และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ที่แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อให้สอดคล้องกับร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. .... เป็นต้น นอกจากนี้ กฎหมายมิได้บังคับให้ชายหญิงทุกคู่ต้องสมรสกัน บุคคลมีเสรีภาพที่จะเลือกอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาโดยไม่ต้องทำตามแบบของกฎหมาย ดังนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ จึงไม่ได้จำกัดเสรีภาพของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศในการอยู่ร่วมกัน และมิได้มีข้อความไปจำกัดสิทธิของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศในการทำนิติกรรมใด ๆ ตามกฎหมายที่อาจก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม และส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๖

สำหรับข้อโต้แย้งที่ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ นั้น เห็นว่า รัฐธรรมนูญบัญญัติให้บุคคลย่อมเสมอกันตามกฎหมาย ได้รับการคุ้มครอง

ตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และต้องไม่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศ มีเสรีภาพในการดำเนินชีวิตภายใต้หลักความเสมอภาคตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอันเป็นสาระสำคัญของบุคคล กล่าวคือ บุคคลที่มีข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญเหมือนกัน ย่อมต้องได้รับการปฏิบัติเหมือนกัน ขณะเดียวกันบุคคลที่มีข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญแตกต่างกัน ย่อมได้รับการปฏิบัติแตกต่างกัน นอกจากนั้น หลักความเสมอภาคของสิทธิในการจัดตั้งครอบครัวเกี่ยวกับเพศของคู่สมรสสามารถดำเนินการได้ โดยบัญญัติกฎหมายเฉพาะขึ้นมาใหม่เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนถึงกฎหมายหลักที่ได้วางรากฐานความเป็นสถาบันครอบครัวมาตั้งแต่อดีตกาล ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว บัญญัติให้ชายและหญิงเท่านั้นที่มีสิทธิสมรสกันตามกฎหมาย แม้จะดูเหมือนเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ เป็นกฎหมายที่มีเนื้อหาสาระมีเหตุผลสอดคล้องตามธรรมชาติ (True law is right reason, harmonious (in agreement) with nature) และเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีของสังคมไทย นอกจากการกำหนดให้สิทธิชายและหญิงเท่านั้นที่จะสมรสกันได้ตามกฎหมายแล้ว ยังมีบทบัญญัติอื่น ๆ ที่ดูเหมือนเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เช่น การกำหนดให้ชายหญิงที่จะหมั้นหรือสมรสกันต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ตามมาตรา ๑๔๓๕ และมาตรา ๑๔๔๘ ทรัพย์สินของหมั้นและสินสอดจะมีได้แต่เฉพาะชายหมั้นหญิงตามมาตรา ๑๔๓๗ การห้ามชายหญิงที่เป็นญาติสืบสายโลหิตสมรสกันตามมาตรา ๑๔๕๐ การห้ามจดทะเบียนซ้อนตามมาตรา ๑๔๕๒ และการห้ามหญิงหม้ายสมรสใหม่ภายในสามร้อยสิบวันตามมาตรา ๑๔๕๓ แท้จริงแล้วบทบัญญัติดังกล่าวมิใช่การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคล แต่เป็นการบัญญัติขึ้นโดยมีพื้นฐานบนหลักเหตุและผลทั้งสิ้น เช่น การห้ามบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบเจ็ดปีหมั้นและสมรสกันเป็นความเหมาะสมของสภาพร่างกายตามธรรมชาติ ของหมั้นเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี การห้ามชายหญิงที่เป็นญาติสืบสายโลหิตสมรสกันนอกจากเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีแล้ว ยังอาจมีผลให้บุตรที่เกิดขึ้นไม่สมบูรณ์ การห้ามหญิงหม้ายสมรสภายในสามร้อยสิบวัน เพราะเป็นระยะเวลาที่อาจตั้งครรภ์กับสามีคนก่อนได้ นัยความหมายของความเสมอภาคระหว่างชายกับหญิงมิใช่การบัญญัติกฎหมายให้ชายเป็นหญิงหรือให้หญิงเป็นชายเพราะเพศนั้นเป็นการแบ่งแยกมาโดยธรรมชาติ (an act of God) ซึ่งเพศที่ถือกำเนิดมานั้นเลือกไม่ได้ หากจะมีข้อยกเว้นบ้างก็ควรจะแยกออกไปคุ้มครองต่างหากเป็นการเฉพาะ

การให้ความเสมอภาคระหว่างชายหญิงจึงมิใช่การให้ถือว่าเหมือนกัน แต่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสมกับเพศสภาพของบุคคลนั้น ๆ ในการนี้ กฎหมายจะต้องรับรู้และแยกเพศชายและเพศหญิงเป็นหลักไว้ก่อน จึงจะให้ความเสมอภาคได้ เช่น หญิงมีประจำเดือน หญิงตั้งครรภ์ได้ หญิงมีสรีระที่อ่อนแอบอบบางกว่าชาย เห็นได้ว่า สิ่งที่ไม่เหมือนกันจะปฏิบัติให้เหมือนกันไม่ได้ การปฏิบัติให้ถูกต้องสอดคล้องกับวิถีของธรรมชาติจะสร้างความเสมอภาคระหว่างชายหญิงได้ มิใช่ถือเอาผู้ที่กำหนดเพศไม่ได้มารวมกับความเป็นหญิงชายที่แยกกันไว้อย่างชัดเจน การยอมรับสิ่งที่แตกต่างให้กลายเป็นสิ่งที่ไม่แตกต่างจึงไม่อาจกระทำได้ เมื่อพิจารณาถึงการสมรสระหว่างหญิงชายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในด้านสวัสดิการของรัฐก็สามารถทำได้ง่าย เช่น การลาคลอด การลาบวช การเบิกค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น หากไม่ได้กำหนดเพศไว้สำหรับกรณีดังกล่าว และเกิดกรณีสามีเบิกค่ารักษามะเร็งปากมดลูก ภริยาเบิกค่ารักษาต่อมลูกหมาก สามีเบิกค่าทำคลอด ทำให้ต้องมีการพิสูจน์ทั้งสภาพเพศและมีใบรับรองแพทย์ในทุกกรณี เมื่อคำนึงถึงสัดส่วนที่พึงจะเกิดขึ้น จึงเป็นการเพิ่มภาระให้รัฐและทำให้สิทธิของสามีภริยาที่เป็นชายจริงหญิงแท้ซึ่งเป็นมหาชนต้องถูกตรวจสอบไปด้วย ทำให้เกิดความล่าช้ามีอุปสรรคไม่ได้รับความเป็นธรรมไปโดยปริยาย นอกจากนี้ การไม่กำหนดเพศในการสมรสอาจมีผู้ที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มของผู้มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQI) มาจดทะเบียนสมรสเพื่อหวังผลประโยชน์ในสวัสดิการต่าง ๆ ของรัฐ หรือประโยชน์จากการลดหย่อนภาษี อันอาจส่งผลต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญและกฎหมายปัจจุบันมิได้ห้ามบุคคลเพศเดียวกันใช้ชีวิตคู่ร่วมกันและมีเพศสัมพันธ์กัน มิได้ห้ามการจัดพิธีแต่งงาน มิได้ห้ามทำประกันชีวิตระบุให้คู่ชีวิตเป็นผู้ได้รับประโยชน์ มิได้ห้ามทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกแก่คู่ชีวิต และทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกันก็มิได้ห้ามมิให้เป็นกรรมสิทธิ์รวม สำหรับข้อโต้แย้งของผู้ร้องทั้งสองที่อ้างว่า ไม่ได้รับสิทธิในฐานะคู่สมรส เช่น การให้ความยินยอมในการรักษาพยาบาล การได้รับสวัสดิการของคู่สมรส การได้รับประโยชน์จากกรมธรรม์หรือสิทธิการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากการละเมิด หรือสิทธิในฐานะทายาทโดยธรรม นั้น เห็นว่า สิทธิดังกล่าวมิได้เกิดจากสถานภาพการสมรสโดยตรง แต่เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นตามที่กฎหมายบัญญัติ ปัญหาดังกล่าวจึงสามารถแก้ไขได้โดยบทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะดังเช่นที่มีการยกร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. .... เพื่อให้สิทธิกับบุคคลเพศเดียวกันที่จะใช้ชีวิตร่วมกันให้มีสิทธิต่าง ๆ จึงเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ บัญญัติขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์ สืบสานการดำรงอยู่ของสังคมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่สังคมยึดถือ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชายและหญิงตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุ

ความแตกต่างในเรื่องเพศ มิได้ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น ทั้งยังช่วยส่งเสริมความมั่นคงของรัฐ และเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

อย่างไรก็ตาม เมื่อบริบทสังคมโลกและสังคมไทยในปัจจุบันยอมรับและเริ่มมีการให้สิทธิแก่บุคคลเกี่ยวกับสถานะทางเพศอย่างกว้างขวางมากขึ้น รัฐควรมีมาตรการที่เหมาะสมและสนับสนุนให้บุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศได้ใช้ชีวิตร่วมกัน โดยการตรากฎหมายเฉพาะเพื่อให้สิทธิและเพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม โดยมีข้อแนะนำว่ารัฐสภา คณะรัฐมนตรี และหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องสมควรพิจารณาดำเนินการตรากฎหมายเพื่อรับรองสิทธิและหน้าที่ของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศอย่างเหมาะสมต่อไป

นายวรวิทย์ กังศศิเทียม
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายปัญญา อุดชาชน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายวิรุฬห์ แสงเทียน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	นายจิรนิติ หะวานนท์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายนภดล เทพพิทักษ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ	นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน
ของ นายวรวิทย์ กังศศิเทียม ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๐/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๓๐/๒๕๖๓**

วันที่ ๑๗ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง **ผู้ร้อง**

\- **ผู้ถูกร้อง**

ประเด็นวินิจฉัย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

ความเห็น

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ และมาตรา ๕ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๑ บททั่วไป โดยมาตรา ๔ เป็นบทบัญญัติที่วางหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล และมาตรา ๕ เป็นบทบัญญัติที่วางหลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญไว้ หากบทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้ ซึ่งบทบัญญัติทั้งสองหาได้มีข้อความใดที่วางหลักการคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพไว้เป็นการเฉพาะ จึงไม่จำต้องวินิจฉัยในส่วนนี้

ประเด็นพิจารณาต่อไปมีว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิด

สิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น" วรรคสอง บัญญัติว่า "สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ" วรรคสาม บัญญัติว่า "บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญสามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้" และวรรคสี่ บัญญัติว่า "บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ" มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย" และวรรคสอง บัญญัติว่า "กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง" และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน" วรรคสอง บัญญัติว่า "ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน" วรรคสาม บัญญัติว่า "การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้" วรรคสี่ บัญญัติว่า "มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น หรือเพื่อคุ้มครองหรืออำนวยความสะดวกให้แก่เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ด้อยโอกาส ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม" และวรรคห้า บัญญัติว่า "บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม"

การจัดทำและรวบรวมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีแนวคิดมาจากกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ใช้อยู่ช่วงเวลานั้นกระจัดกระจายหลายแห่ง จึงเห็นสมควรจะนำมารวบรวมไว้แห่งเดียวกันและจัดเข้าเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้สมแก่กาลสมัยความเจริญ พาณิชยกรรมแห่งบ้านเมือง และทัดเทียมกับนานาประเทศ ในชั้นการยกร่าง คณะกรรมการร่างกฎหมายอาศัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของต่างประเทศมาเป็นแนวทางในการดำเนินการ โดยคำนึงถึงความมั่นคง วัฒนธรรม และวิถีชีวิตดั้งเดิม

ของสังคมไทยเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่มีการร่างบรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว แม้จะยกร่างโดยอาศัยต้นแบบแนวทางของต่างประเทศ แต่เนื่องจากครอบครัวชนชาวตะวันตกกับครอบครัวชนชาวไทยมีวิถีชีวิตที่มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน บทบัญญัติในส่วนนี้จึงยังคงลักษณะของบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนความเหมาะสมกับสภาพสังคมไทย

สำหรับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ บัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้” บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดเงื่อนไขแห่งการสมรสไว้ ๒ ประการ คือ การสมรสให้กระทำได้ก็ต่อเมื่อเป็นการสมรสระหว่าง “ชายและหญิง” และต้องมีอายุ ๑๗ ปีบริบูรณ์ เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้ โดยความหมายของการสมรสหมายถึง การที่ชายและหญิงตกลงที่จะใช้ชีวิตร่วมกันด้วยความสมัครใจ มีความสัมพันธ์อยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาเพื่อการสืบเผ่าพันธุ์จึงสงวนไว้เฉพาะชายและหญิงโดยกำเนิด มีความผูกพันช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ภายใต้ศีลธรรม จารีตประเพณี หลักศาสนาและกฎหมายของแต่ละสังคม และเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งสถาบันครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญ แต่ปัจจุบันแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในการสมรสและก่อตั้งครอบครัวมิได้จำกัดเฉพาะเพียงชายกับหญิงตามเพศที่กำเนิดเท่านั้น บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ หรือบุคคลที่เกิดมามีภาวะทางร่างกายหรือจิตใจไม่ตรงกับเพศที่มีมาตั้งแต่กำเนิด เช่น คนที่ชอบเพศตรงข้าม คนที่ชอบเพศเดียวกัน คนที่ชอบทั้งสองเพศ เป็นต้น การที่บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศอ้างว่าตนมีเสรีภาพในการที่จะอยู่กินกับบุคคลใดก็ได้ต้องสามารถจดทะเบียนสมรสได้นั้น เป็นเพียงความรู้สึกและความพึงพอใจทางเพศ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงออกซึ่งความรักได้ แต่การแสดงออกซึ่งความรักจะต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย ประเทศไทยที่ปัจจุบันกำหนดให้ผู้ที่จะขอจดทะเบียนสมรสกันได้ต้องเป็นชายกับหญิงเท่านั้น และการเป็นชายหรือหญิงต้องถือเอาตามเพศที่มีมาแต่กำเนิด การที่ประเทศไทยยังมิได้มีการบัญญัติกฎหมายหรือแก้กฎหมายเพื่อรับรองสิทธิในการสมรสของบุคคลดังกล่าว สืบเนื่องจากวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศีลธรรมอันดีของประชาชน ถึงแม้สิทธิในการสมรสถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานอันมีรากฐานจากหลักสิทธิมนุษยชน หลักกฎหมายธรรมชาติ และหลักสิทธิธรรมชาติ และมีการบัญญัติรับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights : UDHR) ข้อ ๒ และข้อ ๑๖ และหลักการยอกยาการ์ตา (The Yogyakarta Principles) ข้อ ๒๔ ว่า มนุษย์ทุกคนมีสิทธิในการสร้างครอบครัวโดยไม่ขึ้นกับวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ ครอบครัวมีหลายรูปแบบห้ามมิให้ครอบครัวใดตกเป็นเหยื่อของการเลือกปฏิบัติจากสาเหตุแห่งวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศของสมาชิก

คนหนึ่งคนใดในครอบครัว เป็นผลให้ประเทศกลุ่มหนึ่งให้การรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลเพศเดียวกันโดยการจดทะเบียนสมรส ในช่วงแรกประเทศกลุ่มนี้จะตรากฎหมายเฉพาะรับรองการจดทะเบียนคู่ชีวิตก่อนและพัฒนาจนถึงการรับรองให้มีการจดทะเบียนสมรสบุคคลเพศเดียวกัน โดยการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเดิมที่มีอยู่ ประเทศกลุ่มหนึ่งรับรองให้มีการจดทะเบียนสมรสหรือจดทะเบียนความสัมพันธ์ของบุคคลเพศเดียวกัน โดยการตราเป็นกฎหมายเฉพาะ รวมทั้งยังมีประเทศอีกกลุ่มหนึ่งที่มีคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของศาลเป็นบ่อเกิดในการรับรองให้มีการจดทะเบียนสมรสหรือจดทะเบียนความสัมพันธ์ของบุคคลเพศเดียวกัน เห็นได้ว่า รูปแบบการยอมรับหรือรับรองการสมรสของบุคคลเพศเดียวกันในแต่ละประเทศมีวิวัฒนาการที่หลากหลาย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความซับซ้อนของวัฒนธรรม ศาสนา กฎหมาย และบริบททางสังคมของแต่ละประเทศ

ในส่วนของประเทศไทย แม้บทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ กำหนดเงื่อนไขแห่งการสมรสไว้เฉพาะ “ชายและหญิง” แต่มิได้หมายความว่า กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศหรือคู่รักเพศเดียวกันจะถูกละเลยจากการเข้าถึงสิทธิตามกฎหมาย เห็นได้จากมีการตราพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ เพื่อคุ้มครองและป้องกันสิทธิให้กับผู้ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ และส่งเสริมความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิง รวมถึงกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศขึ้นมาใช้บังคับ และขณะนี้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. .... และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ที่แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อให้สอดคล้องกับร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. .... โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ซึ่งเจตนารมณ์ของการเสนอร่างกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวและรับรองความสัมพันธ์การอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวระหว่างบุคคลที่มีเพศเดียวกัน โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิต การเลิก การเป็นคู่ชีวิต สิทธิและหน้าที่ระหว่างคู่ชีวิต การจัดการทรัพย์สิน การรับบุตรบุญธรรม และมรดก อันสอดคล้องบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง และหลักการแห่งสิทธิมนุษยชนตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองและให้ความคุ้มครองไว้ ทั้งยังเป็นรูปแบบเช่นเดียวกับที่ประเทศส่วนหนึ่งนำมาใช้ในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวระหว่างบุคคลที่มีเพศเดียวกันด้วย

ข้อโต้แย้งของผู้ร้องทั้งสองที่ว่า เงื่อนไขของการสมรสที่กำหนดให้กระทำได้ระหว่างชายและหญิงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ทำให้บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไม่ได้รับความคุ้มครองใด ๆ จากกฎหมายในการอยู่ร่วมกันเหมือนกับคู่สมรสต่างเพศ และต้องประสบปัญหาจากการไม่มีกฎหมายรับรองสถานภาพคู่ชีวิต ทั้งยังต้องสูญเสียสิทธิตามกฎหมาย หรือไม่อาจเข้าถึงสิทธิตามกฎหมายครอบครัวที่สำคัญบางประการ เป็นบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ นั้น เห็นว่า

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดเงื่อนไขการสมรสโดยให้กระทำได้ เมื่อชายและหญิงมีอายุ ๑๗ ปีบริบูรณ์ เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้ การบัญญัติเงื่อนไขในเรื่องการสมรสไว้เฉพาะ “ชายและหญิง” เช่นนั้น เพื่อก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ชอบด้วยกฎหมายโดยอยู่บนพื้นฐานของวิถีชีวิต จารีตประเพณีและวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของสังคมไทยซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ การที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ มีข้อจำกัดในทางกฎหมายให้คู่สมรสต้องเป็นเพศตรงข้าม เป็นบทบัญญัติที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล ทั้งนี้ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ไม่ได้จำกัดเสรีภาพของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในการอยู่ร่วมกัน และไม่ได้มีข้อความไปจำกัดสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในการทำนิติกรรมใด ๆ ตามกฎหมายที่อาจก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคมแต่อย่างใด ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ ที่ให้ความคุ้มครองการใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลว่าต้องไม่กระทบกระเทือนความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ ได้บัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยกำหนดให้บุคคลย่อมเสมอกันตามกฎหมาย ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และต้องไม่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศ มีเสรีภาพในการดำเนินชีวิตภายใต้หลักความเสมอภาคของรัฐธรรมนูญก็ตาม แต่การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวก็ต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น เคารพกฎหมายภายในประเทศ รวมทั้งจารีตประเพณี ศาสนา วัฒนธรรม และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสังคมของรัฐ ซึ่งในเรื่องการสมรสตามจารีตประเพณี วิถีสังคมไทยตลอดจนแนวทางปฏิบัติและการตีความกฎหมายของประเทศไทยมีความเชื่อถือสืบต่อกันมาว่าการสมรสสามารถกระทำได้เฉพาะชายและหญิง การที่ผู้ร้องทั้งสองโต้แย้งว่าการสมรสของบุคคลเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ กำหนดให้การสมรสกระทำได้ระหว่างชายและหญิงเท่านั้น ย่อมเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เนื่องจากการสมรสเป็นเรื่องเสรีภาพส่วนบุคคลที่บุคคลพึงมีสิทธิเลือกที่จะกำหนดสถานะตนเองไม่ว่าจะเป็นเพศใดก็ตาม เห็นว่า เป็นกรณีที่ผู้ร้องทั้งสองอ้างสิทธิของบุคคลในการเลือกสมรส (the right to personal choice regarding marriage) เพื่อจะใช้เป็นเหตุผลสนับสนุนสิทธิในการสมรสของบุคคลเพศเดียวกันได้แล้วต่อไปในภายภาคหน้าก็จะมีบุคคลร้องอ้างสิทธิในการสมรสกับคู่ครองหลายคนได้ รวมทั้งอ้างสิทธิหรือเสรีภาพในการสมรสโดยไม่ต้องมีเงื่อนไขในเรื่องอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์อีกด้วย นอกจากนี้ หากมีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ในเงื่อนไขแห่งการสมรส ย่อมส่งผลกระทบให้ต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติของกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งมีถ้อยคำบ่งบอกถึงเพศตามกำเนิด เช่น “ชาย หญิง” และ “สามี ภริยา”

ที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายหลายฉบับ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และประมวลรัษฎากร เป็นต้น เมื่อปรากฏว่า ปัจจุบันมีการเสนอร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. .... และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เพื่อรับรองและคุ้มครองสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวและความสัมพันธ์การอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวระหว่างบุคคลที่มีเพศเดียวกัน อันเป็นการคำนึงถึงบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ เพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปตามหลักการแห่งสิทธิมนุษยชนและบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงแล้ว การกำหนดถึงสถานภาพคู่ชีวิต สิทธิในทรัพย์สินระหว่างคู่ชีวิต สิทธิตามกฎหมาย รวมทั้งสิทธิอื่น ที่ผู้ร้องประสงค์ให้รัฐคุ้มครอง เป็นหน้าที่และอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องพิจารณาในรายละเอียด เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับระบบกฎหมาย มิให้เป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม และแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่อการดำรงชีวิตของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศต่อไป

ดังนั้น บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ที่กำหนดเงื่อนไขการสมรสโดยให้กระทำได้เมื่อชายและหญิงมีอายุ ๑๗ ปีบริบูรณ์ ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม เป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๖ ทั้งยังคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชายและหญิงตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุความแตกต่างในเรื่องเพศตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม แต่อย่างใด

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

นายวรวิทย์ กังศศิเทียม
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๐/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๓๐/๒๕๖๓**

วันที่ ๑๗ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้ร้อง

\- ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

ความเห็น

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ซึ่งมีความมุ่งหมายให้เปิดกว้างสอดคล้องกับหลักสากล เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกันในระบอบประชาธิปไตย ให้สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ทันทีไม่ต้องรอให้มีการบัญญัติกฎหมายอนุวัติการมาใช้บังคับก่อน ทั้งนี้ ถ้าไม่ได้มีการกำหนดห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นแล้ว บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ดี การใช้สิทธิและเสรีภาพต้องไม่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ ต้องไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มีความมุ่งหมายกำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครอง มาตรานี้ประกอบด้วยสองส่วนหลักที่สำคัญ กล่าวคือ ส่วนที่หนึ่งรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนว่าประชาชนแต่ละคนมีสิทธิและเสรีภาพตราบเท่าที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายไม่จำกัดสิทธิและเสรีภาพ และในส่วนที่สอง กำหนดกรอบการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ว่าต้องไม่ใช้สิทธิและเสรีภาพที่มีลักษณะเป็นการกระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความสงบเรียบร้อยของสังคมและประชาชน หรือไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น และเป็นบทบัญญัติที่มีความมุ่งหมายเพื่อให้สิทธิแก่ประชาชนซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ให้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ เป็นบทบัญญัติที่มีความมุ่งหมายเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล ทั้งนี้ ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล ๔ ประการ ดังนี้

(๑) ต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม

(๒) ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ

(๓) จะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้

(๔) ต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

ในส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคสอง เป็นบทบัญญัติเพื่อป้องกันมิให้มีการตรากฎหมายขึ้นมาเพื่อจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นการเฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อมิให้เกิดการเลือกปฏิบัติ อันเป็นหลักสากลที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในนานาชาติ

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ เป็นบทบัญญัติที่มีความมุ่งหมายกำหนดหลักความเสมอภาคของบุคคล และห้ามการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม กล่าวคือ บัญญัติให้บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้ บทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นบทบัญญัติที่รับรองความเสมอภาคของบุคคลที่จะได้รับการปฏิบัติจากรัฐโดยเท่าเทียมกัน และบุคคลจะไม่ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งความไม่เป็นธรรมตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

สำหรับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ครอบครัว ที่บังคับใช้อยู่ในปัจจุบันปรับปรุงโดย “พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. ๒๕๑๙” ซึ่งในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ที่บัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจ

อนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้" หมายถึง ผู้ที่จะจดทะเบียนสมรสกันได้ต้องเป็นเพศชายกับเพศหญิงเท่านั้น เป็นบทบัญญัติในลักษณะ ๑ การสมรส หมวด ๒ เงื่อนไขแห่งการสมรส ตลอดจนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในบรรพ ๕ ครอบครัว ลักษณะ ๑ การสมรส หมวด ๒ เงื่อนไขแห่งการสมรส ในมาตราอื่น ๆ เช่น มาตรา ๑๔๔๙ มาตรา ๑๔๕๐ มาตรา ๑๔๕๒ มาตรา ๑๔๕๓ มาตรา ๑๔๕๘ และมาตรา ๑๔๖๐ หรือในหมวด ๓ ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา หรือในหมวด ๔ ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา เป็นต้น

ตามกฎหมายดังกล่าว เฉพาะชายและหญิงเท่านั้นที่สามารถสมรสเป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายได้ คำว่า "เพศ" (sex) หมายถึง ลักษณะทางชีวภาพที่ใช้ในการแบ่งแยกกลุ่มมนุษย์ออกเป็นผู้หญิงและผู้ชาย ส่วน "เพศสภาพ" หรือ "สถานะเพศ" (gender) หมายถึงลักษณะในเชิงสังคมและจิตวิทยาสังคมที่ใช้เป็นพื้นฐานในการแบ่งแยกกลุ่มมนุษย์ว่า "เป็นหญิง" (faminine) "เป็นชาย" (masculine) การที่บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศอ้างว่า ตนมีเสรีภาพในการที่จะอยู่กินกับบุคคลใดย่อมสามารถขอจดทะเบียนสมรสได้นั้นเป็นเพียงความรู้สึกและความพึงพอใจทางเพศหรือรสนิยมทางเพศที่วัดจากการแสดงออกหรือบทบาททางเพศที่แสดงออกในลักษณะของความชอบ โดยอาจเรียกกลุ่มคนที่มีรสนิยมทางเพศแบบนี้ว่า **บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ** หรือความเชื่อมโยงทางเพศ หรือบุคคลที่เกิดมามีภาวะทางร่างกายหรือจิตใจไม่ตรงกับเพศที่อาจมีมาตั้งแต่กำเนิดหรือในภายหลัง (LGBT อาจเพิ่ม QI ด้วย) ซึ่งหากแยกแยะจริง ๆ ก็มีอยู่ไม่กี่ประเภทเท่านั้น เช่น คนที่ชอบเพศเดียวกัน (Lesbian หญิงรักหญิง Gay ชายรักชาย) คนที่ชอบทั้งสองเพศ (Bisexual) และกลุ่มข้ามเพศ (Transgender) นอกจากนี้ก็มีพวกที่รักได้ทุกเพศ หรืออาจไม่สนใจเรื่องเพศก็ได้ (Queer ซึ่งก็น่าจะรวมกับพวกชอบสองเพศได้) และขยายไปถึงผู้ที่มีอวัยวะทั้งสองเพศ (Intersex) สองประเภทหลังเป็นเพียงขยายให้ดูเหมือนกับมีความหลากหลายมากขึ้นเท่านั้น ข้อสังเกตของการแยกแยะหลากหลายเหล่านี้ก็เริ่มจากการเปรียบเทียบจากหลักในเรื่องเพศชายและหญิงนั่นเอง

ข้อโต้แย้งของผู้ร้องทั้งสองที่ว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ กำหนดให้การสมรสกระทำได้ระหว่างชายและหญิงเท่านั้น เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพ เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศนั้น พิจารณาแล้วเห็นว่า แม้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และรัฐธรรมนูญจะได้บัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยกำหนดให้บุคคลย่อมเสมอกันตามกฎหมาย ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และต้องไม่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศ มีเสรีภาพในการดำเนินชีวิตภายใต้หลักความเสมอภาคของรัฐธรรมนูญ ความเสมอภาคดังกล่าว

ต้องสอดคล้องกับกฎธรรมชาติคือเพศโดยกำเนิดซึ่งกฎหมายไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ กล่าวคือ กฎหมายหรือศาลไม่อาจบัญญัติ หรือมีคำวินิจฉัยให้ชายเป็นหญิง หรือหญิงเป็นชายได้ แต่อาจมีกฎหมายบัญญัติรับรองสถานะของผู้ที่แปลงเพศโดยสมบูรณ์แล้วได้ เพื่อให้ปฏิบัติต่อเขาอย่างถูกต้องตามสภาพของเขา

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ และมาตรา ๕ เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (คือการกำหนดตนเองได้) ของชายและหญิงได้รับความคุ้มครองตามเพศสภาพที่มีมาแต่กำเนิดให้ได้สมรสกันเพื่อสืบเผ่าพันธุ์เป็นปกติธรรมชาติเฉกเช่นสัตว์โลกอื่น ๆ ทั้งหลาย ที่มี ๒ เพศ (เพศผู้และเพศเมีย) เป็นหลัก มนุษย์**ก็เป็นสัตว์โลกชนิดหนึ่งไม่อาจฝืนธรรมชาติเช่นนี้ได้** แต่หากวิทยาการก้าวหน้าจนมีการค้นพบรายละเอียดเพิ่มขึ้นว่าสัตว์โลกบางประเภทมีพฤติกรรม หรือลักษณะทางชีวะแปลกแยกออกไปก็จัดให้เป็นกลุ่มต่างหากเพื่อแยกศึกษาต่อไป เหมือนรัฐหรือผู้บัญญัติกฎหมายพบกลุ่มบุคคลที่มีวิถีทางเพศแตกต่างออกไปและถูกเบียดเบียนด้วยอคติ รัฐหรือผู้บัญญัติกฎหมายก็สามารถกำหนดการคุ้มครองได้เป็นการเฉพาะเรื่องเฉพาะกลุ่ม มิใช่ยกเลิกการแยกเพศผู้เพศเมียอันเป็นหลักใหญ่ที่กำหนดโดยธรรมชาติแล้วเอาความแตกต่างนั้นมารวมด้วยกลายเป็นไม่กำหนดเพศเพื่อรับรองความต้องการทางเพศซึ่งเป็นของกลุ่มเฉพาะอันเป็นกรณียกเว้น (the exceptional case) จำนวนหนึ่ง ทั้งนี้เพราะวัตถุประสงค์หลักของการสมรสคือการที่ชายและหญิงอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาเพื่อสร้างสถาบันครอบครัว มีบุตรหลานและดำรงเผ่าพันธุ์ตามธรรมชาติเหมือนสัตว์โลกทั่วไป

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ เพราะเป็นบทบัญญัติที่สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ จารีตประเพณี ที่มีมานานนับพัน ๆ ปีทั่วโลก ซึ่งมีการกำหนดการอยู่ร่วมกันตามธรรมชาติ หรือตามแบบของกฎหมาย การกำหนดการสมรสระหว่างชายและหญิงตามกฎหมายก็เพื่อให้เกิดบุตรหลานเครือญาติและการสืบทอดทรัพย์สินมรดก มีความผูกพันกันระหว่างพ่อ แม่ ลูก หลาน พี่ น้อง ลุง ป้า น้า อา เป็นครอบครัว ส่วนการสมรสในระหว่างเพศที่มีความหลากหลายมิใช่หญิงและชายไม่สามารถสร้างเครือญาติและความผูกพันอันละเอียดอ่อนดังกล่าวได้ นอกจากนี้กฎหมายก็มิได้บังคับให้ชายหญิงทุกคู่ต้องสมรสตามกฎหมาย บุคคลมีเสรีภาพที่จะเลือกอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาโดยไม่ทำตามแบบของกฎหมายก็ยังมีอยู่มากมาย เป็นเพราะเขาเหล่านั้นไม่ได้หวังผลประโยชน์ใดหรือไม่ต้องการข้อจำกัด หน้าที่หรือความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เลยนั่นเอง

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ คือหลักนิติธรรม เพราะเป็น**กฎหมายที่มีเนื้อหาสาระและมีเหตุผลสอดคล้องตามธรรมชาติ**

(True law is right reason, harmonious (or in agreement) with nature) มิได้จำกัดสิทธิโดยธรรมชาติของผู้ใด

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ ที่ว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” ความเท่าเทียมกันระหว่างชายกับหญิงมิใช่การบัญญัติกฎหมายให้ชายเป็นหญิง หรือให้หญิงเป็นชายเพราะเพศนั้นเป็นการแบ่งแยกมา**โดยธรรมชาติ (an act of God)** ซึ่งผู้ที่ถือกำเนิดมานั้นเลือกไม่ได้ หากจะมีข้อยกเว้นบ้างก็ควรจะแยกออกไปคุ้มครองต่างหากเป็นการเฉพาะ ดังนั้นการให้ความเสมอภาคระหว่างชายหญิงจึงมิใช่การให้ถือว่าเหมือนกัน แต่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสมกับเพศสภาพของเขา ในการนี้กฎหมายจะต้องรับรู้และแยกแยะเพศชายและเพศหญิงเป็นหลักไว้ก่อนจึงจะให้ความเสมอภาคได้ เช่น หญิงมีประจำเดือนเป็นภาระแก่หญิง ชายไม่มีหญิงตั้งครรภ์ได้ ชายไม่ได้ หญิงมีสรีระที่อ่อนแอบอบบางกว่าชาย ในการแข่งขันกีฬายังต้องแบ่งประเภทเป็นกีฬาชายและหญิง หากให้แข่งรวมกันหญิงย่อมจะเสียเปรียบชายโดยธรรมชาติ หญิงเป็นมะเร็งปากมดลูกส่วนชายเป็นโรคต่อมลูกหมาก สิ่งที่ไม่เหมือนกันจะปฏิบัติให้เหมือนกันไม่ได้ การปฏิบัติให้ถูกต้องสอดคล้องกับวิถีของธรรมชาติจะสร้างความเสมอภาคระหว่างชายหญิงได้ มิใช่เอาผู้ที่กำหนดเพศไม่ได้มารวมกับความเป็นหญิงชายที่แยกกันไว้อย่างชัดเจนแล้ว **การยอมรับสิ่งที่แตกต่างให้กลายเป็นสิ่งที่ไม่แตกต่างจึงกระทำมิได้** อย่างไรก็ตาม เมื่อมองเห็นความแตกต่างแล้วก็ควรมีการปฏิบัติอย่างแตกต่างเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมจึงจะสมควร เช่น ชายที่แปลงเพศเป็นหญิงแล้ว จะถูกคุมขังอยู่ในแดนของนักโทษชายไม่ได้และหากจะให้ไปแข่งขันกีฬาในกลุ่มหญิงก็จะเห็นความได้เปรียบเสียเปรียบกันอย่างชัดเจน

การสมรสระหว่างหญิงชายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในด้านสวัสดิการของรัฐก็สามารถทำได้ง่าย เช่น หญิงลาคลอด ชายลาบวช หญิงเบิกค่ารักษามะเร็งปากมดลูก ชายเบิกค่ารักษาต่อมลูกหมาก ถ้าให้ผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศมารวมอยู่ด้วย หากเกิดกรณีสามีเบิกค่ารักษามะเร็งปากมดลูก ภริยาเบิกค่ารักษาต่อมลูกหมากก็ดี สามีเบิกค่าทำคลอดก็ดี ก็จะต้องมีการพิสูจน์ทั้งสภาพเพศและใบรับรองแพทย์ในทุกกรณี เป็นการเพิ่มภาระให้รัฐและทำให้สิทธิของสามีภริยาที่เป็นชายหญิงชัดเจนอยู่แล้วซึ่งเป็นมหาชนต้องถูกตรวจสอบไปด้วย ย่อมจะทำให้เกิดความล่าช้ามีอุปสรรคไม่ได้รับความเป็นธรรมไปโดยปริยาย หรืออาจมีกรณีสามีตั้งครรภ์ ภริยาก็ตั้งครรภ์ด้วยเพราะต่างก็ไปรับเชื้อจากชายอื่นมาดังนี้ก็จะมีปัญหาสวัสดิการ การมีชู้และความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องของเด็กที่คลอดตามมา นอกจากนี้ **การไม่กำหนดเพศในการสมรสอาจมีผู้ที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มของผู้มีความหลากหลายทางเพศ** (LGBTQI) **มาจดทะเบียนสมรสกันเพื่อหวังผลประโยชน์ในสวัสดิการต่าง ๆ ของรัฐ หรือประโยชน์จาก**

การลดหย่อนภาษี โดยใช้ทะเบียนสมรสที่เหมือนกัน ทำให้เกิดการปฏิบัติที่ไม่เสมอภาคตามความเป็นจริง จึงสมควรจะแยกการรับรองสิทธิเหล่านี้ต่างหากเพื่อกำหนดเงื่อนไขให้เหมาะสมไม่กระทบกับหลักธรรมชาติที่มีดุลยภาพตามปกติอยู่แล้ว

การสมรสระหว่างชายและหญิงกฎหมายได้กำหนดทั้งสิทธิและหน้าที่ระหว่างหญิงชายไว้ด้วย การจะแก้กฎหมายให้เป็นการสมรสระหว่างเพศเดียวกันเพื่อรับเอาสิทธิแต่ไม่รับหน้าที่ด้วย กลับจะเป็นการบังคับให้สิทธิและหน้าที่ของชายและหญิงที่สมรสกันตาม มาตรา ๑๔๔๐ มาตรา ๑๔๔๑ มาตรา ๑๔๔๒ มาตรา ๑๔๔๓ มาตรา ๑๔๔๔ มาตรา ๑๔๔๕ มาตรา ๑๔๔๖ มาตรา ๑๔๕๓ มาตรา ๑๕๓๖ มาตรา ๑๕๓๗ มาตรา ๑๕๓๘ มาตรา ๑๕๔๖ เป็นต้นเหล่านี้ เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการกระทำต่อคู่สมรสที่เป็นหญิงมีความเสียหายที่แตกต่างกัน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการคุ้มครองฝ่ายหญิงโดยเฉพาะมิให้เสียเปรียบเพศชาย **การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะทำให้ความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงเสียดุลยภาพไปโดยไม่จำเป็น**

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ไม่ได้จำกัดเสรีภาพของบุคคลที่มี “รสนิยม” หลากหลายทางเพศในการอยู่ร่วมกัน และไม่ได้มีข้อความไปจำกัดสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายใน “รสนิยม” ทางเพศในการทำนิติกรรมใด ๆ ตามกฎหมาย ที่อาจก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคมและส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของบุคคลที่มีความหลากหลายในรสนิยมทางเพศแต่อย่างใด กรณีบุคคลผู้มีความหลากหลายในรสนิยมทางเพศประสงค์ให้รัฐคุ้มครองสิทธิในเรื่องใด รัฐสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการตรากฎหมายที่ส่งเสริมกิจกรรมของบุคคลผู้มีรสนิยมหลากหลายดังกล่าวให้เสมอภาคเท่าเทียมกันได้ กล่าวคือ **เมื่อมีกรณีที่แตกต่างก็ต้องปฏิบัติแตกต่างตามความเหมาะสม** มิใช่จะร้องขอให้เอาความแตกต่างในรสนิยมทางเพศมารวมกับรสนิยมทางเพศของคนส่วนใหญ่ที่ชัดเจนทางเพศและไม่มีความหลากหลายโดยให้ยกเลิกการสมรสระหว่างชายหญิงที่เป็นรากฐานสำคัญของการก่อตั้งสถาบันครอบครัวตามธรรมชาติ

เมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์ของการสมรสระหว่างบุคคลเพศเดียวกันจำนวนหนึ่ง ที่จะสูญเสียไปจากการที่มีบทบัญญัติที่กำหนดให้การสมรสกระทำได้เฉพาะระหว่างชายและหญิงเท่านั้นกับผลประโยชน์ทางมหาชนที่คุ้มครองชายและหญิงในการก่อตั้งครอบครัวอันเป็นสถาบันสำคัญพื้นฐานของสังคมแล้ว จะเห็นได้ว่าประโยชน์ของกลุ่มแรกที่สูญเสียไปไม่อาจเทียบได้กับการทำลายกฎธรรมชาติและสถาบันครอบครัวอันเป็นหลักสำคัญในการสร้างสังคมและดำรงเผ่าพันธุ์ของมนุษยชาติ อย่างไรก็ตามแม้เป็นกลุ่มคนจำนวนน้อยแต่ก็มีมากพอที่รัฐจะจัดให้มีมาตรการขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลเหล่านี้สามารถใช้สิทธิเสรีภาพของตนได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคสี่

ดังนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ที่กำหนดให้การสมรสทำได้ระหว่างชายและหญิงจึงเป็นบทบัญญัติที่ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๖ อีกทั้งบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิและกำหนดหน้าที่ในการสมรสทั้งเพศชายและเพศหญิง ไม่ได้มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศแต่อย่างใด จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๐/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๓๐/๒๕๖๓**

วันที่ ๑๗ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง { ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง **ผู้ร้อง**
- **ผู้ถูกร้อง**

ประเด็นวินิจฉัย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

ความเห็น

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น” วรรคสอง บัญญัติว่า “สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ” วรรคสาม บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้” และวรรคสี่ บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือ

ช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ” มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย” และวรรคสอง บัญญัติว่า “กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง” และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” วรรคสอง บัญญัติว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” และวรรคสาม บัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้” จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญได้บัญญัติหลักการในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในฐานะปวงชนชาวไทยไว้ในหลายเรื่องด้วยกัน

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ เป็นบทบัญญัติในบรรพ ๕ ครอบครัว ลักษณะ ๑ การสมรส หมวด ๒ เงื่อนไขแห่งการสมรส ซึ่งบัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้”

พิจารณาแล้วเห็นว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลโดยทั่วไป โดยเริ่มต้นจากการกำหนดสภาพบุคคลอันเป็นผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายนับแต่เกิดไปจนกระทั่งตาย บุคคลผู้ทรงสิทธิตามกฎหมายอาจก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์ได้ทั้งทางทรัพย์สิน ครอบครัว มรดก นิติสัมพันธ์ทางครอบครัวที่จะก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลตามกฎหมายครอบครัวบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ครอบครัว โดยได้บัญญัติถึงสิทธิและหน้าที่ระหว่างสามีภริยา บิดามารดาและบุตร หรือบุตรบุญธรรมอันเป็นจุดเริ่มต้นในการก่อตั้งสถาบันครอบครัว ความสัมพันธ์ในทางครอบครัวย่อมต้องเริ่มต้นจากการสมรส กล่าวคือบุคคลตกลงที่จะใช้ชีวิตร่วมกันเพื่อประสงค์ที่จะสร้างครอบครัวร่วมกัน โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดเงื่อนไขของการสมรสไว้หลายประการด้วยกัน อาทิ การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุ ๑๗ ปีบริบูรณ์ เว้นแต่จะมีเหตุอันสมควรศาลจะอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้ตามมาตรา ๑๔๔๘ การสมรส

จะกระทำมิได้ถ้าชายหรือหญิงเป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปหรือลงมา หรือเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันหรือร่วมแต่บิดาหรือมารดาตามมาตรา ๑๔๕๐ การสมรสจะกระทำได้ต่อเมื่อชายหรือหญิงยินยอมเป็นสามีภริยากันต่อหน้านายทะเบียนตามมาตรา ๑๔๕๘ หรือการสมรสจะมีได้ต่อเมื่อได้จดทะเบียนแล้วตามมาตรา ๑๔๕๗ เป็นต้น จะเห็นได้ว่า การสมรสที่จะมีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายที่จะก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ระหว่างคู่สมรสจะต้องเป็นการสมรสตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้และต้องมีการจดทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว กล่าวคือพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๔๗๘ ด้วย และเมื่อมีการสมรสที่ชอบด้วยกฎหมายแล้วก็จะนำมาซึ่งสิทธิและหน้าที่ระหว่างคู่สมรสในฐานะสามีภริยา หรือสิทธิและหน้าที่ในฐานะบิดามารดาที่มีต่อบุตร เช่น การจัดการทรัพย์สินร่วมกัน การอุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะ การร่วมกันอุปการะเลี้ยงดูบุตร หรือการใช้อำนาจปกครองบุตรอันเป็นสิทธิและหน้าที่ในทางกฎหมาย รวมถึงสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ของคู่สมรสในทางส่วนตัวตามจารีตประเพณีหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย

สำหรับข้อโต้แย้งที่ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ที่บัญญัติให้การสมรสกระทำได้ระหว่างชายและหญิงเท่านั้นเป็นเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศหรือเพราะเหตุที่บุคคลมีเพศกำเนิดเหมือนกันไม่สามารถสมรสกันได้ตามกฎหมายนี้ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เห็นว่า การที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ บัญญัติให้ชายและหญิงเท่านั้นที่จะสมรสกันได้ตามกฎหมาย เป็นกรณีการนำหลักการเรื่องเพศในลักษณะทางชีวภาพมาเป็นเงื่อนไขความสมบูรณ์ของการสมรสที่จะก่อให้เกิดผลบังคับในทางกฎหมาย โดยกำหนดให้ “เพศชาย” หรือ “เพศหญิง” ในที่นี้หมายความรวมเฉพาะเพศชาย หรือเพศหญิง ซึ่งเป็นเพศที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและติดตัวบุคคลนั้นมาตั้งแต่กำเนิดเท่านั้นที่จะทำให้การสมรสนั้นสมบูรณ์และก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ในฐานะคู่สมรสระหว่างกันตามกฎหมาย โดยมิได้หมายความรวมถึงบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ หรือบุคคลที่มีภาวะทางร่างกายหรือจิตใจไม่ตรงกับเพศที่มีมาตั้งแต่กำเนิด เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวมีเจตนารมณ์เพื่อรองรับความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิงในลักษณะการสร้างครอบครัวที่ประกอบไปด้วย สามีภริยา บิดามารดาและบุตรอันจะก่อให้เกิดสถาบันครอบครัวที่ถือเป็นสถาบันพื้นฐานของสังคมเพื่อผลิตสมาชิกใหม่ให้แก่สังคมและเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างบทบาทที่เชื่อมโยงกับสถาบันอื่น ๆ ของสังคม เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ จะเห็นว่าเป็นบทบัญญัติที่อยู่ในหมวดเงื่อนไขการสมรสอันเป็นจุดเริ่มต้นของการสมรสที่ชอบด้วยกฎหมายและก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ของคู่สมรสในฐานะสามีภริยาตามมา ไม่เพียงเท่านั้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ครอบครัว ยังมีบทบัญญัติในลักษณะ ๒ หมวด ๑ บิดามารดา ที่กำหนด

บทสันนิษฐานความเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามีในกรณีที่เด็กเกิดภายในสามร้อยสิบวันนับแต่การสมรสสิ้นสุดลง หรือในกรณีชายหรือหญิงสมรสกันโดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติว่าด้วยการสมรสซ้อน เป็นต้น รวมถึงมีบทบัญญัติที่เกี่ยวกับการให้สิทธิแก่เด็กในการฟ้องขอให้รับเด็กเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดา หรือหมวดสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาและบุตรที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของบิดามารดาและบุตรระหว่างกัน เช่น กำหนดให้บิดามารดามีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตร หรือกำหนดให้บุตรอยู่ในอำนาจปกครองของบิดามารดาและขอบเขตในการใช้อำนาจปกครองนั้นด้วย หรือห้ามมิให้บุตรฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งและคดีอาญา เป็นต้น จะเห็นว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้วางรากฐานของระบบกฎหมายครอบครัวไว้โดยมิได้คุ้มครองสิทธิตามกฎหมายเฉพาะชายหรือหญิงคู่สมรสเท่านั้น แต่ยังให้ความคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายแก่บุคคลอื่นที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการสมรสด้วย

นอกจากนี้สิทธิและหน้าที่ของคู่สมรสตามกฎหมายนั้น มิได้จำกัดเฉพาะสิทธิและหน้าที่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ครอบครัวเท่านั้น ยังมีกฎหมายอีกหลายบทบัญญัติที่นำเอาความสัมพันธ์ของคู่สมรสในฐานะสามีและภริยามาบัญญัติเพื่อรับรองสิทธิของคู่สมรสอีกฝ่าย ทั้งยังกำหนดหน้าที่ที่คู่สมรสต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนด โดยมีผลทางกฎหมายที่ต่างกันออกไป เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๖ มรดก ที่ได้กำหนดให้คู่สมรสเป็นทายาทโดยธรรมของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งอันก่อให้เกิดสิทธิในการรับมรดกระหว่างกัน หรือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่กำหนดให้สามีหรือภริยามีอำนาจในการร้องทุกข์ หรือเป็นโจทก์ฟ้องหรือถอนฟ้องคดีอาญาหรือคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญา หรือยอมความคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัวได้เฉพาะในความผิดอาญาซึ่งสามีหรือภริยาผู้เสียหายนั้นถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจัดการเองได้ กฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร กฎหมายเกี่ยวกับประกันสังคม กฎหมายเกี่ยวกับการดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้น เห็นได้ว่า กฎหมายต่างให้ความสำคัญกับฐานะของคู่สมรสอันเนื่องมาจากคู่สมรสมีความสัมพันธ์ที่อยู่ในลักษณะเกี่ยวโยงกันอย่างใกล้ชิด มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายระหว่างกันจนสามารถใช้สิทธิบางประการแทนกันได้ แม้ในปัจจุบันสังคมไทยจะยอมรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศอย่างกว้างขวาง บุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศก็ถือเป็นบุคคลผู้ทรงสิทธิตามกฎหมาย มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายและย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกันกับบุคคลที่มีเพศสภาพตรงกับเพศกำเนิด การใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ย่อมต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายบ้านเมืองและการใช้สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวนี้ต้องไม่มีลักษณะถึงขนาดที่จะทำลายระบบของกฎหมายหรือกระทบกระเทือนต่อ

ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน รวมถึงต้องไม่กระทบหรือละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่นด้วย การรับรองสิทธิให้บุคคลที่มีเพศกำเนิดเดียวกันสมรสกันได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายนั้นย่อมส่งผลกระทบต่อระบบกฎหมายครอบครัวและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรับรองสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของคู่สมรสในฐานะสามีภริยาเป็นอย่างมาก ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบในการเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายไทยทั้งระบบ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงจารีตประเพณีดั้งเดิมของสังคมไทยที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน การรับรองสิทธิดังกล่าวอาจทำได้โดยการตรากฎหมายใหม่ ซึ่งต้องดำเนินการผ่านตามขั้นตอนของฝ่ายนิติบัญญัติในฐานะผู้แทนของปวงชนชาวไทยและต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง ดังนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ที่กำหนดให้การสมรสจะกระทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุครบสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ จึงเป็นบทบัญญัติที่ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งยังเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเฉพาะเจาะจง ไม่ถือว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๖ แต่อย่างใด นอกจากนี้บทบัญญัติมาตรา ๑๔๔๘ ยังเป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิในการสมรสของทั้งเพศชายและเพศหญิงไม่ได้มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างทางเพศ ไม่ถือว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสามด้วยเช่นเดียวกัน

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายปัญญา อุดชาชน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๐/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๓๐/๒๕๖๓**

วันที่ ๑๗ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง	ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง	ผู้ร้อง
	-	ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

ความเห็น

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช ๒๔๗๗ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว มีพัฒนาการมาจากกฎหมายลักษณะผัวเมีย พุทธศักราช ๑๙๐๔ ในสมัยรัชกาลพระมหาธรรมราชา ที่ ๑ สมัยกรุงศรีอยุธยา กฎหมายลักษณะผัวเมียดังกล่าวมีสาระสำคัญประกอบด้วยหลักเกณฑ์ ๒ ประการ คือ การแสดงออกโดยเปิดเผยว่าเป็นผัวเมียกัน หมายถึง การที่ชายหญิงอยู่กินกัน และความสามารถที่จะเป็นผัวเมียกัน หมายถึง บุคคลที่จะเป็นผัวเมียกันย่อมเป็นบุคคลธรรมดา และมีความสามารถเพียงพอรวมถึงการมีวุฒิภาวะ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช ๒๔๗๗ บรรพ ๕ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๗๘, ๒๔๘๖, ๒๕๑๙ และ ๒๕๓๓ เมื่อวิเคราะห์เจตนารมณ์ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช ๒๔๗๗ บรรพ ๕ พบว่ากฎหมายยอมรับสิทธิการจัดตั้งครอบครัวเฉพาะชายและหญิงเท่านั้นเพื่อสืบทอดเผ่าพันธุ์และความสมบูรณ์ของสถาบันครอบครัวของ

ความเป็นบิดา มารดาและบุตรที่เกิดจากการร่วมประเวณีของชายและหญิง โดยคู่รักเพศเดียวกันไม่มีสิทธิที่จะได้รับการรับรองและคุ้มครองการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันแต่อย่างใด

สำหรับการรับรองและคุ้มครองการแต่งงานเพศเดียวกันในการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันที่ชอบด้วยกฎหมายมี ๒ รูปแบบ กล่าวคือ รูปแบบแรก โดยคำพิพากษาของศาล เช่น คำพิพากษาศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกา วันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๘ และคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไต้หวัน วันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๐ เป็นต้น และรูปแบบที่สองแบ่งออกเป็น ๒ กรณี คือ กรณีแรก โดยบัญญัติกฎหมายเฉพาะขึ้นมาใหม่ เช่น ประเทศอังกฤษและประเทศแคนาดา เป็นต้น และกรณีที่สอง โดยการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่ง เช่น ประเทศเนเธอร์แลนด์ และประเทศเบลเยียม เป็นต้น

สาระสำคัญของร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. ....

๑.๑ หลักการและเหตุผล

โดยที่สถาบันครอบครัวเป็นหน่วยสำคัญในการพัฒนาสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่การก่อตั้งครอบครัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จำกัดเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวระหว่างบุคคลที่มีเพศเดียวกันโดยกำเนิด โดยมีการอุปการะเลี้ยงดูและมีความสัมพันธ์ในด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างไปจากคู่สมรส สมควรมีกฎหมายรองรับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดังกล่าว โดยมีบทบัญญัติเฉพาะเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตและการเลิกการเป็นคู่ชีวิต สิทธิและหน้าที่ระหว่างคู่ชีวิต การจัดการทรัพย์สิน การรับบุตรบุญธรรม และมรดก ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวที่ก่อตั้งขึ้นระหว่างบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

๑.๒ บทนิยาม (ร่างมาตรา ๓)

“คู่ชีวิต” หมายความว่า บุคคลสองคนซึ่งเป็นเพศเดียวกันโดยกำเนิดและได้จดทะเบียนคู่ชีวิตตามพระราชบัญญัตินี้

“ศาล” หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวตามกฎหมายว่าด้วยศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

๑.๓ การจดทะเบียนคู่ชีวิต

๑.๓.๑ สัญญาจะจดทะเบียนคู่ชีวิต (ร่างมาตรา ๖)

สัญญาที่มีข้อตกลงกันว่าจะจดทะเบียนคู่ชีวิตไม่เป็นเหตุที่จะร้องขอให้ศาลบังคับให้จดทะเบียนคู่ชีวิตได้ ทั้งนี้ ถ้าได้มีข้อตกลงกันไว้ว่าจะให้เบี้ยปรับในเมื่อผิดสัญญาดังกล่าว ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ

๑.๓.๒ เงื่อนไขของการจดทะเบียนคู่ชีวิต (ร่างมาตรา ๗ ร่างมาตรา ๘ และมาตรา ๑๑)

๑) อายุ การจดทะเบียนคู่ชีวิตจะทำได้ต่อเมื่อบุคคลทั้งสองมีอายุ ๑๗ ปีบริบูรณ์

๒) สัญชาติ การจดทะเบียนคู่ชีวิตจะทำได้ต่อเมื่อบุคคลทั้งสองมีสัญชาติไทย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสัญชาติไทย

๓) ความยินยอม การจดทะเบียนคู่ชีวิตจะทำได้ต่อเมื่อบุคคลทั้ง ๒ ฝ่าย ยินยอมเป็นคู่ชีวิตกันและต้องแสดงการยินยอมนั้นให้ปรากฏโดยเปิดเผยต่อหน้านายทะเบียนและให้นายทะเบียนบันทึกความยินยอมนั้นไว้ด้วย

๑.๔ สถานะจดทะเบียนคู่ชีวิต (ร่างมาตรา ๑๔)

เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบความถูกต้องในการบันทึกสถานะการจดทะเบียนคู่ชีวิตและการสมรสของบุคคล ให้กระทรวงมหาดไทยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงข้อมูลทะเบียนครอบครัวตามกฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัวและข้อมูลทะเบียนคู่ชีวิตตามพระราชบัญญัตินี้ ทั้งนี้ สถานะการจดทะเบียนคู่ชีวิตตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือเป็นข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎรตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร

๒. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

๒.๑ หลักการและเหตุผล

โดยที่กฎหมายว่าด้วยคู่ชีวิตได้กำหนดให้บุคคลสองคนซึ่งเป็นเพศเดียวกันโดยกำเนิดสามารถจดทะเบียนคู่ชีวิตได้ โดยมีสิทธิและหน้าที่ในการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวในลักษณะทำนองเดียวกันกับคู่สมรส สมควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติบางประการในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยคู่ชีวิต จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

๒.๒ สาระสำคัญมีการแก้ไขเพิ่มเติม จำนวน ๓ มาตรา คือ

๒.๒.๑ กำหนดให้ชายหรือหญิงจะทำการสมรสในขณะที่ตนมีคู่สมรสหรือคู่ชีวิตอยู่ไม่ได้ (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๔๕๒)

๒.๒.๒ เพิ่มเหตุฟ้องหย่าในกรณีที่สามีหรือภริยาอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องผู้อื่นฉันคู่ชีวิต หรือกระทำกับผู้อื่นหรือยอมรับการกระทำของผู้อื่นเพื่อสนองความใคร่ของผู้อื่นเป็นอาจิณ (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๕๑๖ (๑))

๒.๒.๓ เพิ่มเหตุที่ทำให้สิทธิรับค่าเลี้ยงชีพหมดไปในกรณีที่คู่สมรสฝ่ายที่รับค่าเลี้ยงชีพจดทะเบียนคู่ชีวิต (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๑๕๒๘)

สำหรับประเทศไทยคณะรัฐมนตรีเห็นความสำคัญของสถาบันครอบครัวที่อยู่ร่วมกันของบุคคลที่มีเพศเดียวกันโดยกำเนิด โดยมีการอุปการะเลี้ยงดูและมีความสัมพันธ์อื่น ๆ ไม่แตกต่างไปจากคู่สมรสเช่นเดียวกับบางประเทศในปัจจุบัน คณะรัฐมนตรีจึงมีมติเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. .... ซึ่งประกอบด้วย ๔ หมวด จำนวน ๔๖ มาตรา กล่าวคือ หมวดที่ ๑ ว่าด้วยการจดทะเบียนคู่ชีวิต หมวดที่ ๒ ว่าด้วยการเป็นคู่ชีวิต หมวดที่ ๓ ว่าด้วยบุตรบุญธรรม และหมวดที่ ๔ ว่าด้วยมรดก และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จำนวน ๓ มาตรา คือ มาตรา ๑๔๕๒ มาตรา ๑๕๑๖ (๑) และมาตรา ๑๕๒๘ เมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๖๓ และรับทราบสรุปผลของคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๓ แล้วตามหนังสือสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีที่ นร ๐๕๐๓/๔๐๙๕๕ ลงวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๓ แต่ขณะนี้ร่างพระราชบัญญัติทั้งสองดังกล่าวยังไม่ได้ส่งให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาแต่อย่างใด เนื่องจากอยู่ในขั้นตอนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน มีเพียงแต่ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ที่เสนอโดยพรรคการเมืองเท่านั้นที่ได้เสนอมายังสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๓ โดยผ่านขั้นตอนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนแล้วแต่ยังไม่ได้เข้าสู่การพิจารณาในวาระที่ ๑ ของสภาผู้แทนราษฎร

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๒ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว” มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว ส่วนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ บัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุ

สิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีมีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้” มีเจตนารมณ์บัญญัติเงื่อนไขการสมรสประกอบด้วย เพศของคู่สมรสและอายุของคู่สมรส กรณีเพศของคู่สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ยอมรับสิทธิในการจัดตั้งครอบครัวเฉพาะเพศชายและหญิงเท่านั้น ส่วนอายุของคู่สมรสได้ถูกแก้ไขเพิ่มเติมจากเดิม มาตรา ๑๔๔๕ (๑) ที่บัญญัติว่า “ชายมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ และหญิงมีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์แล้ว” **สิทธิในการจัดตั้งครอบครัวดังกล่าวนอกจากเป็นเงื่อนไขของคู่สมรสเฉพาะชายและหญิงเท่านั้นแล้ว ยังเป็นเงื่อนไขของการหมั้นซึ่งเป็นสัญญาก่อนที่จะมีการสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๓๕ วรรคหนึ่งที่บัญญัติว่า “การหมั้นจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว” ดังนั้น สถาบันครอบครัวจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่เป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศที่ต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ เช่น เพศของบุคคล อายุของบุคคล ความสามารถและยินยอมของบุคคลและความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา และบุตร เป็นต้น**

หลักความเสมอภาคตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอันเป็นสาระสำคัญของบุคคลกล่าวคือ บุคคลที่มีข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญเหมือนกัน ย่อมต้องได้รับการปฏิบัติเหมือนกัน ขณะเดียวกันบุคคลที่มีข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญแตกต่างกัน ย่อมต้องได้รับการปฏิบัติแตกต่างกัน นอกจากนั้น หลักความเสมอภาคของสิทธิในการจัดตั้งครอบครัวเกี่ยวกับเพศของคู่สมรสสามารถดำเนินการได้ โดยบัญญัติกฎหมายเฉพาะขึ้นมาใหม่เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนถึงกฎหมายหลักที่ได้วางรากฐานความเป็นสถาบันครอบครัวมาตั้งแต่อดีตกาล การจดทะเบียนคู่ชีวิตถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการยอมรับบุคคลเพศเดียวกันที่สามารถอยู่ร่วมกันได้ตามร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. .... ที่อยู่ในระหว่างกระบวนการเสนอร่างกฎหมายของฝ่ายบริหารในขณะนี้และขณะเดียวกันจำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. ๒๕๕๘ บางมาตราเพื่อให้สอดคล้องกับร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. .... ที่จะมีขึ้นในอนาคต ส่วนหลักการยอกยาการ์ตาว่าด้วยการใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในประเด็นวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศที่เกิดจากผลการประชุมของผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนและนักนิติศาสตร์ระหว่างประเทศเมื่อวันที่ ๖ – ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๙ ณ เมืองยอกยาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย นั้น ได้ให้ความสำคัญดังปรากฏในหลักการข้อ ๒๔ ว่าด้วยสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวแต่ยังคงมีสถานะเป็นเพียงบันทึกความเข้าใจร่วมกันของผู้เข้าร่วมประชุมดังกล่าว

ดังนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ที่กำหนดให้การสมรสทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุครบสิบเจ็ดปีบริบูรณ์จึงเป็นบทบัญญัติที่ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๖ นอกจากนี้ บทบัญญัติของมาตรา ๑๔๔๘ เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิในการสมรสทั้งเพศชายและเพศหญิง ไม่ได้มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศแต่อย่างใด จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม แต่อย่างไรก็ดี ฝ่ายบริหารต้องเร่งรัดกระบวนการเสนอร่างกฎหมาย ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. .... และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ซึ่งมีความล่าช้าในขั้นตอนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและฝ่ายนิติบัญญัติต้องให้ความสำคัญกระบวนการนิติบัญญัติ เพื่อรับรองและคุ้มครองการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันของบุคคลเพศเดียวกันในอนาคต

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

นายปัญญา อุดชาชน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๐/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๓๐/๒๕๖๓**

วันที่ ๑๗ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง **ผู้ร้อง**

\- **ผู้ถูกร้อง**

ประเด็นวินิจฉัย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

ความเห็น

ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่าศาลเยาวชนและครอบครัวกลางส่งคำโต้แย้งของผู้ร้องทั้งสองในคดีแพ่งหมายเลขดำที่ ยชพ ๑๐๕๖/๒๕๖๓ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยกรณีผู้ร้องทั้งสองเป็นคู่ชีวิตที่มีเพศสภาพและการดำเนินวิถีชีวิตทางเพศเป็นหญิงรักหญิงหรือบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศโดยใช้ชีวิตคู่ร่วมกันมานานกว่า ๑๐ ปี ในลักษณะคู่ชีวิตซึ่งมีความสัมพันธ์บทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบต่อกันเช่นคู่สมรสตามกฎหมายผู้ร้องทั้งสองได้ยื่นคำร้องขอจดทะเบียนสมรสพร้อมหลักฐานประกอบการจดทะเบียนสมรสที่สำนักงานเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร เจ้าพนักงานปกครอง (ที่ถูก นายทะเบียนเขตบางกอกใหญ่) แจ้งให้ผู้ร้องทั้งสองทราบว่าผู้ร้องทั้งสองเป็นบุคคลที่มีเพศกำเนิดเหมือนกันคือผู้หญิงกับผู้หญิง จึงไม่สามารถจดทะเบียนสมรสให้ได้ เนื่องจากระเบียบกระทรวงมหาดไทยกำหนดข้อมูลการสมรสต้องเป็นบุคคลเพศชายกับเพศหญิงโดยกำเนิดเท่านั้น จึงไม่สามารถดำเนินการให้ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ผู้ร้องทั้งสองได้ยื่นอุทธรณ์คำสั่งไม่รับคำร้องขอจดทะเบียนและบันทึกทะเบียนครอบครัวต่อนายทะเบียนกรุงเทพมหานคร และได้รับแจ้งผลการอุทธรณ์คำสั่งไม่รับจดทะเบียนและบันทึกทะเบียนครอบครัวบุคคลเพศเดียวกันว่าคำสั่งดังกล่าวชอบด้วยกฎหมายแล้ว คำอุทธรณ์ของ

ผู้ร้องทั้งสองจึงฟังไม่ขึ้น ให้ยกอุทธรณ์ ผู้ร้องทั้งสองจึงมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางมีคำสั่งรับจดทะเบียนสมรส ตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. (ที่ถูก พุทธศักราช) ๒๔๗๘ มาตรา ๑๕ ได้ผู้ร้องทั้งสองโต้แย้งว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ไม่สอดคล้องกับหลักการทั่วไปของการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ ขัดต่อหลักนิติธรรม ซึ่งการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้จะต้องไม่สร้างภาระต่อสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควร แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ กลับให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐในการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายในทางรูปแบบ (วิธีสบัญญัติ) ที่ส่งผลกระทบกับความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา (สารบัญญัติ) โดยส่งผลกระทบต่อสิทธิในการก่อตั้งครอบครัว ซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ปวงชนชาวไทยควรจะได้รับซึ่งในกรณีของคู่ชีวิตเพศเดียวกันก็พึงจะได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกับคู่สมรสโดยทั่วไป โดยเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมุ่งประสงค์ที่จะคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลของปวงชนชาวไทยเสมอกันโดยให้ถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องปกป้องคุ้มครองให้ประชาชนสามารถดำรงตนอยู่ในรัฐได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีความภาคภูมิใจและมีคุณค่าทั้งต่อตนเองและในการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐ กำหนดคำว่า “เพศสภาพ” ไว้ในบันทึกเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” ห้ามการเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่อง “เพศ” นอกจากหมายถึงความแตกต่างระหว่างชายและหญิงแล้ว ยังหมายรวมถึงความแตกต่างของบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศ (Sexual Identity) หรือเพศสภาพ (Gender) หรือความหลากหลายทางเพศ (Sexual Diversity) แตกต่างจากเพศที่ผู้นั้นถือกำเนิดอยู่ด้วยจึงไม่ได้บัญญัติคำดังกล่าวข้างต้นไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐ เนื่องจากคำว่า “เพศ” ได้หมายความรวมถึงคำดังกล่าวอยู่แล้ว และจำต้องไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ ดังนั้น คำว่า “เพศ” ที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ วรรคสาม จึงรวมถึงการห้ามเลือกปฏิบัติเพราะความแตกต่างของบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศ หรือเพศสภาพ หรือความหลากหลายทางเพศแตกต่างจากเพศที่ผู้นั้นถือกำเนิดด้วยนอกจากนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ บัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้เมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว” นั้น เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๘ (ที่ถูก ปี ๒๔๗๗ แต่มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษา ปี ๒๔๗๘) ในขณะที่ปัจจุบันประเทศไทยได้ตราพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมระหว่างเพศ และคุ้มครองสิทธิบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศโดยกำหนดนิยาม “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” หมายถึง การเลือกปฏิบัติระหว่าง

บุคคลที่เป็นเพศชายหรือเพศหญิงหรือบุคคลที่มีการแสดงออกแตกต่างจากเพศกำเนิด อีกทั้งได้มีการรับรองและคุ้มครองสิทธิบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในกฎหมายระดับปฏิบัติ คือ ข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติว่าด้วยการกำหนดบุคคลหรือกลุ่มบุคคลเป้าหมายเป็นผู้รับบริการสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ออกตามความในพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๔๖ กำหนดคำนิยามกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไว้ในหมวด ๓ อันหมายความรวมถึงคนรักเพศเดียวกัน คนรักสองเพศ คนข้ามเพศ และคนที่มีลักษณะเพศทางชีววิทยาไม่ชัดเจน เป็นต้น บทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ เป็นกฎหมายที่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมกับประชาชน กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ ที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมลงนามและให้สัตยาบันกติการะหว่างประเทศรวม ๗ ฉบับ การยอมรับสถานะของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในกฎหมายระหว่างประเทศนับเป็นปัจจัยสำคัญที่มีส่วนต่อการเกื้อหนุนให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างกว้างขวางในกฎหมายภายในประเทศ สะท้อนให้เห็นว่าบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศเป็นส่วนหนึ่งของความแตกต่างในทางเพศที่แม้กฎหมายจะไม่ได้มีการบัญญัติถ้อยคำกล่าวถึงสิทธิด้านความหลากหลายทางเพศไว้โดยตรง การตีความกฎหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิบุคคลที่มีความแตกต่างทางเพศจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างทางเพศสภาพ (Gender) วิถีทางเพศ (Sexual Orientation) และความหลากหลายทางเพศ (Sexual Diversity) ดังนั้น บทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ที่บัญญัติว่า “ชายและหญิงทำการสมรสได้เมื่อมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์” จึงเป็นบทบัญญัติที่เลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่ง “เพศสภาพ” อัตลักษณ์ทางเพศและความหลากหลายทางเพศขัดกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและหลักการกฎหมายระหว่างประเทศทำให้บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เช่น บุคคลรักเพศเดียวกันไม่ได้รับความคุ้มครองใด ๆ จากกฎหมายในการอยู่ร่วมกันเหมือนกับคู่สมรสต่างเพศ และต้องประสบปัญหาจากการไม่มีกฎหมายรับรองสถานภาพคู่ชีวิต ทั้งยังต้องสูญเสียสิทธิตามกฎหมายหรือไม่อาจเข้าถึงสิทธิตามกฎหมายครอบครัวที่สำคัญบางประการทำให้บุคคลไม่เสมอกันในกฎหมาย ไม่มีสิทธิและเสรีภาพและไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องเพศและสถานะของบุคคลทางสังคม

พิจารณาแล้วเห็นว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๕๗ บัญญัติว่า “การสมรสตามประมวลกฎหมายนี้จะมีได้เฉพาะเมื่อได้จดทะเบียนแล้วเท่านั้น” และมาตรา ๑๔๔๘ บัญญัติว่า “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้” เป็นบทบัญญัติที่กำหนดการสมรสไว้ว่าผู้ที่จะทำการสมรสได้

ต้องเป็นชายและหญิงตามเพศกำเนิดปกติ ส่วนผู้ที่กำเนิดโดยมีอวัยวะเพศทั้งชายและหญิงหรืออวัยวะเพศกำกวมนั้นย่อมเป็นไปตามสมัครใจในการระบุเพศ แต่หากจะให้เป็นไปโดยถูกต้องตามธรรมชาติ การจะกำหนดให้เป็นเพศใดย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของความสมบูรณ์ของอวัยวะเพศและจิตใจของผู้นั้นซึ่งแพทย์จะได้ร่วมในการวินิจฉัยในการเลือกเพศว่าสมควรเป็นเพศใดให้แน่ชัด ซึ่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมันอนุญาตให้ใช้ “เพศที่สาม” หรือ “ไม่ใช่ทั้งชายและหญิง” ได้ หรือในสูติบัตรสามารถเว้นว่างไว้ไม่ระบุเพศได้เพื่อให้เด็กตัดสินใจเลือกเพศเองเมื่อโตขึ้นพอจะตัดสินใจได้ในภายหลัง เมื่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” วรรคสอง บัญญัติว่า “ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” และวรรคสาม บัญญัติว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิดเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้” ซึ่งเป็นการบัญญัติแสดงถึงบุคคลที่มีเพศกำเนิดเป็นชายและหญิงเท่านั้น โดยเริ่มจากการใช้คำว่า “บุคคล” ซึ่งหมายถึงมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นเพศใด ต่อมาจึงใช้คำว่า “ชายและหญิง” ขยายความของคำว่า “บุคคล” แล้วจึงใช้คำว่า “เพศ” ที่หมายถึงเพศชายและเพศหญิงที่ได้กล่าวถึงมาก่อน ดังนั้น คำว่า “เพศ” ตามรัฐธรรมนูญ จึงหาได้หมายถึงบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศ หรือเพศสภาพหรือความหลากหลายทางเพศแตกต่างจากเพศที่ผู้นั้นถือกำเนิดด้วยแต่ประการใดไม่ เพราะเพศปกติธรรมชาติในโลกมีเพียงเพศผู้และเพศเมียหรือเพศชายและเพศหญิง จึงเป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญจำกัดการคุ้มครองไว้เฉพาะบุคคลที่มีเพศกำเนิดเป็นเพศชายและเพศหญิงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ เท่านั้น ส่วนเพศชายหรือเพศหญิงตามกำเนิดจะมีความรู้สึกว่าตนเองไม่ใช่เพศตามกำเนิด อยากเป็นอีกเพศหนึ่งจึงชอบเพศตรงข้ามกับเพศกำเนิด หรือชอบเพศเดียวกัน ไม่ชอบต่างเพศโดยไม่ต้องแสดงออกด้วยการแต่งกายว่าตนเป็นเพศตรงกันข้ามกับเพศตัวเอง หรือชอบได้ทั้งสองเพศในลักษณะดังกล่าวล้วนแต่เป็นความรู้สึกที่ตนเองจะรู้แท้จริงว่าเป็นเช่นนั้นจริงหรือไม่ หรือเป็นไปตามที่ตนเองแสดงออกจริงหรือไม่ เพราะผู้อื่นไม่อาจรู้ถึงความแท้จริงนั้นได้ ด้วยเหตุดังกล่าวการที่พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ มีบทนิยาม คำว่า “การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ” ไว้ในมาตรา ๓ หมายความว่า “การกระทำหรือไม่กระทำการใดอันเป็นการแบ่งแยก กีดกัน หรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใด ๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรมเพราะเหตุที่บุคคลนั้นเป็นเพศชายหรือเพศหญิง หรือมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด” หรือพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๔๖ มีคำนิยามในข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติว่าด้วยการกำหนดบุคคลหรือ

กลุ่มบุคคลเป้าหมายเป็นผู้รับบริการสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๕๕ ไว้ตามที่ผู้ร้องทั้งสองอ้าง ก็เป็นเรื่องของคำนิยามของกฎหมายแต่ละฉบับที่มีวัตถุประสงค์ของกฎหมายแตกต่างกันไปเพื่อให้มีความช่วยเหลือหรือสนับสนุนได้ทุกเพศไม่ว่าจะมีการแสดงออกทางเพศอย่างไร หาใช่ว่าคำนิยามของกฎหมายฉบับใดจะนำไปใช้กับกฎหมายฉบับอื่นได้การที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ มีบทบัญญัติใช้คำว่า “ชายและหญิง” ก็ย่อมเป็นไปตามกฎหมายของตนตามลักษณะกฎหมายครอบครัวตามเพศปกติตามที่กำเนิดแท้จริงตามธรรมชาติของโลก แต่รัฐสภาสามารถออกกฎหมายที่มีบทบัญญัติในทำนองเดียวกับกฎหมายลักษณะครอบครัว เพื่อสนับสนุนช่วยเหลือในการที่บุคคลเพศเดียวกันจะมีความผูกพันกันในลักษณะครอบครัวเช่นเดียวกันได้ เหมือนกับที่มีการออกพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ หรือพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. ๒๕๔๖ ดังที่ผู้ร้องทั้งสองอ้างมานั้น ดังนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ จึงเป็นไปตามหลักแห่งความเสมอภาคของบุคคล ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

จึงมีความเห็นว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๔๔๘ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายวิรุฬห์ แสงเทียน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๐/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๓๐/๒๕๖๓**

วันที่ ๑๗ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง **ผู้ร้อง**

\- **ผู้ถูกร้อง**

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำโต้แย้งของผู้ร้องทั้งสองและเอกสารประกอบแล้ว เห็นว่า ในส่วนที่โต้แย้งว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ และมาตรา ๕ หรือไม่ นั้น รัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ และมาตรา ๕ เป็นบททั่วไป ที่วางหลักการคุ้มครองเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของบุคคลและความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญไว้ หาได้มีข้อความใดที่วางหลักการคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพไว้เป็นการเฉพาะ ศาลรัฐธรรมนูญไม่รับวินิจฉัยในส่วนนี้ และคดีเป็นปัญหาข้อกฎหมายกับมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ จึงไม่ทำการไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๘ วรรคหนึ่ง

ประเด็นวินิจฉัย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

ความเห็น

พิจารณาแล้ว รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้

ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น" วรรคสอง บัญญัติว่า "สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติหรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับบุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ" วรรคสาม บัญญัติว่า "บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้" และวรรคสี่ บัญญัติว่า "บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ" มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย" และวรรคสอง บัญญัติว่า "กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง" และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน" วรรคสอง บัญญัติว่า "ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน" และวรรคสาม บัญญัติว่า "การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้"

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ บัญญัติว่า "การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้"

เห็นว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ กำหนดเงื่อนไขของการสมรสไว้เพียงว่าเฉพาะชายและหญิงเท่านั้น ที่สามารถสมรสเป็นคู่สมรสและเป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายได้ โดยการยอมรับเช่นนี้ภายใต้สังคมไทย เป็นเรื่องละเอียดอ่อนมากมีมาตั้งแต่โบราณกาล อันเนื่องมาจากพื้นฐานของคนไทยหรือสังคมไทยผูกพันกับหลักศาสนา จารีตประเพณี วัฒนธรรม และบรรทัดฐานของ

สังคมมาโดยตลอด ฉะนั้น การอนุญาตให้มีการจดทะเบียนสมรสโดยบุคคลที่มีเพศเดียวกันย่อมจะขัดต่อศีลธรรมอันดีหรือจารีตประเพณีของสังคมไทย เมื่อการสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์สำหรับผู้ที่จะจดทะเบียนสมรสกันได้ต้องเป็นเพศชายกับเพศหญิงเท่านั้น คำว่า “เพศ” หมายถึงลักษณะทางชีวภาพที่ใช้ในการแบ่งแยกมนุษย์เป็นผู้หญิงและผู้ชาย เช่นนี้ เพศของบุคคลธรรมดาที่กฎหมายรับรองจึงถือเอาตามเพศที่ถือกำเนิดมา แต่การที่บุคคลในสังคมที่มีสถานะเพศมิใช่ทางชีวภาพเป็นชายเป็นหญิงอันมีความหลากหลายทางเพศ อ้างว่า ตนมีเสรีภาพในการที่จะอยู่กินกับบุคคลใดที่มีเพศใดย่อมสามารถขอจดทะเบียนสมรสได้นั้น ก็เป็นเพียงความรู้สึกและความพึงพอใจทางเพศหรือรสนิยมทางเพศที่วัดจากการแสดงออก หรือบทบาททางเพศที่แสดงออกในลักษณะของความชอบ โดยอาจเรียกกลุ่มคนนี้ว่าบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ หรือความเชื่อมโยงทางเพศ หรือบุคคลที่เกิดมามีภาวะทางร่างกายหรือจิตใจไม่ตรงกับเพศที่มีมาตั้งแต่กำเนิด ซึ่งปัจจุบันมีอยู่หลากหลาย อาทิ คนที่ชอบเพศตรงข้าม คนที่ชอบเพศเดียวกัน หรือคนที่ชอบทั้งสองเพศ เป็นต้น แม้ความรักจะเป็นเสรีภาพในการแสดงออก แต่การแสดงออกซึ่งความรักก็จะต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย ในปัจจุบัน ซึ่งวัตถุประสงค์ของการสมรส คือการที่ชายและหญิงอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาเพื่อสร้างสถาบันครอบครัว มีบุตรและดำรงเผ่าพันธุ์ตามธรรมชาติต่อไป กฎหมายจึงกำหนดให้ ผู้ที่จะขอจดทะเบียนสมรสกันได้ต้องเป็นชายกับหญิงเท่านั้น บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ จึงไม่อาจจดทะเบียนสมรสได้

ส่วนข้อโต้แย้งของผู้ร้องทั้งสองที่ว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ กำหนดให้การสมรสกระทำได้ระหว่างชายและหญิงเท่านั้น เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพ เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศนั้น เห็นว่า แม้รัฐธรรมนูญจะได้บัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยกำหนดให้บุคคลย่อมเสมอกันตามกฎหมาย ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และต้องไม่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศ มีเสรีภาพในการดำเนินชีวิตภายใต้หลักความเสมอภาคของรัฐธรรมนูญก็ตาม แต่การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวก็ต้องเคารพกฎหมายภายในประเทศ เคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น รวมทั้งจารีตประเพณี หลักศาสนา วัฒนธรรม และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสังคมของรัฐหรือประเทศนั้น ๆ ซึ่งในเรื่องการสมรส ตามจารีตประเพณี วิถีสังคมไทยตลอดจนแนวทางปฏิบัติและการตีความกฎหมายของประเทศไทย มีความเชื่อถือสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณกาลว่าการสมรสสามารถกระทำได้เฉพาะชายและหญิง จึงให้รัฐสามารถตรากฎหมายเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนได้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ไม่ได้จำกัดเสรีภาพของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในการอยู่ร่วมกัน ทั้งหากจะฟังว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘

ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแล้ว อาจส่งผลกระทบอย่างมากต่อระบบกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ และบรรพ ๖ ว่าด้วยครอบครัวและมรดก และกฎหมายอื่น ๆ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลรัษฎากร พระราชบัญญัติภาษีการรับมรดก พ.ศ. ๒๕๕๘ พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ และพระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พุทธศักราช ๒๔๗๘ เป็นต้น ดังนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ที่กำหนดให้การสมรสทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุครบสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ จึงเป็นบทบัญญัติที่ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้จะเป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลอยู่บ้าง แต่ก็เป็นการจำกัดสิทธิที่พอสมควรแก่เหตุ สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย ทั้งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๖ นอกจากนี้ บทบัญญัติของมาตรา ๑๔๔๘ เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิในการสมรสทั้งเพศชายและเพศหญิง ไม่ได้มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศแต่อย่างใด จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม ด้วย

อย่างไรก็ดี ในสังคมไทยปัจจุบันมีบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ หรือความเชื่อมโยงทางเพศ หรือบุคคลที่เกิดมามีภาวะทางร่างกายหรือจิตใจไม่ตรงกับเพศที่มีมาตั้งแต่กำเนิดอยู่ร่วมกันในสังคมด้วย รัฐจึงควรมีมาตรการที่เหมาะสมเพื่อไม่ขัดขวาง ทั้งยังต้องสนับสนุนให้บุคคลเหล่านั้นได้ใช้ชีวิตร่วมกัน โดยการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับคู่ชีวิตและแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันดังกล่าว อันเป็นการแก้ไขปัญหาทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นเพื่อคุ้มครองและรับรองสิทธิของคู่รักเหล่านั้นให้มีสิทธิเท่าเทียมกับคู่สมรสชายและหญิงโดยให้เกิดความเสมอภาคตามกฎหมายในสังคมต่อไป

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม แต่รัฐควรออกกฎหมายเพื่อคุ้มครองและรับรองสิทธิของคู่รักที่มีความหลากหลายทางเพศให้มีสิทธิเท่าเทียมกับคู่สมรสชายและหญิงต่อไป

นายวิรุฬห์ แสงเทียน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายจิรนิติ หะวานนท์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๐/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๓๐/๒๕๖๓**

วันที่ ๑๗ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้ร้อง

\- ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

ความเห็น

คดีนี้ ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามคำโต้แย้งของผู้ร้องทั้งสองในคดีแพ่งหมายเลขดำที่ ยชพ ๑๐๕๖/๒๕๖๓ ว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ หรือไม่ ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า ผู้ร้องทั้งสองมีเพศสภาพโดยกำเนิดเป็นหญิง ยื่นคำร้องขอจดทะเบียนสมรสต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ แต่ถูกปฏิเสธเนื่องจากเป็นบุคคลที่มีเพศกำเนิดเดียวกันจึงไม่สามารถจดทะเบียนสมรสได้ เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ บัญญัติให้การจดทะเบียนสมรสเป็นสิทธิของชายและหญิง บุคคลเพศเดียวกันไม่สามารถจดทะเบียนสมรสได้ ผู้ร้องทั้งสองยื่นคำร้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวกลางให้ศาลมีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่รับจดทะเบียนสมรส โดยโต้แย้งว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ทำให้ผู้ร้องทั้งสองเสียสิทธิอันพึงมีพึงได้จากสถานะคู่สมรส เช่น การให้ความยินยอมในการรักษา การได้รับสวัสดิการของคู่สมรส การได้รับประโยชน์จากกรมธรรม์หรือสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากการละเมิด หรือสิทธิการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม

เห็นว่า กฎหมายเป็นเครื่องมือที่ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสงบสุข พื้นฐานของกฎหมายนอกจากจะเป็นไปตามกฎแห่งธรรมชาติแล้ว ยังเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีของแต่ละสังคม กฎหมายจะบังคับใช้ได้อย่างยั่งยืนต้องเป็นที่ยอมรับและไม่ขัดกับความรู้สึกของคนในประเทศนั้น ๆ กฎหมายอันเป็นพื้นฐานตามธรรมชาติ เช่น การฆ่าคนตาย ย่อมเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายเสมอ บิดามารดาย่อมมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ เป็นต้น เพราะเป็นพื้นฐานตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ อย่างไรก็ดี ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีที่แตกต่างกันของแต่ละสังคมย่อมเป็นที่มาของกฎหมายที่แตกต่างกันด้วย กฎหมายตามขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีในแต่ละประเทศจึงอาจแตกต่างกันได้

หลักพื้นฐานสำคัญของการดำรงอยู่ของสังคมมนุษย์คือการอยู่ร่วมกันเพื่อการสืบเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ หน่วยที่เล็กที่สุดของสังคมคือครอบครัว โดยธรรมชาติการเริ่มต้นของครอบครัวประกอบด้วยชายและหญิงที่จะอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา ครอบครัวในความหมายตามธรรมชาติเริ่มต้นจากชายและหญิง กฎหมายตั้งแต่อดีตจึงบัญญัติให้การสมรสหมายถึงชายกับหญิงเท่านั้น กฎหมายครอบครัวเป็นบทบัญญัติที่เป็นไปตามธรรมชาติและต้องสอดคล้องกับสภาพของขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีของสังคม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ เกี่ยวกับครอบครัว บัญญัติให้ชายและหญิงเท่านั้นที่มีสิทธิสมรสกันตามกฎหมาย แม้จะดูเหมือนเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล แต่เป็นบทบัญญัติที่เป็นไปตามสภาพธรรมชาติของบุคคลและเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีของสังคมไทย นอกจากให้สิทธิชายและหญิงเท่านั้นที่จะสมรสกันได้ตามกฎหมายแล้ว ยังมีบทบัญญัติอื่น ๆ ที่ดูเหมือนเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ เช่น การกำหนดให้ชายหญิงที่จะหมั้นหรือสมรสกันต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า ๑๗ ปีบริบูรณ์ ตามมาตรา ๑๔๓๕ และมาตรา ๑๔๔๘ ทรัพย์สินของหมั้นและสินสอดจะมีได้แต่เฉพาะชายหมั้นหญิง ตามมาตรา ๑๔๓๗ การห้ามชายหญิงที่เป็นญาติสืบสายโลหิตสมรสกัน ตามมาตรา ๑๔๕๐ การห้ามจดทะเบียนซ้อน ตามมาตรา ๑๔๕๒ การห้ามหญิงหม้ายสมรสใหม่ภายใน ๓๑๐ วัน ตามมาตรา ๑๔๕๓ แท้จริงแล้วบทบัญญัติดังกล่าวมิใช่การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การห้ามบุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๑๗ ปี หมั้นและสมรสกันเป็นความเหมาะสมของสภาพร่างกายตามธรรมชาติ ของหมั้นเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี การห้ามชายหญิงที่เป็นญาติสืบสายโลหิตสมรสกันนอกจากเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีแล้วยังมีผลให้บุตรที่เกิดขึ้นอาจไม่สมบูรณ์ การห้ามหญิงหม้ายสมรสภายใน ๓๑๐ วันเพราะเป็นระยะเวลาที่อาจตั้งครรภ์กับสามีคนก่อนได้

รัฐธรรมนูญและกฎหมายปัจจุบันมิได้ห้ามบุคคลเพศเดียวกันใช้ชีวิตคู่ร่วมกันและมีเพศสัมพันธ์กัน มิได้ห้ามการจัดพิธีแต่งงาน ทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกันก็เป็นกรรมสิทธิ์รวม มิได้ห้ามทำประกันชีวิตระบุให้คู่ชีวิตเป็นผู้รับประโยชน์ มิได้ห้ามทำพินัยกรรมยกทรัพย์มรดกแก่คู่ชีวิต สำหรับข้อโต้แย้งของผู้ร้องทั้งสองที่อ้างว่า ไม่ได้รับสิทธิในฐานะคู่สมรส เช่น การให้ความยินยอมในการรักษาพยาบาล การได้รับสวัสดิการของคู่สมรส การได้รับประโยชน์จากกรมธรรม์หรือสิทธิในการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากการละเมิด หรือสิทธิในฐานะทายาทโดยธรรม นั้น เห็นว่า สิทธิดังกล่าวมิได้เกิดจากสถานภาพการสมรสโดยตรง แต่เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นตามที่กฎหมายบัญญัติ ปัญหาดังกล่าวจึงสามารถแก้ไขได้โดยบทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะ ดังเช่นที่มีการยกร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. .... เพื่อให้สิทธิกับบุคคลเพศเดียวกันที่จะใช้ชีวิตร่วมกันให้มีสิทธิต่าง ๆ ดังกล่าว ชายและหญิงจึงเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ บัญญัติขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์ การดำรงอยู่ของสังคม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่สังคมยึดถือ ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ใช้บังคับเป็นการทั่วไป ช่วยส่งเสริมความมั่นคงของรัฐและสังคม ช่วยเสริมสร้างความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ได้ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

ด้วยเหตุผลข้างต้น จึงเห็นว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

นายจิรนิติ หะวานนท์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายนภดล เทพพิทักษ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๐/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๓๐/๒๕๖๓**

วันที่ ๑๗ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง **ผู้ร้อง**

\- **ผู้ถูกร้อง**

ประเด็นวินิจฉัย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

ความเห็น

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ ได้บัญญัติขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครอง มาตรา ๒๖ ได้บัญญัติถึงเงื่อนไขที่จะตรากฎหมายจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพไว้ให้ชัดเจน กล่าวคือ ถ้าเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญจะกำหนดได้แต่เฉพาะตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้โดยเฉพาะ มาตรานี้ได้กำหนดเงื่อนไขไว้ ๔ ประการ คือ (๑) ต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม (๒) ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ (๓) จะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ และ (๔) ต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย และมาตรา ๒๗ ได้บัญญัติหลักแห่งความเสมอภาคของบุคคล และห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม โดยวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม ได้บัญญัติว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ กำหนดเงื่อนไขของการสมรสไว้เฉพาะชายและหญิงเท่านั้น ที่สามารถสมรสเป็นคู่สมรสและเป็นสามีภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายได้ อันเนื่องมาจากพื้นฐานของสังคมไทยที่ผูกพันกับหลักศาสนา จารีตประเพณี และบรรทัดฐานของสังคม แม้ทางการแพทย์ได้ให้การยอมรับในพฤติกรรมของการรักเพศเดียวกันว่ามิได้เกิดจากอาการผิดปกติทางจิตก็ตาม แต่การอนุญาตให้มีการจดทะเบียนสมรสโดยบุคคลที่มีเพศเดียวกันก็อาจจะขัดต่อศีลธรรมอันดีหรือจารีตประเพณีของสังคมได้ ซึ่งคำว่า “เพศ” (sex) หมายถึง ลักษณะทางชีวภาพที่ใช้ในการแบ่งแยกกลุ่มมนุษย์ออกเป็นผู้หญิงและผู้ชาย ส่วน “สถานะเพศ” (gender) หมายถึง ลักษณะในเชิงสังคมและจิตวิทยาสังคมที่ใช้เป็นพื้นฐานในการแบ่งแยกกลุ่มมนุษย์ว่า “เป็นหญิง” “เป็นชาย” การที่บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศอ้างว่าตนมีเสรีภาพในการที่จะอยู่กินกับบุคคลใดย่อมสามารถขอจดทะเบียนสมรสได้นั้นเป็นเพียงความรู้สึกและความพึงพอใจทางเพศหรือรสนิยมทางเพศที่วัดจากการแสดงออกหรือบทบาททางเพศที่แสดงออกในลักษณะของความชอบ โดยอาจเรียกกลุ่มคนที่มีรสนิยมทางเพศแบบนี้ว่า บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ หรือบุคคลที่เกิดมามีภาวะทางร่างกายหรือจิตใจไม่ตรงกับเพศที่มีมาตั้งแต่กำเนิด ซึ่งปัจจุบันมีอยู่หลากหลาย เช่น คนที่ชอบเพศตรงข้าม คนที่ชอบเพศเดียวกัน หรือคนที่ชอบทั้งสองเพศ เป็นต้น ปัจจุบันกฎหมายกำหนดให้ผู้ที่จะขอจดทะเบียนสมรสกันได้ต้องเป็นชายกับหญิงเท่านั้น และการเป็นชายหรือหญิงต้องถือเอาตามเพศที่มีมาแต่กำเนิดเป็นเกณฑ์ บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศจึงไม่อาจจดทะเบียนสมรสได้ อีกทั้งประเทศไทยมีแนวความคิดที่ว่าการสมรสเกิดขึ้นได้เฉพาะชายและหญิงที่ถือเพศมาแต่กำเนิด ซึ่งวัตถุประสงค์ของการสมรสคือการที่ชายและหญิงอยู่กินด้วยกันฉันสามีภรรยาเพื่อสร้างสถาบันครอบครัวมีบุตรและดำรงเผ่าพันธุ์ตามธรรมชาติเท่านั้น และยังมิได้มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิในการสมรสของบุคคลกลุ่มดังกล่าวเช่นในต่างประเทศ

สำหรับข้อโต้แย้งของผู้ร้องทั้งสองว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ที่กำหนดให้การสมรสกระทำได้ระหว่างชายและหญิงเท่านั้น เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพ เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศ เห็นว่า แม้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและรัฐธรรมนูญจะได้บัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล โดยกำหนดให้บุคคลย่อมเสมอกันตามกฎหมาย ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันและต้องไม่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศ มีเสรีภาพในการดำเนินชีวิตภายใต้หลักความเสมอภาคของรัฐธรรมนูญก็ตาม แต่การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวก็ต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น เคารพกฎหมายภายในประเทศ รวมทั้งจารีตประเพณี ศาสนา วัฒนธรรม และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสังคมของรัฐหรือประเทศนั้น ๆ ด้วย มาตรา ๑๔๔๘ ไม่ได้จำกัดเสรีภาพ

ของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในการอยู่ร่วมกัน และไม่ได้มีข้อความไปจำกัดสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในการทำนิติกรรมใด ๆ ตามกฎหมาย ที่อาจก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคมและส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศแต่อย่างใด กรณีบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศประสงค์ให้รัฐคุ้มครองสิทธิในเรื่องใด รัฐสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้โดยการตรากฎหมายที่มีลักษณะเฉพาะมาอุดช่องว่างหรือคุ้มครองสิทธิของคู่ชีวิตให้ได้ ดังนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ จึงเป็นบทบัญญัติที่ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ไม่กระทบศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง คุ้มครองสิทธิในการสมรสทั้งเพศชายและเพศหญิง ไม่ได้มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

นายนภดล เทพพิทักษ์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๐/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๓๐/๒๕๖๓**

วันที่ ๑๗ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง **ผู้ร้อง**

\- **ผู้ถูกร้อง**

ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางส่งคำโต้แย้งของนางสาวพวงเพชร เหงคำ และนางเพิ่มทรัพย์ แซ่อึ้ง ผู้ร้องในคดีแพ่งหมายเลขดำที่ ยชพ ๑๐๕๖/๒๕๖๓ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ ข้อเท็จจริงตามหนังสือส่งคำโต้แย้งของผู้ร้องทั้งสองในคดีแพ่งและเอกสารประกอบ สรุปได้ดังนี้

ผู้ร้องทั้งสองในคดีแพ่งเป็นคู่ชีวิตที่มีเพศสภาพและการดำเนินวิถีชีวิตทางเพศเป็นหญิงรักหญิง หรือบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ใช้ชีวิตคู่ร่วมกันมานานกว่า ๑๐ ปี ในลักษณะคู่ชีวิต ได้ยื่นคำขอจดทะเบียนสมรสพร้อมหลักฐานประกอบการจดทะเบียนที่สำนักงานเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร แต่นายทะเบียนเขตบางกอกใหญ่แจ้งให้ทราบว่า ผู้ร้องทั้งสองเป็นบุคคลที่มีเพศกำเนิดเหมือนกันคือผู้หญิงกับผู้หญิง จึงไม่สามารถจดทะเบียนสมรสได้ เนื่องจากระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. ๒๕๔๑ กำหนดให้กรอกคำร้องขอจดทะเบียนและบันทึกทะเบียนครอบครัวในระบบ ซึ่งข้อมูลการสมรสต้องเป็นบุคคลเพศชายกับเพศหญิงโดยกำเนิดเท่านั้น ผู้ร้องทั้งสองในคดีแพ่งจึงอุทธรณ์คำสั่งไม่รับคำร้องขอจดทะเบียนและบันทึกทะเบียนครอบครัว แต่ได้รับแจ้งผลการพิจารณาอุทธรณ์จากนายทะเบียนกรุงเทพมหานคร ว่า การที่นายทะเบียนเขตบางกอกใหญ่มีคำสั่งไม่รับจดทะเบียนสมรส เนื่องจากผู้อุทธรณ์ทั้งสองมีเพศสภาพเดียวกัน จึงไม่เป็นไปตามเงื่อนไขแห่งการสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ คำอุทธรณ์ของผู้ร้องทั้งสองฟังไม่ขึ้น จึงให้ยกอุทธรณ์

ผู้ร้องทั้งสองในคดีแพ่งเห็นว่า การปฏิเสธรับจดทะเบียนสมรสด้วยเหตุเป็นบุคคลที่มีเพศกำเนิดเหมือนกัน ไม่สามารถจดทะเบียนสมรสได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ เป็นการโต้แย้งสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ ทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ไม่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญให้เสมอกันในทางกฎหมาย ถูกเลือกปฏิบัติ และไม่ได้รับความเป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ ดังนี้

๑. คำว่า “เพศ” ที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๗ วรรคสาม รวมถึงการห้ามเลือกปฏิบัติเพราะความแตกต่างของบุคคลที่มีอัตลักษณ์ทางเพศ หรือเพศสภาพ หรือความหลากหลายทางเพศแตกต่างจากเพศที่ผู้นั้นถือกำเนิดด้วย

๒. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ไม่สอดคล้องกับหลักการทั่วไปของการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ ขัดต่อหลักนิติธรรม ซึ่งการตรากฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้จะต้องไม่สร้างภาระต่อสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควร แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ กลับให้อำนาจเจ้าหน้าที่ของรัฐในการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายในทางรูปแบบที่ส่งผลกระทบต่อความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา ส่งผลกระทบต่อสิทธิในการก่อตั้งครอบครัว ซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ปวงชนชาวไทยควรจะได้รับและคู่ชีวิตเพศเดียวกันก็พึงจะได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกับคู่สมรสโดยทั่วไป เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมุ่งประสงค์ที่จะคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล โดยให้ถือเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องปกป้องคุ้มครองให้ประชาชนสามารถดำรงตนอยู่ในรัฐได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีความภาคภูมิใจและมีคุณค่าทั้งต่อตนเองและในการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น นอกจากนี้ การที่บทบัญญัติมาตรา ๑๔๔๘ บัญญัติให้ “การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว ...” เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๗๗ ในขณะที่ปัจจุบันประเทศไทยได้ตราพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ ซึ่งเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ และความเท่าเทียมระหว่างเพศไว้ในมาตรา ๓ และมาตรา ๑๗ ซึ่งคุ้มครองสิทธิบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ การที่นายทะเบียนเขตบางกอกใหญ่ไม่จดทะเบียนสมรสให้ผู้ร้องทั้งสองโดยอ้างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ จึงเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมกับประชาชนกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ และกติการะหว่างประเทศที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมลงนามและให้สัตยาบัน

เช่น กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เป็นต้น

๓. การสมรสเป็นการก่อตั้งสถาบันทางสังคมอันเป็นมูลฐานเก่าแก่ในการดำรงอยู่ของเผ่าพันธุ์มนุษย์ ซึ่งเรียกว่า สถาบันครอบครัว ในต่างประเทศมีการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศไม่ว่าจะเป็นกฎหมายที่ให้สิทธิในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ หรือสิทธิในการเข้าถึงการรับบริการอนามัยเจริญพันธุ์ได้อย่างเท่าเทียมกับคู่สมรสชายและหญิง สิทธิในการสมรสจึงไม่อาจพิจารณาเรื่องเพศของมนุษย์โดยใช้เกณฑ์ในเรื่องสรีระเป็นเกณฑ์การเจาะจงว่ามนุษย์มีเพียงสองเพศ คือ เพศชายและเพศหญิง ซึ่งส่งผลต่อการรับรองสิทธิและสถานะของบุคคลตามกฎหมายที่ยึดตามเพศสภาพเพียงประการเดียว โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึก ความปรารถนา รสนิยม หรือความแตกต่างภายในสภาพจิตใจของแต่ละบุคคล

ดังนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ที่กำหนดให้การสมรสกระทำได้ระหว่างชายและหญิงเท่านั้น เป็นบทบัญญัติที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗

ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งรับคำร้องนี้ไว้พิจารณาและเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ และมาตรา ๕ เป็นบททั่วไปที่วางหลักการคุ้มครองเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาคของบุคคล และความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญไว้เท่านั้น หาได้มีข้อความใดที่วางหลักการคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพไว้เป็นการเฉพาะ ส่วนรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๗ วรรคสี่และวรรคห้าไม่มีประเด็นเกี่ยวกับคำร้องนี้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงไม่จำต้องวินิจฉัย คงรับพิจารณาเฉพาะประเด็นว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

มาตรา ๒๕ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๒๖ การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

มาตรา ๒๗ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

ฯลฯ ฯลฯ

มาตรา ๒๑๒ ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยมาตรา ๕ และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ให้ศาลส่งความเห็นเช่นว่านั้นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย ในระหว่างนั้น ให้ศาลดำเนินการพิจารณาต่อไปได้แต่ให้รอการพิพากษาคดีไว้ชั่วคราวจนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าคำโต้แย้งของคู่ความตามวรรคหนึ่ง ไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับเรื่องดังกล่าวไว้พิจารณาก็ได้

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ใช้ได้ในคดีทั้งปวง แต่ไม่กระทบต่อคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแล้ว เว้นแต่ในคดีอาญาให้ถือว่าผู้ซึ่งเคยถูกศาลพิพากษาว่ากระทำความผิดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าไม่ชอบด้วยมาตรา ๕ นั้น เป็นผู้ไม่เคยกระทำความผิดดังกล่าว หรือถ้าผู้นั้นยังรับโทษอยู่ก็ให้ปล่อยตัวไป แต่ทั้งนี้ไม่ก่อให้เกิดสิทธิที่จะเรียกร้องค่าชดเชยหรือค่าเสียหายใด ๆ

๒. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

มาตรา ๗ ให้ศาลมีหน้าที่และอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดี ดังต่อไปนี้

(๑) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือร่างกฎหมาย

ฯลฯ ฯลฯ

๓. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๑๔๔๘ การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้

ประเด็นวินิจฉัย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

ความเห็น

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง เป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทยที่รัฐธรรมนูญคุ้มครองไว้ว่า นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของผู้อื่น วรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่รับรองสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติเพื่อเป็นหลักประกันว่า แม้จะยังไม่มีการตรากฎหมายดังกล่าวออกใช้บังคับ ย่อมไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพที่มีอยู่นั้น วรรคสาม เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้บุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ และวรรคสี่ เป็นบทบัญญัติคุ้มครองบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ หรือจากการกระทำผิดสัญญา ให้มีสิทธิได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐ

มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติถึงเงื่อนไขในการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลจะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย ส่วนวรรคสองกำหนดให้กฎหมายดังกล่าวต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง บทบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นการรับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลว่าในการตรากฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้น ฝ่ายนิติบัญญัติหรือองค์กรที่ใช้อำนาจรัฐจะต้องคำนึงถึงหลักการพื้นฐานสำคัญประการหนึ่ง คือ หลักความได้สัดส่วนหรือความพอสมควรแก่เหตุ อันเป็นหลักการสำคัญที่มีขึ้นเพื่อควบคุม ตรวจสอบ หรือจำกัดการใช้อำนาจรัฐ เพื่อมิให้ตรากฎหมายขึ้นใช้บังคับแก่ประชาชนตามอำเภอใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตรากฎหมายเพื่อจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนจะต้องมีความเหมาะสมและเท่าที่มีความจำเป็น รวมทั้งต้องได้สัดส่วน กล่าวคือ มีความสมดุลระหว่างประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ส่วนรวมที่จะได้รับกับสิทธิหรือเสรีภาพที่ประชาชนจะต้องสูญเสียไปอันเนื่องมาจากกฎหมายนั้น ส่วนมาตรา ๒๗ เป็นบทบัญญัติรับรองความเสมอภาคของบุคคลโดยบัญญัติหลักความเท่าเทียมกันของบุคคล การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลจะกระทำมิได้ แต่มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่นไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม

บทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยการสมรส มีการบัญญัติขึ้นเป็นครั้งแรกตามพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช ๒๔๗๗ มีผลให้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๗๘ เป็นต้นไป โดยความในมาตรา ๑๔๔๕ บัญญัติว่า “การสมรสจะกระทำได้ต่อเมื่อ (๑) ชายมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ และหญิงมีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์แล้ว ...” ต่อมาได้มีการประกาศพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. ๒๕๑๙ มีผลให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา คือ วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ และใช้มาจนถึงปัจจุบัน โดยบัญญัติเงื่อนไขแห่งการสมรสไว้ว่า “มาตรา ๑๔๔๘ การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้” บทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. ๒๕๑๙ ว่าด้วยเงื่อนไขแห่งการสมรส ยังคงหลักการที่เป็นสาระสำคัญของการสมรสไว้เช่นเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช ๒๔๗๗ การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อฝ่ายหนึ่งเป็นชายและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นหญิงเท่านั้น แต่มีการปรับเพิ่มเกณฑ์อายุ

ในการสมรสเสียใหม่โดยกำหนดให้อายุทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงต้องมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว โดยมีข้อยกเว้นไว้ว่าในกรณีที่มีเหตุอันสมควรศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้

กรณีจึงเห็นได้ว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ซึ่งเป็นเงื่อนไขแห่งการสมรสได้บัญญัติขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อใช้เฉพาะแก่กรณีของการสมรสระหว่างชายและหญิง ซึ่งเป็นการกำหนดตามเพศที่ได้ถือกำเนิดมาตามธรรมชาติเพื่อการสืบเผ่าพันธุ์ตามขนบธรรมเนียมประเพณีของชนชาติไทยที่มีมาแต่โบราณ และบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมีผลใช้บังคับกับชายและหญิงเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ไม่ถือเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนที่เกินสมควรแก่เหตุ และไม่เป็นการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลด้วยความแตกต่างในเรื่องเพศ เพราะชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันที่จะสมรสกันได้ภายใต้เงื่อนไขแห่งการสมรสตามที่กฎหมายบัญญัติ ทั้งมีความเหมาะสมและตราขึ้นตามความจำเป็นและเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน จึงมิได้เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม แต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม สังคมโลกและสังคมไทยในปัจจุบันได้ยอมรับและเริ่มมีการให้สิทธิแก่บุคคลเกี่ยวกับสถานะทางเพศอย่างกว้างขวางมากขึ้น เนื่องจากเป็นที่ยอมรับกันว่าความหลากหลายทางเพศหรือวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศนั้น เป็นลักษณะอย่างหนึ่งของบุคคลที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติได้จึงเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาแต่กำเนิด ทั้งเป็นคุณค่าที่มีลักษณะเฉพาะอันสืบเนื่องมาจากความเป็นมนุษย์และเป็นคุณค่าที่ผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ที่มีความสำคัญต่อการกำหนดความเป็นตัวตนของบุคคล การที่บุคคลจะมีความเป็นตัวเองได้บุคคลนั้นต้องมีอำนาจหรือความสามารถในการกำหนดตนเอง หรือที่เรียกว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” อันเป็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวของบุคคลทุกคน มีลักษณะเฉพาะตัว โดยผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ทุกคนไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา หรือคุณสมบัติอื่น ๆ โดยเฉพาะเรื่องเพศ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็น เพศชาย เพศหญิง หรือเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศก็ตาม ทุกคนย่อมมีความเป็นมนุษย์และมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน อันเป็นสิทธิตามธรรมชาติในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นรากฐานที่มาแห่งสิทธิมนุษยชนบนพื้นฐานของวิถีเพศและอัตลักษณ์ทางเพศอันประกอบด้วยสิทธิในชีวิตและร่างกาย และสิทธิในความเสมอภาค ไม่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ซึ่งแนวคิดในเรื่องเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในเรื่องการสมรสหรือการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันนั้น องค์กรของรัฐฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารก็ได้มีความตระหนักและมีการพิจารณาดำเนินการอยู่บ้างแล้ว แต่หากจะนำบทบัญญัติว่าด้วยเงื่อนไขการสมรสของชายและหญิงตามบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ มาใช้กับการสมรสระหว่างหญิงกับหญิง หรือชายกับชายด้วย ย่อมจะก่อให้เกิดปัญหา

ในข้อกฎหมายขึ้นหลายประการ เช่น การสมรสซ้อน การอุปการะเลี้ยงดู การจัดการสินสมรส การทำนิติกรรมร่วมกัน การรับบุตรบุญธรรม การรับส่วนแบ่งมรดก หรือกรณีของกฎหมายอื่น ๆ เช่น การได้รับยกเว้นโทษจากการกระทำผิดอาญา หรือการรับสวัสดิการต่าง ๆ จากรัฐ เป็นต้น อีกทั้งยังจะมีผลเป็นการนำสิ่งที่มีความแตกต่างกันในสาระสำคัญ คือการสมรสต่างเพศระหว่างชายกับหญิงกับการสมรสในเพศเดียวกันระหว่างชายกับชายหรือหญิงกับหญิงเข้ามาอยู่ภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งกฎหมายเดียวกัน อันจะกลายเป็นเรื่องการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมในอีกลักษณะหนึ่งได้ จึงสมควรที่องค์กรของรัฐฝ่ายนิติบัญญัติและองค์กรของรัฐฝ่ายบริหารจะได้เร่งดำเนินการให้มีกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในการสมรสหรือการเป็นคู่ชีวิตสำหรับกลุ่มบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ เพื่อให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวได้รับสิทธิและดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนได้อย่างสมบูรณ์โดยเร็วต่อไป

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

โดยมีข้อสังเกตว่า องค์กรของรัฐฝ่ายนิติบัญญัติและองค์กรของรัฐฝ่ายบริหารควรเร่งดำเนินการให้มีกฎหมายรับรองสิทธิและหน้าที่เกี่ยวกับการสมรสหรือการใช้ชีวิตคู่ของกลุ่มบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ เพื่อเป็นการรับรองและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกลุ่มบุคคลดังกล่าว

นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๖๔

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๔ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง **ศาลปกครองสูงสุด** **ผู้ร้อง**

- **ผู้ถูกร้อง**

เรื่อง พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง หรือไม่

ศาลปกครองสูงสุดส่งคำโต้แย้งของผู้ฟ้องคดี (วัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม) ในคดีหมายเลขดำที่ ๓๕๖/๒๕๖๒ หมายเลขแดงที่ ๓๔/๒๕๖๓ ของศาลปกครองเชียงใหม่ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ ข้อเท็จจริงตามหนังสือส่งคำโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีและเอกสารประกอบสรุปได้ดังนี้

วัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม ผู้ฟ้องคดี ยื่นฟ้องกรมที่ดิน ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ และอธิบดีกรมที่ดิน ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ต่อศาลปกครองกลาง ต่อมาอธิบดีศาลปกครองกลางมีคำสั่งให้ส่งคำฟ้องไปยังศาลปกครองเชียงใหม่ซึ่งผู้ฟ้องคดีมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำนาจศาลตามระเบียบของที่ประชุมใหญ่ตุลาการในศาลปกครองสูงสุดว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๓ ข้อ ๔๐ วรรคหนึ่ง ว่า ผู้ฟ้องคดีได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นวัดและได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ที่ดินอันเป็นที่ตั้งของวัด

ประกอบด้วยที่ดินหลายแปลง รวมถึงที่ดินตามโฉนดที่ดินเลขที่ ๒๒๖๔๑ เลขที่ ๒๒๖๔๕ เลขที่ ๒๒๖๔๖ เลขที่ ๒๒๖๕๐ เลขที่ ๒๒๖๕๑ เลขที่ ๒๒๖๕๒ เลขที่ ๒๒๖๕๓ และเลขที่ ๒๒๖๕๖ ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ที่ดินทั้ง ๘ แปลงดังกล่าว ผู้ฟ้องคดีรับโอนมาจากผู้มีกรรมสิทธิ์เมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๒ ก่อนหน้าที่จะรับโอนกรรมสิทธิ์ ผู้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทั้ง ๘ แปลง ร่วมกับผู้ฟ้องคดีก่อสร้างวัดฝ่ายสงฆ์จีนนิกาย สร้างพระอุโบสถและสิ่งปลูกสร้างอื่น ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ผู้ฟ้องคดีก่อตั้งโรงเรียนหมื่นพุทธวิทยาและสร้างอาคารต่าง ๆ รวมถึงองค์พระพุทธปฏิมาพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ หลังจากนั้น ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ โดยผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ มีคำสั่งที่ ๗๒๔/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ให้เพิกถอนโฉนดที่ดินทั้ง ๘ แปลง โดยมีหนังสือแจ้งคำสั่งให้ผู้ฟ้องคดีทราบทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์คำสั่งต่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๒ ต่อมาผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ แจ้งผลการพิจารณาอุทธรณ์ว่าเป็นการยื่นอุทธรณ์ที่พ้นกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง และมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไว้พิจารณา ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าคำสั่งเพิกถอนโฉนดที่ดินดังกล่าวทำให้ผู้ฟ้องคดีเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินและเสียโอกาสในการพัฒนาที่ดิน ซึ่งเกิดจากความประมาทเลินเล่อของเจ้าหน้าที่ของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองที่ไม่ตรวจสอบว่าที่ดินดังกล่าวเป็นที่ดินหวงห้ามและต้องห้ามมิให้ออกโฉนดที่ดินเป็นการกระทำละเมิดต่อผู้ฟ้องคดี ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองต้องรับผิดในผลแห่งการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ จึงยื่นคำฟ้องต่อศาลปกครองขอให้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองชดใช้ค่าเสียหาย ขอให้เพิกถอนคำสั่งเพิกถอนโฉนดที่ดิน และมีคำสั่งทุเลาการบังคับตามคำสั่งเพิกถอนโฉนดที่ดินเพื่อให้ผู้ฟ้องคดีและบริวารสามารถเข้าทำประโยชน์ในระหว่างที่คดียังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด

ศาลปกครองเชียงใหม่เห็นว่า คำฟ้องของผู้ฟ้องคดีแบ่งได้เป็น ๒ ข้อหา ข้อหาที่หนึ่งเป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐออกคำสั่งโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อผู้ฟ้องคดียื่นอุทธรณ์เมื่อพ้นกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ถือว่าผู้ฟ้องคดีมิได้ดำเนินการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายภายในฝ่ายปกครองตามขั้นตอนหรือวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้ก่อนนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครอง มีคำสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณา ข้อหาที่สอง เป็นคดีพิพาทเกี่ยวกับการกระทำละเมิดของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอันเกิดจากคำสั่งทางปกครอง เมื่อคำฟ้องและคำขอท้ายคำฟ้องในข้อหาที่สองเป็นกรณีสืบเนื่องมาจากคำฟ้องในข้อหาที่หนึ่งที่ผู้ฟ้องคดีขอให้ศาลเพิกถอนคำสั่งเพิกถอนโฉนดที่ดิน เมื่อคำฟ้องในข้อหาที่หนึ่งผู้ฟ้องคดีมิได้ดำเนินการตามขั้นตอน

และวิธีการสำหรับการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายตามที่กฎหมายกำหนดก่อนยื่นฟ้องคดี ศาลไม่รับคำฟ้องในข้อหาที่สองและจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ เมื่อศาลมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณา จึงไม่จำต้องพิจารณาคำขอทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครองของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒

ผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์คำสั่งของศาลปกครองเชียงใหม่ต่อศาลปกครองสูงสุดและโต้แย้งว่า การกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ เป็นกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง และมาตรา ๖๘ วรรคหนึ่ง การที่ศาลปกครองเชียงใหม่นำบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว ซึ่งเป็นกฎหมายทั่วไปมาใช้กับกรณีที่ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองเป็นการกระทำละเมิดสร้างภาระแก่ประชาชน ก่อให้เกิดความไม่สะดวกในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และเป็นการนำกฎหมายทั่วไปที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาใช้พิจารณาออกคำสั่งไม่รับคำฟ้องของผู้ฟ้องคดี ซึ่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒ วรรคสอง ที่กำหนดเรื่องกฎหมายเฉพาะไว้มิได้หมายความถึงให้นำพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ อันเป็นกฎหมายทั่วไปมาพิจารณาในกรณีที่ฝ่ายปกครองกระทำละเมิดต่อประชาชน ด้วยเหตุที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มิได้กำหนดว่าในกรณีการกระทำละเมิดต้องอุทธรณ์ก่อนการฟ้องคดี หากต้องอุทธรณ์ก่อนฟ้องคดีย่อมก่อให้เกิดภาระแก่ประชาชนเกินสมควร นอกจากนี้ ศาลปกครองเชียงใหม่มิได้ให้โอกาสผู้ฟ้องคดีได้เห็นใบตอบรับเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ฟ้องคดีนำสืบพยานบุคคลเพื่อแก้ไขพยานเอกสารให้ชัดแจ้ง โดยผู้ฟ้องคดีชี้แจงว่า นายทักษิณ ธิน้อมธรรม พนักงานผู้นำส่งไปรษณีย์ยืนยันว่าตนส่งเอกสารให้กับ นายสิทธิพร เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๒ แต่ตนลงวันที่ผิดพลาดจากวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๒ เป็นวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๒ ดังนั้น การที่ผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์คำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๒ เป็นการยื่นอุทธรณ์ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ แล้ว

ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่า ผู้ฟ้องคดีโต้แย้งว่าพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง และมาตรา ๖๘ วรรคหนึ่ง ซึ่งศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวบังคับแก่คดี และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น จึงส่งคำโต้แย้งดังกล่าวต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง

ประเด็นพิจารณาเบื้องต้นมีว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับหนังสือส่งคำโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง หรือไม่ เห็นว่า ศาลปกครองสูงสุดส่งคำโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง และมาตรา ๖๘ วรรคหนึ่ง บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ศาลปกครองสูงสุดจะใช้บังคับแก่คดี เมื่อผู้ฟ้องคดีโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าบทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้มาก่อน กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง จึงมีคำสั่งรับไว้พิจารณาวินิจฉัย

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีและเอกสารประกอบแล้ว เห็นว่า คดีเป็นปัญหาข้อกฎหมายและมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ จึงไม่ทำการไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๘ วรรคหนึ่ง สำหรับข้อโต้แย้งที่ว่าพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘ วรรคหนึ่ง หรือไม่ นั้น เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ โดยมาตรา ๖๘ วรรคหนึ่ง กำหนดให้รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินควร ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดกรอบทิศทางของฝ่ายบริหารให้เป็นไปตามแนวนโยบายที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ มิใช่บทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยตรง ศาลรัฐธรรมนูญไม่จำต้องวินิจฉัยในส่วนนี้

ประเด็นที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยต่อไปมีว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก” และวรรคสอง บัญญัติว่า “ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” โดยมีเจตนารมณ์เพื่อประกันความมั่นคงในการถือครองทรัพย์สินบุคคลที่ได้มาซึ่งทรัพย์สินโดยชอบรวมถึงการรับมรดกย่อมได้รับความคุ้มครองความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง รวมทั้งสิทธิใด ๆ ในการใช้สอยหรือจำหน่ายจ่ายโอน สิทธิในทรัพย์สินดังกล่าวอาจถูกจำกัดได้โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนต่าง ๆ สำหรับการดำเนินงานทางปกครองขึ้นเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย มีประสิทธิภาพในการใช้บังคับกฎหมายให้สามารถรักษาประโยชน์สาธารณะได้และอำนวยความเป็นธรรมแก่ประชาชน อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มีสถานะเป็นกฎหมายทั่วไปอันเป็นมาตรฐานกลางในการพิจารณาทางปกครองและออกคำสั่งทางปกครองของเจ้าหน้าที่เพื่อให้มีมาตรฐานเดียวกัน เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายกำหนดวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเรื่องใดไว้โดยเฉพาะและมีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมหรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ย่อมเป็นไปตามกฎหมายเฉพาะนั้น

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๔๘ ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองใดไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรี และไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไว้เป็นการเฉพาะ ให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนั้นโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว” วรรคสอง บัญญัติว่า “คำอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือโดยระบุข้อโต้แย้งและข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อ้างอิงประกอบด้วย” และวรรคสาม บัญญัติว่า “การอุทธรณ์ไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง เว้นแต่จะมีการสั่งให้ทุเลาการบังคับตามมาตรา ๖๓/๒ วรรคหนึ่ง” บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้โต้แย้งคำสั่งทางปกครองต่อผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ เพื่อขอให้ฝ่ายปกครองทบทวนคำสั่งทางปกครองนั้น ถือเป็นการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองโดยองค์กรภายในฝ่ายปกครอง เนื่องจากบางกรณีอาจมีการออกคำสั่งทางปกครองที่ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นไปตามกระบวนการขั้นตอน หรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองคู่กรณีต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งทางปกครอง

ข้อโต้แย้งที่ว่า การกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ เป็นกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง นั้น เห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ เป็นบทบัญญัติที่เปิดโอกาสให้ผู้ฟ้องคดีโต้แย้งคำสั่งทางปกครองต่อผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ เพื่อขอให้ฝ่ายปกครองได้ทบทวน

คำสั่งทางปกครองซึ่งเป็นการกำหนดขั้นตอนและกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์หรือโต้แย้งภายในฝ่ายปกครองก่อนที่จะใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง มูลกรณีของผู้ฟ้องคดีเกิดจากการที่กรมที่ดินมีคำสั่งให้เพิกถอนโฉนดที่ดินของผู้ฟ้องคดี ผู้ฟ้องคดีต้องอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองก่อน ซึ่งประมวลกฎหมายที่ดินมิได้บัญญัติขั้นตอนและระยะเวลาอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ประกอบมาตรา ๓ ที่กำหนดให้ผู้ฟ้องคดีต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองต่ออธิบดีกรมที่ดินภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองเป็นการใช้สิทธิตามกฎหมายของคู่กรณีอันเป็นกระบวนการเยียวยาภายในฝ่ายปกครอง เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายแก่คู่กรณี โดยการโต้แย้งคำสั่งทางปกครองเพื่อให้องค์กรฝ่ายปกครองทบทวนและแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งทางปกครอง อีกทั้งยังเป็นการควบคุมตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองโดยองค์กรภายในฝ่ายปกครอง ป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ ให้การปฏิบัติราชการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รักษาประโยชน์สาธารณะและอำนวยความเป็นธรรมแก่ประชาชน นอกจากนี้ ยังเป็นขั้นตอนสำคัญก่อนฟ้องคดีต่อศาลปกครอง หากไม่ดำเนินการดังกล่าวถือว่ามิได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการที่กฎหมายกำหนด ส่งผลทำให้ไม่มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒ วรรคสอง พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ กำหนดให้คู่กรณีต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งจึงต้องนำมาบังคับใช้ในฐานะที่เป็นบทบัญญัติทั่วไปในกรณีที่ไม่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดไว้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งทางปกครอง ช่วยลดจำนวนคดีพิพาทที่จะไปสู่ศาลปกครอง และเป็นการกลั่นกรองประเด็นข้อพิพาทที่เป็นประโยชน์แก่การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลปกครอง อันเป็นกระบวนการให้ความเป็นธรรมในเบื้องต้นแก่ประชาชน เมื่อคำสั่งของฝ่ายปกครองเป็นที่ยุติแล้ว หากประชาชนยังไม่พอใจย่อมมีสิทธิยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ จึงไม่เกี่ยวข้องกันและเป็นคนละกรณีกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดกตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวมิได้รับรองและคุ้มครองสิทธิเกี่ยวกับระยะเวลาอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองไว้โดยตรง พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง

อย่างไรก็ตาม แม้พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง แต่เมื่อพิจารณาหลักความมั่นคง

แห่งนิติฐานะของคำสั่งทางปกครองและหลักการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ถูกกระทบจากคำสั่งทางปกครอง เห็นว่า การกำหนดระยะเวลาในการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองไว้เพียงสิบห้าวัน เป็นการให้น้ำหนักแก่หลักความมั่นคงแห่งนิติฐานะของคำสั่งทางปกครองมากกว่าหลักการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ถูกกระทบจากคำสั่งทางปกครอง การกำหนดระยะเวลาให้ยื่นอุทธรณ์ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง แม้คำสั่งทางปกครองมีผลบังคับทางกฎหมายทันทีเพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่ก็เป็นระยะเวลาที่สั้นเกินไป อาจทำให้ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายเสียสิทธิอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครอง และส่งผลกระทบต่อการใช้สิทธิทางศาล จึงเห็นควรมีการแก้ไขปรับปรุงระยะเวลาอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองเพื่ออำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง โดยมีข้อแนะนำว่าหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องสมควรพิจารณาแก้ไขปรับปรุงกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ เพื่อคุ้มครองสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองอย่างเหมาะสมต่อไป

นายวรวิทย์ กังศศิเทียม
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายปัญญา อุดชาชน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายวิรุฬห์ แสงเทียน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายจิรนิติ หะวานนท์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายนภดล เทพพิทักษ์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน
ของ นายวรวิทย์ กังศศิเทียม ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๔ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ศาลปกครองสูงสุด **ผู้ร้อง**

\- **ผู้ถูกร้อง**

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘ วรรคหนึ่ง เป็นบทบัญญัติในหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ มีความมุ่งหมายเพื่อกำหนดเป็นนโยบายสำคัญของรัฐในการคุ้มครองสิทธิและความเสมอภาคในกระบวนการยุติธรรม กำหนดเป้าหมายของกระบวนการยุติธรรมและหลักเกณฑ์ในการออกแบบกระบวนการยุติธรรมให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ การกำหนดบทบัญญัติหมวดนี้เพื่อใช้เป็นแนวทางให้รัฐดำเนินการตรากฎหมายและกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและสม่ำเสมอในการบริหารราชการแผ่นดิน อย่างไรก็ตาม หากรัฐไม่ดำเนินการหรือไม่อาจดำเนินการได้ก็ไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการฟ้องร้องรัฐ แต่รัฐต้องรับผิดชอบทางการเมือง จึงไม่มีกรณีที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดจะขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘ วรรคหนึ่ง ได้

ประเด็นพิจารณาต่อไปมีว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก” และวรรคสอง บัญญัติว่า “ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้

ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” บทบัญญัติดังกล่าวมีความมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก รวมทั้งกำหนดให้ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนต่าง ๆ ในการพิจารณา และดำเนินงานทางปกครองของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองให้เป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย มีประสิทธิภาพในการใช้บังคับกฎหมาย สามารถรักษาประโยชน์สาธารณะ และอำนวยความเป็นธรรมแก่ประชาชน อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พระราชบัญญัติดังกล่าวจึงเป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ทั่วไปในการใช้อำนาจทางปกครองของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่ต้องดำเนินการตามกระบวนการและวิธีการที่กำหนดไว้เพื่อให้การใช้อำนาจทางปกครองของเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน นอกจากนี้ ยังเป็นกฎหมายที่ประกันสิทธิและกำหนดหน้าที่ของเอกชนในกระบวนวิธีพิจารณาทางปกครองไว้อย่างชัดเจน และเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีบทบาทในกระบวนวิธีพิจารณาทางปกครอง

สำหรับพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๔๘ ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองใดไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรี และไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไว้เป็นการเฉพาะ ให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนั้นโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว” วรรคสอง บัญญัติว่า “คำอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือโดยระบุข้อโต้แย้งและข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อ้างอิงประกอบด้วย” และวรรคสาม บัญญัติว่า “การอุทธรณ์ไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง เว้นแต่จะมีการสั่งให้ทุเลาการบังคับตามมาตรา ๖๓/๒ วรรคหนึ่ง” บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้โต้แย้งคำสั่งทางปกครองต่อผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ เพื่อขอให้ฝ่ายปกครองทบทวนคำสั่งทางปกครองนั้น ซึ่งถือเป็นการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองโดยองค์กรภายในฝ่ายปกครอง เนื่องจากบางกรณีอาจมีการออกคำสั่งทางปกครองที่ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นไปตามกระบวนการขั้นตอน หรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้น การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองจึงเป็นโอกาสที่ฝ่ายปกครองจะได้ทบทวนและตรวจสอบการใช้อำนาจของตน หากเห็นว่าคำสั่งทางปกครองไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เหมาะสมก็อาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือเพิกถอนคำสั่งนั้นได้ การทบทวนคำสั่งทางปกครองคู่กรณีต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ชั้นเหนือขึ้นไปที่ควบคุมการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับคำสั่ง หากฝ่ายปกครองพิจารณาแล้วเห็นด้วยกับคำอุทธรณ์และแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งตามคำขอของคู่กรณี คู่กรณีก็จะไม่นำคดีพิพาทนั้นขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาคดีของศาล หากคู่กรณี

ไม่พอใจในผลการพิจารณาอุทธรณ์ก็สามารถโต้แย้งคำสั่งทางปกครองโดยใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลได้ โดยเป็นการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองโดยองค์กรฝ่ายตุลาการ และในกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติให้คำสั่งทางปกครองใดมีขั้นตอนและระยะเวลาอุทธรณ์หรือโต้แย้งไว้เป็นการเฉพาะ คู่กรณีก็ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนและระยะเวลาตามที่กฎหมายเฉพาะนั้นบัญญัติไว้ ทั้งนี้ เป็นไปตามที่พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๓ วรรคสอง กำหนด เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายใดกำหนดวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเรื่องใดไว้โดยเฉพาะและมีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมหรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ จึงจะนำวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ตามมาตรา ๓ วรรคหนึ่ง มาใช้บังคับ เนื่องจากระยะเวลาการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองที่บัญญัติไว้ในกฎหมายแต่ละฉบับอาจแตกต่างกันตามลักษณะเฉพาะของกฎหมายนั้น หากกำหนดให้นำระยะเวลาการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองตามมาตรา ๔๔ มาใช้บังคับกับกฎหมายทุกฉบับก็อาจจะทำให้เกิดความไม่เหมาะสมและไม่เป็นธรรมขึ้นได้ ในทางกลับกันหากคำสั่งทางปกครองใดไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาอุทธรณ์หรือโต้แย้งไว้เป็นการเฉพาะ กรณีดังกล่าวต้องนำขั้นตอนและระยะเวลาตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ มาใช้บังคับ เพื่อให้ฝ่ายปกครองได้มีโอกาสทบทวนคำสั่งทางปกครองภายในฝ่ายปกครองก่อนที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลปกครองเพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขในการฟ้องคดีต่อศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒ วรรคสอง

ข้อโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีที่ว่า การที่ศาลปกครองเชียงใหม่นำพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ที่บัญญัติให้คู่กรณีต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่ง มาใช้ในการพิจารณาสั่งไม่รับคำฟ้องของผู้ฟ้องคดีไว้พิจารณาวินิจฉัย ด้วยเหตุที่ผู้ฟ้องคดีไม่ได้ยื่นอุทธรณ์ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่ง ถือได้ว่าผู้ฟ้องคดียังมิได้ดำเนินการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายภายในฝ่ายปกครองก่อน เป็นการสร้างภาระกับประชาชน ก่อให้เกิดความไม่สะดวกในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และเป็นการนำกฎหมายทั่วไปที่ขัดกับรัฐธรรมนูญมาใช้พิจารณาออกคำสั่งไม่รับคำฟ้องของผู้ฟ้องคดี ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง นั้น เห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ เป็นบทบัญญัติที่เปิดโอกาสให้ผู้ฟ้องคดีได้โต้แย้งคำสั่งทางปกครองต่อผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์ เพื่อขอให้ฝ่ายปกครองได้ทบทวนคำสั่งทางปกครองซึ่งเป็นการกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาอุทธรณ์หรือโต้แย้งไว้ เมื่อการฟ้องคดีต่อศาลปกครองของผู้ฟ้องคดีมีมูลกรณีมาจากการที่กรมที่ดินมีคำสั่งให้เพิกถอนโฉนดที่ดินของผู้ฟ้องคดี ผู้ฟ้องคดีก็ต้องอุทธรณ์คำสั่ง

ดังกล่าวต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองก่อน จึงจะมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง แต่เนื่องจากประมวลกฎหมายที่ดินไม่ได้กำหนดขั้นตอนและระยะเวลาอุทธรณ์หรือโต้แย้งไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องนำพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ มาใช้บังคับ ทั้งนี้ ตามมาตรา ๓ วรรคสอง ของพระราชบัญญัติฉบับเดียวกัน การที่ผู้ฟ้องคดีไม่ได้อุทธรณ์คำสั่งทางปกครองของกรมที่ดินภายในระยะเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งตามที่มาตรา ๔๔ กำหนด และกรมที่ดินมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ของผู้ฟ้องคดี จึงถือว่าผู้ฟ้องคดีไม่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามเงื่อนไขการฟ้องคดีต่อศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒ วรรคสอง ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก รวมทั้งกำหนดให้ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวมิได้รับรองและคุ้มครองสิทธิเกี่ยวกับระยะเวลาการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองจึงเป็นคนละกรณีและไม่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ แต่ประการใด

อย่างไรก็ตาม การที่ประมวลกฎหมายที่ดินไม่ได้บัญญัติระยะเวลาในการอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งทางปกครองไว้ เป็นเหตุให้ต้องนำระยะเวลาสิบห้าวันตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ มาใช้บังคับ อันเป็นระยะเวลาเร่งรัด ซึ่งอาจมีผลเป็นการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งทางปกครองที่ไม่เป็นธรรม ควรที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้แก้ไขเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติของประมวลกฎหมายที่ดินเพื่อกำหนดระยะเวลาในการอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งทางปกครอง เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อไป

สำหรับข้อเท็จจริงที่ว่า ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ได้มีหนังสือแจ้งคำสั่งให้เพิกถอนโฉนดที่ดินของผู้ฟ้องคดี พร้อมจัดส่งสำเนาคำสั่งดังกล่าวให้ผู้ฟ้องคดีทราบทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ซึ่งปรากฏตามหลักฐานใบตอบรับในประเทศของบริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ระบุวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๒ แต่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้างว่า มีการลงวันที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง คือ วันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๒ โดยที่พนักงานผู้นำส่งไปรษณีย์ให้การยืนยันว่าได้มีการส่งเอกสารในวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๒ เมื่อผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์คำสั่งของกรมที่ดินในวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นการยื่นอุทธรณ์เมื่อพ้นกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งจากกรมที่ดิน ศาลปกครองเชียงใหม่จึงมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องของผู้ฟ้องคดีไว้พิจารณานั้น เห็นว่า ผู้ฟ้องคดีได้โต้แย้งประเด็นดังกล่าวซึ่งเป็นปัญหาข้อเท็จจริงในชั้นอุทธรณ์คำสั่งของศาลปกครองชั้นต้นต่อศาลปกครองสูงสุดแล้ว จึงเป็นเรื่องที่ศาลปกครองสูงสุดจะได้ไต่สวนและพิจารณาวินิจฉัยให้กับผู้ฟ้องคดีต่อไป

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง

นายวรวิทย์ กังศศิเทียม
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๔ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง	ศาลปกครองสูงสุด	**ผู้ร้อง**
	-	**ผู้ถูกร้อง**

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยเป็นบทบัญญัติที่มีความมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สิน และการสืบมรดก รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ว่าจะกระทำเพียงเท่าที่จำเป็น เว้นแต่เป็นกรณีการชดเชยแก่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนตามที่กฎหมายบัญญัติ มีหลักการสำคัญว่า กฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะต้องระบุวัตถุประสงค์ มีการกำหนดระยะเวลา และขอบเขตการใช้อสังหาริมทรัพย์ให้ชัดเจน ถ้ามิได้ใช้ประโยชน์เพื่อการนั้นภายในระยะเวลาที่กำหนดหรือมีอสังหาริมทรัพย์เหลือจากการใช้ประโยชน์ และเจ้าของเดิมหรือทายาทประสงค์จะได้คืน ให้คืนแก่เจ้าของเดิมหรือทายาท เพื่อความยุติธรรม แต่หากเกิดกรณีที่มีการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์โดยระบุวัตถุประสงค์แห่งการเวนคืนอย่างหนึ่ง แต่ในเวลาต่อมาต้องการจะนำไปดำเนินการในวัตถุประสงค์อีกอย่างหนึ่ง รัฐต้องคืนอสังหาริมทรัพย์นั้นให้กับเจ้าของหรือทายาท และหากรัฐยังต้องการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์นั้นเพื่อวัตถุประสงค์อย่างอื่นอีก ก็ต้องทำการเวนคืนใหม่โดยต้องระบุวัตถุประสงค์แห่งการเวนคืนใหม่ไว้ด้วย ทั้งนี้ การกำหนดระยะเวลาการขอคืนและการคืนอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนที่มิได้ใช้ประโยชน์

หรือที่เหลือจากการใช้ประโยชน์ให้แก่เจ้าของเดิมหรือทายาท และการเรียกคืนค่าทดแทนที่ชดใช้ไปให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ อย่างไรก็ตาม รัฐอาจตรากฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์เป็นการเฉพาะรายได้ตามความจำเป็น โดยไม่ถือว่าขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคสอง

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก” และวรรคสอง บัญญัติว่า “ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

ในส่วนของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มีเหตุผลในการประกาศใช้ คือ โดยที่การดำเนินงานทางปกครองในปัจจุบันยังไม่มีหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่เหมาะสม จึงสมควรกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนต่าง ๆ สำหรับการดำเนินงานทางปกครองขึ้นเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย มีประสิทธิภาพในการใช้บังคับกฎหมายให้สามารถรักษาประโยชน์สาธารณะได้ และอำนวยความเป็นธรรมแก่ประชาชน อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มีสถานะเป็นกฎหมายทั่วไปอันเป็นมาตรฐานกลางในการพิจารณาทางปกครองและออกคำสั่งทางปกครองของเจ้าหน้าที่เพื่อให้มีมาตรฐานเดียวกัน โดยใช้บังคับกรณีที่ไม่มีหลักเกณฑ์ตามกฎหมายเฉพาะหรือมีแต่หลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการต่ำกว่าที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่กรณีขั้นตอนและระยะเวลาในการอุทธรณ์หรือโต้แย้งที่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดไว้ย่อมเป็นไปตามกฎหมายเฉพาะนั้น ทั้งยังเป็นกฎหมายที่ให้ประชาชนมีบทบาทในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง จึงเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญในการป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองใช้อำนาจตามอำเภอใจ การกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนต่าง ๆ สำหรับการดำเนินงานทางปกครองเพื่อให้เป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมาย อันเป็นวิธีที่สามารถป้องกันความผิดพลาดได้ เป็นวิธีควบคุมคุณภาพเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ทำให้การปฏิบัติราชการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

กรณีของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๒ คำสั่งทางปกครอง ส่วนที่ ๕ การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง โดยบัญญัติว่า

“ภายใต้บังคับมาตรา ๔๘ ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองใดไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรี และไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไว้เป็นการเฉพาะ ให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนั้นโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว

คำอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือโดยระบุข้อโต้แย้งและข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อ้างอิงประกอบด้วย

การอุทธรณ์ไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง เว้นแต่จะมีการสั่งให้ทุเลาการบังคับตามมาตรา ๖๓/๒ วรรคหนึ่ง”

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับขั้นตอนและระยะเวลาการใช้สิทธิอุทธรณ์ของคู่กรณีต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครอง ซึ่งหากเป็นคำสั่งทางปกครองที่ออกโดยรัฐมนตรีหรือคณะกรรมการต่าง ๆ จะไม่อยู่ภายใต้บังคับให้ต้องอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัตินี้ เนื่องจากรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายฉบับใดก็เป็นองค์กรสูงสุดตามกฎหมายฉบับนั้น จึงไม่มีผู้บังคับบัญชาที่สูงกว่าที่จะพิจารณาคำอุทธรณ์ได้ และกรณีคณะกรรมการต่าง ๆ นั้นเป็นองค์กรที่ใช้อำนาจทางปกครองโดยเฉพาะและไม่อยู่ในระบบสายการบังคับบัญชาคำสั่งทางปกครองของคณะกรรมการจึงเป็นที่สุด คู่กรณีจึงต้องโต้แย้งคำสั่งทางปกครองต่อองค์กรวินิจฉัยคดีปกครองโดยตรง สำหรับการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองตามกฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดให้คู่กรณีจะต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเพราะเป็นผู้ทราบเรื่องและอยู่ในฐานะที่จะทบทวนคำสั่งทางปกครองได้ดีที่สุด และจะต้องอุทธรณ์ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งทางปกครอง คำอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือ มีข้อโต้แย้งว่าไม่เห็นด้วยกับคำสั่งทางปกครองนั้นอย่างชัดเจนและมีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อ้างอิงประกอบด้วย การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองไม่มีผลเป็นการทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง เว้นแต่เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งนั้นเอง ผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์ หรือผู้มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยความถูกต้องของคำสั่งทางปกครองดังกล่าวจะพิจารณาทุเลาการบังคับให้ หากกฎหมายเฉพาะในเรื่องนั้น ๆ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ขั้นตอนและระยะเวลาอุทธรณ์ไว้ย่อมบังคับตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายเฉพาะ โดยไม่ต้องเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมหรือมาตรฐานในการปฏิบัติราชการกับพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ เพราะการอุทธรณ์ในแต่ละเรื่องย่อมกำหนดไว้เหมาะสมกับลักษณะของเรื่องนั้น ๆ อันเป็นไปตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๓ วรรคสอง

ในส่วนของข้อโต้แย้งที่ว่าการกำหนดระยะเวลาในการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ เป็นกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง นั้น เห็นว่าการอุทธรณ์ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ที่บัญญัติให้คู่กรณีต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งก่อน การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองเป็นการใช้สิทธิตามกฎหมายของคู่กรณีอันเป็นกระบวนการเยียวยาภายในฝ่ายปกครองเพื่อแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายแก่คู่กรณีโดยการ

โต้แย้งคำสั่งทางปกครองเพื่อให้องค์กรฝ่ายปกครองทบทวนและแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งทางปกครอง อีกทั้งยังเป็นการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ในการทำคำสั่งทางปกครองเพื่อป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ ป้องกันความผิดพลาด เพื่อให้การปฏิบัติราชการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นธรรมต่อประชาชนและประโยชน์สาธารณะ นอกจากนี้ยังเป็นขั้นตอนสำคัญก่อนฟ้องคดีต่อศาลปกครอง หากไม่ดำเนินการดังกล่าวจะถือว่ามิได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้ก่อนฟ้องคดี ย่อมจะมีผลทำให้ไม่มีสิทธิฟ้องคดีต่อไปได้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒ วรรคสอง

ส่วนระยะเวลาในการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ที่กำหนดให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งนั้น เนื่องจาก “คำสั่งทางปกครอง” เป็นฐานในการกำหนดสิทธิโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมิให้คำสั่งทางปกครองถูกโต้แย้งโดยไม่มีที่สิ้นสุด อันจะทำให้เกิดความไม่มั่นคงแน่นอนทางกฎหมายและเกิดความไม่มั่นคงแห่งสิทธิสำหรับประชาชนที่เกี่ยวข้อง การแก้ไขหรือโต้แย้งจึงควรกระทำภายในระยะเวลาอันสั้น และคำสั่งทางปกครองจะต้องแจ้งสิทธิอุทธรณ์ให้ถูกต้องตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๐ ด้วย จึงจะมีผลให้เริ่มนับระยะเวลาอุทธรณ์ การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองอาจเป็นการอุทธรณ์ตามกฎหมายเฉพาะหรือหากกฎหมายเรื่องใดมิได้กำหนดขั้นตอนการอุทธรณ์ไว้เป็นการเฉพาะ คู่กรณีก็มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ซึ่งเป็นการอุทธรณ์ตามกฎหมายทั่วไป ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการอุทธรณ์ตามกฎหมายเฉพาะหรือกฎหมายทั่วไป คู่กรณีที่ประสงค์จะฟ้องคดีต่อศาลปกครองมีหน้าที่ต้องอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองเสียก่อน หากไม่อุทธรณ์หรืออุทธรณ์เกินระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดย่อมไม่มีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒ วรรคสอง ที่กำหนดให้ผู้ฟ้องคดีต้องดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการสำหรับการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายในเรื่องนั้นก่อนที่จะฟ้องคดีต่อศาลปกครอง ดังนั้น การกำหนดระยะเวลาให้คู่กรณีต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองก่อนฟ้องคดีต่อศาลปกครองภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง เป็นการอุดช่องว่างของกฎหมายในกรณีที่ไม่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดไว้ เป็นการควบคุมตรวจสอบภายในฝ่ายปกครองและลดจำนวนคดีพิพาทที่จะไปสู่ศาลปกครอง หรือเป็นการกลั่นกรองประเด็นข้อพิพาทอันจะเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลปกครอง พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ จึงเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดขั้นตอนและ

ระยะเวลาการอุทธรณ์หรือโต้แย้งไว้แล้ว ซึ่งใช้บังคับเป็นการทั่วไปในกรณีที่กฎหมายเฉพาะไม่ได้บัญญัติไว้ จึงมิใช่เรื่องที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก หรือการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินตามความหมายของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่าพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง

นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๔ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง	ศาลปกครองสูงสุด	**ผู้ร้อง**
	-	**ผู้ถูกร้อง**

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก” วรรคสอง บัญญัติว่า “ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๔๘ ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองใดไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรี และไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไว้เป็นการเฉพาะ ให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนั้นโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว” วรรคสอง บัญญัติว่า “คำอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือโดยระบุข้อโต้แย้งและข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อ้างอิงประกอบด้วย” และวรรคสาม บัญญัติว่า “การอุทธรณ์ไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง เว้นแต่จะมีการสั่งให้ทุเลาการบังคับตามมาตรา ๖๓/๒ วรรคหนึ่ง”

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยวรรคหนึ่ง ได้กำหนดให้บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก และวรรคสอง กำหนดให้ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ให้เป็นไปตามที่

กฎหมายบัญญัติ บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมีเจตนารมณ์ในการมุ่งคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สิน รวมไปถึงสิทธิในการสืบมรดก อย่างไรก็ตามสิทธิดังกล่าวอาจถูกจำกัดได้แต่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น

การฟ้องคดีต่อศาลปกครองในกรณีที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจากคำสั่งทางปกครอง คู่กรณีย่อมมีสิทธิที่จะฟ้องคดีต่อศาลปกครองซึ่งเป็นองค์กรที่ถูกจัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวกับการออกคำสั่งทางปกครอง ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “ศาลปกครองมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในเรื่องดังต่อไปนี้ (๑) คดีพิพาทเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ คำสั่งหรือการกระทำอื่นใดเนื่องจากกระทำโดยไม่มีอำนาจ หรือนอกเหนืออำนาจหน้าที่ หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้น หรือโดยไม่สุจริต หรือมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม หรือมีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็นหรือสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควร หรือเป็นการใช้ดุลพินิจโดยมิชอบ ... ” เพื่อขอให้ศาลปกครองมีคำสั่งให้เพิกถอนคำสั่งทางปกครองดังกล่าว ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๗๒ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “ในการพิพากษาคดี ศาลปกครองมีอำนาจกำหนดคำบังคับอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ (๑) สั่งให้เพิกถอนกฎหรือคำสั่งหรือสั่งห้ามการกระทำทั้งหมดหรือบางส่วน ในกรณีที่มีการฟ้องว่าหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง (๑) ... ” โดยอาศัยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหาย หรืออาจจะเดือดร้อนหรือเสียหายโดยมิอาจหลีกเลี่ยงได้ อันเนื่องจากการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับสัญญาทางปกครอง หรือกรณีอื่นใดที่อยู่ในเขตอำนาจศาลปกครองตามมาตรา ๙ และการแก้ไขหรือบรรเทาความเดือดร้อนหรือความเสียหายหรือยุติข้อโต้แย้งนั้น ต้องมีคำบังคับตามที่กำหนดในมาตรา ๗๒ ผู้นั้นมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง” แต่ทั้งนี้ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒ วรรคสอง ได้กำหนดเงื่อนไขในการฟ้องคดีต่อศาลปกครองของผู้ที่มีสิทธิตามวรรคหนึ่ง โดยบัญญัติว่า “ในกรณีที่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนหรือวิธีการสำหรับการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายในเรื่องใดไว้โดยเฉพาะ การฟ้องคดีปกครองในเรื่องนั้นจะกระทำได้ต่อเมื่อมีการดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการดังกล่าว และได้มีการสั่งการตามกฎหมายนั้น หรือมิได้มีการสั่งการภายในเวลาอันสมควร หรือภายในเวลา

ที่กฎหมายนั้นกำหนด” จึงเป็นกรณีที่หากมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดขั้นตอนหรือวิธีการสำหรับการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายในเรื่องคำสั่งทางปกครองไว้โดยเฉพาะ ผู้มีสิทธิฟ้องคดีในกรณีที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจากคำสั่งทางปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง และประสงค์จะฟ้องคดีต่อศาลปกครองในกรณีดังกล่าวจะกระทำได้ต่อเมื่อมีการดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการตามที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดเท่านั้น ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒ วรรคสอง อันเป็นการกำหนดเงื่อนไขในการฟ้องคดีต่อศาลปกครองแบบบังคับ มิฉะนั้นย่อมเสียสิทธิในการฟ้องคดีต่อศาลปกครอง ดังนั้น เมื่อพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดขั้นตอนหรือวิธีการสำหรับการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายในเรื่องคำสั่งทางปกครองไว้โดยเฉพาะ โดยนำมาตรการเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายภายในฝ่ายปกครอง กล่าวคือ การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง มาใช้บังคับกับกรณีที่คู่กรณีได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจากคำสั่งทางปกครอง เพื่อแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายดังกล่าว โดยกำหนดให้ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองที่ไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรี และไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไว้เป็นการเฉพาะ ให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนั้นโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว ทั้งนี้ ต้องอยู่ภายใต้บังคับมาตรา ๔๘ ที่กำหนดให้คำสั่งทางปกครองของบรรดาคณะกรรมการต่าง ๆ ไม่ว่าจะจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายหรือไม่ ให้คู่กรณีมีสิทธิโต้แย้งต่อคณะกรรมการวินิจฉัยร้องทุกข์ตามกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกาได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งนั้น แต่ถ้าคณะกรรมการดังกล่าวเป็นคณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาท สิทธิการอุทธรณ์และกำหนดเวลาอุทธรณ์ ให้เป็นไปตามที่บัญญัติในกฎหมายว่าด้วยคณะกรรมการกฤษฎีกา ดังนั้น คู่กรณีที่ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจากคำสั่งทางปกครองซึ่งไม่ใช่คำสั่งทางปกครองที่ออกโดยคณะกรรมการ ไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรี และไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไว้เป็นการเฉพาะ และประสงค์จะฟ้องคดีต่อศาลปกครองโดยอาศัยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา ๙ (๑) จึงต้องดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการสำหรับการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายในเรื่องคำสั่งทางปกครองตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ กล่าวคือ อุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง โดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองอันก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือเสียหายดังกล่าว ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งทางปกครอง หากคู่กรณีไม่ดำเนินการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองย่อมเสียสิทธิในการฟ้องคดีต่อศาลปกครอง เนื่องจาก

การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ เป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดีต่อศาลปกครองแบบบังคับ อันมีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิในการฟ้องคดีต่อศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒ วรรคสอง

การที่พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ต้องกำหนดขั้นตอนหรือวิธีการสำหรับการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายในเรื่องคำสั่งทางปกครองไว้โดยเฉพาะ โดยกำหนดให้นำมาตรการเยียวยาภายในฝ่ายปกครอง กล่าวคือ การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งนั้น มาใช้บังคับกับกรณีที่คู่กรณีได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายจากคำสั่งทางปกครองที่ไม่ใช่คำสั่งที่ออกโดยคณะกรรมการ ไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรี และไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไว้เป็นการเฉพาะ เนื่องจากการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองเป็นกระบวนการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายแก่คู่กรณี ในลักษณะของการเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้มีสิทธิโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง เพื่อให้องค์กรหรือหน่วยงานฝ่ายปกครองได้ทำการทบทวนและพิจารณาแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งทางปกครองซึ่งก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือเสียหายตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๖ ที่กำหนดให้ในการพิจารณาอุทธรณ์ ให้เจ้าหน้าที่พิจารณาทบทวนคำสั่งทางปกครองได้ไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย หรือความเหมาะสมของการทำคำสั่งทางปกครอง และอาจมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งทางปกครองเดิมหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งนั้นไปในทางใด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มภาระหรือลดภาระหรือใช้ดุลพินิจแทนในเรื่องความเหมาะสมของการทำคำสั่งทางปกครองหรือมีข้อกำหนดเป็นเงื่อนไขอย่างไรก็ได้ อีกทั้งการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองยังเป็นกระบวนการในการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจทางปกครองของเจ้าหน้าที่ในการทำคำสั่งทางปกครอง เพื่อป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจทางปกครองตามอำเภอใจ ป้องกันความผิดพลาดและทำให้การใช้อำนาจทางปกครองของเจ้าหน้าที่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อประชาชนและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการในการกลั่นกรองคดีที่จะขึ้นสู่ศาลปกครอง เพื่อให้ศาลปกครองพิจารณาและพิพากษาคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจำเป็นต้องกำหนดระยะเวลาในการอุทธรณ์ไว้เพื่อมิให้คำสั่งทางปกครองถูกโต้แย้งโดยไม่มีที่สิ้นสุด อันจะทำให้เกิดความไม่มั่นคงแน่นอนทางกฎหมายและเกิดความไม่มั่นคงแห่งสิทธิแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ถึงแม้ว่าการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองดังกล่าวจะเป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดีต่อศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒ วรรคสอง อันมีลักษณะเป็นการกำหนดเงื่อนไขในการฟ้องคดีต่อศาลปกครองแบบบังคับและเป็นการจำกัดสิทธิในการ

ฟ้องคดีต่อศาลปกครอง แต่บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวไม่ได้มีลักษณะเป็นการก่อให้เกิดภาระกับประชาชนเกินสมควรและไม่ได้ก่อให้เกิดความไม่สะดวกในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม อีกทั้งไม่ได้เป็นการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก นอกจากนี้ไม่ได้มีลักษณะเป็นการนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายทั่วไปมาใช้บังคับกับกรณีที่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดเอาไว้เป็นการเฉพาะ ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง แต่อย่างใด

อนึ่ง ถึงแม้ว่าพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ จะไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง แต่การกำหนดให้ต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งนั้น เห็นว่า เป็นกำหนดระยะเวลาที่น้อยเกินไป เนื่องจากบทบัญญัติดังกล่าวบังคับใช้มาเป็นเวลานานแล้ว อาจไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันที่กรณีอาจมีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น เมื่อกำหนดระยะเวลาดังกล่าวเป็นกรอบระยะเวลาในการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง ซึ่งถ้าหากอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองไม่ทันภายในกรอบระยะเวลาดังกล่าว ย่อมเป็นเหตุให้ผู้มีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง เสียสิทธิในการฟ้องคดีต่อศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒ วรรคสอง จึงเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาการกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ตามความเหมาะสม

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง แต่อย่างใด

นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายปัญญา อุดชาชน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๔ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ศาลปกครองสูงสุด **ผู้ร้อง**

\- **ผู้ถูกร้อง**

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นกฎหมายปกครองฉบับหนึ่งที่มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนต่าง ๆ ในการปฏิบัติของฝ่ายปกครอง เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมายและมีประสิทธิภาพในการใช้บังคับกฎหมายรวมทั้งสามารถรักษาประโยชน์สาธารณะและอำนวยความเป็นธรรมแก่ประชาชน อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ **พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการอุทธรณ์เชิงบังคับภายในของฝ่ายปกครองก่อนที่จะฟ้องคดีปกครองต่อศาลปกครอง การอุทธรณ์เชิงบังคับภายในของฝ่ายปกครองดังกล่าวมีเจตนารมณ์เพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนในการเยียวยาความเดือดร้อนเสียหายหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นจากคำสั่งทางปกครอง เพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายปกครองในการทบทวนการออกคำสั่งทางปกครอง ตลอดจนเพื่อลดคดีปกครองที่ฟ้องต่อศาลปกครองในการลดข้อพิพาทและยุติข้อโต้แย้งลงได้** ดังนั้น การอุทธรณ์เชิงบังคับภายในของฝ่ายปกครองจึงเป็นขั้นตอนสำคัญของการทบทวนข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย ข้อโต้แย้งระหว่างผู้ออกคำสั่งทางปกครองและผู้ได้รับคำสั่งทางปกครอง

ทั้งการใช้อำนาจผูกพันและอำนาจดุลพินิจของผู้ออกคำสั่งทางปกครอง รวมทั้งให้เกิดความชัดเจนแห่งประเด็นคดีก่อนฟ้องต่อศาลปกครอง

รัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

มาตรา ๓๗ บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก

ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค การป้องกันประเทศ หรือการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น และต้องชดใช้ค่าทดแทนที่เป็นธรรมภายในเวลาอันควรแก่เจ้าของ ตลอดจนผู้ทรงสิทธิบรรดาที่ได้รับความเสียหายจากการเวนคืน โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะ ผลกระทบต่อผู้ถูกเวนคืน รวมทั้งประโยชน์ที่ผู้ถูกเวนคืนอาจได้รับจากการเวนคืนนั้น

การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ ให้กระทำเพียงเท่าที่จำเป็นต้องใช้เพื่อการที่บัญญัติไว้ในวรรคสาม เว้นแต่เป็นการเวนคืนเพื่อนำอสังหาริมทรัพย์ที่เวนคืนไปชดเชยให้เกิดความเป็นธรรมแก่เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ ที่ถูกเวนคืนตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ต้องระบุวัตถุประสงค์แห่งการเวนคืนและกำหนดระยะเวลาการเข้าใช้อสังหาริมทรัพย์ให้ชัดแจ้ง ถ้ามิได้ใช้ประโยชน์เพื่อการนั้นภายในระยะเวลาที่กำหนด หรือมีอสังหาริมทรัพย์เหลือจากการใช้ประโยชน์ และเจ้าของเดิมหรือทายาทประสงค์จะได้คืน ให้คืนแก่เจ้าของเดิมหรือทายาท

ระยะเวลาการขอคืนและการคืนอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนที่มิได้ใช้ประโยชน์ หรือที่เหลือจากการใช้ประโยชน์ให้แก่เจ้าของเดิมหรือทายาท และการเรียกคืนค่าทดแทนที่ชดใช้ไป ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การตรากฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์โดยระบุเจาะจงอสังหาริมทรัพย์หรือเจ้าของอสังหาริมทรัพย์ที่ถูกเวนคืนตามความจำเป็น มิให้ถือว่าเป็นการขัดต่อมาตรา ๒๖ วรรคสอง

๒. พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

มาตรา ๔๔ ภายใต้บังคับมาตรา ๔๘ ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองใดไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรี และไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไว้เป็นการเฉพาะ ให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนั้นโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว

คำอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือโดยระบุข้อโต้แย้งและข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อ้างอิงประกอบด้วย

การอุทธรณ์ไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง เว้นแต่จะมีการสั่งให้ทุเลาการบังคับตามมาตรา ๖๓/๒ วรรคหนึ่ง

พิจารณาแล้วเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บัญญัติให้คำสั่งทางปกครองเป็นวัตถุแห่งคดีที่เป็นเงื่อนไขการฟ้องคดีต่อศาลปกครอง โดยคู่กรณีต้องอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองก่อนที่จะฟ้องคดีต่อศาลปกครอง และเป็นการอุทธรณ์เชิงบังคับ ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองจึงเป็นกฎหมายกลางที่กำหนดมาตรฐานวิธีปฏิบัติราชการของฝ่ายปกครอง ด้วยเหตุนี้ คู่กรณีต้องยื่นอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองภายในระยะเวลาที่กำหนด คือ ภายในสิบห้าวันนับแต่ได้รับแจ้งคำสั่งทางปกครองเท่านั้น แต่มีข้อยกเว้น ๓ กรณี คือ กรณีแรก การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองของคณะกรรมการต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๘ กรณีที่สอง การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองที่ออกโดยรัฐมนตรี และกรณีสุดท้าย การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองที่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไว้เป็นการเฉพาะ

สำหรับกฎหมายเฉพาะที่บัญญัติระยะเวลาในการยื่นอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครอง พบว่าส่วนใหญ่แล้วกำหนดระยะเวลาไว้ภายในสามสิบวัน เช่น

๑. พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒

มาตรา ๕๒ ผู้ขอรับใบอนุญาต ผู้ได้รับใบอนุญาต ผู้แจ้งตามมาตรา ๓๙ ทวิ และผู้ได้รับคำสั่งจากเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามพระราชบัญญัตินี้มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อคณะกรรมการพิจารณาอุทธรณ์ได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันทราบคำสั่ง ...

๒. พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑

มาตรา ๑๑๔ วรรคหนึ่ง ผู้ใดถูกสั่งลงโทษตามพระราชบัญญัตินี้หรือถูกสั่งให้ออกจากราชการตามมาตรา ๑๑๐ (๑) (๓) (๕) (๖) (๗) และ (๘) ผู้นั้นมีสิทธิอุทธรณ์ต่อ ก.พ.ค. ภายในสามสิบวันนับแต่วันทราบหรือถือว่าทราบคำสั่ง

๓. พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. ๒๕๓๕

มาตรา ๑๖ วรรคหนึ่ง คำสั่งไม่ออกใบอนุญาต คำสั่งไม่อนุญาตให้ขยายโรงงาน คำสั่งไม่ออกหรือไม่ต่ออายุใบอนุญาตตรวจสอบหรือรับรอง หรือคำสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตตรวจสอบหรือรับรองให้อุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ทราบคำสั่ง

วรรคสอง คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้เป็นที่สุด

มาตรา ๒๐ วรรคสาม หากผู้รับใบอนุญาตไม่เห็นด้วยกับความเห็นของผู้อนุญาตให้อุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับหนังสือสั่งการ คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้เป็นที่สุด

มาตรา ๔๑ วรรคหนึ่ง คำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๓๗ หรือคำสั่งของปลัดกระทรวง หรือผู้ซึ่งปลัดกระทรวงมอบหมายให้หยุดประกอบกิจการโรงงานตามมาตรา ๓๙ วรรคหนึ่ง หรือคำสั่งปิดโรงงานตามมาตรา ๓๙ วรรคสาม ให้อุทธรณ์ต่อรัฐมนตรีได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ทราบคำสั่ง คำวินิจฉัยของรัฐมนตรีให้เป็นที่สุด

๔. พระราชกำหนดการประมง พ.ศ. ๒๕๕๘

มาตรา ๑๑๕ วรรคหนึ่ง ผู้รับอนุญาตผู้ใดไม่เห็นด้วยกับคำสั่งพักใช้ใบอนุญาตหรือระงับการอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตตามมาตรา ๑๑๑ หรือการเพิกถอนทะเบียนตามมาตรา ๑๑๒ มีสิทธิอุทธรณ์ต่อบุคคล ดังต่อไปนี้ ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง ...

๕. พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๒

มาตรา ๔๐ วรรคสาม ในกรณีที่บุคคลซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งกำหนดตามวรรคหนึ่งพิจารณาแล้วเห็นว่า เหตุที่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งแจ้งนั้นมิใช่เหตุอันสมควร ให้แจ้งให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งทราบภายในสามวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งเหตุ

วรรคสี่ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ได้รับแจ้งตามวรรคสาม มีสิทธิยื่นอุทธรณ์ต่อผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดภายในสามสิบวันนับแต่วันเลือกตั้ง

๖. พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. ๒๕๕๘

มาตรา ๔๒ ผู้มีส่วนได้เสียมีสิทธิขอตรวจสอบเอกสารหลักฐานและคัดค้านเกี่ยวกับสิทธิในที่ดินตามมาตรา ๓๙ วรรคสอง โดยยื่นคำร้องคัดค้านต่อคณะกรรมการจัดรูปที่ดินจังหวัดภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ปิดประกาศ

ในกรณีที่มีผู้ร้องคัดค้านตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการจัดรูปที่ดินจังหวัดมีอำนาจสอบสวนและเรียกบุคคลใด ๆ มาให้ถ้อยคำ หรือส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องได้ตามความจำเป็น และวินิจฉัยสั่งการไปตามที่เห็นสมควร และแจ้งคำวินิจฉัยนั้นเป็นหนังสือไปยังบุคคลซึ่งเกี่ยวข้อง

บุคคลซึ่งเกี่ยวข้องผู้ใดไม่พอใจคำวินิจฉัยสั่งการตามวรรคสอง มีสิทธิยื่นอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการจัดรูปที่ดินกลางภายในสามสิบวันนับแต่วันได้รับแจ้งคำวินิจฉัย ...

๗. พระราชบัญญัติภาษีการรับมรดก พ.ศ. ๒๕๕๘

มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง ผู้มีหน้าที่เสียภาษีผู้ใดไม่เห็นด้วยกับผลการประเมินภาษีของเจ้าพนักงานประเมินให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการอุทธรณ์ได้ภายในกำหนดเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งการประเมินภาษี ...

ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ เป็นกฎหมายกลางที่บัญญัติระยะเวลาการอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองภายในสิบห้าวันนั้น เป็นระยะเวลาการอุทธรณ์เชิงบังคับภายในฝ่ายปกครองที่สั้นกว่ากฎหมายเฉพาะในการเตรียมการอุทธรณ์ที่ส่วนใหญ่บัญญัติระยะเวลาการอุทธรณ์ภายในสามสิบวัน ทั้ง ๆ ที่พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้รับอิทธิพลมาจากประมวลกฎหมายว่าด้วยกระบวนการพิจารณาศาลปกครองแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ค.ศ. ๑๙๙๑ มาตรา ๗๐ (Code of Administrative Court Procedure) ที่บัญญัติว่าการอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองต้องดำเนินการภายใน ๑ เดือนนับแต่ได้รับคำสั่งทางปกครอง แต่อย่างไรก็ดี แม้พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ เป็นกฎหมายกลางที่บัญญัติระยะเวลาการอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองที่สั้นกว่ากฎหมายเฉพาะส่วนใหญ่ก็ตาม แต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๗ มีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินและสืบมรดก รวมทั้งการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์และค่าทดแทนซึ่งมิใช่การจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพแต่อย่างใด จึงเห็นว่าพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง ทั้งนี้ ควรแก้ไข

เพิ่มเติมพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ เพื่อความเหมาะสมต่อไป

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง

นายปัญญา อุดชาชน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๔ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง	ศาลปกครองสูงสุด	ผู้ร้อง
	-	ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ศาลปกครองสูงสุดส่งคำโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีในคดีหมายเลขดำที่ ๓๕๖/๒๕๖๒ คดีหมายเลขแดงที่ ๓๔/๒๕๖๓ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยกรณีผู้ฟ้องคดีได้ยื่นฟ้องผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ และผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ต่อศาลปกครองกลางว่า ผู้ฟ้องคดีได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นวัดและได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา โดยมีที่ตั้งอยู่ในตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ที่ดินอันเป็นที่ตั้งของผู้ฟ้องคดีประกอบด้วยที่ดินที่ผู้ฟ้องคดีมีกรรมสิทธิ์และสิทธิครอบครองหลายแปลง รวมถึงที่ดินตามโฉนดที่ดินเลขที่ ๒๒๖๔๑ เลขที่ ๒๒๖๔๕ เลขที่ ๒๒๖๔๖ เลขที่ ๒๒๖๕๐ เลขที่ ๒๒๖๕๑ เลขที่ ๒๒๖๕๒ เลขที่ ๒๒๖๕๓ และเลขที่ ๒๒๖๕๖ ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ที่ดินทั้ง ๘ แปลงดังกล่าว ผู้ฟ้องคดีรับโอนมาจากผู้มีกรรมสิทธิ์เมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๒ โดยก่อนวันดังกล่าว ผู้มีกรรมสิทธิ์ได้ร่วมกับผู้ฟ้องคดีจัดทำโครงการก่อสร้างวัดฝ่ายสงฆ์จีนนิกายตั้งแต่ปี ๒๕๓๒ มีการก่อสร้างพระอุโบสถ และสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ และในปี ๒๕๕๑ ได้ก่อตั้งโรงเรียนหมื่นพุทธวิทยาและสร้างอาคารต่าง ๆ รวมถึงองค์พระพุทธปฏิมาพระศรีอารยเมตไตรย์ (ที่ถูก พระศรีอริยเมตไตรย) โพธิสัตว์ แล้วต่อมาผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ โดยผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ได้มีคำสั่ง

ที่ ๗๒๔/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ให้เพิกถอนโฉนดที่ดินทั้ง ๘ แปลง ผู้ฟ้องคดีได้รับคำสั่งเมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๒ และได้ยื่นอุทธรณ์ต่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ในวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๒ แต่ได้รับแจ้งผลการพิจารณาอุทธรณ์ว่าเป็นการยื่นอุทธรณ์ที่พ้นกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์และมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไว้พิจารณา ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าคำสั่งเพิกถอนโฉนดที่ดินดังกล่าวทำให้ผู้ฟ้องคดีเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินและเสียโอกาสในการพัฒนาที่ดิน โดยมูลเหตุของความไม่ชอบด้วยกฎหมายของโฉนดที่ดินทั้ง ๘ แปลง เกิดจากความประมาทเลินเล่อของเจ้าหน้าที่ของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองที่ไม่ตรวจสอบว่าที่ดินดังกล่าวเป็นที่ดินหวงห้ามและต้องห้ามมิให้ออกโฉนดที่ดินหรือไม่ การไม่ดำเนินการเช่นนั้นแล้วได้สั่งเพิกถอนโฉนดที่ดินในภายหลังจึงเป็นการกระทำละเมิดต่อผู้ฟ้องคดี ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองจึงต้องรับผิดในผลแห่งการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ ขอให้ศาลปกครองกลางมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองชดใช้ค่าเสียหายจากการซื้อที่ดินทั้ง ๘ แปลง เนื้อที่ ๑๔๒ ไร่ ๑๔ งาน ๔๑๘ ตารางวา เป็นเงิน ๑๓,๑๘๙,๐๕๐ บาท ค่าเสียหายพื้นที่วัดภายในเขตวิสุงคามสีมา เป็นเงิน ๓๗,๒๙๙,๔๘๗.๕๐ บาท ค่าเสียหายในส่วนของค่าก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างทั้งหมดภายในวัด รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๑,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท และชำระดอกเบี้ยในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีของต้นเงิน ๑,๐๐๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท นับแต่วันละเมิดจนถึงวันฟ้อง เป็นเงิน ๑๒,๕๐๐,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๑,๐๑๒,๕๐๐,๐๐๐ บาท ผู้ฟ้องคดีของดไม่เรียกค่าเสียหายดังกล่าวทั้งหมด หากศาลมีคำพิพากษาให้ผู้ฟ้องคดีดำรงสถานะวัดและโรงเรียนบนพื้นที่ดังกล่าว และให้ผู้ฟ้องคดี บริวาร และประชาชนใช้สอยพื้นที่ดังกล่าวตลอดไป อีกทั้งขอให้เพิกถอนคำสั่งเพิกถอนโฉนดที่ดินของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ เพื่อให้ผู้ฟ้องคดีสามารถใช้ทำประโยชน์ในที่ดินดังกล่าวเพื่อประโยชน์แก่สาธารณชนได้ต่อไป และขอให้ศาลมีคำสั่งทุเลาการบังคับตามคำสั่งเพิกถอนโฉนดที่ดินของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองดังกล่าว เพื่อให้ผู้ฟ้องคดีและบริวารสามารถเข้าทำประโยชน์ต่อสาธารณะต่อไปในระหว่างที่คดีนี้ยังมิได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดเป็นที่ยุติ และขอให้ศาลปกครองกลางได้โอนคดีนี้ไปยังศาลปกครองเชียงใหม่ ซึ่งศาลปกครองเชียงใหม่พิจารณาแล้วเห็นว่า คดีนี้แบ่งได้เป็น ๒ ข้อหา ข้อหาที่หนึ่ง ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ มีหนังสือแจ้งคำสั่งให้เพิกถอนโฉนดที่ดินทั้ง ๘ แปลง ให้ผู้ฟ้องคดีทราบโดยจัดส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับและปรากฏตามหลักฐานใบตอบรับว่าเจ้าหน้าที่ของผู้ฟ้องคดีได้รับหนังสือดังกล่าวในวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๒ การที่ผู้ฟ้องคดีมีหนังสือลงวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๒ อุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ จึงเป็นการยื่นอุทธรณ์เมื่อพ้นกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ จึงถือว่าผู้ฟ้องคดียังมิได้ดำเนินการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายภายในฝ่ายปกครองตามขั้นตอนหรือวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้ก่อนนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครอง ศาลจึงไม่รับคำฟ้องในข้อหาที่หนึ่งไว้พิจารณา

ข้อหาที่สอง เป็นกรณีสืบเนื่องมาจากข้อหาที่หนึ่ง เมื่อผู้ฟ้องคดีมิได้ดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการสำหรับการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายตามที่กฎหมายกำหนดก่อนยื่นฟ้องคดี ศาลจึงไม่รับคำฟ้องในข้อหาที่สองไว้พิจารณา ศาลปกครองเชียงใหม่มีคำสั่งไม่รับคำฟ้องและให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ คืนค่าธรรมเนียมศาลทั้งหมดแก่ผู้ฟ้องคดีและเมื่อมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องแล้วจึงไม่จำต้องพิจารณาคำขอทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง ผู้ฟ้องคดียื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งของศาลปกครองเชียงใหม่ที่สั่งไม่รับคำฟ้อง พร้อมทั้งโต้แย้งว่า การกำหนดระยะเวลาในการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับคำสั่งตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ เป็นกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง และมาตรา ๖๘ วรรคหนึ่ง

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘ วรรคหนึ่ง อยู่ในหมวด ๖ ว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ ซึ่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๔ บัญญัติว่า “บทบัญญัติในหมวดนี้เป็นแนวทางให้รัฐดำเนินการตรากฎหมายและกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน” พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ จึงไม่มีกรณีที่จะกล่าวอ้างได้ว่าขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๖๘ วรรคหนึ่ง ได้ สำหรับพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มีหลักการและเหตุผลตามที่ปรากฏในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติว่า “โดยที่การดำเนินงานทางปกครองในปัจจุบันยังไม่มีหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่เหมาะสม จึงสมควรกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนต่าง ๆ สำหรับการดำเนินงานทางปกครองขึ้นเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย มีประสิทธิภาพในการใช้บังคับกฎหมายให้สามารถรักษาประโยชน์สาธารณะได้ และอำนวยความเป็นธรรมแก่ประชาชน อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้” เมื่อการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๔๘ ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองใดไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรี และไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไว้เป็นการเฉพาะ ให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนั้นโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว” วรรคสอง บัญญัติว่า “คำอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือโดยระบุข้อโต้แย้งและข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อ้างอิงประกอบด้วย” และวรรคสาม บัญญัติว่า “การอุทธรณ์ไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง เว้นแต่จะมีการสั่งให้ทุเลาการบังคับตามมาตรา ๖๓/๒ วรรคหนึ่ง” ซึ่งมาตรา ๖๓/๒ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองมีอำนาจที่จะพิจารณาใช้มาตรการบังคับทางปกครองเพื่อให้เป็นไปตามคำสั่งของตนได้ตามบทบัญญัติในหมวดนี้ เว้นแต่จะมีการสั่ง

ให้ทุเลาการบังคับไว้ก่อนโดยเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งนั้นเอง ผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์ หรือผู้มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยความถูกต้องของคำสั่งทางปกครองดังกล่าว” ดังนั้น เมื่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ มีคำสั่งให้เพิกถอนโฉนดที่ดินของผู้ฟ้องคดีรวม ๘ แปลง ผู้ฟ้องคดีต้องอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งก่อนจึงจะมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ แต่ประมวลกฎหมายที่ดินมิได้กำหนดขั้นตอนการอุทธรณ์ไว้เป็นการเฉพาะ การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองจึงต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ซึ่งกำหนดให้ต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งก่อนที่จะฟ้องคดีต่อศาลปกครอง เมื่อผู้ฟ้องคดีมิได้ยื่นอุทธรณ์ภายในสิบห้าวันตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ดังกล่าว จึงไม่สามารถยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครองได้ แม้ระยะเวลาสิบห้าวันดังกล่าว เป็นระยะเวลาที่น้อยกว่าระยะเวลาสามสิบวันในการอุทธรณ์คำสั่งตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๓๕ และพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ และสมควรมีการแก้ไขกฎหมายให้มีระยะเวลาเช่นเดียวกันนั้น แต่ที่ผู้ฟ้องคดีอ้างรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก” วรรคสอง บัญญัติว่า “ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” มานั้น เป็นบทบัญญัติเพื่อคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก บุคคลที่ได้มาซึ่งทรัพย์สินโดยชอบรวมถึงการรับมรดกย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่สิทธิดังกล่าวอาจถูกจำกัดได้โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เช่น การอายัด การยึด หรือการริบทรัพย์ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งมิใช่กรณีเกี่ยวกับระยะเวลาอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองในคดีนี้ ดังนั้น มาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง แต่อย่างใด

จึงมีความเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง

นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายวิรุฬห์ แสงเทียน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๔ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ศาลปกครองสูงสุด **ผู้ร้อง**

\- **ผู้ถูกร้อง**

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีและเอกสารประกอบแล้ว เห็นว่า ข้อโต้แย้งที่ว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘ วรรคหนึ่ง หรือไม่ นั้น เมื่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ โดยมาตรา ๖๘ วรรคหนึ่ง กำหนดให้รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินควร ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดกรอบทิศทางของฝ่ายบริหารให้เป็นไปตามแนวนโยบายที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ มิใช่บทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลโดยตรง ศาลรัฐธรรมนูญไม่วินิจฉัยในส่วนนี้ และคดีเป็นปัญหาข้อกฎหมายกับมีพยานหลักฐานที่จะพิจารณาวินิจฉัย จึงไม่ทำการไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๘ วรรคหนึ่ง

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

พิจารณาแล้ว รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยมาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิใน

ทรัพย์สินและการสืบมรดก” วรรคสอง บัญญัติว่า “ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับมาตรา ๔๘ ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองใดไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรี และไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไว้เป็นการเฉพาะ ให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนั้นโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว” วรรคสอง บัญญัติว่า “คำอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือโดยระบุข้อโต้แย้งและข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อ้างอิงประกอบด้วย” และวรรคสาม บัญญัติว่า “การอุทธรณ์ไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง เว้นแต่จะมีการสั่งให้ทุเลาการบังคับตามมาตรา ๖๓/๒ วรรคหนึ่ง”

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง มีเจตนารมณ์เพื่อประกันความมั่นคงในการถือครองทรัพย์สิน บุคคลที่ได้มาซึ่งทรัพย์สินโดยชอบ รวมถึงการรับมรดก ย่อมได้รับความคุ้มครองความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง รวมทั้งสิทธิใด ๆ ในการใช้สอยหรือจำหน่ายจ่ายโอน ซึ่งสิทธิในทรัพย์สินดังกล่าวอาจถูกจำกัดได้โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น ส่วนพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มีเหตุผลในการประกาศใช้ คือ โดยที่การดำเนินงานทางปกครองในขณะเวลานั้นยังไม่มีหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่เหมาะสม จึงสมควรกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนต่าง ๆ สำหรับการดำเนินงานทางปกครองขึ้นเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย มีประสิทธิภาพในการใช้บังคับกฎหมายให้สามารถรักษาประโยชน์สาธารณะได้และอำนวยความเป็นธรรมแก่ประชาชน อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ จึงมีสถานะเป็นกฎหมายทั่วไปอันเป็นมาตรฐานกลางในการพิจารณาทางปกครองและออกคำสั่งทางปกครองของเจ้าหน้าที่เพื่อให้มีมาตรฐานเดียวกัน โดยใช้บังคับกรณีที่ไม่มีหลักเกณฑ์ตามกฎหมายเฉพาะ หรือมีแต่หลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการต่ำกว่าที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่กรณีขั้นตอนและระยะเวลาในการอุทธรณ์หรือโต้แย้งที่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดไว้ ย่อมเป็นไปตามกฎหมายเฉพาะนั้น ทั้งยังเป็นกฎหมายที่ให้ประชาชนมีบทบาทในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง จึงเป็นกฎหมายที่มีความสำคัญในการป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองใช้อำนาจตามอำเภอใจ การกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนต่าง ๆ สำหรับการดำเนินงานทางปกครอง เพื่อให้เป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมายอันเป็นวิธีที่สามารถป้องกันความผิดพลาดได้ เป็นวิธีควบคุมคุณภาพเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ทำให้การปฏิบัติราชการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ วรรคหนึ่ง เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการใช้สิทธิอุทธรณ์ของคู่กรณี

ต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครอง ซึ่งหากเป็นคำสั่งทางปกครองที่ออกโดยรัฐมนตรีหรือคณะกรรมการต่าง ๆ จะไม่อยู่ภายใต้บังคับให้ต้องอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัตินี้ เนื่องจากรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้รักษาการตามกฎหมายฉบับใดก็เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดในกระทรวงที่ว่าราชการ จึงไม่มีผู้บังคับบัญชาที่สูงกว่าที่จะพิจารณาคำอุทธรณ์ได้ ส่วนคณะกรรมการต่าง ๆ นั้น ก็เป็นองค์กรที่ใช้อำนาจทางปกครองโดยเฉพาะและไม่อยู่ในระบบสายการบังคับบัญชา คำสั่งทางปกครองของคณะกรรมการจึงเป็นที่สุด คู่กรณีจึงต้องโต้แย้งคำสั่งทางปกครองต่อองค์กรวินิจฉัยคดีปกครองโดยตรง สำหรับการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองตามกฎหมายนี้ กำหนดให้คู่กรณีต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเพราะเป็นผู้ทราบเรื่องและอยู่ในฐานะที่จะทบทวนคำสั่งทางปกครองได้ดีที่สุด และจะต้องอุทธรณ์ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งทางปกครอง คำอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือและมีข้อโต้แย้งว่าไม่เห็นด้วยกับคำสั่งทางปกครองนั้นอย่างชัดเจน โดยมีข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อ้างอิงประกอบด้วย การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองไม่มีผลเป็นการทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง เว้นแต่เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งนั้นเองที่เป็นผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์ หรือผู้มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยความถูกต้องของคำสั่งทางปกครองดังกล่าวจะพิจารณาทุเลาการบังคับให้ หากกฎหมายเฉพาะในเรื่องนั้น ๆ ได้กำหนดหลักเกณฑ์ ขั้นตอนและระยะเวลาอุทธรณ์ไว้ ย่อมบังคับตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายเฉพาะโดยไม่ต้องเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมหรือมาตรฐานในการปฏิบัติราชการกับพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ เพราะการอุทธรณ์ในแต่ละเรื่องย่อมกำหนดไว้เหมาะสมกับลักษณะของเรื่องนั้น ๆ เมื่อการอุทธรณ์เรื่องนี้ประมวลกฎหมายที่ดินมิได้บัญญัติขั้นตอนการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองไว้เป็นการเฉพาะ จึงต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ประกอบมาตรา ๓ ซึ่งเป็นการอุทธรณ์บังคับทั่วไปที่กำหนดให้คู่กรณีต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งก่อน การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองเป็นการใช้สิทธิตามกฎหมายของคู่กรณีเพื่อป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ และให้การปฏิบัติราชการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเป็นธรรมต่อประชาชนและประโยชน์สาธารณะ นอกจากนี้ยังเป็นขั้นตอนก่อนฟ้องคดีต่อศาลปกครอง หากไม่ดำเนินการดังกล่าวจะถือว่ามิได้ดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้ก่อนฟ้องคดี จึงไม่มีสิทธิฟ้องคดีต่อไปได้ แม้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวจะมีผลไปในทางจำกัดการใช้สิทธิในการฟ้องคดีต่อศาลปกครอง ทั้งยังมีการกำหนดระยะเวลาเป็นเงื่อนไขด้วยก็ตาม หากแต่เป็นบทบัญญัติที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการอุทธรณ์คำสั่งภายในฝ่ายปกครองอันนำไปสู่การใช้สิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครอง หากคู่กรณีไม่อุทธรณ์หรืออุทธรณ์เกินระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดย่อมเป็นอันหมดสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒

วรรคสอง ที่กำหนดให้ผู้ฟ้องคดีดำเนินการตามขั้นตอนหรือวิธีการสำหรับการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายในเรื่องนั้นก่อนที่จะฟ้องคดีต่อศาล การกำหนดระยะเวลาให้คู่กรณีต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองก่อนฟ้องคดีภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง เป็นการอุดช่องว่างของกฎหมายในกรณีที่ไม่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดไว้ เป็นการควบคุมตรวจสอบภายในฝ่ายปกครองและลดจำนวนคดีพิพาทที่จะไปสู่ศาลปกครอง หรือเป็นการกลั่นกรองประเด็นข้อพิพาทอันจะเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลปกครอง ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ จึงเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดขั้นตอนและระยะเวลาการอุทธรณ์ใช้บังคับเป็นการทั่วไป ในกรณีที่ไม่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขหรือขั้นตอนใดไว้เป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดีปกครองซึ่งคุ้มครองสิทธิแก่ประชาชนทั่วไป จึงมิใช่เรื่องที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดกหรือการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินตามความหมายของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง

อย่างไรก็ตาม แม้พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง แต่การกำหนดระยะเวลาให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าวนั้น เห็นว่า เป็นการกำหนดระยะเวลาการยื่นอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองที่น้อยเกินไป ประกอบกับบทบัญญัติดังกล่าวบังคับใช้มาเป็นเวลานานและมีกฎหมายอื่นที่กำหนดระยะเวลาการอุทธรณ์มากกว่าสิบห้าวันอีกมากกว่าห้าสิบฉบับ ฉะนั้น เพื่อให้สามารถรักษาประโยชน์สาธารณะและอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น จึงเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาการกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ มากกว่าสิบห้าวันตามความเหมาะสมต่อไปด้วย

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง แต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนี้มากกว่าสิบห้าวันตามความเหมาะสมต่อไป

นายวิรุฬห์ แสงเทียน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายจิรนิติ หะวานนท์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๔ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ศาลปกครองสูงสุด **ผู้ร้อง**

\- **ผู้ถูกร้อง**

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

คดีนี้ ศาลปกครองสูงสุดส่งคำโต้แย้งของผู้ฟ้องคดี ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ศาลปกครองชั้นต้นมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องของผู้ฟ้องคดีไว้พิจารณา เนื่องจากเห็นว่าผู้ฟ้องคดียังมิได้ดำเนินการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายภายในฝ่ายปกครองตามขั้นตอนหรือวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้ก่อนนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครอง ผู้ฟ้องคดียื่นอุทธรณ์คำสั่งต่อศาลปกครองสูงสุดพร้อมโต้แย้งว่า การกำหนดระยะเวลาในการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับคำสั่ง ตามมาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง และมาตรา ๖๘ วรรคหนึ่ง การนำกฎหมายทั่วไปที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาใช้พิจารณาออกคำสั่งไม่รับคำฟ้องของผู้ฟ้องคดีเป็นการสร้างภาระแก่ประชาชนและก่อให้เกิดความไม่สะดวกในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ เป็นบทบัญญัติในหมวดสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย รับรองและคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก รวมทั้งกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์และการชดใช้ค่าทดแทน โดยความในวรรคหนึ่ง บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สิน

และการสืบมรดก ความในวรรคสอง บัญญัติว่า ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

กรณีตามมาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า ภายใต้บังคับมาตรา ๔๘ ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองใดไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรีและไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไว้เป็นการเฉพาะ ให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนั้นโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว วรรคสอง บัญญัติว่า คำอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือโดยระบุข้อโต้แย้งและข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อ้างอิงประกอบด้วย และวรรคสาม บัญญัติว่า การอุทธรณ์ไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง เว้นแต่จะมีการสั่งให้ทุเลาการบังคับตามมาตรา ๖๓/๒ วรรคหนึ่ง

เห็นว่า การที่บุคคลจะใช้สิทธิยื่นฟ้องคดีที่อยู่ในเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลปกครองตามมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ เพื่อเยียวยาความเดือดร้อนหรือเสียหายแก่ตนนั้น กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขแห่งการฟ้องคดีตามมาตรา ๔๒ วรรคสอง ว่า ในกรณีที่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนหรือวิธีการสำหรับการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายในเรื่องใดไว้โดยเฉพาะ การฟ้องคดีปกครองในเรื่องนั้นจะกระทำได้ต่อเมื่อมีการดำเนินการตามขั้นตอนและวิธีการดังกล่าว และได้มีการสั่งการตามกฎหมายนั้นหรือมิได้มีการสั่งการภายในเวลาอันสมควรหรือภายในเวลาที่กฎหมายนั้นกำหนด บุคคลจึงจะใช้สิทธิยื่นฟ้องดำเนินคดีต่อไปได้ การบัญญัติให้ต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองเป็นกระบวนการพิจารณากลั่นกรองเพื่อให้ได้ข้อยุติภายในฝ่ายปกครอง อันเป็นกระบวนการให้ความเป็นธรรมในเบื้องต้นแก่ประชาชน เมื่อคำสั่งของฝ่ายปกครองเป็นที่ยุติแล้ว ประชาชนย่อมมีสิทธิยื่นฟ้องคดีต่อศาลปกครอง การบัญญัติให้ต้องยื่นอุทธรณ์กับหน่วยงานทางฝ่ายปกครองก่อน จึงไม่เป็นภาระหรือก่อให้เกิดความไม่สะดวกในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม ไม่เป็นการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดกของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง

อนึ่ง สำหรับการกำหนดระยะเวลายื่นอุทธรณ์ภายในสิบห้าวันนับแต่วันได้รับแจ้งคำสั่งนั้น เห็นว่า การอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งทางปกครอง จำเป็นต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพื่อจัดทำเป็นหนังสือยื่นต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ การกำหนดระยะเวลาให้ยื่นอุทธรณ์ภายในสิบห้าวันนับแต่วันได้รับแจ้งคำสั่ง แม้คำสั่งทางปกครองมีผลบังคับทางกฎหมายทันทีเพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่ก็เป็นระยะเวลาที่สั้นเกินไป อาจทำให้ผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายเสียสิทธิอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองและไม่ได้รับการเยียวยาทางศาล อีกทั้งการอุทธรณ์ไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับตามคำสั่ง

ทางปกครอง การให้โอกาสผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายใช้สิทธิอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองเพิ่มขึ้น ไม่น่าจะทำให้ประโยชน์สาธารณะต้องลดน้อยลง สมควรแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเรื่องนี้ให้ได้สัดส่วนสมดุล ระหว่างประโยชน์สาธารณะกับสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางปกครองต่อไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นนี้ จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง

นายจิรนิติ หะวานนท์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายนภดล เทพพิทักษ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๔ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง	**ศาลปกครองสูงสุด**	**ผู้ร้อง**
	-	**ผู้ถูกร้อง**

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง ได้บัญญัติให้บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก และขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติโดยมีเจตนารมณ์เพื่อประกันความมั่นคงในการถือครองทรัพย์สิน บุคคลที่ได้มาซึ่งทรัพย์สินโดยชอบรวมถึงการรับมรดก ย่อมได้รับความคุ้มครองความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง รวมทั้งสิทธิใด ๆ ในการใช้สอยหรือจำหน่ายจ่ายโอน ซึ่งสิทธิในทรัพย์สินดังกล่าวอาจถูกจำกัดได้โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเท่านั้น

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มีเหตุผลในการประกาศใช้ คือ โดยที่การดำเนินงานทางปกครองในปัจจุบันยังไม่มีหลักเกณฑ์และขั้นตอนที่เหมาะสม จึงสมควรกำหนดหลักเกณฑ์และขั้นตอนต่าง ๆ สำหรับการดำเนินงานทางปกครองขึ้นเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย มีประสิทธิภาพในการใช้บังคับกฎหมายให้สามารถรักษาประโยชน์สาธารณะได้และอำนวยความเป็นธรรมแก่ประชาชน อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มีสถานะเป็นกฎหมายทั่วไปอันเป็นมาตรฐานกลาง

ในการพิจารณาทางปกครองและออกคำสั่งทางปกครองของเจ้าหน้าที่เพื่อให้มีมาตรฐานเดียวกัน โดยใช้บังคับกรณีที่ไม่มีหลักเกณฑ์ตามกฎหมายเฉพาะหรือมีแต่หลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการต่ำกว่าที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่กรณีขั้นตอนและระยะเวลาในการอุทธรณ์หรือโต้แย้งที่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดไว้ย่อมเป็นไปตามกฎหมายเฉพาะนั้น

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ กำหนดหลักเกณฑ์การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองว่าจะต้องกระทำภายในสิบห้าวันนับแต่ได้รับแจ้งคำสั่ง คำอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือโดยระบุข้อโต้แย้งและข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อ้างอิงประกอบด้วย และการอุทธรณ์ไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง เว้นแต่จะมีการสั่งให้ทุเลาการบังคับตามมาตรา ๖๓/๒ วรรคหนึ่ง ทั้งนี้เพราะคำสั่งทางปกครองกำหนดสิทธิของผู้รับคำสั่งทางปกครองที่ต้องการความแน่นอนเพื่อให้การบริหารงานของฝ่ายปกครองที่มุ่งพัฒนาประเทศเดินหน้าต่อไป และเกิดความมั่นคงแห่งสิทธิของผู้เกี่ยวข้อง การอุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งทางปกครองจึงต้องกระทำภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หากกรณีที่คำสั่งทางปกครองตามกฎหมายนั้นไม่มีกำหนดขั้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไว้โดยเฉพาะให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนั้นโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว แต่หากเป็นคำสั่งทางปกครองที่ออกโดยรัฐมนตรีหรือคณะกรรมการต่าง ๆ จะไม่อยู่ภายใต้บังคับให้ต้องอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัตินี้ ผู้ได้รับคำสั่งทางปกครองดังกล่าวชอบที่จะอุทธรณ์โต้แย้งต่อศาลที่มีเขตอำนาจได้

ข้อโต้แย้งในคดีนี้ที่ว่าการกำหนดระยะเวลาในการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ เป็นกฎหมายที่จำกัดสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดกของบุคคลจึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง นั้น เห็นว่า เมื่อประมวลกฎหมายที่ดินมิได้บัญญัติขั้นตอนการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองไว้เป็นการเฉพาะ การอุทธรณ์จึงต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ประกอบมาตรา ๓ ซึ่งเป็นการอุทธรณ์บังคับทั่วไป ที่กำหนดให้คู่กรณีต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งก่อน การอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองเป็นการใช้สิทธิตามกฎหมายของคู่กรณีอันเป็นกระบวนการเยียวยาภายในฝ่ายปกครองเพื่อแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายแก่คู่กรณีโดยการโต้แย้งคำสั่งทางปกครองเพื่อให้องค์กรฝ่ายปกครองทบทวนและแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งทางปกครอง อีกทั้งยังเป็นการควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ในการทำคำสั่งทางปกครองเพื่อป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ใช้อำนาจตามอำเภอใจป้องกันความผิดพลาด เพื่อให้การปฏิบัติราชการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิ

และอำนวยความเป็นธรรมแก่ประชาชน ส่วนระยะเวลาในการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ นั้น เนื่องจากคำสั่งทางปกครองเป็นฐานในการกำหนดสิทธิโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อมิให้คำสั่งทางปกครองถูกโต้แย้งโดยไม่มีที่สิ้นสุด อันจะทำให้เกิดความไม่มั่นคงแน่นอนทางกฎหมายและเกิดความไม่มั่นคงแห่งสิทธิของผู้ที่เกี่ยวข้อง การแก้ไขหรือโต้แย้งจึงควรกระทำภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว การกำหนดระยะเวลาให้คู่กรณีต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งจึงเป็นการอุดช่องว่างของกฎหมายในกรณีที่ไม่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดไว้เป็นการควบคุมตรวจสอบภายในฝ่ายปกครองอันเป็นการรักษาดุลยภาพระหว่างประโยชน์สาธารณะกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน จึงมิใช่เรื่องที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก หรือการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินตามความหมายของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง

อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ แม้ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง แต่การกำหนดระยะเวลาให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าวนั้น เห็นว่าบทบัญญัติดังกล่าวได้บังคับใช้มาเป็นเวลานานแล้วอาจไม่สอดคล้องกับสภาพการณ์ปัจจุบันและอาจไม่สอดคล้องกับกฎหมายอื่น ๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาทำการวิเคราะห์วิจัยแล้วปรับปรุงเพื่อให้เกิดดุลยภาพระหว่างประโยชน์สาธารณะกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนต่อไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง

นายนภดล เทพพิทักษ์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๔ เดือน พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ศาลปกครองสูงสุด **ผู้ร้อง**

\- **ผู้ถูกร้อง**

ศาลปกครองสูงสุดส่งคำโต้แย้งของวัดหมื่นพุทธเมตตาคุณาราม ผู้ฟ้องคดี ซึ่งยื่นฟ้องกรมที่ดินเป็นผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ อธิบดีกรมที่ดินเป็นผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ในคดีของศาลปกครองเชียงใหม่ คดีหมายเลขดำที่ ๓๕๖/๒๕๖๒ หมายเลขแดงที่ ๓๔/๒๕๖๓ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ ข้อเท็จจริงตามหนังสือส่งคำโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีและเอกสารประกอบสรุปได้ดังนี้

ผู้ฟ้องคดีได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นวัดและได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ที่ดินอันเป็นที่ตั้งของวัดผู้ฟ้องคดีประกอบด้วยที่ดินหลายแปลง รวมถึงที่ดินตามโฉนดที่ดินเลขที่ ๒๒๖๔๑ เลขที่ ๒๒๖๔๕ เลขที่ ๒๒๖๔๖ เลขที่ ๒๒๖๕๐ เลขที่ ๒๒๖๕๑ เลขที่ ๒๒๖๕๒ เลขที่ ๒๒๖๕๓ และเลขที่ ๒๒๖๕๖ ตำบลท่าข้าวเปลือก อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย ที่ดินทั้ง ๘ แปลงดังกล่าว ผู้ฟ้องคดีรับโอนมาจากผู้มีกรรมสิทธิ์เมื่อวันที่ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๕๒ ก่อนหน้าที่จะรับโอนกรรมสิทธิ์ ผู้มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทั้ง ๘ แปลง ได้ร่วมกับผู้ฟ้องคดีก่อสร้างวัดฝ่ายสงฆ์จีนนิกาย โดยมีการก่อสร้างพระอุโบสถและสิ่งปลูกสร้างอื่น ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ผู้ฟ้องคดีได้ก่อตั้งโรงเรียนหมื่นพุทธวิทยาและสร้างอาคารต่าง ๆ รวมถึงองค์พระพุทธปฏิมาพระศรีอริยเมตไตรยโพธิสัตว์ หลังจากนั้นผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ โดยผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ได้มีคำสั่งที่ ๗๒๔/๒๕๖๒ ลงวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ให้เพิกถอนโฉนดที่ดินทั้ง ๘ แปลง โดยมีหนังสือแจ้งคำสั่งดังกล่าวให้ผู้ฟ้องคดีทราบทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ผู้ฟ้องคดีได้อุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวต่อผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๒ ต่อมาผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ได้แจ้งผลการพิจารณาอุทธรณ์ว่าเป็นการยื่นอุทธรณ์ที่พ้นกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์ภายในสิบห้าวันนับแต่

วันที่ได้รับแจ้งคำสั่ง จึงมีคำสั่งไม่รับอุทธรณ์ไว้พิจารณา ผู้ฟ้องคดีเห็นว่าคำสั่งเพิกถอนโฉนดที่ดินดังกล่าวทำให้ผู้ฟ้องคดีเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินและเสียโอกาสในการพัฒนาที่ดิน ซึ่งเกิดจากความประมาทเลินเล่อของเจ้าหน้าที่ของผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองที่ไม่ตรวจสอบว่าที่ดินดังกล่าวเป็นที่ดินหวงห้ามและต้องห้ามมิให้ออกโฉนดที่ดิน จึงเป็นการกระทำละเมิดต่อผู้ฟ้องคดี ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองต้องรับผิดในผลแห่งการกระทำละเมิดของเจ้าหน้าที่ จึงยื่นคำฟ้องต่อศาลปกครองขอให้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๑ ชดใช้ค่าเสียหาย ขอให้เพิกถอนคำสั่งเพิกถอนโฉนดที่ดิน และมีคำสั่งทุเลาการบังคับตามคำสั่งเพิกถอนโฉนดที่ดินเพื่อให้ผู้ฟ้องคดีและบริวารสามารถเข้าทำประโยชน์ในระหว่างที่คดียังไม่มีคำพิพากษาถึงที่สุด

ศาลปกครองเชียงใหม่เห็นว่า ผู้ฟ้องคดียื่นอุทธรณ์คำสั่งเพิกถอนโฉนดที่ดินดังกล่าวเมื่อพ้นกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ถือว่าผู้ฟ้องคดียังมิได้ดำเนินการแก้ไขความเดือดร้อนหรือเสียหายภายในฝ่ายปกครองตามขั้นตอนหรือวิธีการที่กฎหมายกำหนดไว้ก่อนนำคดีมาฟ้องต่อศาลปกครอง จึงมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณาและให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

ผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์คำสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณาของศาลปกครองเชียงใหม่ ต่อศาลปกครองสูงสุดและมีคำโต้แย้งว่า การกำหนดระยะเวลาในการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ เป็นกฎหมายที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง และมาตรา ๖๘ วรรคหนึ่ง การที่ศาลปกครองเชียงใหม่นำบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว ซึ่งเป็นกฎหมายทั่วไปมาใช้กับกรณีที่ผู้ถูกฟ้องคดีทั้งสองกระทำละเมิด เป็นการสร้างภาระแก่ประชาชน ก่อให้เกิดความไม่สะดวกในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และเป็นการนำกฎหมายทั่วไปที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาใช้พิจารณาออกคำสั่งไม่รับคำฟ้องของผู้ฟ้องคดี พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔๒ วรรคสอง ที่กำหนดเรื่องกฎหมายเฉพาะ ย่อมมิได้หมายความถึงให้นำพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ อันเป็นกฎหมายทั่วไปมาพิจารณาในกรณีที่ฝ่ายปกครองกระทำละเมิดต่อประชาชน ด้วยเหตุที่กฎหมายเฉพาะคือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มิได้กำหนดให้ในกรณีละเมิดต้องอุทธรณ์ก่อนการฟ้องคดี ซึ่งจะไม่ก่อให้เกิดภาระแก่ประชาชนเกินสมควร อีกทั้งศาลปกครองเชียงใหม่มิได้ให้โอกาสผู้ฟ้องคดีได้เห็นใบตอบรับของไปรษณีย์ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ฟ้องคดีได้นำสืบพยานบุคคลแก้ไขพยานเอกสาร เนื่องจากนายทักษิณ ธิน้อมธรรม พนักงานผู้นำส่งไปรษณีย์ได้ยืนยันว่า ได้ส่งเอกสารให้แก่นายสิทธิพร เมื่อวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๒ แต่ตนเองลงวันที่ผิดพลาดเป็นวันที่ ๓ มีนาคม ๒๕๖๒ การที่ผู้ฟ้องคดีอุทธรณ์คำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดีที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๖๒ จึงเป็นการยื่นอุทธรณ์ภายในสิบห้าวันนับแต่

วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งคือวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๒ ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔

ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่า ผู้ฟ้องคดีมีคำโต้แย้งว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง และมาตรา ๖๘ วรรคหนึ่ง ซึ่งศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวบังคับแก่คดี และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น จึงส่งคำโต้แย้งดังกล่าวต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า ศาลปกครองสูงสุดส่งคำโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง และมาตรา ๖๘ วรรคหนึ่ง บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ศาลปกครองสูงสุดจะใช้บังคับแก่คดี เมื่อผู้ฟ้องคดีโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าบทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญและยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้มาก่อน อันเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจรับไว้พิจารณาได้ แต่สำหรับข้อโต้แย้งที่ว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘ วรรคหนึ่ง หรือไม่ นั้น เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๘ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๖ แนวนโยบายแห่งรัฐ ซึ่งบทบัญญัติในหมวดนี้มีเจตนารมณ์ที่จะกำหนดเพื่อใช้เป็นแนวทางให้รัฐดำเนินการตรากฎหมายและกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินเท่านั้น หากรัฐไม่ดำเนินการหรือไม่อาจดำเนินการได้ก็ไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการฟ้องร้องรัฐ แต่รัฐต้องรับผิดชอบทางการเมืองหมวดนี้ จึงใช้คำขึ้นต้นของแต่ละมาตราว่า “รัฐพึง” มาตรา ๖๘ วรรคหนึ่ง ที่กำหนดว่า รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร จึงมิใช่บทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลไว้โดยตรงแต่อย่างใด ศาลรัฐธรรมนูญไม่จำต้องวินิจฉัยข้อโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีในประเด็นนี้ จึงมีประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องวินิจฉัยแต่เพียงว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง หรือไม่ เท่านั้น

บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

มาตรา ๓๗ บุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก

ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ฯลฯ ฯลฯ

มาตรา ๖๘ รัฐพึงจัดระบบการบริหารงานในกระบวนการยุติธรรมทุกด้านให้มีประสิทธิภาพ เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ และให้ประชาชนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่ายสูงเกินสมควร

ฯลฯ ฯลฯ

มาตรา ๒๑๒ ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นเอง หรือคู่ความโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยมาตรา ๕ และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ให้ศาลส่งความเห็นเช่นว่านั้นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย ในระหว่างนั้น ให้ศาลดำเนินการพิจารณาต่อไปได้แต่ให้รอการพิพากษาคดีไว้ชั่วคราวจนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ฯลฯ ฯลฯ

๒. พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

มาตรา ๔๔ ภายใต้บังคับมาตรา ๔๘ ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองใดไม่ได้ออกโดยรัฐมนตรี และไม่มีกฎหมายกำหนดขั้นตอนอุทธรณ์ภายในฝ่ายปกครองไว้เป็นการเฉพาะ ให้คู่กรณีอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนั้นโดยยื่นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว

คำอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือโดยระบุข้อโต้แย้งและข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อ้างอิงประกอบด้วย

การอุทธรณ์ไม่เป็นเหตุให้ทุเลาการบังคับตามคำสั่งทางปกครอง เว้นแต่จะมีการสั่งให้ทุเลาการบังคับตามมาตรา ๖๓/๒ วรรคหนึ่ง

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยวรรคหนึ่ง บัญญัติว่า บุคคลย่อมมีสิทธิ

ในทรัพย์สินและการสืบมรดก วรรคสอง บัญญัติว่า ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดขึ้นโดยมีเจตนารมณ์เพื่อประกันความมั่นคงในการถือครองทรัพย์สินให้บุคคลที่ได้มาซึ่งทรัพย์สินโดยชอบ รวมถึงการรับมรดกย่อมได้รับความคุ้มครองความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครอง รวมถึงสิทธิใด ๆ ในการใช้สอยหรือจำหน่ายจ่ายโอนและสิทธิในทรัพย์สินดังกล่าวอาจถูกจำกัดได้ก็แต่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ส่วนพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ นั้น เป็นกฎหมายกลางที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการดำเนินกิจการทางปกครองของรัฐ เพื่อให้สามารถดำเนินไปได้โดยโปร่งใส ถูกต้องตามกฎหมาย มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมาย สามารถรักษาประโยชน์สาธารณะได้ และเพื่ออำนวยความเป็นธรรมให้แก่ประชาชน รวมทั้งเพื่อเป็นการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการด้วย ซึ่งมาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว กำหนดไว้แต่เฉพาะเรื่องการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองเท่านั้น เช่น คำสั่งทางปกครองใดที่อุทธรณ์ได้ การอุทธรณ์ให้ยื่นต่อเจ้าหน้าที่คนใด และต้องยื่นภายในระยะเวลาเท่าใด เป็นต้น บทบัญญัติตามมาตรา ๔๔ ดังกล่าวจึงไม่มีข้อความใดที่จะเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ ซึ่งเป็นบทบัญญัติในเรื่องการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก รวมทั้งหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์และค่าทดแทนแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตาม แม้พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ จะไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ ดังที่ผู้ฟ้องคดีกล่าวอ้าง แต่เมื่อได้พิจารณาถึงเจตนารมณ์ของการกำหนดระยะเวลาการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองดังกล่าวแล้ว เห็นได้ว่า ขึ้นอยู่กับหลักการที่จะต้องพิจารณาให้เกิดความสมดุลกัน ๒ หลัก คือ (๑) หลักความมั่นคงแห่งนิติฐานะของคำสั่งทางปกครอง และ (๒) หลักการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่ถูกกระทบจากคำสั่งทางปกครอง เมื่อพิจารณาชั่งน้ำหนักทั้งสองหลักแล้วจะเห็นได้ว่า มาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ที่กำหนดระยะเวลาในการยื่นอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองไว้เพียง ๑๕ วัน เป็นการให้น้ำหนักแก่หลักความมั่นคงแห่งนิติฐานะของคำสั่งทางปกครอง มากกว่าหลักการคุ้มครองสิทธิของประชาชนผู้ถูกกระทบจากคำสั่งทางปกครอง อันก่อให้เกิดผลว่า หากบุคคลผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครองไม่อุทธรณ์โต้แย้งคำสั่งภายในระยะเวลาที่กำหนด ๑๕ วัน แล้วคำสั่งทางปกครองนั้นจะกลายเป็นคำสั่งทางปกครองที่ไม่อาจอุทธรณ์โต้แย้งได้ แม้จะเป็นคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายก็ตาม และอาจนำไปสู่การถูกบังคับทางปกครองได้ต่อไป และหากพิจารณาประกอบกับมาตรา ๔๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งมิได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่าการฟ้องคดีโต้แย้งคำสั่งทางปกครองจะต้องดำเนินการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองตามมาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ เสียก่อน

แต่เป็นการตีความของศาลปกครอง ว่า กรณีที่กฎหมายเฉพาะมิได้กำหนดให้ต้องดำเนินการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองก่อนการฟ้องคดีแล้ว ก็ยังคงต้องอุทธรณ์ตามกฎหมายกลาง คือ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ เสียก่อน กรณีนี้ยิ่งทำให้เกิดปัญหาในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ หากประชาชนต้องการฟ้องคดีเพิกถอนคำสั่งทางปกครองตามมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง (๑) และคดีละเมิดอันเกิดจากคำสั่งทางปกครองตามมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง (๓) แล้วปรากฏว่า ผู้ฟ้องคดียื่นอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองไม่ทันภายใน ๑๕ วัน ตามที่กฎหมายกำหนดย่อมมีผลให้ผู้ฟ้องคดีไม่อาจเข้าถึงความยุติธรรมทั้งสองเรื่องดังกล่าวได้เลย ระบบการคุ้มครองสิทธิโดยศาลปกครองที่ดีจึงควรจัดให้มีระบบการคุ้มครองสิทธิสำรอง คือ แม้ผู้ฟ้องคดีจะไม่สามารถฟ้องคดีประเภทหนึ่งได้แต่ก็ควรสามารถฟ้องคดีอีกประเภทหนึ่งได้ นอกจากนี้ ยังปรากฏว่ามีพระราชบัญญัติถึง ๕๔ ฉบับที่กำหนดระยะเวลาอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองได้ภายในระยะเวลาตั้งแต่ ๓๐ วัน ถึง ๑๒๐ วัน จึงเป็นกรณีที่กฎหมายในเรื่องระยะเวลาอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองขาดความแน่นอนชัดเจน และเมื่อพิจารณาจากระบบกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีซึ่งเป็นต้นแบบของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ก็มีการบัญญัติไว้ชัดเจนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาคดีปกครองของเยอรมนีว่า การฟ้องโต้แย้งคำสั่งทางปกครองต้องดำเนินการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองก่อนภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่ทราบคำสั่งทางปกครองเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง จึงมีข้อสังเกตว่า ระบบการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในเรื่องระยะเวลาการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองดังกล่าวยังไม่เอื้อให้เกิดการคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากคำสั่งทางปกครองและสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองเท่าที่ควร

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง

โดยมีข้อสังเกตว่า สมควรที่องค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องจะได้พิจารณากำหนดระยะเวลาการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง ตามมาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ให้สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิของประชาชนที่ถูกกระทบจากคำสั่งทางปกครองและสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมทางปกครองได้มากขึ้นต่อไป

นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๒/๒๕๖๔

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๒/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๙/๒๕๖๔**

วันที่ ๘ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง

คณะกรรมการการเลือกตั้ง **ผู้ร้อง**

นายชุมพล จุลใส ที่ ๑
นายพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ ที่ ๒
นายอิสสระ สมชัย ที่ ๓
นายถาวร เสนเนียม ที่ ๔
นายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ ที่ ๕ **ผู้ถูกร้อง**

เรื่อง คณะกรรมการการเลือกตั้งขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ ว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่

คณะกรรมการการเลือกตั้ง (ผู้ร้อง) ส่งคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสี่ และมาตรา ๑๗๐ วรรคสาม ประกอบมาตรา ๘๒ ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้อง สรุปได้ดังนี้

ผู้ร้องออกประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง กำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วันรับสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และสถานที่ที่พรรคการเมืองจะส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ลงวันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๒ กำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไปในวันอาทิตย์ที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ หลังการเลือกตั้ง ผู้ร้องออกประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ลงวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ประกาศรายชื่อ นายชุมพล จุลใส (ผู้ถูกร้องที่ ๑) เป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จังหวัดชุมพร เขตเลือกตั้งที่ ๑ สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ และ นายถาวร เสนเนียม (ผู้ถูกร้องที่ ๔) เป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จังหวัดสงขลา เขตเลือกตั้งที่ ๖ สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ และออกประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ลงวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ประกาศรายชื่อ นายพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ (ผู้ถูกร้องที่ ๒) และ นายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ (ผู้ถูกร้องที่ ๕) เป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ สังกัดพรรคพลังประชารัฐ และ นายอิสสระ สมชัย (ผู้ถูกร้องที่ ๓) เป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ จากนั้น มีพระบรมราชโองการประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรี ลงวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒ แต่งตั้งให้ผู้ถูกร้องที่ ๒ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ผู้ถูกร้องที่ ๔ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม และผู้ถูกร้องที่ ๕ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

ต่อมาศาลอาญามีคำพิพากษาในคดีหมายเลขดำที่ อ ๒๔๗/๒๕๖๑ คดีหมายเลขแดงที่ อ ๓๑๗/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ดังนี้

ผู้ถูกร้องที่ ๑ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ และมีความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๑๕๒ วรรคหนึ่ง ลงโทษจำคุก ๙ ปี ๒๔ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี

ผู้ถูกร้องที่ ๒ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ ลงโทษจำคุก ๗ ปี

ผู้ถูกร้องที่ ๓ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ และมีความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๑๕๒ วรรคหนึ่ง ลงโทษจำคุก ๗ ปี ๑๖ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี

ผู้ถูกร้องที่ ๔ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ ลงโทษจำคุก ๕ ปี

ผู้ถูกร้องที่ ๕ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ และมีความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๑๕๒ วรรคหนึ่ง ลงโทษจำคุก ๖ ปี ๑๖ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี

ในวันดังกล่าวผู้ถูกร้องทั้งห้ายื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์ต่อศาลอาญา ศาลอาญาส่งคำร้องให้ศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่ง และออกหมายจำคุกผู้ถูกร้องทั้งห้าระหว่างอุทธรณ์ ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ส่งตัวผู้ถูกร้องทั้งห้าไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร อันเป็นการถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล

ผู้ร้องมีมติในการประชุมครั้งที่ ๒๘/๒๕๖๔ และมีคำวินิจฉัยคณะกรรมการการเลือกตั้งที่ ๔๑/๒๕๖๔ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๔ ว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ มีเหตุสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) และสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๔ มีเหตุสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) และความเป็นรัฐมนตรี

ของผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๔ มีเหตุสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๔) ประกอบมาตรา ๑๖๐ (๖) (๗) และมาตรา ๙๘ (๖) และความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๕ มีเหตุสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๔) ประกอบมาตรา ๑๖๐ (๖) (๗) มาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) จึงมีคำสั่งให้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้ร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสี่ และมาตรา ๑๗๐ วรรคสาม ประกอบมาตรา ๘๒ ดังนี้

๑. ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒)

๒. ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) และความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๔) ประกอบมาตรา ๑๖๐ (๖) (๗) และมาตรา ๙๘ (๖)

๓. ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๓ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒)

๔. ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๔ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) และความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๔) ประกอบมาตรา ๑๖๐ (๖) (๗) และมาตรา ๙๘ (๖)

๕. ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) และความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๔) ประกอบมาตรา ๑๖๐ (๖) (๗) มาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒)

๖. มีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง และให้ผู้ถูกร้องที่ ๒ ผู้ถูกร้องที่ ๔ และผู้ถูกร้องที่ ๕ หยุดปฏิบัติหน้าที่รัฐมนตรีจนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคสาม ประกอบมาตรา ๘๒ วรรคสอง

๗. มีคำสั่งให้ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าว่างลงนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๑๐๒ ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาเบื้องต้นมีว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องไว้วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสี่ และมาตรา ๑๗๐ วรรคสาม ประกอบมาตรา ๘๒ หรือไม่ เห็นว่า ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องเป็นกรณีที่ผู้ร้องมีมติและคำวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) และความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๒ ผู้ถูกร้องที่ ๔ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๔) ประกอบมาตรา ๑๖๐ (๖) (๗) มาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) เนื่องจากศาลอาญามีคำพิพากษาลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องทั้งห้า และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ มีกำหนดห้าปีนับแต่วันมีคำพิพากษาโดยศาลอาญาออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกา และขังผู้ถูกร้องทั้งห้าที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร จึงให้ส่งเรื่องมายังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย และผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแล้ว กรณีต้องด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสี่ ประกอบวรรคหนึ่ง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗ (๕) ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งรับคำร้องไว้วินิจฉัยเฉพาะกรณีสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลง และให้ผู้ถูกร้องทั้งห้ายื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

สำหรับการสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง เห็นว่า คดีนี้ปรากฏข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องว่า ศาลอาญามีคำพิพากษาลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องทั้งห้าและคุมขังอยู่โดยหมายของศาลอาญา และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ มีกำหนดห้าปีนับแต่วันมีคำพิพากษา กรณีปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่ามีกรณีตามที่ถูกร้อง จึงสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนับแต่วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย และให้แจ้งประธานสภาผู้แทนราษฎรทราบ

ส่วนคำขอให้พิจารณาความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๒ ผู้ถูกร้องที่ ๔ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงเฉพาะตัว เห็นว่า ข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีพระบรมราชโองการ เมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔ ประกาศว่า ผู้ถูกร้องที่ ๒ พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ผู้ถูกร้องที่ ๔ พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม และผู้ถูกร้องที่ ๕ พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจึงสั่งไม่รับคำร้องเฉพาะกรณีความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๒ ผู้ถูกร้องที่ ๔ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงเฉพาะตัว

ผู้ถูกร้องทั้งห้ายื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและเอกสารประกอบ สรุปได้ว่า

๑. ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ ผู้ถูกร้องที่ ๔ และผู้ถูกร้องที่ ๕ ชี้แจงว่า การกระทำความผิดของผู้ถูกร้องตามคำพิพากษาในคดีหมายเลขดำที่ อ ๒๔๗/๒๕๖๑ คดีหมายเลขแดงที่ อ ๓๑๗/๒๕๖๔ มีมูลเหตุมาจากการชุมนุมเพื่อแสดงออกซึ่งความคิดเห็นทางการเมืองในช่วงปี ๒๕๕๖ - ๒๕๕๗ เพื่อคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน พ.ศ. .... และต่อต้านการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลในขณะนั้น ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญเคยรับรองการกระทำดังกล่าวแล้ว ปรากฏในคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญหลายคำสั่งว่าเป็นการใช้เสรีภาพในการชุมนุมของบุคคลในฐานะพลเมืองที่จะพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ประกอบกับการชุมนุมเป็นการแสดงออกเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอันเป็นสิทธิโดยชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ การชุมนุมของผู้ถูกร้องจึงเป็นการใช้สิทธิต่อต้านรัฐบาลและพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

๒. ผู้ถูกร้องทั้งห้าชี้แจงว่า คำสั่งศาลอาญาในคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องทั้งห้าในชั้นอุทธรณ์ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ มาตรา ๑๐๗ และมาตรา ๑๐๘/๑ บัญญัติให้ศาลต้องมีคำสั่งเรื่องการปล่อยชั่วคราวอย่างรวดเร็ว โดยการให้ปล่อยชั่วคราวเป็นหลัก ส่วนการไม่ให้ปล่อยชั่วคราวเป็นเรื่องยกเว้น โดยเฉพาะคำสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงเหตุผล และต้องแจ้งเหตุดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยและผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว นอกจากนี้ ผู้ถูกร้องที่ ๒ ชี้แจงว่า ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๔๘ ข้อ ๕ กำหนดให้ในคดีที่ศาลชั้นต้นหรือศาลชั้นอุทธรณ์พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน ๓ ปี เมื่อจำเลยยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา หากจำเลยเคยได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้น

หรือศาลชั้นอุทธรณ์มาก่อน ให้ศาลชั้นต้นพิจารณาสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่จำต้องส่งให้ศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาสั่ง ซึ่งผู้ถูกร้องที่ ๒ ได้รับโทษตามคำพิพากษาให้จำคุก ๗ กระทง กระทงละ ๑ ปี เคยได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณาของศาลอาญามาก่อนแล้ว เมื่อศาลอาญาอ่านคำพิพากษาวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ผู้ถูกร้องที่ ๒ ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ ศาลอาญามีคำสั่งให้ส่งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่ง โดยศาลอาญาออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ และส่งตัวไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ต่อมาศาลอุทธรณ์มีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์เมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ และศาลอาญาออกหมายปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ ในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ผู้ถูกร้องที่ ๒ เห็นว่าคำสั่งศาลอาญาที่ให้ส่งให้ศาลอุทธรณ์สั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว เป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๔๘ ข้อ ๕ เป็นเหตุให้ผู้ถูกร้องที่ ๒ ต้องถูกคุมขังตามหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีการะหว่างวันที่ ๒๔ - ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ การคุมขังดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่ใช่การคุมขังตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) อีกทั้งการคุมขังดังกล่าวเป็นเพียงกระบวนการภายในระหว่างรอฟังคำสั่งศาลอุทธรณ์เกี่ยวกับคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวเท่านั้น คำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวของศาลอุทธรณ์จึงมีผลย้อนหลังไปในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ถือว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖)

๓. ผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๔ ชี้แจงว่า เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) การคุมขังอยู่โดยหมายของศาลอันเป็นเหตุสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญต้องเป็นการถูกคุมขังจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ แม้ผู้ถูกร้องถูกคุมขังอยู่ในระหว่างการพิจารณาปล่อยชั่วคราว แต่เมื่อศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ถูกร้องสามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้

๔. ผู้ถูกร้องทั้งห้าชี้แจงว่า การเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย่อมได้รับความคุ้มกันตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ เนื่องจากมีพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมรัฐสภาสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่สอง พ.ศ. ๒๕๖๓ กำหนดวันเริ่มสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่สอง ตั้งแต่วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ เป็นต้นไป และพระราชกฤษฎีกาปิดประชุมรัฐสภาสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่สอง พ.ศ. ๒๕๖๔ กำหนดปิดสมัยประชุมสามัญตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๔ การที่ศาลอาญาอ่านคำพิพากษา

และออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ โดยส่งตัวผู้ถูกร้องทั้งห้าไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร รวมทั้งออกหมายปล่อยตัวผู้ถูกร้องทั้งห้าชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์ในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่อยู่ในระหว่างสมัยประชุมเป็นการขัดขวางต่อการที่ผู้ถูกร้องทั้งห้าจะเข้าร่วมประชุมสภา นอกจากนี้ ผู้ถูกร้องที่ ๔ ชี้แจงว่า การที่ศาลอาญาอ่านคำพิพากษาและออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกา และคุมขังผู้ถูกร้องทั้งห้าที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ ๒๔ - ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ทำให้ผู้ถูกร้องที่ ๔ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๒๕๖ และเพิ่มหมวด ๑๕/๑) และร่างพระราชบัญญัติการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย พ.ศ. ....

๕. ผู้ถูกร้องทั้งห้าชี้แจงว่า เหตุสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และ (๖) มีเจตนารมณ์ในการควบคุมคุณสมบัติของบุคคลก่อน “วันรับสมัครรับเลือกตั้ง” เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่าวันรับสมัครรับเลือกตั้ง ผู้ถูกร้องทั้งห้าไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ (๔) และ (๖) สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงไม่สิ้นสุดลง

๖. ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ ชี้แจงว่า การสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรณีต้องคำพิพากษาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๙) (๑๐) และ (๑๑) บัญญัติว่าเป็นการต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอันถึงที่สุดแล้ว ดังนั้น คำพิพากษาของศาลอาญาที่สั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งอันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) จึงต้องเป็นคำพิพากษาอันถึงที่สุด เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่าคดีของผู้ถูกร้องซึ่งถูกศาลอาญาสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งยังไม่ถึงที่สุดเพราะอยู่ในระหว่างอุทธรณ์ฎีกา สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงไม่สิ้นสุดลง

๗. ผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๔ ชี้แจงว่า การสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรณีต้องคำพิพากษาให้จำคุก รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๑๓) บัญญัติว่า “ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก แม้จะมีการรอการลงโทษ เว้นแต่เป็นการรอการลงโทษในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษหรือความผิดฐานหมิ่นประมาท” เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่าคดีที่ผู้ถูกร้องต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกยังอยู่ในระหว่างอุทธรณ์ฎีกา คดีจึงยังไม่ถึงที่สุดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๑๓) สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงไม่สิ้นสุดลง

ระหว่างการพิจารณาคดี ปรากฏข้อเท็จจริงว่า เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ มีประกาศสภาผู้แทนราษฎรว่า ผู้ถูกร้องที่ ๕ มีหนังสือขอลาออกจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่วันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๔ และให้ผู้มีชื่อในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคพลังประชารัฐเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนผู้ถูกร้องที่ ๕ ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า แม้ผู้ถูกร้องที่ ๕ ลาออกจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๓) ก็ตาม แต่กรณียังมีเหตุที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยคดีต่อไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๑

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา และเอกสารประกอบแล้ว เห็นว่า คดีเป็นปัญหาข้อกฎหมายและมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ จึงยุติการไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๘ วรรคหนึ่ง กำหนดประเด็นที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ ... (๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ...” มาตรา ๙๘ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๔) เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๙๖ (๑) (๒) หรือ (๔) ... (๖) ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล ...” และมาตรา ๙๖ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ... (๒) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ ...”

ข้อเท็จจริงตามคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา และเอกสารประกอบ ปรากฏว่าผู้ถูกร้องที่ ๑ และผู้ถูกร้องที่ ๔ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ผู้ถูกร้องที่ ๒ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ต่อมาวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ศาลอาญามีคำพิพากษาในคดีอาญาหมายเลขดำที่ อ ๒๔๗/๒๕๖๑ หมายเลขแดงที่ อ ๓๑๗/๒๕๖๔

ว่าผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ และมีความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๑๕๒ วรรคหนึ่ง ลงโทษผู้ถูกร้องที่ ๑ จำคุก ๙ ปี ๒๔ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี ลงโทษผู้ถูกร้องที่ ๓ จำคุก ๗ ปี ๑๖ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี ลงโทษผู้ถูกร้องที่ ๕ จำคุก ๖ ปี ๑๖ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี ส่วนผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๔ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ ลงโทษผู้ถูกร้องที่ ๒ จำคุก ๗ ปี และลงโทษผู้ถูกร้องที่ ๔ จำคุก ๕ ปี ในวันดังกล่าวผู้ถูกร้องทั้งห้ายื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์ ศาลอาญามีคำสั่งให้ส่งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่ง และออกหมายจำคุกผู้ถูกร้องทั้งห้าระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ส่งตัวผู้ถูกร้องทั้งห้าไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ต่อมาวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องทั้งห้าในระหว่างอุทธรณ์ ศาลอาญาจึงมีหมายปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องทั้งห้าในระหว่างอุทธรณ์ ในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) บัญญัติให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ซึ่งกำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยมาตรา ๙๘ (๔) ว่า เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๙๖ (๒) คืออยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ และมาตรา ๙๘ (๖) คือต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้นำลักษณะต้องห้ามของบุคคลมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา ๙๘ มาเป็นเหตุแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๐๑ เนื่องจากการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องได้รับการกลั่นกรองคุณสมบัติเบื้องต้นและลักษณะต้องห้ามเพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้นต้องมีความประพฤติและคุณสมบัติอันเป็นที่ยอมรับและเป็นที่เชื่อถือของสาธารณชน ปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต

ปราศจากเหตุมัวหมองในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่ทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่เกียรติและศักดิ์ศรีของสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) และมาตรา ๙๘ (๖) บัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจนไม่อาจตีความเป็นอย่างอื่นได้ว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลงเมื่อต้องคำพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งหรือให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลโดยไม่ต้องให้คดีถึงที่สุดก่อน

ข้อโต้แย้งที่ว่าการกระทำความผิดอาญาของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ ผู้ถูกร้องที่ ๔ และผู้ถูกร้องที่ ๕ มาจากการชุมนุมเพื่อแสดงออกซึ่งความคิดเห็นทางการเมือง ศาลรัฐธรรมนูญเคยรับรองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการใช้เสรีภาพในการชุมนุมดังปรากฏในคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญหลายคำสั่งนั้น เห็นว่า คำสั่งที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้างเป็นกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย แม้ปรากฏถ้อยคำว่าการชุมนุมเป็นการแสดงออกเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอันเป็นสิทธิโดยชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ แต่หากการกระทำนั้นเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นใด เป็นเรื่องที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องไปดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย จึงเป็นกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมิได้รับรองการกระทำซึ่งเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นใดไว้ตามที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้าง ข้อโต้แย้งนี้ฟังไม่ขึ้น

ข้อโต้แย้งที่ว่าคำสั่งศาลอาญาที่ส่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์ให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ มาตรา ๑๐๗ มาตรา ๑๐๘ และมาตรา ๑๐๘/๑ และระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๔๘ ข้อ ๕ การที่ศาลอาญาออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาและส่งตัวผู้ถูกร้องทั้งห้าไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครระหว่างวันที่ ๒๔ – ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ไม่ใช่การคุมขังอยู่โดยหมายของศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) เห็นว่า การที่ศาลอาญาไม่ปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องทั้งห้าในระหว่างอุทธรณ์ โดยสั่งในคำร้องว่า “ส่งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่ง” เป็นการใช้ดุลพินิจสั่งคำร้องในคดีของศาลอาญา โดยเป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ (๔) ให้อำนาจไว้ เมื่อยังไม่มีคำสั่งศาลอุทธรณ์ให้ปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องทั้งห้า ศาลอาญาต้องออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาตามผลของคำพิพากษาลงโทษจำคุกและส่งตัวผู้ถูกร้องทั้งห้าไปขัง

ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครเพื่อรอฟังคำสั่งศาลอุทธรณ์ อันเป็นการพิจารณาคดีที่อยู่ในขอบเขตการใช้อำนาจของศาลยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๔ และการที่ผู้ถูกร้องทั้งห้าถูกคุมขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร จึงเป็นการถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) ข้อโต้แย้งนี้ฟังไม่ขึ้น

ข้อโต้แย้งที่ว่าเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) ที่บัญญัติให้การคุมขังอยู่โดยหมายของศาลอันเป็นเหตุแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องเป็นการถูกคุมขังจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้นั้น เห็นว่า บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) ไม่ได้กำหนดเงื่อนไขว่าต้องเป็นการคุมขังจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ข้อโต้แย้งนี้ฟังไม่ขึ้น

ข้อโต้แย้งที่ว่ารัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ บัญญัติให้ความคุ้มกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างสมัยประชุม การที่ศาลอาญานัดอ่านคำพิพากษาและออกหมายขังผู้ถูกร้องทั้งห้าไว้ระหว่างรอคำสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวของศาลอุทธรณ์เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมาประชุมสภา เห็นว่า ความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาเป็นสถานะพิเศษที่รัฐธรรมนูญบัญญัติขึ้นเพื่อให้สมาชิกรัฐสภาสามารถมาประชุมและปฏิบัติหน้าที่ในระหว่างสมัยประชุมได้ตามปกติ โดยไม่อาจถูกจับคุมขัง หรือหมายเรียกตัวไปทำการสอบสวนในฐานะผู้ต้องหาในคดีอาญาหรือการพิจารณาคดีอาญาต้องไม่มีลักษณะขัดขวางต่อการที่สมาชิกรัฐสภาผู้นั้นจะมาประชุมสภา รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ เป็นบทบัญญัติกรณีการฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นคดีอาญา ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีในระหว่างสมัยประชุมได้โดยไม่ต้องขออนุญาตสภาก่อน เพียงแต่การพิจารณาคดีของศาลต้องไม่ขัดขวางต่อการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมาประชุมสภา แม้ข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมรัฐสภาสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่สอง พ.ศ. ๒๕๖๓ ตั้งแต่วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ และมีพระราชกฤษฎีกาปิดประชุมรัฐสภาสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่สอง พ.ศ. ๒๕๖๔ ตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๔ โดยมีการอ่านคำพิพากษาศาลอาญาในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ และการคุมขังตามหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีการะหว่างวันที่ ๒๔ – ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ อยู่ในระหว่างสมัยประชุมก็ตาม แต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑ (๘) ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕ บัญญัติให้ “การพิจารณา” หมายความว่ากระบวนพิจารณาทั้งหมดในศาลใดศาลหนึ่ง ก่อนศาลนั้นชี้ขาดตัดสินหรือจำหน่ายคดีโดยคำพิพากษา

หรือคำสั่ง ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๘๒ วรรคสอง บัญญัติว่า “ให้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในศาลโดยเปิดเผยในวันเสร็จการพิจารณา หรือภายในเวลาสามวันนับแต่เสร็จคดี ถ้ามีเหตุอันสมควร จะเลื่อนไปอ่านวันอื่นก็ได้ แต่ต้องจดรายงานเหตุนั้นไว้” ดังนั้น การอ่านคำพิพากษาและการคุมขังตามหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกา จึงไม่ใช่กระบวนพิจารณาก่อนศาลชี้ขาดตัดสินคดีแต่เป็นกระบวนการหลังศาลชี้ขาดตัดสินคดีแล้ว ไม่อยู่ในความหมายคำว่า “พิจารณาคดี” ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ เมื่อผู้ถูกร้องทั้งห้าต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล แม้จะเป็นหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกา รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) บัญญัติลักษณะต้องห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยมิได้บัญญัติว่าต้องเป็นกรณีคำพิพากษาถึงที่สุด แสดงว่ารัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ มุ่งคุ้มครองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเฉพาะกรณีที่คดีอยู่ระหว่างการพิจารณา แต่ในกรณีที่การพิจารณาคดีของศาลเสร็จสิ้นจนถึงขั้นตอนการอ่านคำพิพากษาย่อมไม่อาจอ้างความคุ้มกันของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ศาลสามารถอ่านคำพิพากษาโดยไม่เป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ ข้อโต้แย้งนี้ฟังไม่ขึ้น

ข้อโต้แย้งที่ว่าเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๔) และ (๖) บัญญัติเหตุแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อควบคุมคุณสมบัติของบุคคลก่อน “วันรับสมัครรับเลือกตั้ง” เท่านั้น เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ กำหนดเหตุแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และมาตรา ๙๘ กำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นกรณีที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้นำลักษณะต้องห้ามผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาใช้เป็นเหตุแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และ (๖) หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ (๔) และ (๖) ระหว่างการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย่อมเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสิ้นสุดลง ระหว่างการดำรงตำแหน่งได้ตามมาตรา ๑๐๑ (๖) มิใช่เป็นเพียงลักษณะต้องห้ามขณะที่ผู้ถูกร้องใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น ข้อโต้แย้งนี้ฟังไม่ขึ้น

ข้อโต้แย้งที่ว่าคดีที่ศาลมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) ต้องเป็นกรณีคดีถึงที่สุด เห็นว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อเป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๙๖ (๒) คือบุคคลที่อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

ไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ จึงเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการกำหนดลักษณะต้องห้ามการใช้สิทธิเลือกตั้งของบุคคล มีการแก้ไขเพิ่มเติมจากรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาโดยเพิ่มความว่า “ไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่” ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่ว่าคำพิพากษาของศาล ย่อมมีผลใช้บังคับได้จนกว่าศาลสูงจะมีคำพิพากษาเป็นอย่างอื่น ดังนั้น เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ใดแล้ว ผู้นั้นย่อมมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยพลันตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) และเข้าลักษณะต้องห้ามของบุคคลในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๙๘ (๔) การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้นำลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้งของบุคคลดังกล่าวมาเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) โดยไม่ต้องรอให้มีคำพิพากษาอันถึงที่สุด เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต ปราศจากเหตุมัวหมองในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่ทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่เกียรติและศักดิ์ศรีของสภาผู้แทนราษฎร การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดกระทำความผิดจนศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งอันต้องด้วยลักษณะต้องห้ามของบุคคลผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้งตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๙๖ (๒) แล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นย่อมไม่อาจอยู่ในฐานะที่จะไว้วางใจในความสุจริตได้ และไม่สมควรให้เข้ามามีอำนาจในทางการเมืองอื่นอีกด้วย บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีการใช้ถ้อยคำแตกต่างกันแยกได้หลายลักษณะ เช่น กรณีรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๙) ใช้คำว่า “... เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกเพราะกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต” หรือกรณีมาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) ใช้คำว่า “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ...” หรือกรณีมาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๑) ใช้คำว่า “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง” ย่อมแสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงได้ด้วยเหตุหลายประการตามบริบทของข้อเท็จจริงที่แตกต่างกัน บทบัญญัติดังกล่าวหาได้ขัดแย้งกันเองหรือขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสองไม่ ข้อเท็จจริงแห่งคดีนี้ เป็นกรณีตามมาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒) ซึ่งใช้คำว่า “อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่”

โดยไม่ได้ใช้คำว่า “คำพิพากษาอันถึงที่สุด” บทบัญญัติลายลักษณ์อักษรมีความชัดเจนไม่อาจตีความเป็นอย่างอื่น ย่อมหมายความว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลงเมื่อต้องคำพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยไม่ต้องให้คดีถึงที่สุดก่อน ข้อโต้แย้งนี้ฟังไม่ขึ้น

ข้อโต้แย้งที่ว่าการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเนื่องจากมีลักษณะต้องห้ามกรณีต้องคำพิพากษาให้จำคุกตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๑๓) ต้องเป็นกรณีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เห็นว่า รัฐธรรมนูญบัญญัติเกี่ยวกับการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยใช้ถ้อยคำการต้องคำพิพากษาและการจำคุกแตกต่างกันเป็นหลายลักษณะ เช่น รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) ใช้คำว่า “ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล” รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๙) ใช้คำว่า “... เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกเพราะกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต” หรือรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๑๓) ใช้คำว่า “ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก แม้จะมีการรอการลงโทษ” แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงด้วยเหตุหลายประการตามข้อเท็จจริงของผลแห่งคำพิพากษาที่แตกต่างกัน เมื่อข้อเท็จจริงแห่งคดีนี้เป็นกรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) ซึ่งใช้คำว่า “ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล” โดยไม่มีคำว่า “ถึงที่สุด” จึงมีความหมายว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลงเมื่อต้องคำพิพากษาให้จำคุกเท่านั้นโดยไม่ต้องรอให้คดีถึงที่สุดเสียก่อน กรณีของผู้ถูกร้องทั้งห้าจึงตกอยู่ภายใต้บังคับของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) อันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๐๑ (๖) โดยไม่จำต้องรอให้คดีถึงที่สุดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๑๓) ข้อโต้แย้งนี้ฟังไม่ขึ้น

เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ถูกร้องทั้งห้าต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลอาญา และผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง จึงเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลง ดังนี้

๑. สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒)

๒. สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖)

๓. สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๓ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒)

๔. สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๔ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖)

๕. สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒)

ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปมีว่า เมื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญแล้ว สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงนับแต่เมื่อใด

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง บัญญัติว่า “เมื่อได้รับเรื่องไว้พิจารณา หากปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่าสมาชิกผู้ถูกร้องมีกรณีตามที่ถูกร้อง ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้สมาชิกผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ... ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ แต่ไม่กระทบต่อกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปก่อนพ้นจากตำแหน่ง” บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการพ้นจากตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้หยุดปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งมิได้ให้อำนาจแก่ศาลรัฐธรรมนูญที่จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าเมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้น สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าจึงสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง นับแต่วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ เป็นต้นไป

เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ และผู้ถูกร้องที่ ๔ สิ้นสุดลงทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลงและต้องดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างภายในสี่สิบห้าวัน

นับแต่วันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔

เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๓ สิ้นสุดลง ทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อว่างลง ประธานสภาผู้แทนราษฎรต้องประกาศให้ผู้มีชื่ออยู่ในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่างลง โดยต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒) จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔

สำหรับกรณีสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ ว่างลงนับแต่เมื่อใดนั้น เห็นว่า ผู้ถูกร้องที่ ๕ มีหนังสือขอลาออกจากตำแหน่ง ต่อมามีประกาศสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ ให้ผู้มีชื่อในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคพลังประชารัฐเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒) ในวันดังกล่าวแล้ว จึงไม่จำต้องวินิจฉัย

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) และสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๔ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) นับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง คือ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ และให้ถือว่าวันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔ เป็นวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๒ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๔ ว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ และมาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒)

นายวรวิทย์ กังศศิเทียม
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายปัญญา อุดชาชน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายวิรุฬห์ แสงเทียน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายจิรนิติ หะวานนท์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายนภดล เทพพิทักษ์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน
ของ นายวรวิทย์ กังศศิเทียม ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๒/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๙/๒๕๖๔**

วันที่ ๘ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง	คณะกรรมการการเลือกตั้ง	ผู้ร้อง
	นายชุมพล จุลใส ที่ ๑	
	นายพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ ที่ ๒	
	นายอิสสระ สมชัย ที่ ๓	
	นายถาวร เสนเนียม ที่ ๔	
	นายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ ที่ ๕	ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

ความเห็น

คดีนี้ผู้ร้องกล่าวอ้างว่า ๑) นายชุมพล จุลใส ผู้ถูกร้องที่ ๑ สิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) ๒) นายพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ ผู้ถูกร้องที่ ๒ สิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) และความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๔) ประกอบมาตรา ๑๖๐ (๖) (๗) และมาตรา ๙๘ (๖) ๓) นายอิสสระ สมชัย ผู้ถูกร้องที่ ๓ สิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) ๔) นายถาวร เสนเนียม ผู้ถูกร้องที่ ๔ สิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) และความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐

วรรคหนึ่ง (๔) ประกอบมาตรา ๑๖๐ (๖) (๗) และมาตรา ๙๘ (๖) และ ๕) นายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ ผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) และความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๔) ประกอบมาตรา ๑๖๐ (๖) (๗) มาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒)

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาเบื้องต้นมีว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องไว้วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ หรือไม่ ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องเป็นกรณีที่ความปรากฏต่อผู้ร้องว่าเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ศาลอาญามีคำพิพากษาลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องทั้งห้า และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ มีกำหนดห้าปีนับแต่วันมีคำพิพากษา โดยศาลอาญาออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาและขังผู้ถูกร้องทั้งห้าที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ผู้ร้องจึงมีมติให้ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสี่ และมาตรา ๑๗๐ วรรคสาม ประกอบมาตรา ๘๒ ว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลง หรือไม่ และความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๒ ผู้ถูกร้องที่ ๔ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงเฉพาะตัว หรือไม่ และขอให้มีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง และผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาลแล้ว ซึ่งกรณีที่ผู้ร้องขอให้วินิจฉัยว่าความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๒ ผู้ถูกร้องที่ ๔ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงเฉพาะตัว นั้น เห็นว่า เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔ มีพระบรมราชโองการประกาศว่าผู้ถูกร้องที่ ๒ พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ผู้ถูกร้องที่ ๔ พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม และผู้ถูกร้องที่ ๕ พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ศาลจึงสั่งไม่รับคำร้องเฉพาะกรณีความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๒ ผู้ถูกร้องที่ ๔ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงเฉพาะตัว

ส่วนคำขอให้วินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงหรือไม่ เห็นว่า กรณีต้องด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสี่ ประกอบวรรคหนึ่ง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗ (๕) จึงสั่งรับคำร้องเฉพาะในส่วนกรณีสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงไว้พิจารณาวินิจฉัย

สำหรับคำขอให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง นั้น เห็นว่า ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องปรากฏว่าศาลอาญามีคำพิพากษาลงโทษจำคุก ผู้ถูกร้องทั้งห้าถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลอาญา และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ถูกร้องที่ ๑

ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ มีกำหนดห้าปีนับแต่วันมีคำพิพากษา กรณีปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่ามีกรณีตามที่ถูกร้องแล้ว จึงมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจนกว่าศาลจะมีคำวินิจฉัย

ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อมามีว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ ... (๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ...” และมาตรา ๙๘ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๖) ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล ...” บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ เป็นบทบัญญัติที่นำลักษณะต้องห้ามของบุคคลผู้ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาเป็นเหตุแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ โดยที่มาตรา ๙๘ (๖) เป็นบทบัญญัติที่กำหนดลักษณะต้องห้ามกรณี “ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล” ไว้ เมื่อพิจารณาบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) แล้ว อาจแยกองค์ประกอบของเหตุแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรดังกล่าวซึ่งต้องประกอบด้วยทั้ง ๒ ส่วน คือ “ต้องคำพิพากษาให้จำคุก” และ “ถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล”

องค์ประกอบแรก “ต้องคำพิพากษาให้จำคุก” เนื่องจากรัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ที่มุ่งใช้บังคับกับคำพิพากษาของศาลทั่วไป โดยไม่จำต้องเป็นคำพิพากษาอันถึงที่สุด หรือคำพิพากษาถึงที่สุด เพราะหากมีจุดมุ่งหมายให้ต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด หรือคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ก็จะต้องมีการบัญญัติอย่างชัดเจน ดังที่ได้มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๙) (๑๐) และ (๑๑) มาตรา ๑๑๑ (๖) และมาตรา ๒๐๒ (๓)

ส่วนองค์ประกอบที่สอง “ถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล” นั้น เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาให้จำคุกและคำพิพากษานั้นเป็นคำพิพากษายังไม่ถึงที่สุดแม้จำเลยจะมีสิทธิที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปได้ แต่ศาลชั้นต้นที่มีคำพิพากษาลงโทษจำคุกก็ต้องบังคับโทษแก่จำเลยตามความผิด แต่แม้ว่าศาลชั้นต้นจะออกหมายจำคุกจำเลยไว้ตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๗๔ เว้นแต่ศาลจะเห็นสมควรปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุดเท่านั้น จำเลยถึงจะไม่ต้องถูกคุมขังหรือจำคุกตามคำพิพากษาตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๘๕ วรรคท้าย อย่างไรก็ตาม หากศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลย แต่จำเลยไม่ร้องขอให้ศาลปล่อยตัวชั่วคราวหรือร้องขอแล้ว

แต่ศาลไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว ศาลก็จะมีหมายจำคุกหรือคุมขังจำเลยไว้ตามคำพิพากษา แต่หากศาลอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว ศาลก็จะออกหมายปล่อยตัวจำเลยชั่วคราว จำเลยก็ไม่ต้องถูกจำคุกหรือคุมขัง และย่อมถือว่าไม่ใช่กรณีที่เป็นการถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖)

ผู้ถูกร้องทั้งห้าโต้แย้งว่า คำสั่งศาลอาญาในคำร้องขอปล่อยชั่วคราวชั้นอุทธรณ์ที่สั่งให้ “ส่งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่ง” ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ มาตรา ๑๐๗ และมาตรา ๑๐๘/๑ และระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๔๘ ข้อ ๕ เป็นเหตุให้การคุมขังตามหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาของศาลอาญาในวันที่ ๒๔ - ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ เป็นการคุมขังโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย และไม่ใช่การคุมขังโดยหมายของศาล แต่เป็นกระบวนการภายในระหว่างรอฟังคำสั่งของศาลอุทธรณ์ในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวเท่านั้น ไม่ใช่เป็นการคุมขังเพื่อบังคับโทษทางอาญาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) คำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวของศาลอุทธรณ์จึงมีผลย้อนหลังไปในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ และถือว่าผู้ถูกร้องทั้งห้าไม่เคยถูกคุมขังโดยหมายของศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖)

คดีมีข้อที่ต้องพิจารณาว่า “การคุมขังระหว่างรอฟังคำสั่งของศาลอุทธรณ์ในการพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราวอยู่ในความหมายของคำว่า “ถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล” หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติกระบวนการปล่อยชั่วคราวไว้ในมาตรา ๑๐๖ (๔) วรรคหนึ่ง ว่า “เมื่อศาลอ่านคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์แล้ว แม้ยังไม่มีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา หรือมีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่ยังไม่ได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น” และวรรคสอง บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลชั้นต้นเห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว ให้ศาลชั้นต้นสั่งอนุญาต มิฉะนั้นให้รีบส่งคำร้องพร้อมสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อสั่ง แล้วแต่กรณี” ประกอบระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๔๘ ข้อ ๗.๑ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อศาลชั้นต้นได้รับคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกาหรือคำร้องอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นที่ไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวต่อศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ หรือมาตรา ๑๑๙ ทวิ ให้รีบส่งสำเนาคำร้องดังกล่าว พร้อมสำเนาย่อสำนวนความเท่าที่จำเป็นไปยังศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี ...” และข้อ ๒ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อศาลได้รับคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวแล้วให้รีบพิจารณาและมีคำสั่งโดยเร็ว โดยให้ถือเป็นหลักว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เว้นแต่จะมีเหตุจำเป็นต้องควบคุมหรือขังผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นไว้

ก็ให้ระบุเหตุผลไว้โดยครบถ้วนและชัดแจ้ง และพิจารณาสั่งในแนวเดียวกัน” เห็นได้ว่า การพิจารณาอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวนั้น หากศาลชั้นต้นเห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว ศาลชั้นต้นก็จะสั่งอนุญาตได้เลย แต่หากศาลชั้นต้นเห็นสมควรไม่ให้ปล่อยชั่วคราว ศาลชั้นต้นจะไม่มีอำนาจออกคำสั่งดังกล่าว โดยศาลชั้นต้นจะส่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อพิจารณาสั่งโดยเร็ว ทั้งนี้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ (๔) วรรคสอง ดังนั้น คดีที่ยังอยู่ในกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นตามสิทธิอุทธรณ์ของคู่ความนั้น อำนาจในการสั่งคุมขังจำเลยเป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์ที่จะพิจารณาสั่ง หากศาลชั้นต้นจะไม่อนุญาตให้จำเลยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว ศาลชั้นต้นจะไม่มีอำนาจที่จะสั่งคุมขังโดยไม่อนุญาตให้ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวเองได้ โดยอำนาจศาลที่จะสั่งคุมขังจำเลยโดยสั่งไม่อนุญาตให้ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวในกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์เป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์ที่จะเป็นผู้พิจารณาสั่งให้จำเลยถูกคุมขัง เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของจำเลย เพราะกรณีอาจเกิดจากจำเลยไม่สามารถยื่นประกันตัวต่อศาลชั้นต้นได้ทันในวันที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา หรือศาลชั้นต้นอาจกำหนดเงื่อนไขในการวางหลักประกันเพิ่มเติมเพื่อพิจารณาปล่อยชั่วคราวจำเลยซึ่งในขณะนั้นจำเลยอาจเตรียมหลักประกันมาไม่เพียงพอ และในขณะเกิดเหตุยื่นคำร้องขอให้ศาลปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นไม่ได้เปิดทำการพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในวันหยุดราชการ ดังนั้นระหว่างที่ผู้ถูกร้องทั้งห้าถูกคุมขังเพื่อรอการพิจารณาปล่อยตัวชั่วคราวของศาลอุทธรณ์ที่มีอำนาจสั่งซึ่งอาจใช้ระยะเวลาในการพิจารณาออกคำสั่งพอสมควร ช่วงระยะเวลาดังกล่าว จึงไม่อาจถือได้ว่าการคุมขังระหว่างรอฟังคำสั่งของศาลอุทธรณ์ในการพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวอยู่ในความหมายของคำว่าถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล การคุมขังโดยหมายของศาลตามความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) อันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) นั้น ย่อมมุ่งหมายถึงการคุมขังตามหมายบังคับโทษของศาลซึ่งทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้ อันจะส่งผลให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าเป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) และทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งการที่ยังไม่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวมิใช่เหตุที่เกิดจากความผิดหรือความบกพร่องของผู้ถูกร้องทั้งห้าโดยตรง ดังนั้น การสั่งในคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวของศาลชั้นต้นที่ว่า “ส่งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่ง” ดังกล่าว จึงมิใช่คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ (๔) และมิใช่การถูกคุมขังโดยหมายของศาลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) กรณีจึงไม่

มีผลทำให้สมาชิกภาพความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าต้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖)

มีประเด็นพิจารณาต่อมาว่า ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่

ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ โต้แย้งว่า การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ มีกำหนดห้าปีนับแต่วันมีคำพิพากษาในคดีหมายเลขดำที่ อ ๒๔๗/๒๕๖๑ คดีหมายเลขแดงที่ อ ๓๑๗/๒๕๖๔ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) ต้องเป็นคดีถึงที่สุดแล้วเท่านั้น เมื่อคดีอาญาที่ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ ต้องคำพิพากษายังอยู่ระหว่างอุทธรณ์ คดีจึงยังไม่ถึงที่สุด นั้น

เห็นว่า บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวกับการสิ้นสุดสมาชิกภาพของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้บัญญัติถ้อยคำกรณีต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดกับต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้คดีนั้นจะยังไม่ถึงที่สุดไว้แตกต่างกัน เช่น กรณีต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดปรากฏในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๙) (๑๐) และ (๑๑) มาตรา ๑๐๑ (๑๓) มาตรา ๑๑๑ (๖) และมาตรา ๒๐๒ (๓) กรณีต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้คดีนั้นจะยังไม่ถึงที่สุดปรากฏในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๘ (๔) และมาตรา ๑๖๐ (๗)

สำหรับกรณีตามคำร้อง ผู้ร้องขอให้วินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่ รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๔) เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๙๖ (๑) (๒) หรือ (๔) ...” และมาตรา ๙๖ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ... (๒) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่” ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่ว่าคำพิพากษาของศาล ย่อมมีผลใช้บังคับได้จนกว่าศาลสูงจะมีคำพิพากษาเป็นอย่างอื่น ดังนั้น เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ใดแล้ว ผู้นั้นย่อมมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งทันที ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) และเข้าลักษณะต้องห้ามของบุคคลในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๙๘ (๔) โดยมาตรา ๙๖ (๒) กำหนดให้บุคคลที่อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ อันเป็นบทบัญญัติที่แตกต่างจากรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๙) (๑๐) และ (๑๑) มาตรา ๑๑๑ (๖) และ

มาตรา ๒๐๒ (๓) ที่ได้บัญญัติชัดเจนว่าต้องเป็นคำพิพากษาถึงที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นบุคคลผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติในฐานะผู้แทนปวงชนชาวไทยต้องได้รับการกลั่นกรองคุณสมบัติเบื้องต้นและลักษณะต้องห้าม เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นบุคคลที่มีความประพฤติและคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับและเป็นที่เชื่อถือของสาธารณชน ปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต ปราศจากเหตุมัวหมองในการที่จะปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่ทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่เกียรติและศักดิ์ศรีของสภาผู้แทนราษฎร การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดกระทำความผิดจนศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งอันต้องด้วยลักษณะต้องห้ามของบุคคลผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้งตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๙๖ (๒) แล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นย่อมไม่อาจอยู่ในฐานะที่จะไว้วางใจในความสุจริตได้ และไม่สมควรให้เข้ามามีอำนาจในทางการเมืองอื่นอีกด้วย

ข้อเท็จจริงตามคำร้องเป็นกรณีที่ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง โดยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) ใช้คำว่า “อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่” และไม่ได้ใช้คำว่า “คำพิพากษาอันถึงที่สุด” บทบัญญัติลายลักษณ์อักษรมีความชัดเจนไม่อาจตีความเป็นอย่างอื่น ย่อมหมายความว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลงเมื่อต้องคำพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยไม่ต้องให้คดีถึงที่สุดก่อน อีกทั้งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๔) เป็นบทบัญญัติว่าด้วยลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง มิใช่ใช้บังคับในขณะสมัครรับเลือกตั้งเท่านั้น ลักษณะต้องห้ามต้องมีอยู่ตลอดระยะเวลาที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดมีกรณีตามที่กำหนด ย่อมทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสิ้นสุดลงทันที ดังนั้น เมื่อผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เนื่องจากอยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ สมาชิกภาพความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ จึงสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒)

ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อมามีว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงนับแต่เมื่อใด

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง บัญญัติว่า “เมื่อได้รับเรื่องไว้พิจารณา หากปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่าสมาชิกผู้ถูกร้องมีกรณีตามที่ถูกร้อง ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้สมาชิกผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ... ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่

แต่ไม่กระทบต่อกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปก่อนพ้นจากตำแหน่ง” บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าว เป็นบทบัญญัติว่าด้วยการพ้นจากตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้หยุดปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งมิได้ให้อำนาจแก่ศาลรัฐธรรมนูญที่จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า เมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ หยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องสั่งให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ พ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่นั้น ดังนั้น สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ จึงสิ้นสุดลง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง นับแต่วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ เป็นต้นไป

๑. เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ สิ้นสุดลงทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลงและต้องดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน

๒. เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๓ สิ้นสุดลง ทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อว่างลง ประธานสภาผู้แทนราษฎรต้องประกาศให้ผู้มีชื่ออยู่ในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่างลง โดยต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒) จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน

สำหรับกรณีสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงและตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อว่างลงนับแต่เมื่อใดนั้น เห็นว่า ผู้ถูกร้องที่ ๕ มีหนังสือขอลาออกจากตำแหน่ง ต่อมามีประกาศสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ ให้ผู้มีชื่อ

ในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคพลังประชารัฐเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒) ส่วนผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๔ ไม่สิ้นสุดลง

นายวรวิทย์ กังศศิเทียม
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๒/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๙/๒๕๖๔**

วันที่ ๘ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง	คณะกรรมการการเลือกตั้ง	ผู้ร้อง
	นายชุมพล จุลใส ที่ ๑	
	นายพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ ที่ ๒	
	นายอิสสระ สมชัย ที่ ๓	
	นายถาวร เสนเนียม ที่ ๔	
	นายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ ที่ ๕	ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

ความเห็น

คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ร้อง ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสี่ และมาตรา ๑๗๐ วรรคสาม ประกอบมาตรา ๘๒ ว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และ (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) เป็นบทบัญญัติว่าด้วยความเป็นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อมีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ และรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๔) เป็นบทบัญญัติว่าด้วยบุคคลผู้มีลักษณะที่ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกรณีเป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๙๖ (๑) (๒) หรือ (๔) และรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) เป็นบทบัญญัติว่าด้วยบุคคลผู้มีลักษณะที่ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกรณีเป็นบุคคลต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล

ในส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) เป็นบทบัญญัติที่มีความมุ่งหมายเพื่อกำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลในการใช้สิทธิเลือกตั้ง ในกรณีที่อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ โดยถือหลักว่าคำพิพากษาของศาลย่อมมีผลใช้บังคับได้จนกว่าศาลสูงจะมีคำพิพากษาเป็นอย่างอื่น ดังนั้น เมื่อศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ใดแล้ว ผู้นั้นจึงควรต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งทันที

ข้อเท็จจริงตามคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา และเอกสารประกอบ ปรากฏว่าผู้ถูกร้องที่ ๑ และผู้ถูกร้องที่ ๔ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ผู้ถูกร้องที่ ๒ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ศาลอาญามีคำพิพากษาในคดีอาญาหมายเลขดำที่ อ ๒๔๗/๒๕๖๑ หมายเลขแดงที่ อ ๓๑๗/๒๕๖๔ ว่าผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) และ (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ และมีความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๑๕๒ วรรคหนึ่ง ลงโทษจำคุก**ผู้ถูกร้องที่ ๑** จำนวน ๙ ปี ๒๔ เดือน และ**เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง**มีกำหนดห้าปี ลงโทษจำคุก**ผู้ถูกร้องที่ ๓** จำนวน ๗ ปี ๑๖ เดือน และ**เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง**มีกำหนดห้าปี ลงโทษจำคุก**ผู้ถูกร้องที่ ๕** จำนวน ๖ ปี ๑๖ เดือน และ**เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง**มีกำหนดห้าปี **ส่วนผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๔** มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) และ (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ ลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๒ จำนวน ๗ ปี และลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๔ จำนวน ๕ ปี **แต่ไม่ได้สั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง** ในวันดังกล่าว ผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ ศาลอาญามีคำสั่งให้ส่งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่ง และออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ส่งตัวผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ ไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ ในระหว่างอุทธรณ์ ศาลอาญาจึงมีหมายปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ ในระหว่างอุทธรณ์ ในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

ระหว่างการพิจารณาคดี ปรากฏข้อเท็จจริงว่า เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ มีประกาศสภาผู้แทนราษฎรว่า **ผู้ถูกร้องที่ ๕ มีหนังสือขอลาออก**จากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่วันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๔ และให้ผู้มีชื่อในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคพลังประชารัฐเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนผู้ถูกร้องที่ ๕

๑. ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องที่ว่า มูลเหตุอันเป็นที่มาของการกระทำความผิดอาญาของผู้ถูกร้องมาจากการชุมนุมเพื่อแสดงออกซึ่งความคิดเห็นทางการเมือง ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญเคยรับรองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการใช้เสรีภาพในการชุมนุมดังปรากฏในคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญหลายคำสั่งนั้น

เห็นว่า คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้างเป็นกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัยเนื่องจากเป็นกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำสั่งไว้ก่อนแล้วว่า การชุมนุมดังกล่าวเป็นการแสดงออกเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอันเป็นสิทธิโดยชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งพนักงานอัยการไม่ควรดำเนินคดีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ และมาตรา ๑๑๗ วรรคแรก กับผู้ถูกร้อง โดยเฉพาะ**การกระทำตามมาตรา ๑๑๖ นั้น ต้องเป็นการกระทำ “อันมิใช่เป็นการกระทำภายในความมุ่งหมายแห่งรัฐธรรมนูญ”** เมื่อศาลรัฐธรรมนูญ (ไม่ว่าจะเป็นคำสั่งหรือคำวินิจฉัย) เห็นว่าเป็นการกระทำภายใต้รัฐธรรมนูญแล้ว **องค์ประกอบความผิดของมาตรานี้จึงขาดไป** ควรดำเนินการกับการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตราอื่นหรือกฎหมายอื่นใดต่อไป ข้อนี้จึงรับฟังได้

๒. ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องที่ว่า คำสั่งศาลอาญาที่ให้ส่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่งคำร้อง ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ มาตรา ๑๐๗ มาตรา ๑๐๘ และมาตรา ๑๐๘/๑ และระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๔๘ ข้อ ๕ การที่ศาลอาญาออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกา และส่งตัวผู้ถูกร้องไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครในวันที่ ๒๔ – ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ จึงไม่ใช่การคุมขังอยู่โดยหมายของศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖)

เห็นว่า เหตุสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) บัญญัติให้บุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรณีต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล การที่สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะสิ้นสุดลงได้จะต้องมีองค์ประกอบคือ “ต้องคำพิพากษาให้ถูกจำคุก” และ “ถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล” ซึ่งการถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลต้องเป็นการถูกคุมขังเพื่อบังคับตามคำสั่งของศาลที่มีอำนาจด้วย ทั้งนี้ ก็เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มี

ความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ และตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสาม ที่บัญญัติว่า การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี

การสั่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ของศาลชั้นต้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ บัญญัติว่า *"คำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ไม่ว่าผู้นั้นต้องควบคุมหรือขังตามหมายศาลย่อมยื่นได้โดยผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ดังนี้ ... (๔) เมื่อศาลอ่านคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์แล้ว แม้ยังไม่มีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา หรือมีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่ยังไม่ได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น*

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นเห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว ให้ศาลชั้นต้นสั่งอนุญาตมิฉะนั้นให้รีบส่งคำร้องพร้อมสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อสั่ง แล้วแต่กรณี"

ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๗ บัญญัติว่า *"เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราว ให้เจ้าพนักงานหรือศาลรีบสั่งอย่างรวดเร็วและผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว โดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๘ มาตรา ๑๐๘/๑ มาตรา ๑๐๙ มาตรา ๑๑๐ มาตรา ๑๑๑ มาตรา ๑๑๒ มาตรา ๑๑๓ และมาตรา ๑๑๗/๑*

คำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้เกี่ยวข้องดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าวโดยทันที"

นอกจากนั้น ยังมีรายละเอียดตามระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๔๘ ข้อ ๗.๑ วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้ทำนองเดียวกันด้วย ทั้งนี้ ก็เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็วและให้ความคุ้มครองสิทธิที่จะได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา ศาลชั้นต้นจึงมีดุลพินิจสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว แต่**หากศาลชั้นต้นจะไม่อนุญาตให้จำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราว ศาลชั้นต้นต้องมีคำสั่งให้ส่งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่ง โดยส่งคำร้องพร้อมสำนวนเพื่อให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่ง** การที่ศาลอาญามีคำสั่งในคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ของผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ ว่าส่งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่ง **จึงยังไม่ใช่คำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว** เพราะกรณีของผู้ถูกร้องเข้าเกณฑ์ที่จะต้องปล่อยชั่วคราวได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาทุกมาตรา รวมทั้งตามระเบียบของศาลยุติธรรมที่กล่าวมาข้างต้นทุกประการจึงไม่มีเหตุที่ศาลจะมีคำสั่งไม่ให้ประกันตัวเลยและ**ศาลชั้นต้นย่อมตระหนักดีอยู่แล้วว่าศาลอุทธรณ์ไม่อาจพิจารณาสั่งในวันนั้นได้ เมื่อเป็นเช่นนี้คำสั่งให้ส่งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่งดังกล่าวจึงเป็นเพียงคำสั่งเพื่อรอให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวเท่านั้น**

ไม่ใช่คำสั่งไม่ให้ปล่อยตัวชั่วคราว **เพราะตาม**ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘/๑ บัญญัติให้ ***การสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราว*** *จะกระทำได้ต่อเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้*

(๑) ผู้ต้องหา หรือ จำเลย จะหลบหนี

(๒) ผู้ต้องหา หรือ จำเลย จะไปยุ่งเหยิง กับพยานหลักฐาน

(๓) ผู้ต้องหา หรือ จำเลย จะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น

(๔) ผู้ร้องขอประกัน หรือ หลักประกัน ไม่น่าเชื่อถือ

(๕) การปล่อยชั่วคราว จะเป็นอุปสรรค หรือ ก่อให้เกิดความเสียหาย ต่อการสอบสวน ของเจ้าพนักงาน หรือ การดำเนินคดีในศาล

คำสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวต้องแสดงเหตุผล *และต้องแจ้งเหตุดังกล่าวให้ผู้ต้องหาหรือจำเลย และผู้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวทราบเป็นหนังสือโดยเร็ว*

เนื่องจากข้อเท็จจริงไม่ปรากฏว่าผู้ถูกร้องทั้งห้ามีพฤติกรรมตาม (๑) - (๕) เลย ดังนั้น การที่ศาลอาญาออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาโดยขังผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร จึงเป็นกระบวนพิจารณาระหว่างรอคำสั่งศาลอุทธรณ์เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวซึ่งเข้าเกณฑ์ที่จะต้องปล่อยชั่วคราวอยู่แล้ว **หากศาลไม่ปล่อยชั่วคราว**ตามมาตรา ๑๐๘/๑ วรรคท้าย **ต้องแสดงเหตุผลด้วย แต่ในคำสั่งดังกล่าวไม่มีการแสดงเหตุผลจึงทำให้คำสั่งนั้นไม่ครบถ้วนตามกฎหมาย** เมื่อต่อมาศาลอุทธรณ์มีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวศาลอาญาจึงต้องปล่อยตัวผู้ถูกร้องตามคำสั่งศาลอุทธรณ์ เป็นผลให้การคุมขังผู้ถูกร้องนั้นมิใช่การคุมขังโดยศาลที่มีอำนาจในการสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว อันจะเป็นการคุมขังอยู่โดยหมายของศาลตามความหมายของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖)

เทียบคำพิพากษาฎีกาที่ ๒๕๗๗/๒๕๓๔ ความว่า “จำเลยเป็นพนักงานสอบสวนหน่วงเหนี่ยวการประกันตัวโจทก์ให้ดำเนินไปอย่างเชื่องช้า เป็นการทำให้การประกันตัวโจทก์ขลุกขลักลำบากไม่สะดวกตามที่ควรจะเป็น เท่ากับไม่อำนวยความสะดวกไม่ขวนขวายกระวีกระวาดแนะนำหาวิธีให้แก่โจทก์ได้ยื่นเรื่องราวโดยเร็วตามหน้าที่จะต้องทำ เป็นการปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ เพื่อให้เกิดความเสียหายแก่โจทก์ผู้ถูกคุมขัง”

ดังนั้น เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่าศาลอาญามีคำพิพากษาลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ และออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาโดยขังผู้ถูกร้องที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร แต่เมื่อการถูกคุมขังตามหมายจำคุกเกิดจากคำสั่งซึ่งไม่ครบถ้วนขาดเหตุผลตามกฎหมายจึงเป็นเพียงกระบวนพิจารณาระหว่างรอคำสั่งศาลอุทธรณ์เกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวเท่านั้นและเมื่อต่อมาได้รับอนุญาต **จึงไม่ใช่การถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร**

ของผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ จึงไม่สิ้นสุดลงเพราะเหตุถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) ข้อโต้แย้งนี้จึงรับฟังได้

ประเด็นต้องพิจารณาต่อไปว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่

๑. ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องที่ว่า เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๔) บัญญัติเหตุสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อควบคุมคุณสมบัติของบุคคลก่อน “วันสมัครรับเลือกตั้ง”

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๐ บัญญัติให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มตั้งแต่วันเลือกตั้งและสิ้นสุดลงได้ด้วยเหตุต่าง ๆ ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๑ (๑) ถึง (๑๓) เช่น ถึงคราวออกตามอายุสภาผู้แทนราษฎร แม้จะไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม แต่ก็เป็นบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ไม่อาจตีความเป็นอย่างอื่นได้ หรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ตาย ลาออก พ้นจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๓ ขาดคุณสมบัติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๗ มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ เป็นต้น ซึ่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) ตามประเด็นแห่งคดีนี้บัญญัติให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลง **เมื่อเป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ** มาตรา ๙๖ (๑) (๒) หรือ (๔) โดยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) ที่บัญญัติให้บุคคลที่อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ดังนั้น หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๔) ระหว่างการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย่อมเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นสิ้นสุดลงระหว่างการดำรงตำแหน่งได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) มิใช่เป็นเพียงลักษณะต้องห้ามขณะที่ผู้ถูกร้องใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น

๒. ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องที่ว่า คดีที่ศาลมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) ต้องเป็นกรณีคดีถึงที่สุด

เห็นว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลงเมื่อเป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) บุคคลที่อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการกำหนดลักษณะต้องห้ามการใช้สิทธิเลือกตั้งของบุคคล มีการเพิ่มเติมจากรัฐธรรมนูญที่ผ่านมา โดยเพิ่มข้อความว่า **“ไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่”** แม้ว่าบทบัญญัติดังกล่าว

ของรัฐธรรมนูญจะไม่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม แต่หลักนิติธรรมในรัฐธรรมนูญย่อมต้องอยู่ในกรอบของบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรของรัฐธรรมนูญนั้น ๆ ไม่อาจตีความให้เป็นอย่างอื่นได้ ดังนั้น เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ใดแล้ว ผู้นั้นย่อมมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยพลันตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) และเข้าลักษณะต้องห้ามของบุคคลในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๔) การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้นำลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้งของบุคคลดังกล่าวมาเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) โดยไม่ต้องรอให้มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดเนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต ปราศจากเหตุมัวหมองในการที่จะปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่ทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่เกียรติและศักดิ์ศรีของสภาผู้แทนราษฎร การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดกระทำความผิดจนศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งอันต้องด้วยลักษณะต้องห้ามของบุคคลผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้งตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) แล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นย่อมไม่อาจอยู่ในฐานะที่จะไว้วางใจในความสุจริตได้ และไม่สมควรให้เข้ามามีอำนาจในทางการเมืองอื่นอีกด้วย บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีการใช้ถ้อยคำแตกต่างกันแยกได้หลายลักษณะ เช่น กรณีรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๙) ใช้ข้อความว่า "... เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกเพราะกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต..." มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) ใช้ข้อความว่า เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ..." หรือกรณีมาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๑) ใช้ข้อความว่า "เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง" ย่อมแสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงได้ด้วยเหตุหลายประการตามบริบทของข้อเท็จจริงที่แตกต่างกัน หากเป็นกรณีคดีอาญาต้องมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด แต่ข้อเท็จจริงแห่งคดีเป็นกรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒) ซึ่งใช้ข้อความว่า "อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่" โดยไม่ได้ใช้ข้อความว่า "คำพิพากษาอันถึงที่สุด" บทบัญญัติลายลักษณ์อักษรมีความชัดเจนไม่อาจตีความเป็นอย่างอื่น ย่อมหมายความว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลงเมื่อต้องคำพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยไม่ต้องให้คดีถึงที่สุดก่อน **แม้ข้อความดังกล่าวจะขัดกับ "หลักนิติธรรม" ทั่วไปแต่หลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญต้องอยู่ภายใต้กรอบแห่งบทบัญญัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรของรัฐธรรมนูญเอง**

ดังนั้น เมื่อศาลอาญามีคำพิพากษาให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี จึงเป็นเหตุให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒)

ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปมีว่า เมื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญแล้ว สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งสามสิ้นสุดลงนับแต่เมื่อใด

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง บัญญัติว่า “เมื่อได้รับเรื่องไว้พิจารณา หากปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่าสมาชิกผู้ถูกร้องมีกรณีตามที่ถูกร้อง ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้สมาชิกผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ... ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่แต่ไม่กระทบต่อกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปก่อนพ้นจากตำแหน่ง” บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการพ้นจากตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้หยุดปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งมิได้ให้อำนาจแก่ศาลรัฐธรรมนูญที่จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าเมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องสั่งให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ พ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่นั้น ดังนั้น สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ จึงสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง นับแต่วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ เป็นต้นไป

เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ สิ้นสุดลง ทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลงและต้องดำเนินการตามพระราชกฤษฎีกาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔

เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๓ สิ้นสุดลง ทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อว่างลง ประธานสภาผู้แทนราษฎรต้องประกาศให้ผู้มีชื่ออยู่ในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่างลง โดยต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒) จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔

สำหรับกรณีสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลง เพราะได้ลาออกแล้วนั้น เมื่อมีประกาศสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ ให้ผู้มีชื่อในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคพลังประชารัฐเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒) ในวันดังกล่าวแล้ว จึงทำให้ไม่มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ ว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ ไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) เพราะเหตุถูกคุมอยู่โดยหมายของศาล แต่สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒) คือถูกศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง นับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง คือ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ และให้ถือว่าวันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔ เป็นวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ และผู้ถูกร้องที่ ๓ ว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ และมาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒)

นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๒/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๙/๒๕๖๔**

วันที่ ๘ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

	คณะกรรมการการเลือกตั้ง	ผู้ร้อง
	นายชุมพล จุลใส ที่ ๑	
ระหว่าง	นายพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ ที่ ๒	
	นายอิสสระ สมชัย ที่ ๓	
	นายถาวร เสนเนียม ที่ ๔	
	นายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ ที่ ๕	ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

ความเห็น

ข้อเท็จจริงตามคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา และเอกสารประกอบ ฟังได้ว่า ศาลอาญาได้มีคำพิพากษาในคดีหมายเลขดำที่ อ ๒๔๗/๒๕๖๑ คดีหมายเลขแดงที่ อ ๓๑๗/๒๕๖๔ โดยนัดให้ผู้ถูกร้องทั้งห้ามาฟังศาลอ่านคำพิพากษาในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ซึ่งเป็นวันเดียวกันกับการประชุมร่วมกันของรัฐสภาตามคำสั่งของประธานรัฐสภา ลงวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ที่ได้มีคำสั่งให้นัดประชุมร่วมกันของรัฐสภา ครั้งที่ ๔ (สมัยสามัญประจำปีครั้งที่สอง) ในวันพุธที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ซึ่งผู้ถูกร้องทั้งห้ามีหน้าที่ต้องมาเข้าร่วมประชุมสภาดังกล่าว โดยพิพากษาว่า นายชุมพล จุลใส ผู้ถูกร้องที่ ๑ นายพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ ผู้ถูกร้องที่ ๒ นายอิสสระ สมชัย ผู้ถูกร้องที่ ๓ นายถาวร เสนเนียม ผู้ถูกร้องที่ ๔ และนายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ ผู้ถูกร้องที่ ๕ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง

มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) และ (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ ประกอบมาตรา ๘๓ และมาตรา ๘๖ อีกทั้งนายชุมพล จุลใส ผู้ถูกร้องที่ ๑ นายอิสสระ สมชัย ผู้ถูกร้องที่ ๓ และนายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ ผู้ถูกร้องที่ ๕ มีความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๑๕๒ วรรคหนึ่ง ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓ ให้ลงโทษนายชุมพล จุลใส ผู้ถูกร้องที่ ๑ จำคุก ๙ ปี ๒๔ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี ให้ลงโทษนายพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ ผู้ถูกร้องที่ ๒ จำคุก ๗ ปี ให้ลงโทษนายอิสสระ สมชัย ผู้ถูกร้องที่ ๓ จำคุก ๗ ปี ๑๖ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี ให้ลงโทษนายถาวร เสนเนียม ผู้ถูกร้องที่ ๔ จำคุก ๕ ปี และให้ลงโทษนายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ ผู้ถูกร้องที่ ๕ จำคุก ๖ ปี ๑๖ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี ในวันที่ศาลอาญาอ่านคำพิพากษา ผู้ถูกร้องทั้งห้าได้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ต่อศาลอาญา ซึ่งศาลอาญารับคำร้องไว้แล้ว และมีคำสั่งส่งคำร้องดังกล่าวให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่ง อีกทั้งได้ออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๔ ส่งตัวผู้ถูกร้องทั้งห้าไปคุมขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ต่อมาภายหลังศาลอุทธรณ์ได้มีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องทั้งห้าในระหว่างอุทธรณ์ ลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ ได้กำหนดเหตุที่ทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง โดยบัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ ... (๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ... ” มาตรา ๙๘ ได้กำหนดลักษณะของบุคคลที่ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยบัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๔) เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๙๖ (๑) (๒) หรือ (๔) ... (๖) ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล ...” และมาตรา ๙๖ ได้กำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลไม่ให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยบัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ... (๒) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ ...”

มีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยก่อนว่า การที่ศาลอาญาอ่านคำพิพากษาในวันเดียวกันกับการประชุมสภาซึ่งผู้ถูกร้องทั้งห้ามีหน้าที่ต้องมาเข้าร่วมประชุมสภา เป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ หรือไม่

เห็นว่า ศาลอาญาได้นัดให้ผู้ถูกร้องทั้งห้ามาฟังศาลอ่านคำพิพากษาในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๘๒ วรรคสอง ที่กำหนดให้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในศาลโดยเปิดเผยในวันเสร็จการพิจารณา โดยผู้ถูกร้องทั้งห้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย่อมมีความคุ้มกันตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในคดีอาญา ไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา” กล่าวคือ ความคุ้มกันดังกล่าวเป็นความคุ้มกันในคดีอาญา โดยศาลอาญาจะพิจารณาคดีอันเป็นการขัดขวางผู้ถูกร้องทั้งห้าที่จะมาประชุมสภาไม่ได้ ทั้งนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัตินิยามของคำว่า “การพิจารณาคดี” ไว้โดยเฉพาะ จึงต้องนำเอาบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕ โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑ (๘) ได้บัญญัตินิยามของคำว่า “การพิจารณาคดี” เอาไว้ว่า “การพิจารณา” หมายความว่า กระบวนพิจารณาทั้งหมดในศาลใดศาลหนึ่ง ก่อนศาลนั้นชี้ขาดตัดสินหรือจำหน่ายคดีโดยคำพิพากษาหรือคำสั่ง ซึ่งการอ่านคำพิพากษาของศาลเป็นกระบวนพิจารณาที่เกิดขึ้นภายหลังศาลชี้ขาดตัดสินโดยคำพิพากษา จึงไม่อาจถือได้ว่าการอ่านคำพิพากษาเป็นการพิจารณาคดีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑ (๘) ดังนั้น การที่ศาลอาญาอ่านคำพิพากษาในวันเดียวกันกับการประชุมสภาซึ่งผู้ถูกร้องทั้งห้ามีหน้าที่ต้องมาเข้าร่วม จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ แต่อย่างใด

จึงมีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยต่อไปว่า การที่ศาลอาญาออกหมายจำคุกผู้ถูกร้องทั้งห้าระหว่างอุทธรณ์ โดยส่งไปคุมขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ในระหว่างที่รอศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ของผู้ถูกร้องทั้งห้า เป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดเหตุที่ทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง โดยมาตรา ๑๐๑ (๖) กำหนดให้นำลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ มาเป็นเหตุที่ทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีเจตนารมณ์ในการกำหนดลักษณะต้องห้ามของ

บุคคลเพื่อมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากบุคคลที่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติในฐานะที่เป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย จึงต้องได้รับการกลั่นกรองคุณสมบัติเบื้องต้น เพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้น ๆ จะปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต มีความประพฤติและคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของสาธารณชน โดยมาตรา ๙๘ (๖) ได้กำหนดให้การต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล เป็นลักษณะต้องห้ามของบุคคลมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และมาตรา ๑๐๑ (๖) นำลักษณะต้องห้ามดังกล่าวมาเป็นเหตุที่ทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เนื่องจากการต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล ย่อมส่งผลให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติในฐานะผู้แทนปวงชนชาวไทยไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ จึงควรเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง ทั้งนี้ บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวไม่ได้บัญญัติให้การต้องคำพิพากษาให้จำคุก ต้องเป็นคำพิพากษาที่ถึงที่สุด ดังนั้น การต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลจึงไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นกรณีที่คำพิพากษาถึงที่สุดจึงจะเป็นเหตุที่ทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง แต่ทั้งนี้รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) มิได้บัญญัติรายละเอียดเกี่ยวกับการถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลไว้โดยเฉพาะ จึงเป็นกรณีที่หากต้องนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับกับกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลในกรณีใด จำเป็นที่จะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นรายกรณีไป อีกทั้งบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีลักษณะเป็นการจำกัดสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ได้นำลักษณะต้องห้ามดังกล่าวมาเป็นเหตุที่ทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง ดังนั้น การตีความบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวจึงต้องตีความโดยเคร่งครัด

เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า ศาลอาญามีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องทั้งห้า ซึ่งในวันดังกล่าวผู้ถูกร้องทั้งห้าได้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ต่อศาลอาญา โดยศาลอาญาได้รับคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ของผู้ถูกร้องทั้งห้าไว้แล้วและมีคำสั่งส่งคำร้องดังกล่าวให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่ง อีกทั้งได้ออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ส่งตัวผู้ถูกร้องทั้งห้าไปคุมขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร จึงเป็นกรณีที่ผู้ถูกร้องทั้งห้าต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) อันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) โดยไม่จำต้องรอให้คำพิพากษาถึงที่สุดเสียก่อน แต่ทั้งนี้เมื่อผู้ถูกร้องทั้งห้าได้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ในวันที่ศาลอาญา

อ่านคำพิพากษา โดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ ที่บัญญัติว่า “คำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ไม่ว่าผู้นั้นต้องควบคุมหรือขังตามหมายศาล ย่อมยื่นได้โดยผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ดังนี้ ... (๔) วรรคหนึ่ง เมื่อศาลอ่านคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์แล้ว แม้ยังไม่มีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา หรือมีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่ยังไม่ได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น” และวรรคสอง บัญญัติว่า “ในกรณีที่ศาลชั้นต้นเห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว ให้ศาลชั้นต้นสั่งอนุญาตมิฉะนั้นให้รีบส่งคำร้องพร้อมสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อสั่ง แล้วแต่กรณี” ซึ่งศาลอาญาได้รับคำร้องดังกล่าวไว้แล้วและมีคำสั่งให้ส่งคำร้องดังกล่าวไปให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ (๔) ประกอบระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๔๘ ข้อ ๕ ที่กำหนดให้ในคดีที่ศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน ๓ ปี เมื่อจำเลยยื่นคำร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา หากจำเลยเคยได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้นหรือศาลชั้นอุทธรณ์มาก่อน ให้ศาลชั้นต้นพิจารณาสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่จำเป็นต้องส่งให้ศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาสั่ง เนื่องจากคดีนี้ศาลอาญาลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องทั้งห้าเกิน ๓ ปี จึงส่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ของผู้ถูกร้องทั้งห้าให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่งได้ โดยศาลอุทธรณ์ต้องพิจารณาสั่งคำร้องดังกล่าวอย่างรวดเร็วตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๗ วรรคหนึ่ง ที่กำหนดให้เมื่อได้รับคำร้องให้ปล่อยชั่วคราวให้เจ้าพนักงานหรือศาลรีบสั่งอย่างรวดเร็วและผู้ต้องหาหรือจำเลยทุกคนพึงได้รับอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๘ มาตรา ๑๐๘/๑ มาตรา ๑๐๙ มาตรา ๑๑๐ มาตรา ๑๑๑ มาตรา ๑๑๒ มาตรา ๑๑๓ และมาตรา ๑๑๓/๑ ทั้งนี้ ศาลอุทธรณ์ได้มีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องทั้งห้าในระหว่างอุทธรณ์ โดยอาศัยหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘ เมื่อการถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ของผู้ถูกร้องทั้งห้า เป็นการถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลในระหว่างรอศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ และต่อมาศาลอุทธรณ์ได้มีคำสั่งลงวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ให้ปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องทั้งห้าในระหว่างอุทธรณ์ ผู้ถูกร้องทั้งห้าจึงมิได้ถูกตัดขาดจากสังคมทำให้ไม่สามารถมาปฏิบัติหน้าที่ได้ การถูกคุมขังดังกล่าวจึงไม่กระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ถูกร้องทั้งห้าซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อันเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติในฐานะที่เป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย มีศักดิ์และสิทธิ์ตามรัฐธรรมนูญ ไม่อาจถือได้ว่าเป็นการถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล

ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) อันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ถึงแม้ว่าผู้ถูกร้องทั้งห้าจะต้องคำพิพากษาให้จำคุก แต่เมื่อไม่ได้ถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) ดังนั้น สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าจึงไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖)

มีประเด็นที่ต้องวินิจฉัยต่อไปอีกว่า การที่ศาลอาญาพิพากษาว่า นายชุมพล จุลใส ผู้ถูกร้องที่ ๑ นายอิสสระ สมชัย ผู้ถูกร้องที่ ๓ และนายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ ผู้ถูกร้องที่ ๕ มีความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๑๕๒ วรรคหนึ่ง ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓ และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ มีกำหนดห้าปี เป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดเหตุที่ทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง โดยมาตรา ๑๐๑ (๖) กำหนดให้นำลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ มาเป็นเหตุที่ทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง โดยมาตรา ๙๘ (๔) กำหนดให้บุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๙๖ (๑) (๒) หรือ (๔) เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๙๘ ทั้งนี้ มาตรา ๙๖ (๒) ได้กำหนดให้บุคคลซึ่งอยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ลักษณะต้องห้ามดังกล่าวจึงเป็นเหตุที่ทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖)

เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า ศาลอาญาพิพากษาว่า นายชุมพล จุลใส ผู้ถูกร้องที่ ๑ นายอิสสระ สมชัย ผู้ถูกร้องที่ ๓ และนายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ ผู้ถูกร้องที่ ๕ มีความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๑๕๒ วรรคหนึ่ง ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓ ให้ลงโทษเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของนายชุมพล จุลใส ผู้ถูกร้องที่ ๑ นายอิสสระ สมชัย ผู้ถูกร้องที่ ๓ และนายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ ผู้ถูกร้องที่ ๕ มีกำหนดห้าปี จึงเป็นกรณีที่ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓

และผู้ถูกร้องที่ ๕ อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) ถึงแม้ว่าคดีดังกล่าวจะยังไม่ถึงที่สุด แต่บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะว่า “ไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่” นอกจากนี้ลักษณะต้องห้ามดังกล่าวไม่จำต้องมีอยู่เฉพาะในวันที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น เนื่องจากรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ได้นำลักษณะต้องห้ามดังกล่าวมาเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง โดยมีเจตนารมณ์เพื่อเป็นการจำกัดสิทธิของบุคคลที่กระทำการไม่สมควรหรือกระทำการทุจริตไม่ให้เข้ามามีส่วนรวมทางการเมือง เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้ที่ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติในฐานะของผู้แทนปวงชนชาวไทย จะต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น เมื่อผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) ซึ่งเป็นลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๔) และเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ จึงสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒) โดยไม่จำต้องรอให้คดีถึงที่สุดเสียก่อน

ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปมีว่า เมื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒) แล้ว สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงนับแต่เมื่อใด

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง บัญญัติว่า “เมื่อได้รับเรื่องไว้พิจารณาหากปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่าสมาชิกผู้ถูกร้องมีกรณีตามที่ถูกร้อง ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้สมาชิกผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ... ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ แต่ไม่กระทบต่อกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปก่อนพ้นจากตำแหน่ง” บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการพ้นจากตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้หยุดปฏิบัติหน้าที่ โดยมิได้กำหนดให้อำนาจแก่ศาลรัฐธรรมนูญที่จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า เมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ หยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องสั่งให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ พ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่นั้น

ดังนั้น สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ จึงสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง นับแต่วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ เป็นต้นไป

เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ สิ้นสุดลงทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลงและต้องดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกา เพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ โดยให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่กำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔

เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๓ สิ้นสุดลงทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อว่างลง ประธานสภาผู้แทนราษฎรต้องประกาศให้ผู้มีชื่ออยู่ในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่างลง โดยต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒) โดยให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔

สำหรับกรณีสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงนั้น เมื่อมีประกาศสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ ให้ผู้มีชื่อในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคพลังประชารัฐเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒) ในวันดังกล่าวแล้ว จึงทำให้ไม่มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ ว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ ไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒) นับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ หยุดปฏิบัติหน้าที่

ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง คือ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ และให้ถือว่าวันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่กำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔ เป็นวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ และผู้ถูกร้องที่ ๓ ว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ และมาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒)

นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายปัญญา อุดชาชน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๒/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๙/๒๕๖๔**

วันที่ ๘ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง	คณะกรรมการการเลือกตั้ง	ผู้ร้อง
	นายชุมพล จุลใส ที่ ๑	
	นายพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ ที่ ๒	
	นายอิสสระ สมชัย ที่ ๓	
	นายถาวร เสนเนียม ที่ ๔	
	นายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ ที่ ๕	ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

ความเห็น

สิทธิเลือกตั้งถือเป็นสิทธิของพลเมืองที่กฎหมายบัญญัติให้การรับรองและคุ้มครองไว้เนื่องจากเป็นการแสดงออกถึงเจตจำนงของพลเมืองในฐานะผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย สิทธิเลือกตั้งดังกล่าวมีจุดกำเนิดมาจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Representative Democracy) จึงถือได้ว่าสิทธิเลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญในการแสดงเจตจำนงทางการเมืองของประชาชน หลักการสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีหลักการพื้นฐานสำคัญ ประกอบด้วย ๔ ประการ คือ

๑. หลักอำนาจประชาธิปไตยเป็นของประชาชน

๒. หลักสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค

๓. หลักเคารพเสียงข้างมากและคุ้มครองเสียงข้างน้อย

๔. หลักนิติรัฐและหลักนิติธรรม

ด้วยเหตุนี้ การจำกัดสิทธิหรือการถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งต้องคำนึงถึงหลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพที่ไม่กระทบต่อสาระสำคัญแห่งสิทธิและหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพรวมถึงบทบัญญัติและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญที่บัญญัติบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งที่อยู่ระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีปรากฏ ๕ ลักษณะ ดังนี้

๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ มาตรา ๙๐ (๕) บัญญัติว่า "ผู้อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยคำพิพากษา"

๒. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๓๔ มาตรา ๑๐๔ (๔) บัญญัติว่า "อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยคำพิพากษา"

๓. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๑๐๖ (๔) บัญญัติว่า "อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง"

๔. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๐๐ (๒) บัญญัติว่า "อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง"

๕. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๙๖ (๒) บัญญัติว่า "อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่"

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

มาตรา ๙๖ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง

ฯลฯ ฯลฯ

(๒) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่

ฯลฯ ฯลฯ

มาตรา ๙๘ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ฯลฯ ฯลฯ

(๔) เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๙๖ (๑) (๒) หรือ (๔)

ฯลฯ ฯลฯ

(๖) ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล

ฯลฯ ฯลฯ

มาตรา ๑๐๑ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ

ฯลฯ ฯลฯ

(๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘

ฯลฯ ฯลฯ

พิจารณาแล้วเห็นว่า ศาลอาญาได้มีคำพิพากษาในคดีอาญาหมายเลขดำที่ อ ๒๔๗/๒๕๖๑ หมายเลขแดงที่ อ ๓๑๗/๒๕๖๔ ว่าผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) และ (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ และมีความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๑๕๒ วรรคหนึ่ง ลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๑ จำนวน ๙ ปี ๒๔ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี ผู้ถูกร้องที่ ๓ จำนวน ๗ ปี ๑๖ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี ผู้ถูกร้องที่ ๕ จำนวน ๖ ปี ๑๖ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี ส่วนผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๔ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) และ (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ ลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๒ จำนวน ๗ ปี และผู้ถูกร้องที่ ๔ จำนวน ๕ ปี ในวันดังกล่าวผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ ศาลอาญามีคำสั่งให้ส่งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่ง และออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ส่งตัวผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ ไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ ในระหว่างอุทธรณ์ ศาลอาญาจึงมีหมายปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ ในระหว่างอุทธรณ์ ในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ **เมื่อประมวลข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องทั้งห้าทุกประเด็นแล้ว ประเด็นสำคัญที่รัฐธรรมนูญบัญญัติว่าต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลย่อมมีความชัดเจนทั้งด้านตัวอักษรและเจตนารมณ์ ทั้งนี้ การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติลักษณะต้องห้ามของบุคคลมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นตัวแทนของประชาชนที่ทำหน้าที่สำคัญในการตรากฎหมาย การควบคุม**

การบริหารราชการแผ่นดินและการพิจารณางบประมาณรายจ่ายประจำปีของประเทศ ประกอบกับจากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนของคณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์และสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๘ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้บุคคลที่มีประวัติเคยต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมายมาดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ส่วนลักษณะต้องห้ามดังกล่าวที่มีความแตกต่างกันอันเนื่องมาจากเหตุของการกระทำความผิดและข้อเท็จจริงที่แตกต่างกัน จึงส่งผลให้การจำกัดสิทธิสมัครรับเลือกตั้งมีความเข้มงวดแตกต่างกัน เมื่อข้อเท็จจริงแห่งคดีนี้เป็นกรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) ซึ่งใช้คำว่า "ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล" จึงมีความหมายว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลงเมื่อต้องคำพิพากษาให้จำคุกเท่านั้นโดยไม่ต้องรอให้คดีถึงที่สุดเสียก่อน กรณีของผู้ถูกร้องทั้งห้าจึงตกอยู่ภายใต้บังคับของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) อันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง ตามมาตรา ๑๐๑ (๖) โดยไม่จำต้องรอให้คดีถึงที่สุดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๑๓) แต่อย่างใด สำหรับกรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) ซึ่งใช้คำว่า "อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่" จึงมีความหมายว่าคำพิพากษาของศาลย่อมมีผลใช้บังคับได้จนกว่าศาลสูงจะมีคำพิพากษาเป็นอย่างอื่น เมื่อศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ใดแล้ว ผู้นั้นต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งทันที

ดังนั้น เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลอาญา ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง จึงเป็นเหตุให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังนี้

๑. สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒)

๒. สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖)

๓. สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๓ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒)

๔. สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๔ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖)

๕. สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒)

ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปมีว่า เมื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญแล้ว สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงนับแต่เมื่อใด

เห็นว่า เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าเมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ดังนั้น สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าจึงสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง นับแต่วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ เป็นต้นไป

เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ และผู้ถูกร้องที่ ๔ สิ้นสุดลง ทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลงและต้องดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔

กรณีสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๓ สิ้นสุดลงทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อว่างลง ประธานสภาผู้แทนราษฎรต้องประกาศให้ผู้มีชื่ออยู่ในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่างลง โดยต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒) จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟัง โดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔

และกรณีสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ ได้ลาออกเมื่อวันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๔ และมีประกาศสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ ให้ผู้มีชื่อ

ในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคพลังประชารัฐเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒) แล้ว จึงทำให้ไม่มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ ว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) นับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง คือ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ และให้ถือว่าวันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔ เป็นวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๔ ว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ และ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒)

นายปัญญา อุดชาชน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๒/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๙/๒๕๖๔**

วันที่ ๘ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง

คณะกรรมการการเลือกตั้ง	ผู้ร้อง
นายชุมพล จุลใส สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ ๑	
นายพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ ๒	
นายอิสสระ สมชัย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ ๓	
นายถาวร เสนเนียม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ ๔	
นายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ ๕	ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

ความเห็น

ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ผู้ร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) และความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๔) ประกอบมาตรา ๑๖๐ (๖) (๗) มาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่ เนื่องจากผู้ถูกร้องที่ ๑ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ จังหวัดชุมพร เขตเลือกตั้งที่ ๑ และผู้ถูกร้องที่ ๔ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง สังกัด

พรรคประชาธิปัตย์ จังหวัดสงขลา เขตเลือกตั้งที่ ๖ ส่วนผู้ถูกร้องที่ ๒ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคพลังประชารัฐ ผู้ถูกร้องที่ ๓ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคประชาธิปัตย์ และผู้ถูกร้องที่ ๕ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคพลังประชารัฐ ต่อมาได้มีประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรี ลงวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒ แต่งตั้งให้ผู้ถูกร้องที่ ๒ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ผู้ถูกร้องที่ ๔ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม และผู้ถูกร้องที่ ๕ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ แล้วเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ศาลอาญามีคำพิพากษาในคดีอาญาหมายเลขดำที่ อ ๒๔๗/๒๕๖๑ คดีหมายเลขแดงที่ อ ๓๑๗/๒๕๖๔ ซึ่งรวมพิจารณากับคดีหมายเลขดำที่ อ ๘๓๒/๒๕๖๑ คดีหมายเลขแดงที่ อ ๓๑๘/๒๕๖๔ คดีหมายเลขดำที่ อ ๑๑๘๕/๒๕๖๑ คดีหมายเลขแดงที่ อ ๓๑๙/๒๕๖๔ คดีหมายเลขดำที่ อ ๒๖๐๓/๒๕๖๑ คดีหมายเลขแดงที่ อ ๓๒๐/๒๕๖๔ คดีหมายเลขดำที่ อ ๓๓๗๖/๒๕๖๑ คดีหมายเลขแดงที่ อ ๓๒๑/๒๕๖๔ คดีหมายเลขดำที่ อ ๔๙๑/๒๕๖๒ คดีหมายเลขแดงที่ อ ๓๒๒/๒๕๖๔ คดีหมายเลขดำที่ อ ๗๑๙/๒๕๖๒ คดีหมายเลขแดงที่ อ ๓๒๓/๒๕๖๔ คดีหมายเลขดำที่ อ ๑๓๑๕/๒๕๖๒ คดีหมายเลขแดงที่ อ ๓๒๔/๒๕๖๔ คดีหมายเลขดำที่ อ ๑๗๖๐/๒๕๖๒ คดีหมายเลขแดงที่ อ ๓๒๕/๒๕๖๔ และคดีหมายเลขดำที่ อ ๒๓๗๘/๒๕๖๒ คดีหมายเลขแดงที่ อ ๓๒๖/๒๕๖๔ ว่า ผู้ถูกร้องที่ ๒ และที่ ๔ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) และ (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ ประกอบมาตรา ๘๓ และมาตรา ๘๖ ผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) และ (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ ประกอบมาตรา ๘๓ และมาตรา ๘๖ และมีความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๑๕๒ วรรคหนึ่ง ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓ ให้ลงโทษผู้ถูกร้องที่ ๑ จำคุก ๙ ปี ๒๔ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนด ๕ ปี ผู้ถูกร้องที่ ๒ จำคุก ๗ ปี ผู้ถูกร้องที่ ๓ จำคุก ๗ ปี ๑๖ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนด

๕ ปี ผู้ถูกร้องที่ ๔ จำคุก ๕ ปี และผู้ถูกร้องที่ ๕ จำคุก ๖ ปี ๑๖ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนด ๕ ปี ผู้ถูกร้องทั้งห้าได้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์ต่อศาลอาญา แต่ศาลอาญาได้ส่งคำร้องดังกล่าวให้ศาลอุทธรณ์พิจารณา และได้ออกหมายจำคุกผู้ถูกร้องทั้งห้าไว้ระหว่างอุทธรณ์ฎีกาตามหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาที่ อท ๒๐๐/๒๕๖๔ ที่ อท ๑๙๘/๒๕๖๔ ที่ อท ๑๙๙/๒๕๖๔ ที่ อท ๒๐๒/๒๕๖๔ และที่ อท ๒๐๗/๒๕๖๔ ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ตามลำดับ แล้วส่งตัวผู้ถูกร้องทั้งห้าไปที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร อันเป็นการถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล ผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ จึงเป็นบุคคลที่อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ และมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) และต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล อันมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๙๘ (๔) และ (๖) ส่วนผู้ถูกร้องที่ ๒ และที่ ๔ เป็นบุคคลต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล อันมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๙๘ (๖) จึงเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๐๑ (๖) และมีผลให้ผู้ถูกร้องที่ ๒ ที่ ๔ และที่ ๕ เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ตามมาตรา ๑๖๐ (๖) และ (๗) อันเป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๒ ที่ ๔ และที่ ๕ สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามมาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๔) คณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีคำวินิจฉัยที่ ๔๑/๒๕๖๔ ในการประชุมคณะกรรมการการเลือกตั้ง ครั้งที่ ๒๘/๒๕๖๔ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๔ ว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้ามีเหตุสิ้นสุดลง และความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๒ ที่ ๔ และที่ ๕ สิ้นสุดลงเฉพาะตัว โดยผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสี่ และมาตรา ๑๗๐ วรรคสาม ประกอบมาตรา ๘๒ และขอให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง และให้ผู้ถูกร้องที่ ๒ ที่ ๔ และที่ ๕ หยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคสาม ประกอบมาตรา ๘๒ วรรคสอง รวมทั้งมีคำสั่งให้ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าว่างลงนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญได้อ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังตามรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๑๐๒ ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ผู้ถูกร้องที่ ๒ ที่ ๔ และที่ ๕ พ้นจากความเป็นรัฐมนตรี ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งรับคำร้องนี้ไว้วินิจฉัย และกรณีปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่ามีกรณีตามที่ถูกร้อง จึงมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง

ผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ ชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาว่า ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ... (๒) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ ...” หมายถึงรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ว่า “เฉพาะในวันเลือกตั้ง” เท่านั้น เพราะเจตนารมณ์ต้องการควบคุมบุคคลในวันที่ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการนำมาตรา ๙๖ (๒) มาใช้บังคับเพื่อให้สมาชิกภาพความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเพราะมีเหตุตามมาตรา ๙๖ (๒) เกิดขึ้นภายหลังเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว จะต้องตีความและบังคับใช้กฎหมายในทางที่เป็นคุณแก่ผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ หมายถึงกรณีถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง คดีนั้นต้องถึงที่สุดแล้วเช่นเดียวกับกรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๙) (๑๐) (๑๑) มิฉะนั้นหากต้องพ้นจากตำแหน่งตามมาตรา ๙๖ (๒) แล้วต่อมาปรากฏว่าในท้ายที่สุดสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชนะคดี จะไม่มีช่องทางให้เยียวยาความเสียหายได้เลย ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๙ วรรคสอง ที่ระบุว่า ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ สำหรับความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๑๕๒ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๗๑ วรรคสอง มาตรา ๗๒ มาตรา ๗๔ มาตรา ๗๖ หรือมาตรา ๗๗ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี” โดยไม่ได้บัญญัติว่าให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปีนับแต่วันเกิดเหตุ หรือวันที่ศาลมีคำพิพากษา ต้องตีความ

โดยเคร่งครัดและจะตีความให้เป็นผลร้ายแก่จำเลยไม่ได้ หากมีข้อสงสัยต้องยกประโยชน์ให้กับจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๗ วรรคสอง โดยนับแต่วันเกิดเหตุคือ วันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๕๗ ครบกำหนด ๕ ปี ในวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒ เมื่อศาลอาญามีคำพิพากษาวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ คำพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งเป็นเวลา ๕ ปี จึงสิ้นสุดลงแล้ว ผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ จึงไม่มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๔) สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) อีกทั้งศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ ๕/๒๕๕๗ เมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๕๗ อันเป็นระยะเวลาภายหลังการเลือกตั้งเสร็จสิ้นแล้ว ซึ่งตามคำวินิจฉัยเหตุที่ทำให้การเลือกตั้งไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ คือ ไม่มีผู้สมัครรับเลือกตั้งใน ๒๘ เขตเลือกตั้งทั่วราชอาณาจักร โดยเกิดตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๗ อันเป็นวันสุดท้ายของการรับสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง แม้ไม่มีการชุมนุมของผู้ถูกร้องการเลือกตั้งก็ย่อมไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญอยู่นั่นเอง และคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญผูกพันทุกองค์กรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๑๖ วรรคห้า การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ เป็นเวลา ๕ ปี จึงขัดต่อรัฐธรรมนูญและขัดต่อคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕/๒๕๕๗ ดังกล่าว นอกจากนั้น ศาลอาญาอ่านคำพิพากษาและออกหมายขังผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ ในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ซึ่งอยู่ในระหว่างสมัยประชุมตามพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมรัฐสภาสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่สอง พ.ศ. ๒๕๖๓ ฉบับลงวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๓ ที่กำหนดวันเริ่มสมัยประชุมในวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ และปิดสมัยประชุมตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๔ ตามพระราชกฤษฎีกาปิดประชุมรัฐสภาสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่สอง พ.ศ. ๒๕๖๔ ฉบับลงวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ จึงเป็นการออกหมายขังขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ ที่บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในคดีอาญา ไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา” อันเป็นเอกสิทธิ์และความคุ้มกันของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาให้มีความมั่นคง ไม่ต้องเกรงกลัวต่อการถูกดำเนินคดีอาญาในระหว่างสมัยประชุม เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่

ตราบใดที่ผลคดีอาญานั้นยังไม่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุก ศาลอาญาย่อมทราบถึงผลของคำพิพากษาก่อนการอ่านคำพิพากษา และย่อมทราบถึงการออกหมายขังว่า กระทบต่อการคุ้มครองหรือเอกสิทธิ์ของผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ ในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แม้การสั่งปล่อยตัวชั่วคราวจะเป็นดุลพินิจของผู้พิพากษาก็ตาม แต่การใช้ดุลพินิจนั้นต้องอยู่ภายใต้ข้อเท็จจริงที่จำกัดหรือยุติแล้ว เมื่อข้อเท็จจริงของผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ ไม่เข้าเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งที่จะไม่ให้ปล่อยตัวชั่วคราวตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘ (๑) ประกอบกับผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและอยู่ในสมัยประชุมสภาดังกล่าวข้างต้น ศาลอาญาจะต้องให้ปล่อยตัวชั่วคราวได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๘ แต่การที่ศาลอาญามีคำสั่งให้ส่งคำร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ ไปให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่ง ต้องถือว่าอยู่ในระหว่างการพิจารณาสั่งคำร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวของศาล การออกหมายขังระหว่างรอการพิจารณาสั่งของศาลอุทธรณ์จึงเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย เป็นการกระทำที่ขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ และมาตรา ๑๐๗ การไม่สั่งคำร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวและการออกหมายขังผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ กับพวก จึงเป็นการกระทำที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ ประกอบมาตรา ๒๙ และมาตรา ๑๒๕ และในที่สุดศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้ปล่อยตัวชั่วคราวผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ และจำเลยอื่น ๆ กรณีดังกล่าวยังอยู่ในขั้นตอนภายในของศาลยุติธรรมในการสั่งคำร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราว จึงถือไม่ได้ว่าผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ ถูกคุมขังโดยหมายศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ ยังไม่เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ และสภาพความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังไม่สิ้นสุดลงตามมาตรา ๙๘ ประกอบมาตรา ๙๖ และมาตรา ๑๐๑ (๖)

ผู้ถูกร้องที่ ๒ ชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ต้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ นั้น มีบทบัญญัติต้องห้ามเกี่ยวกับกรณีที่ต้องคำพิพากษาให้จำคุกไว้โดยตรง ตามมาตรา ๑๐๑ (๑๓) ซึ่งบัญญัติว่า “ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก แม้จะมีการรอการลงโทษเว้นแต่เป็นการรอการลงโทษในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ หรือความผิด

ฐานหมิ่นประมาท” แต่การกำหนดคุณสมบัติของรัฐมนตรี ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๖๐ (๗) บัญญัติว่า “ไม่เป็นผู้ต้องคำพิพากษาให้จำคุก แม้คดีนั้นจะยังไม่ถึงที่สุด หรือมีการรอการลงโทษ เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท” ข้อแตกต่างคือ คุณสมบัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะสิ้นสุดลงเมื่อต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเท่านั้น แต่คุณสมบัติของรัฐมนตรีมีมาตรฐานทางจริยธรรมที่สูงขึ้น โดยเพียงแต่ต้องคำพิพากษาให้จำคุกแม้คดีจะยังไม่ถึงที่สุดก็ตาม สถานะความเป็นรัฐมนตรีก็สิ้นสุดลงแล้ว สำหรับคดีของศาลอาญา หมายเลขดำที่ อ ๒๔๗/๒๕๖๑ หมายเลขแดงที่ อ ๓๑๗/๒๕๖๔ ผู้ถูกร้องที่ ๒ ได้รับอนุญาตให้ขยายเวลายื่นอุทธรณ์ภายในวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๔ คดีนี้จึงยังไม่ถึงที่สุด บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ ได้กำหนดลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสำหรับบุคคลที่เคยต้องคำพิพากษาไว้ในมาตรา ๙๘ (๗) และ (๙) ถึง (๑๑) ซึ่งหมายความว่าหากก่อนหน้าที่จะใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งบุคคลที่เคยต้องคำพิพากษาหรือเคยได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษา บุคคลนั้นต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง แต่สำหรับมาตรา ๙๘ (๖) ที่บัญญัติว่า “ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล” นั้น เป็นกรณีที่ใช้บังคับกับบุคคลที่ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่ในวันรับสมัครรับเลือกตั้ง การตีความมาตรา ๙๘ (๖) ต้องตีความด้วยเจตนารมณ์เดียวกัน คือ การต้องคำพิพากษาและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลอันมีผลทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้เช่นกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังโดยไม่ได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวก็จะสิ้นสภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) ตามแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๒/๒๕๖๒ แต่หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ซึ่งแม้จะต้องคำพิพากษาให้จำคุกแต่ได้รับการอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวแล้ว ก็ย่อมสามารถปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อไปได้ จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกก็ต้องสิ้นสภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๐๑ (๑๓) ในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ศาลได้พิพากษาจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๒ ได้ใช้สิทธิตามกฎหมายยื่นคำร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวซึ่งศาลอาญาได้รับคำร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ถูกร้องที่ ๒ กับพวกไว้แล้ว แต่ศาลอาญาไม่พิจารณาสั่งปล่อยตัวชั่วคราวหรือสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว กลับมีคำสั่งให้ส่งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่ง ทั้งที่เป็นหน้าที่ของศาลชั้นต้นในการพิจารณาสั่งอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว

โดยไม่จำต้องส่งให้ศาลอุทธรณ์สั่งเพราะผู้ถูกร้องที่ ๒ ต้องโทษจำคุกเพียงกระทงละ ๑ ปี ซึ่งไม่เกิน ๓ ปี และเคยได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างพิจารณาในศาลชั้นต้นมาก่อนแล้ว ผู้ถูกร้องที่ ๒ จึงถูกนำตัวไปคุมขังไว้ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครเป็นเวลารวม ๒ วัน เป็นการคุมขังในระหว่างรอการพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวของศาลอุทธรณ์ และในที่สุดศาลอุทธรณ์ได้มีคำสั่งให้ปล่อยตัวชั่วคราวตามคำร้องของผู้ถูกร้องที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ คำสั่งอนุญาตดังกล่าวจึงมีผลย้อนกลับไป ณ วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ซึ่งผู้ถูกร้องที่ ๒ ได้ยื่นคำร้องขออนุญาตปล่อยตัวชั่วคราว สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ จึงยังไม่สิ้นสุด ซึ่งแตกต่างไปจากคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๒/๒๕๖๒ ที่จำเลยต้องคำพิพากษาของศาลให้ประหารชีวิตและศาลอุทธรณ์มีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ อีกทั้งในการอุทธรณ์ของจำเลยก็เป็นการอุทธรณ์ให้ลดโทษจากประหารชีวิตเป็นโทษจำคุกเท่านั้น ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำวินิจฉัยให้จำเลยเป็นบุคคลซึ่งถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) และให้พ้นจากสมาชิกภาพสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวซึ่งทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังสามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้เป็นสาระสำคัญที่ศาลรัฐธรรมนูญนำมาประกอบการวินิจฉัยว่าความเป็นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบ ๙๘ (๖) หรือไม่ นอกจากนั้น การที่ผู้ถูกร้องที่ ๒ ต้องคำพิพากษาของศาลอาญาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่ระหว่างรอคำสั่งปล่อยตัวชั่วคราวโดยหมายของศาลอาญาซึ่งเป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน เป็นเหตุให้ผู้ถูกร้องที่ ๒ ซึ่งมีสถานะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกรัฐสภาถูกขัดขวางไม่สามารถเข้าร่วมประชุมรัฐสภาได้ จึงเป็นเหตุให้กระทบต่อการทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การที่ผู้ถูกร้องที่ ๒ ต้องถูกคุมขังในระหว่างสมัยประชุมจึงขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ อย่างชัดแจ้ง จึงไม่อาจถือได้ว่าผู้ถูกร้องที่ ๒ ต้องถูกคุมขังอยู่ระหว่างรอคำสั่งปล่อยตัวชั่วคราวตามที่กฎหมายบัญญัติ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ จึงยังไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) โดยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) ที่บัญญัติว่า “ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล” นั้น เป็นกรณีที่ใช้บังคับกับบุคคลที่ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่ในวันรับสมัครรับเลือกตั้ง แต่หากบุคคลดังกล่าวแม้จะเคยถูกคุมขังแต่คดียังไม่ถึงที่สุดและได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

แล้วในวันรับสมัครรับเลือกตั้ง บุคคลนั้นก็ย่อมใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งได้ ซึ่งเป็นคนละกรณีกับลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๗) และ (๙) ถึง (๑๑) ที่มีผลให้บุคคลนั้น ๆ สิ้นสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งแม้ว่าในวันเลือกตั้งจะได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวหรือพ้นโทษมาแล้วหรือไม่ก็ตาม เฉกเช่นเดียวกับความเป็นภิกษุสามเณร นักพรต หรือนักบวชซึ่งเป็นลักษณะต้องห้ามใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา ๙๘ (๔) ประกอบกับมาตรา ๙๖ (๑) แต่หากในวันรับสมัครรับเลือกตั้งบุคคลดังกล่าวได้ลาสิกขาบทหรือพ้นจากสถานะทั้งหลายดังกล่าว บุคคลนั้นย่อมใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งได้ การที่ศาลอาญาในคดีหมายเลขดำที่ อ ๒๔๗/๒๕๑๑ คดีหมายเลขแดงที่ อ ๓๑๗/๒๕๖๔ ได้นัดฟังคำพิพากษาและอ่านคำพิพากษาในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ รวมทั้งออกหมายจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๒ ไว้ระหว่างรอคำสั่งคำร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวของศาลอุทธรณ์ ทั้งที่ศาลอาญาย่อมต้องทราบว่าในวันดังกล่าวยังอยู่ระหว่างสมัยการประชุมรัฐสภา รวมทั้งพึงคาดหมายได้ว่าผลจากคำพิพากษาจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๒ จะกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ อันเป็นการขัดขวางต่อการเข้าประชุมสภาผู้แทนราษฎร การที่ศาลอาญาได้กำหนดนัดฟังคำพิพากษาและได้อ่านคำพิพากษาในระหว่างสมัยประชุมรัฐสภาอันเป็นการขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ถูกร้องที่ ๒ ในฐานะสมาชิกรัฐสภาจึงเป็นการกระทำอันฝ่าฝืนต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ ประกอบมาตรา ๕ อีกด้วย สมาชิกภาพความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ ยังไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖)

ผู้ถูกร้องที่ ๔ ชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาว่า ในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ที่ศาลอาญานัดอ่านคำพิพากษา และก่อนเวลาที่ศาลจะปิดทำการ ผู้ถูกร้องที่ ๔ กับพวก ได้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวเพื่อใช้สิทธิต่อสู้คดีในชั้นอุทธรณ์ต่อไป ซึ่งศาลอาญาได้รับคำร้องดังกล่าวไว้แล้วแต่ไม่ได้พิจารณาว่า “สั่งปล่อยตัวชั่วคราว” หรือ “สั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว” แต่มีคำสั่งให้ส่งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่ง ต่อมาในวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ศาลอุทธรณ์ได้มีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ ศาลอาญาดำเนินการออกหมายปล่อยตัวในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ การที่ศาลอาญาไม่พิจารณาสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องที่ ๔ กับพวก จึงเป็นเหตุให้ผู้ถูกร้องที่ ๔ กับพวกต้องถูกนำตัวไปคุมขังไว้ จึงเป็นการกระทำที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและเป็นการกระทำที่ขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ ประกอบมาตรา ๒๙ การที่ผู้ถูกร้อง

ที่ ๔ กับพวก ถูกนำตัวไปควบคุมไว้ในเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครจึงเป็นเพียงกระบวนการระหว่างการพิจารณาปล่อยตัวชั่วคราวตามกระบวนการทางราชการเท่านั้น ผู้ถูกร้องที่ ๔ กับพวก มิได้ถูกนำตัวไปคุมขังเพื่อเป็นการบังคับโทษทางอาญา ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) แต่อย่างใด รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในคดีอาญา ไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา” เป็นบทบัญญัติที่เป็นเอกสิทธิ์และความคุ้มกันต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา การที่ศาลอาญาได้นัดอ่านคำพิพากษาในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ซึ่งอยู่ในระหว่างสมัยประชุม จึงเป็นการขัดขวางไม่ให้ผู้ถูกร้องที่ ๔ เข้าร่วมประชุมสภาผู้แทนราษฎร ขัดกับเจตนารมณ์และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ ซอบที่ศาลรัฐธรรมนูญจะวินิจฉัยให้ความคุ้มครองผู้ถูกร้องที่ ๔ โดยวินิจฉัยให้การออกหมายจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๔ และการคุมขังผู้ถูกร้องที่ ๔ ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) กำหนดเกี่ยวกับลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ว่าต้องไม่เป็นผู้ที่ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายศาลนั้น เจตนารมณ์เพื่อเป็นการห้ามมิให้ผู้ที่ถูกคุมขังซึ่งถือเป็นบุคคลที่กระทำความผิด และมีมลทินมัวหมองอยู่ ณ ขณะนั้น อีกทั้งเพื่อห้ามมิให้ผู้ที่จะสมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อสามารถให้พรรคการเมืองยื่นใบสมัครแบบบัญชีรายชื่อแทนตนได้ รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ บัญญัติให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเพราะเหตุที่ต้องคำพิพากษาให้จำคุกไว้เพียง ๒ กรณีเท่านั้น คือ กรณีตามมาตรา ๑๐๑ (๖) ซึ่งเป็นมาตราที่ยึดโยงประกอบกับมาตรา ๙๘ (๖) ซึ่งใช้คำว่า “ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล” กับกรณีตามมาตรา ๑๐๑ (๑๓) ใช้คำว่า “ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก แม้จะมีการรอการลงโทษ” รัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์กำหนดให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงแตกต่างกัน กล่าวคือ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญทั้งสองมาตราประกอบกันข้างต้น มีเจตนารมณ์เป็นการกำหนดลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ณ ขณะทำการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หากผู้สมัครรายใด จงใจปกปิดลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ (๖) ไว้ แต่ต่อมาภายหลังการสมัครเสร็จสิ้น หรือผู้สมัครรายนั้นได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่เมื่อได้ดำเนินการตรวจสอบคุณสมบัติ

ของความเป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งย้อนหลังไป ปรากฏข้อเท็จจริงอันเป็นลักษณะต้องห้ามในการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งอยู่ ณ วันที่สมัครรับเลือกตั้ง กรณีดังกล่าวนี้ย่อมทำให้สมาชิกภาพของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้วสิ้นสุดลง สำหรับการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๑๓) นั้น มีเจตนารมณ์ห้ามมิให้ผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีมลทินมัวหมองถึงขนาดที่มีสภาพร้ายแรงด้วยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก แม้จะมีการรอการลงโทษก็ตาม การที่ผู้ถูกร้องที่ ๔ จะต้องพ้นจากสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงต้องเป็นกรณีที่ศาลอาญา ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกามีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกแม้จะมีการรอการลงโทษเท่านั้น กรณีจึงต้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญและถือได้ว่าผู้ถูกร้องที่ ๔ มีมลทินมัวหมองถึงขนาดที่ไม่สามารถให้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อไปได้ กรณีของผู้ถูกร้องที่ ๔ จึงต้องถูกตีความโดยเคร่งครัดตามมาตรา ๑๐๑ (๑๓) เท่านั้น เมื่อคดีอาญาซึ่งผู้ถูกร้องที่ ๔ ต้องคำพิพากษาให้จำคุกในคดีนี้ยังไม่ถึงที่สุด สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๔ จึงไม่สิ้นสุดลง คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๒/๒๕๖๒ นั้น เป็นผลมาจากกรณีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ประหารชีวิต ศาลอุทธรณ์ภาค ๔ มีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์ตลอดมาจนถึงวันที่มีการพิจารณาคำร้องของผู้ร้อง แต่สำหรับกรณีของผู้ถูกร้องที่ ๔ ในคดีนี้นั้น ผู้ถูกร้องที่ ๔ ถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลระหว่างรอฟังคำสั่งของศาลอุทธรณ์ซึ่งท้ายสุดศาลอุทธรณ์ได้มีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว ข้อเท็จจริงที่ผู้ร้องเสนอให้ศาลวินิจฉัยสมาชิกภาพของผู้ถูกร้องที่ ๔ จึงแตกต่างกับกรณีคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๒/๒๕๖๒ ที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๔ ไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว เหตุที่แตกต่างกันต้องไม่เกิดผลที่เหมือนกัน รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) จะถือระยะเวลาใดเป็นเกณฑ์ในความหมายที่ว่า “ถูกคุมขังอยู่” เพราะการถูกคุมขังอยู่โดยไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราวอันเป็นเหตุให้ขาดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น สามารถเข้าใจเจตนารมณ์ได้ว่าจำเลยซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกคุมขังจนกระทั่งไม่สามารถไปปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ แต่เหตุในคดีนี้ผู้ถูกร้องที่ ๔ ถูกคุมขังอยู่เพียง ๒ วัน เพื่อรอฟังคำสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวและในที่สุดศาลก็ได้อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ถูกร้องที่ ๔ สามารถกลับไปปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่อไปได้ หากศาลวินิจฉัยว่าการตีความของผู้ร้องถูกต้อง ต่อไปการถูกคุมขังเพียง ๑ ถึง ๒ ชั่วโมง เพื่อรอฟังคำสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวก็ต้องถูกตีความไปในทางเดียวกัน

และหากการตีความเป็นไปตามที่ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาล การที่ผู้ใดจะพ้นจากสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) มาตรา ๙๘ (๖) และมาตรา ๑๐๑ (๑๓) ที่บัญญัติว่า ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก ก็ไม่ต้องบัญญัติไว้อีกต่อไปเพราะจำเลยในคดีอาญาเมื่อต้องคำพิพากษาให้จำคุกแล้วตามกระบวนการทางราชการจำเลยจะต้องถูกคุมขังหรือถูกควบคุมตัวไว้ในลักษณะเดียวกันระหว่างรอการพิจารณาคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว กรณีจึงเข้าลักษณะต้องห้ามและขาดคุณสมบัติการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกกรณีไป รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) ที่บัญญัติว่า ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขัง “อยู่” โดยหมายของศาลนั้น ต้องเป็นกรณีที่ถูกคุมขังอยู่จนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เท่านั้น แต่หากถูกคุมขังเพื่อรอการพิจารณาสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวเพียง ๑ ถึง ๒ วัน หรือ ๑ ถึง ๒ ชั่วโมง และที่สุดศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว จำเลยยังสามารถกลับไปปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ต้องไม่ถือว่าถูกคุมขังอยู่ตามความหมายและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) การที่ผู้ถูกร้องที่ ๔ ต้องคำพิพากษาของศาลอาญาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่ระหว่างรอคำสั่งปล่อยตัวชั่วคราวโดยหมายของศาลอาญา ซึ่งเป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน เป็นเหตุให้ผู้ถูกร้องที่ ๔ ซึ่งมีสถานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกรัฐสภาถูกขัดขวางไม่สามารถเข้าร่วมประชุมรัฐสภาได้ จึงเป็นเหตุให้กระทบต่อการทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ การที่ผู้ถูกร้องที่ ๔ ต้องถูกคุมขังในระหว่างสมัยประชุมตามคำร้องของผู้ร้องจึงขัดต่อเจตนารมณ์ของบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญอย่างชัดแจ้ง สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องจึงยังไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖)

ระหว่างการพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ถูกร้องที่ ๕ ขอลาออกจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่วันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๔ เป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๓) และมีการเลื่อนผู้มีชื่อในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคพลังประชารัฐขึ้นเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนผู้ถูกร้องที่ ๕ แล้ว แต่มีเหตุต้องพิจารณาวินิจฉัยต่อไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๑

พิจารณาแล้ว เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ ... (๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ...” ซึ่งมาตรา ๙๘ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๔) เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๙๖ (๑) (๒) หรือ (๔) ...” และมาตรา ๙๖ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ... (๒) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ ...” เมื่อในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ศาลอาญาได้พิพากษาลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องทั้งห้า โดยผู้ถูกร้องที่ ๑ จำคุก ๙ ปี ๒๔ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนด ๕ ปี ผู้ถูกร้องที่ ๒ จำคุก ๗ ปี ผู้ถูกร้องที่ ๓ จำคุก ๗ ปี ๑๖ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนด ๕ ปี ผู้ถูกร้องที่ ๔ จำคุก ๕ ปี และผู้ถูกร้องที่ ๕ จำคุก ๖ ปี ๑๖ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนด ๕ ปี ผู้ถูกร้องทั้งห้าได้ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์ต่อศาลอาญา ศาลอาญาได้ส่งคำร้องดังกล่าวให้ศาลอุทธรณ์พิจารณา และออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาผู้ถูกร้องทั้งห้าไว้ โดยส่งตัวผู้ถูกร้องทั้งห้าไปที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร เมื่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ บัญญัติเหตุแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้หลายประการ และบทบัญญัติใช้ถ้อยคำแตกต่างกันอีกหลายลักษณะด้วย เช่น มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) บัญญัติว่า “ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล” มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๗) บัญญัติว่า “เคยได้รับโทษจำคุกโดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงสิบปีนับถึงวันเลือกตั้ง เว้นแต่ ...” มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๙) บัญญัติว่า “... เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกเพราะกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต” มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) บัญญัติว่า “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม ...” มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๑) บัญญัติว่า “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำการอันเป็นการทุจริตในการเลือกตั้ง” และมาตรา ๑๐๑ (๑๓) บัญญัติว่า “ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก แม้จะมีการรอการลงโทษ เว้นแต่เป็นการรอการลงโทษในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท” แสดงให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญ

มีเจตนารมณ์ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงด้วยเหตุตามข้อเท็จจริงที่แตกต่างกัน บทบัญญัติดังกล่าวหาได้ขัดแย้งกันเอง หรือขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง การพิจารณาว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะสิ้นสุดลงหรือไม่ต้องพิจารณาตามมาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบกับมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒) หาใช่พิจารณาแต่เพียงมาตรา ๙๖ (๒) อย่างเดียวเท่านั้น เมื่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) ไม่ได้บัญญัติว่าต้องเป็นกรณีคำพิพากษาอันถึงที่สุดไว้เท่านั้น คำพิพากษาของศาลอาญาย่อมมีผลใช้บังคับทันที แม้ภายหลังศาลอุทธรณ์จะมีคำพิพากษากลับให้ยกฟ้องผู้ถูกร้องทั้งห้า ก็หามีผลให้สมาชิกภาพของผู้ถูกร้องทั้งห้าที่มีผลบังคับไปแล้วนั้นกลับคืนมาแต่อย่างใด และที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) บัญญัติว่า “ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล” เป็นบทบัญญัติลายลักษณ์อักษรมีความชัดเจนที่มิได้บัญญัติว่าต้องเป็นคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก จึงไม่อาจตีความเป็นอย่างอื่นได้ เมื่อผู้ถูกร้องทั้งห้าต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังโดยหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาของศาลอาญาระหว่างวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ถึงวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ จึงได้รับการปล่อยชั่วคราว ถือว่าผู้ถูกร้องทั้งห้าถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) แล้ว ส่วนที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ บัญญัติว่า “ในกรณีที่มีการฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในคดีอาญา ไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา” นั้น การที่ศาลอาญาได้อ่านคำพิพากษาในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ พิพากษาลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องทั้งห้าและออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาผู้ถูกร้องทั้งห้าไว้เพื่อให้เป็นไปตามผลคำพิพากษาเนื่องจากเห็นว่าไม่สมควรอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเพราะศาลอาญาไม่อาจมีคำสั่งไม่อนุญาตปล่อยชั่วคราวเองได้ มีอำนาจเพียงอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเท่านั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ (๔) โดยถือว่าคดีอยู่ระหว่างอุทธรณ์หลังจากศาลอาญามีคำพิพากษาเสร็จสิ้นแล้ว การอนุญาตปล่อยชั่วคราวหรือไม่เป็นอำนาจของศาลอุทธรณ์ที่จะพิจารณาสั่งต่อไป ซึ่งระหว่างรอคำสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวของศาลอุทธรณ์ แม้จะอยู่ในระหว่างสมัยประชุมก็ตาม ในวันดังกล่าวผู้ถูกร้องทั้งห้ามิได้แจ้งว่ามีนัดประชุมสภาขัดข้องในการมาศาลแต่อย่างใด จึงมิได้เป็นการขัดขวางการที่จะไปประชุมสภา โดยเป็นความสมัครใจในการ

ไปศาลของผู้ถูกร้องทั้งห้าเอง เมื่อศาลอ่านคำพิพากษาให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าฟังและมีการออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาเพื่อบังคับตามคำพิพากษาต่อไป ผู้ถูกร้องทั้งห้าจะอ้างเหตุดังกล่าวในภายหลังเช่นนี้จึงเป็นการไม่ชอบที่จะอ้าง ส่วนความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๑๕๒ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า "ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๗๑ วรรคสอง มาตรา ๗๒ มาตรา ๗๔ มาตรา ๗๖ หรือมาตรา ๗๗ ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงห้าปี หรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และให้ศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี" นั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๘๘ บัญญัติว่า "คำพิพากษาหรือคำสั่งมีผลตั้งแต่วันที่ได้อ่านในศาลโดยเปิดเผยเป็นต้นไป" เมื่อศาลอาญาอ่านคำพิพากษาในคดีหมายเลขดำที่ อ ๒๔๗/๒๕๖๑ คดีหมายเลขแดงที่ อ ๓๑๗/๒๕๖๔ ในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ โดยพิพากษาลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องทั้งห้า และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ มีกำหนดห้าปี คำพิพากษาจึงมีผลตั้งแต่วันที่อ่านคือวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ เป็นต้นไป มิใช่นับแต่วันเกิดเหตุวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๕๗ ดังที่ผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ อ้าง ดังนั้น สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) ส่วนสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ และที่ ๔ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖)

ประเด็นต่อไปมีว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงนับแต่เมื่อใด เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง บัญญัติว่า "เมื่อได้รับเรื่องไว้พิจารณา หากปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่าสมาชิกผู้ถูกร้องมีกรณีตามที่ถูกร้อง ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้สมาชิกผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ... ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ แต่ไม่กระทบต่อกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปก่อนพ้นจากตำแหน่ง" เมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องสั่งให้

ผู้ถูกร้องทั้งห้าพ้นจากตำแหน่งนับตั้งแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้น สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าจึงสิ้นสุดลงตั้งแต่วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ แม้ผู้ถูกร้องที่ ๕ จะขอลาออกตั้งแต่วันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๔ ในภายหลังก็ตาม

เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ และที่ ๔ สิ้นสุดลง ทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลงและต้องดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ ส่วนสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๕ ที่สิ้นสุดลง ทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อว่างลง ประธานสภาผู้แทนราษฎรต้องประกาศให้ผู้มีชื่ออยู่ในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่างลง โดยต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒) เว้นแต่ตำแหน่งของผู้ถูกร้องที่ ๕ ซึ่งมีการเลื่อนผู้มีชื่อในลำดับถัดไปขึ้นมาเป็นแทนแล้ว จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๔ ว่างลง คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔ ซึ่งเป็นวันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน

จึงมีความเห็นว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) และสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ และที่ ๔ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) นับตั้งแต่วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง และให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๔ ว่างลง คือวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา

ของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ส่วนตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ มีการเลื่อนผู้มีชื่อลำดับถัดไปขึ้นมาแทนแล้ว

นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายวิรุฬห์ แสงเทียน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๒/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๙/๒๕๖๔**

วันที่ ๘ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง

คณะกรรมการการเลือกตั้ง	ผู้ร้อง
นายชุมพล จุลใส ที่ ๑	
นายพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ ที่ ๒	
นายอิสสระ สมชัย ที่ ๓	
นายถาวร เสนเนียม ที่ ๔	
นายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ ที่ ๕	ผู้ถูกร้อง

คดีนี้ผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญขอให้พิจารณาวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) และความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๒ ที่ ๔ และที่ ๕ สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๔) ประกอบมาตรา ๑๖๐ (๖) (๗) มาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔ มีพระบรมราชโองการประกาศว่า ผู้ถูกร้องที่ ๒ พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ผู้ถูกร้องที่ ๔ พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม และผู้ถูกร้องที่ ๕ พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ผู้ถูกร้องที่ ๒ ที่ ๔ และที่ ๕ จึงพ้นจากความเป็นรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๖) ศาลรัฐธรรมนูญจึงสั่งไม่รับคำร้องเฉพาะกรณีความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๒ ที่ ๔ และที่ ๕ สิ้นสุดลงเฉพาะตัว และระหว่างการพิจารณาคดีปรากฏว่า เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ มีประกาศสภาผู้แทนราษฎรว่า ผู้ถูกร้องที่ ๕ มีหนังสือขอลาออกจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่วันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๔ และให้ผู้มีชื่อในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคพลังประชารัฐเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนผู้ถูกร้องที่ ๕ ศาลรัฐธรรมนูญ

พิจารณาแล้วเห็นว่า แม้ผู้ถูกร้องที่ ๕ ลาออกจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๓) ก็ตาม แต่กรณียังมีเหตุที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยคดีต่อไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๑ ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา และเอกสารประกอบแล้วเห็นว่า คดีเป็นปัญหาข้อกฎหมายและมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ จึงยุติการไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๘ วรรคหนึ่ง

ประเด็นวินิจฉัย

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

ความเห็น

พิจารณาแล้ว รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ ... (๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ...” มาตรา ๙๘ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๔) เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๙๖ (๑) (๒) หรือ (๔) ... (๖) ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล ...” และมาตรา ๙๖ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ... (๒) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ ...”

ข้อเท็จจริงตามคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและเอกสารประกอบ ได้ความว่า ผู้ถูกร้องที่ ๑ และที่ ๔ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ผู้ถูกร้องที่ ๒ ที่ ๓ และที่ ๕ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ศาลอาญามีคำพิพากษาในคดีอาญาหมายเลขดำที่ อ ๒๔๗/๒๕๖๑ หมายเลขแดงที่ อ ๓๑๗/๒๕๖๔ ว่าผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) และ (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ ประกอบมาตรา ๘๓ และมีความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๑๕๒ วรรคหนึ่ง ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓ ลงโทษผู้ถูกร้องที่ ๑ จำคุก ๙ ปี

๒๔ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี ลงโทษผู้ถูกร้องที่ ๓ จำคุก ๗ ปี ๑๖ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี ลงโทษผู้ถูกร้องที่ ๕ จำคุก ๖ ปี ๑๖ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี ส่วนผู้ถูกร้องที่ ๒ และที่ ๔ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) และ (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ ประกอบมาตรา ๘๓ ลงโทษผู้ถูกร้องที่ ๒ จำคุก ๗ ปี และลงโทษผู้ถูกร้องที่ ๔ จำคุก ๕ ปี ในวันดังกล่าวผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ ศาลอาญามีคำสั่งให้ส่งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่ง และออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ทั้งส่งตัวผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ในระหว่างอุทธรณ์ และวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ศาลอาญามีหมายปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ในระหว่างอุทธรณ์ ตามข้อเท็จจริงดังกล่าวสรุปได้ว่า ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ซึ่งต่างเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลอาญา และผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ ยังถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งด้วย แต่คดีมีข้อต้องพิจารณาตามข้อโต้แย้งในคำชี้แจงของผู้ถูกร้องทั้งห้าต่อไปดังนี้

(๑) ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องที่ ๑ และที่ ๓ ถึงที่ ๕ ว่า มูลเหตุอันเป็นที่มาของการกระทำความผิดอาญาของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ มาจากการชุมนุมเพื่อแสดงออกซึ่งความคิดเห็นทางการเมือง ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญเคยรับรองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการใช้เสรีภาพในการชุมนุม ดังปรากฏในคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญหลายคำสั่ง ประกอบกับเป็นการชุมนุมเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอันเป็นสิทธิโดยชอบตามรัฐธรรมนูญนั้น เห็นว่า คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้างเป็นกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย เนื่องจากเป็นกรณีไม่ต้องด้วยหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖๘ คำสั่งดังกล่าวจึงมิใช่คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ และแม้การชุมนุมเป็นการแสดงออกเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอันเป็นสิทธิโดยชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ แต่หากการกระทำนั้นเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นใด เป็นเรื่องที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องไปดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย จึงเป็นกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมิได้รับรองการกระทำซึ่งเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นใดไว้ตามที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้างว่าเป็นสิทธิโดยชอบด้วยรัฐธรรมนูญ ข้อโต้แย้งนี้ฟังไม่ขึ้น

(๒) ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ว่า คำสั่งศาลอาญาที่ส่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่งคำร้องไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖

มาตรา ๑๐๗ มาตรา ๑๐๘ และมาตรา ๑๐๘/๑ และผู้ถูกร้องที่ ๒ โต้แย้งอีกว่าระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๔๘ ข้อ ๕ การที่ศาลอาญาออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกา และส่งตัวผู้ถูกร้องไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครในวันที่ ๒๔ – ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ไม่ใช่การคุมขังอยู่โดยหมายของศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) นั้น เห็นว่า การที่ศาลอาญาไม่ปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ในระหว่างอุทธรณ์ โดยสั่งในคำร้องว่าส่งศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่ง เป็นการใช้ดุลพินิจสั่งคำร้องในคดีของศาลอาญา โดยเป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ (๔) ให้อำนาจไว้ เมื่อยังไม่มีคำสั่งศาลอุทธรณ์ให้ปล่อยผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ชั่วคราว ศาลอาญาจึงต้องออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาตามผลของคำพิพากษานั้นและส่งตัวผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ซึ่งต้องคำพิพากษาลงโทษจำคุกไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครเพื่อรอฟังคำสั่งศาลอุทธรณ์ อันเป็นการพิจารณาคดีที่อยู่ในขอบเขตการใช้อำนาจของศาลยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๔ หากผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ซึ่งเป็นจำเลยในคดีอาญานั้นเห็นว่าคำสั่งของศาลอาญาซึ่งเป็นศาลชั้นต้นมีคำสั่งเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวไม่เป็นไปตามกฎหมาย หรือระเบียบของศาลยุติธรรมก็สามารถขอให้ศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณีซึ่งเป็นศาลยุติธรรมที่อยู่ในลำดับสูงกว่าพิจารณาทบทวนได้ แต่ไม่อาจยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อให้พิจารณาความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งศาลอาญาเกี่ยวกับการปล่อยชั่วคราวของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ได้ เพราะอาจมีผลเป็นการให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญเข้าไปทบทวนดุลพินิจในการสั่งคำร้องขององค์คณะผู้พิพากษาในศาลอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ (๔) ซึ่งเป็นอำนาจในการพิจารณาพิพากษาของศาลยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๔ การที่ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ถูกคุมขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร จึงเป็นการถูกคุมขังโดยหมายของศาลตามความหมายของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) ข้อโต้แย้งนี้ฟังไม่ขึ้น

(๓) ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องที่ ๒ และที่ ๔ ว่า เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) ที่บัญญัติให้การคุมขังอยู่โดยหมายของศาลอันเป็นเหตุสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องเป็นการถูกคุมขังจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ถูกคุมขังอยู่เพียงสองวันในระหว่างการพิจารณาคำร้องขออนุญาตปล่อยชั่วคราว ซึ่งเมื่อได้รับการปล่อยชั่วคราวสามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้นั้น เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) บัญญัติเพียงถูกคุมขังโดยหมายของศาลมิได้กำหนดเงื่อนไขว่าต้องเป็นการคุมขังจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ เช่นนี้ การต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลแม้ถูกคุมขังเพียงหนึ่งวันก็มีผลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) แล้ว ข้อโต้แย้งนี้ฟังไม่ขึ้น

(๔) ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ บัญญัติให้ความคุ้มกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างสมัยประชุม การที่ศาลอาญานัดอ่านคำพิพากษาของศาลอาญาและออกหมายขังผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ไว้ระหว่างรอคำสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวของศาลอุทธรณ์เป็นช่วงเวลาที่ยังอยู่ในระหว่างสมัยประชุม ทำให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ไม่ได้เข้าร่วมประชุมพิจารณาร่างกฎหมายอันเป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมาประชุมสภานั้น เห็นว่าความคุ้มกันของสมาชิกรัฐสภาเป็นสถานะพิเศษที่รัฐธรรมนูญบัญญัติขึ้น เพื่อให้สมาชิกรัฐสภาสามารถมาประชุมและปฏิบัติหน้าที่ในระหว่างสมัยประชุมได้ตามปกติ โดยไม่อาจถูกจับ คุมขัง หรือหมายเรียกตัวไปทำการสอบสวนในฐานะผู้ต้องหาในคดีอาญา หรือการพิจารณาคดีอาญาซึ่งต้องไม่มีลักษณะขัดขวางต่อการที่สมาชิกรัฐสภาผู้นั้นจะมาประชุมสภา รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ เป็นบทบัญญัติในกรณีการฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นคดีอาญา ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีในระหว่างสมัยประชุมได้โดยไม่ต้องขออนุญาตสภาก่อน เพียงแต่การพิจารณาคดีของศาลต้องไม่ขัดขวางต่อการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมาประชุมสภา แม้ข้อเท็จจริงได้ความว่า การอ่านคำพิพากษาของศาลอาญาในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ การคุมขังตามหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีการะหว่างวันที่ ๒๔ – ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ จะอยู่ในระหว่างสมัยประชุมก็ตาม แต่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑ (๘) ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕ บัญญัติให้ “การพิจารณา” หมายความว่า กระบวนพิจารณาทั้งหมดในศาลใดศาลหนึ่ง ก่อนศาลนั้นชี้ขาดตัดสินหรือจำหน่ายคดีโดยคำพิพากษาหรือคำสั่ง อีกทั้งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๘๒ วรรคสอง มีใจความให้ศาลอ่านคำพิพากษาในวันเสร็จการพิจารณาหรือภายในเวลาสามวันนับแต่เสร็จคดี ดังนั้น การอ่านคำพิพากษาและการคุมขังตามหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ย่อมเป็นการดำเนินการหลังคดีเสร็จการพิจารณา ไม่ใช่กระบวนพิจารณาก่อนศาลชี้ขาดตัดสินคดีหรือจำหน่ายคดีโดยคำพิพากษาหรือคำสั่ง ย่อมไม่อยู่ในความหมายของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ เมื่อผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังโดยหมายของศาล แม้จะเป็นหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกา แต่เมื่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๔) บัญญัติลักษณะต้องห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยมิได้บัญญัติว่าต้องเป็นกรณี คำพิพากษาถึงที่สุดแต่อย่างใด แสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ มุ่งคุ้มครองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเฉพาะกรณีที่คดีอยู่ในระหว่างการพิจารณา แต่ในกรณีที่การพิจารณาคดีของศาลเสร็จสิ้นจนมาถึงขั้นตอนการอ่านคำพิพากษาย่อมไม่อาจอ้างความคุ้มกันของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ ศาลอาญาจึงสามารถอ่านคำพิพากษาโดยไม่เป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ ยิ่งไปกว่านั้นในวันนัดอ่านคำพิพากษาของศาลอาญาหากผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ประสงค์จะเข้า

ร่วมประชุมสภาในวันนั้นอย่างแท้จริงย่อมยื่นคำร้องอ้างเหตุจำเป็นอันสมควรเพื่อขอเลื่อนวันนัดอ่านคำพิพากษาในวันนั้นออกไปก่อน แต่ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ หาได้กระทำการเช่นนั้นไม่ อีกทั้งปัญหาว่าการอ่านคำพิพากษาของศาลอาญาในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ เป็นการขัดขวางต่อการที่ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ จะมาประชุมสภาหรือไม่ เป็นคนละเรื่องกับการพิจารณาวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ มีลักษณะต้องห้ามอันเป็นเหตุให้ต้องสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ หรือไม่ และการอ่านคำพิพากษาของศาลอาญาจะชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ เป็นคนละขั้นตอนกับการที่ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ถูกขังอยู่โดยหมายของศาล จึงไม่มีเหตุให้การคุมขังผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ มีปัญหาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญแต่ประการใด ข้อโต้แย้งนี้ฟังไม่ขึ้น

(๕) ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ว่า เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๔) และ (๖) บัญญัติเหตุสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อควบคุมคุณสมบัติของบุคคลก่อนวันสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งในวันนั้นผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ (๔) และ (๖) นั้น เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ กำหนดเหตุแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และมาตรา ๙๘ กำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยรัฐธรรมนูญกำหนดเหตุบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๙๘ มาใช้เป็นเหตุแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๐๑ (๖) ด้วย ฉะนั้น หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ (๔) และ (๖) ในระหว่างการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย่อมเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นสิ้นสุดลงระหว่างการดำรงตำแหน่งตามมาตรา ๑๐๑ (๖) หาใช่เป็นเพียงลักษณะต้องห้ามขณะที่ผู้ถูกร้องใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้นดังข้ออ้างของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ไม่ ข้อโต้แย้งนี้ฟังไม่ขึ้น

(๖) ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ ว่า คำพิพากษาของศาลอาญาที่มีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) ต้องเป็นกรณีคดีถึงที่สุด แต่คดีของผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ ยังอยู่ในระหว่างอุทธรณ์ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และ ที่ ๕ จึงไม่สิ้นสุดลงนั้น เห็นว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลง เมื่อเป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๙๖ (๒) บุคคลที่อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ จึงเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการกำหนดลักษณะต้องห้ามการใช้สิทธิเลือกตั้งของบุคคลมีการแก้ไขเพิ่มเติมจากรัฐธรรมนูญที่ผ่านมาโดยเพิ่มความว่า “ไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่” ซึ่งสอดคล้องกับหลักการที่ว่า

คำพิพากษาของศาลย่อมมีผลใช้บังคับได้จนกว่าศาลสูงจะมีคำพิพากษาเป็นอย่างอื่น ดังนั้น เมื่อศาลมีคำพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ใดแล้ว ผู้นั้นย่อมมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยพลันตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) และเข้าลักษณะต้องห้ามของบุคคลในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๙๘ (๔) การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้นำลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้งของบุคคลดังกล่าวมาเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) โดยไม่ต้องรอให้มีคำพิพากษาอันถึงที่สุด เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต ปราศจากเหตุมัวหมองในการที่จะปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่ทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่เกียรติและศักดิ์ศรีของสภาผู้แทนราษฎร การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้ใดกระทำความผิดจนศาลมีคำสั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง อันต้องด้วยลักษณะต้องห้ามของบุคคลผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งในวันเลือกตั้งตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๙๖ (๒) แล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นย่อมไม่อาจอยู่ในฐานะที่จะไว้วางใจในความสุจริตได้ และไม่สมควรให้เข้ามามีอำนาจในทางการเมืองอื่นอีกด้วย เมื่อข้อเท็จจริงแห่งคดีเป็นกรณีตามมาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒) ซึ่งใช้คำว่า “อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่” อันมีความชัดเจนไม่อาจตีความเป็นอย่างอื่น จึงย่อมหมายความว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลงเมื่อต้องคำพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยไม่ต้องให้คดีถึงที่สุดก่อน ข้อโต้แย้งนี้ฟังไม่ขึ้น

(๗) ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องที่ ๒ และที่ ๔ ว่า การสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรณีต้องคำพิพากษาให้จำคุกเนื่องจากมีลักษณะต้องห้ามกรณีต้องคำพิพากษาให้จำคุก มีบัญญัติไว้โดยตรงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๑๓) ว่า ต้องเป็นกรณีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก จึงมิใช่กรณีตามมาตรา ๙๘ (๖) เมื่อคดีที่ผู้ถูกร้องต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกยังอยู่ในระหว่างอุทธรณ์ คดีจึงยังไม่ถึงที่สุด สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ จึงยังไม่สิ้นสุดลงนั้น เห็นว่า รัฐธรรมนูญบัญญัติเกี่ยวกับการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่ใช้ถ้อยคำการต้องคำพิพากษาและการจำคุกแตกต่างกันเป็นหลายลักษณะ เช่น รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) ใช้คำว่า “ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล” รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๙) ใช้คำว่า “... เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดให้ลงโทษจำคุกเพราะกระทำผิดตามกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต” หรือรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๑๓) ใช้คำว่า “ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก แม้จะมีการรอการลงโทษ ...” แสดงให้เห็นว่า รัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดได้ด้วยเหตุ

หลายประการตามข้อเท็จจริงของผลแห่งคำพิพากษาที่แตกต่างกัน เมื่อคดีนี้ผู้ร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) ซึ่งมาตราดังกล่าวใช้คำว่า “ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล” โดยไม่มีคำว่า “ถึงที่สุด” อันมีความหมายว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลงเมื่อต้องคำพิพากษาให้จำคุกเท่านั้นโดยไม่ต้องรอให้คดีถึงที่สุดเสียก่อน กรณีของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ จึงตกอยู่ภายใต้บังคับของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) อันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๐๑ (๖) ไม่ใช่กรณีต้องรอให้คดีถึงที่สุดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๑๓) แต่อย่างใด ข้อโต้แย้งนี้ฟังไม่ขึ้น

ฉะนั้น ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ทุกข้อฟังไม่ขึ้น เมื่อข้อเท็จจริงได้ความว่าผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลอาญา โดยผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งด้วย จึงเป็นเหตุให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ สิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ และที่ ๔ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖)

ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปมีว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ สิ้นสุดลงนับแต่เมื่อใด

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง บัญญัติว่า “เมื่อได้รับเรื่องไว้พิจารณาหากปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่าสมาชิกผู้ถูกร้องมีกรณีตามที่ถูกร้อง ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้สมาชิกผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ... ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ แต่ไม่กระทบต่อกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปก่อนพ้นจากตำแหน่ง” บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวเป็นบทบัญญัติว่าด้วยการพ้นจากตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ถูกศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้หยุดปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งมิได้ให้อำนาจแก่ศาลรัฐธรรมนูญที่จะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าเมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ หยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย เช่นนี้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องสั่งให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ พ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่นั้น ดังนั้น สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ

ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ จึงสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง นับแต่วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ เป็นต้นไป

เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ และที่ ๔ ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งสิ้นสุดลง ทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลง และต้องดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔

ส่วนสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ และที่ ๓ ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อสิ้นสุดลงทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อว่างลง ประธานสภาผู้แทนราษฎรต้องประกาศให้ผู้มีชื่ออยู่ในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่างลง โดยต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒) จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔

สำหรับกรณีสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อสิ้นสุดลงนั้น ทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อว่างลง ซึ่งให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง ในวันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔ แต่ได้มีประกาศสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ ให้ผู้มีชื่อในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคพลังประชารัฐเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนผู้ถูกร้องที่ ๕ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒) ในวันดังกล่าวแล้ว จึงทำให้ในวันที่ ๘

ธันวาคม ๒๕๖๔ ซึ่งเป็นวันที่ ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังไม่มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ ว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ อีก

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ และที่ ๔ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) โดยสิ้นสุดลงนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ หยุดปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง คือ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ และให้ถือว่าวันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔ เป็นวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๔ ว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ และมาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒)

นายวิรุฬห์ แสงเทียน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายจิรนิติ หะวานนท์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๒/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๙/๒๕๖๔**

วันที่ ๘ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง

คณะกรรมการการเลือกตั้ง	ผู้ร้อง
นายชุมพล จุลใส ที่ ๑	
นายพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ ที่ ๒	
นายอิสสระ สมชัย ที่ ๓	
นายถาวร เสนเนียม ที่ ๔	
นายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ ที่ ๕	ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

ความเห็น

คดีนี้ข้อเท็จจริงรับฟังเป็นยุติได้ว่า ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ โดยผู้ถูกร้องที่ ๑ และผู้ถูกร้องที่ ๔ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง ผู้ถูกร้องที่ ๒ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ขณะที่ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ศาลอาญาพิพากษาให้จำคุกผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ โดยผู้ถูกร้องที่ ๑ ต้องคำพิพากษาให้จำคุก ๙ ปี ๒๔ เดือน เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนด ๕ ปี ผู้ถูกร้องที่ ๒ ต้องคำพิพากษาให้จำคุก ๗ ปี ผู้ต้องหาที่ ๓ ต้องคำพิพากษาให้จำคุก ๗ ปี ๑๖ เดือน เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนด ๕ ปี ผู้ถูกร้องที่ ๔ ต้องคำพิพากษาให้จำคุก ๕ ปี ผู้ถูกร้องที่ ๕ ต้องคำพิพากษาให้จำคุก ๖ ปี ๑๖ เดือน เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนด ๕ ปี หลังจากศาลอาญาอ่าน

คำพิพากษาแล้ว ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์ต่อศาลอาญา ศาลอาญาส่งคำร้องให้ศาลอุทธรณ์พิจารณา และออกหมายจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ระหว่างอุทธรณ์ ฎีกา ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ถูกนำตัวไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครตามหมายของศาลอาญา มีประเด็นต้องวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ สิ้นสุดลงหรือไม่

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) บัญญัติให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ซึ่งกำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยมาตรา ๙๘ (๔) ว่าเป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๙๖ (๒) คือ อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ และมาตรา ๙๘ (๖) คือ ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล

เห็นว่า การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้นำลักษณะต้องห้ามของบุคคลมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามมาตรา ๙๘ มาเป็นเหตุแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๑๐๑ เนื่องจากการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องได้รับการกลั่นกรองคุณสมบัติเบื้องต้นและลักษณะต้องห้าม เพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้นต้องมีความประพฤติและคุณสมบัติอันเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือจากประชาชนให้มาเป็นผู้แทนของประชาชน ต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต ปราศจากเหตุมัวหมองในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม ไม่ทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่เกียรติและศักดิ์ศรีของสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้

กรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) เป็นกรณีบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง เพราะเป็นบุคคลผู้อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ บนหลักการที่ว่าคำพิพากษาของศาลย่อมมีผลใช้บังคับได้จนกว่าศาลสูงจะมีคำพิพากษาเป็นอย่างอื่น เมื่อศาลสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของบุคคลใดแล้ว บุคคลนั้นย่อมมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งทันที เข้าลักษณะต้องห้ามของบุคคลมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๔) อันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) โดยไม่ต้องรอให้มีคำพิพากษาอันถึงที่สุด บทบัญญัติลายลักษณ์อักษรของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) ที่ว่า “ไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่” ชัดเจน ไม่อาจตีความเป็นอย่างอื่น เมื่อข้อเท็จจริงในคดีนี้รับฟังได้ว่า ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ ถูกเพิกถอน

สิทธิเลือกตั้ง จึงมีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) เป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒)

สำหรับกรณีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ (๖) นั้น การ “ต้องคำพิพากษาให้จำคุก” ย่อมถือได้ว่า เป็นผู้ที่มีมลทินมัวหมอง แม้เป็นคำพิพากษาของศาลชั้นต้นที่คดียังไม่ถึงที่สุดก็ตาม แต่คำพิพากษาของศาลชั้นต้นมีผลบังคับแล้วจนกว่าศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาจะมีคำพิพากษาเปลี่ยนแปลงเป็นอื่น และการ “ถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล” นั้น รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติข้อยกเว้นใด ๆ ไว้ การถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล แม้เป็นกรณีรอคำสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวก็ตาม ย่อมเป็นการขาดคุณสมบัติตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) อันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๐๑ (๖) เมื่อข้อเท็จจริงในคดีนี้รับฟังได้ว่า ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ถูกศาลอาญาพิพากษาให้จำคุกและออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ โดยนำตัวไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครตามหมายของศาลอาญา ดังนั้น ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ จึงต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล เป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖)

ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปมีว่า เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญแล้ว สมาชิกภาพของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ สิ้นสุดลงนับแต่เมื่อใด เห็นว่า เมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ หยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ดังนั้น สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ จึงสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง คือ นับแต่วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ เป็นต้นไป และให้ถือว่าวันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังเป็นวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔

อาศัยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) และสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๔ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) ทั้งนี้ ให้มีผลตั้งแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ หยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่า

ศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง คือ นับแต่วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ เป็นต้นไป และให้ถือว่าวันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังเป็นวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔

นายจิรนิติ หะวานนท์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายนภดล เทพพิทักษ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๒/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๙/๒๕๖๔**

วันที่ ๘ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง	คณะกรรมการการเลือกตั้ง	ผู้ร้อง
	นายชุมพล จุลใส ที่ ๑ นายพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ ที่ ๒ นายอิสสระ สมชัย ที่ ๓ นายถาวร เสนเนียม ที่ ๔ นายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ ที่ ๕	ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

ความเห็น

ตามคำร้องนี้ เมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาในเบื้องต้นว่าศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องไว้วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสี่ และมาตรา ๑๗๐ วรรคสาม ประกอบมาตรา ๘๒ หรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องเป็นกรณีที่ผู้ร้องมีมติและคำวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) และความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๒ ผู้ถูกร้องที่ ๔ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๔) ประกอบมาตรา ๑๖๐ (๖) (๗) มาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) เนื่องจากศาลอาญามีคำพิพากษาลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ มีกำหนดห้าปีนับแต่วันมีคำพิพากษาโดยศาลอาญาออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาและขังผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ ที่เรือนจำพิเศษ

กรุงเทพมหานคร ให้ส่งเรื่องมายังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยและผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแล้ว กรณีต้องด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสี่ ประกอบวรรคหนึ่ง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗ (๕) ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งรับคำร้องไว้วินิจฉัยเฉพาะกรณีสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ สิ้นสุดลง และให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

สำหรับการสั่งให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ หยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า คดีนี้ปรากฏข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องว่าศาลอาญามีคำพิพากษาลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ และคุมขังอยู่โดยหมายของศาลอาญา และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ มีกำหนดห้าปีนับแต่วันมีคำพิพากษา กรณีปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่ามีกรณีตามที่ถูกร้อง จึงสั่งให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ หยุดปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนับแต่วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย และให้แจ้งประธานสภาผู้แทนราษฎรทราบ

ส่วนคำขอให้พิจารณาความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๒ ผู้ถูกร้องที่ ๔ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงเฉพาะตัว ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีพระบรมราชโองการเมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔ ประกาศว่า ผู้ถูกร้องที่ ๒ พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ผู้ถูกร้องที่ ๔ พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม และผู้ถูกร้องที่ ๕ พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ศาลรัฐธรรมนูญจึงสั่งไม่รับคำร้องเฉพาะกรณีความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๒ ผู้ถูกร้องที่ ๔ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงเฉพาะตัว

เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงตามคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา และเอกสารประกอบ ปรากฏว่า ผู้ถูกร้องที่ ๑ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ จังหวัดชุมพร เขตเลือกตั้งที่ ๑ และผู้ถูกร้องที่ ๔ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ จังหวัดสงขลา เขตเลือกตั้งที่ ๖ ผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๕ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ สังกัดพรรคพลังประชารัฐ ผู้ถูกร้องที่ ๓ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ สังกัดพรรคประชาธิปัตย์ ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ศาลอาญามีคำพิพากษาในคดีอาญาหมายเลขดำที่ อ ๒๔๗/๒๕๖๑ หมายเลขแดงที่ อ ๓๑๗/๒๕๖๔ ว่าผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) และ (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ และมีความผิดตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้ง

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๑๕๒ วรรคหนึ่ง ลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๑ จำนวน ๙ ปี ๒๔ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี ลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๓ จำนวน ๗ ปี ๑๖ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี ลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๕ จำนวน ๖ ปี ๑๖ เดือน และเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งมีกำหนดห้าปี ส่วนผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๔ มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๖ มาตรา ๑๑๗ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๑๕ วรรคสอง มาตรา ๒๑๖ มาตรา ๓๕๘ มาตรา ๓๖๕ (๒) และ (๓) มาตรา ๓๖๒ และมาตรา ๓๖๔ ลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๒ จำนวน ๗ ปี และลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องที่ ๔ จำนวน ๕ ปี ในวันดังกล่าวผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ ยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ ศาลอาญามีคำสั่งให้ส่งศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่ง และออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ส่งตัวผู้ถูกร้องที่ ๑ - ๕ ไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ ในระหว่างอุทธรณ์ ศาลอาญาจึงมีหมายปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ ในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ ... (๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ...” มาตรา ๙๘ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๔) เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๙๖ (๑) (๒) หรือ (๔) ... (๖) ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล ...” และมาตรา ๙๖ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ... (๒) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ ...” ในกรณีตามคำร้องนี้จึงหมายถึงสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ (๑) ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล และ/หรือ (๒) ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่

ในกรณีนี้ผู้ถูกร้องโต้แย้งดังนี้

(๑) มูลเหตุอันเป็นที่มาของการกระทำความผิดอาญาของผู้ถูกร้องมาจากการชุมนุมเพื่อแสดงออกซึ่งความคิดเห็นทางการเมือง ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญเคยรับรองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการใช้เสรีภาพในการชุมนุมดังปรากฏในคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญหลายคำสั่ง

เห็นว่า คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้างเป็นกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย เนื่องจากเป็นกรณีไม่ต้องด้วยหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖๘ คำสั่งดังกล่าวปรากฏถ้อยคำว่าแม้การชุมนุมเป็นการแสดงออกเพื่อแสดงความคิดเห็น

ทางการเมืองอันเป็นสิทธิโดยชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ แต่หากการกระทำนั้นเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นใด เป็นเรื่องที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบจะต้องไปดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย จึงเป็นกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมิได้รับรองการกระทำซึ่งเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นใดไว้ตามที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้าง

(๒) คำสั่งศาลอาญาที่ส่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่งคำร้อง ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ มาตรา ๑๐๗ มาตรา ๑๐๘ และมาตรา ๑๐๘/๑ และระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๔๘ ข้อ ๕ การที่ศาลอาญาออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกา และส่งตัวผู้ถูกร้องไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครในวันที่ ๒๔ – ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ จึงไม่ใช่การคุมขังอยู่โดยหมายของศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖)

เห็นว่า การที่ศาลอาญาไม่ปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องในระหว่างอุทธรณ์ โดยสั่งในคำร้องว่าส่งศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่ง เป็นการใช้ดุลพินิจสั่งคำร้องในคดีของศาลอาญา โดยเป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ (๔) ให้อำนาจไว้ เมื่อยังไม่มีคำสั่งศาลอุทธรณ์ให้ปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ ศาลอาญาจึงต้องออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาและส่งตัวผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ ซึ่งต้องคำพิพากษาลงโทษจำคุกไปขังที่เรือนจำเพื่อรอฟังคำสั่งศาลอุทธรณ์อันเป็นการพิจารณาคดีที่อยู่ในขอบเขตการใช้อำนาจของศาลยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๔ และการที่ผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ ถูกคุมขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร จึงเป็นการถูกคุมขังโดยหมายของศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖)

(๓) เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) ที่บัญญัติให้การคุมขังอยู่โดยหมายของศาลอันเป็นเหตุสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องเป็นการถูกคุมขังจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ เป็นบทบัญญัติที่เป็นหลักประกันว่าผู้ที่ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติในฐานะของผู้แทนปวงชนชาวไทยสามารถที่จะปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างเต็มที่ มีความประพฤติเป็นที่ยอมรับของสาธารณชน ปราศจากเหตุมัวหมองในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ อันทำให้เกิดความเสื่อมเสียแก่เกียรติและศักดิ์ศรีของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นสำคัญ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) จึงไม่ได้กำหนดเงื่อนไขว่าต้องเป็นการคุมขังจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

(๔) รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ บัญญัติให้ความคุ้มกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างสมัยประชุม การที่ศาลอาญานัดอ่านคำพิพากษาและออกหมายขังผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ ไว้

ระหว่างรอคำสั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวของศาลอุทธรณ์เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมาประชุมสภา

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ มุ่งคุ้มครองสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเฉพาะกรณีที่คดีอยู่ในระหว่างการพิจารณา แต่ในกรณีที่การพิจารณาคดีของศาลเสร็จสิ้นจนมาถึงขั้นตอนการอ่านคำพิพากษาย่อมไม่อาจอ้างความคุ้มกันของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ เมื่อมีการอ่านคำพิพากษาศาลอาญาในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ และการคุมขังผู้ถูกร้องตามหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีการะหว่างวันที่ ๒๔ – ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ แม้จะอยู่ในระหว่างสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่สอง พ.ศ. ๒๕๖๓ ก็ตาม ก็ไม่ใช่กระบวนพิจารณาคดีก่อนศาลชี้ขาดตัดสินคดี ศาลจึงสามารถอ่านคำพิพากษาโดยไม่เป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่

(๕) เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๔) และ (๖) บัญญัติเหตุสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อควบคุมคุณสมบัติของบุคคลก่อน “วันสมัครรับเลือกตั้ง”

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ กำหนดเหตุแห่งการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้หลายกรณี เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และ (๖) กรณีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล และถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ระหว่างการดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย่อมเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นสิ้นสุดลงระหว่างการดำรงตำแหน่งได้ตามมาตรา ๑๐๑ (๖) มิใช่เป็นเพียงลักษณะต้องห้ามขณะที่ผู้ถูกร้องใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น

(๖) คดีที่ศาลมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) ต้องเป็นกรณีคดีถึงที่สุด

เห็นว่า เมื่อพิจารณารัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒) สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลงเมื่อเป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๙๖ (๒) ที่บัญญัติให้บุคคลที่อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง จึงมีความหมายชัดเจนแล้วว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลงเมื่อต้องคำพิพากษาให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยไม่ต้องให้คดีถึงที่สุดก่อน

(๗) การสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเนื่องจากมีลักษณะต้องห้ามกรณีต้องคำพิพากษาให้จำคุกตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๑๓) ต้องเป็นกรณีคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๑๓) ใช้คำว่า “ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก แม้จะมีการรอการลงโทษ” แต่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) ใช้คำว่า “ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล” โดยไม่มีคำว่า “ถึงที่สุด” จึงมีความหมายว่า

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลงเมื่อต้องคำพิพากษาให้จำคุกเท่านั้นโดยไม่ต้องรอให้คดีถึงที่สุดเสียก่อน กรณีของผู้ถูกร้องจึงตกอยู่ภายใต้บังคับของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) อันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง โดยไม่จำต้องรอให้คดีถึงที่สุดแต่อย่างใด

ดังนั้น ข้อโต้แย้งดังกล่าวข้างต้นของผู้ถูกร้องจึงฟังไม่ขึ้น เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๕ ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาลอาญา ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ ถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง จึงเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง ดังนี้

(๑) สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) กล่าวคือสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อต้องคำพิพากษาให้จำคุก (ไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่) และถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล และกรณีถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่

(๒) สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๔ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) กล่าวคือสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อต้องคำพิพากษาให้จำคุก (ไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่) และถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล

ข้อที่ต้องพิจารณาต่อไปมีว่า เมื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญแล้ว สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงนับแต่เมื่อใด

เห็นว่า เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าเมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจึงต้องสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่นั้น ดังนั้น สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าจึงสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง นับแต่วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ เป็นต้นไป

เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ และผู้ถูกร้องที่ ๔ สิ้นสุดลง ทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลงและต้องดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญ

อ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔

เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๓ สิ้นสุดลง ทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อว่างลง ประธานสภาผู้แทนราษฎรต้องประกาศให้ผู้มีชื่ออยู่ในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่างลง โดยต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒) จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔

สำหรับกรณีสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงนั้น เมื่อมีประกาศสภาผู้แทนราษฎร ลงวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ ให้ผู้มีชื่อในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคพลังประชารัฐเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒) ในวันดังกล่าวแล้ว จึงทำให้ไม่มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ ว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง คือ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ และให้ถือว่าวันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔ เป็นวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ – ๔ ว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ และมาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒)

นายนภดล เทพพิทักษ์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๒/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๙/๒๕๖๔**

วันที่ ๘ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง

คณะกรรมการการเลือกตั้ง **ผู้ร้อง**

นายชุมพล จุลใส ที่ ๑
นายพุทธิพงษ์ ปุณณกันต์ ที่ ๒
นายอิสสระ สมชัย ที่ ๓
นายถาวร เสนเนียม ที่ ๔
นายณัฏฐพล ทีปสุวรรณ ที่ ๕ **ผู้ถูกร้อง**

ผู้ร้องส่งคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสี่ และมาตรา ๑๗๐ วรรคสาม ประกอบมาตรา ๘๒ ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้อง สรุปได้ดังนี้

ผู้ถูกร้องที่ ๑ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจังหวัดชุมพร พรรคประชาธิปัตย์ ผู้ถูกร้องที่ ๒ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคพลังประชารัฐ และเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ผู้ถูกร้องที่ ๓ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคประชาธิปัตย์ ผู้ถูกร้องที่ ๔ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจังหวัดสงขลา พรรคประชาธิปัตย์ และเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม ผู้ถูกร้องที่ ๕ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ พรรคพลังประชารัฐ และเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ผู้ถูกร้องทั้งห้าถูกศาลอาญาพิพากษาเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ให้ลงโทษในความผิดอาญาหลายกรรมต่างกัน โดยให้โทษแต่ละกรรมเป็นรายกระทงความผิด สรุปคำพิพากษาของศาลอาญาที่ให้ลงโทษแต่ละคน ดังนี้ ผู้ถูกร้องที่ ๑ ให้จำคุก ๙ ปี ๒๔ เดือน และให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ๕ ปี ผู้ถูกร้องที่ ๒ ให้จำคุก ๗ ปี ผู้ถูกร้องที่ ๓ ให้จำคุก ๗ ปี ๑๖ เดือน และให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ๕ ปี ผู้ถูกร้องที่ ๔ ให้จำคุก ๕ ปี และผู้ถูกร้องที่ ๕ ให้จำคุก ๖ ปี ๑๖ เดือน และให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง ๕ ปี ผู้ถูกร้องทั้งห้ายื่นคำร้องขอให้ปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์

ศาลอาญาพิจารณาแล้วเห็นควรส่งคำร้องดังกล่าวให้ศาลอุทธรณ์พิจารณา และศาลอาญาได้ออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์แล้วส่งตัวผู้ถูกร้องทั้งห้าไปยังเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครให้จำคุกผู้ถูกร้องทั้งห้าไว้ระหว่างอุทธรณ์

ผู้ร้องเห็นว่าเป็นกรณีมีเหตุอันควรสงสัยและความปรากฏต่อผู้ร้องว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องทั้งห้าอาจสิ้นสุดลง จึงมีการประชุมพิจารณาและมีคำวินิจฉัยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ที่ ๔๑/๒๕๖๔ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๖๔ ว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้ามีเหตุสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ และความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๒ ที่ ๔ และที่ ๕ มีเหตุสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ จึงยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสี่ และมาตรา ๑๗๐ วรรคสาม ประกอบมาตรา ๘๒ ดังนี้

(๑) ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒)

(๒) ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๒ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) และความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๔) ประกอบมาตรา ๑๖๐ (๖) (๗) และมาตรา ๙๘ (๖)

(๓) ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๓ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒)

(๔) ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๔ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) และความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๔) ประกอบมาตรา ๑๖๐ (๖) (๗) และมาตรา ๙๘ (๖)

(๕) ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) และความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๔) ประกอบมาตรา ๑๖๐ (๖) (๗) มาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒)

(๖) มีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง และให้ผู้ถูกร้องที่ ๒ ที่ ๔ และที่ ๕ หยุดปฏิบัติหน้าที่รัฐมนตรีจนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคสาม ประกอบมาตรา ๘๒ วรรคสอง

(๗) มีคำสั่งให้ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ว่างลง นับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) และมาตรา ๑๐๒ ประกอบพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง

ศาลรัฐธรรมนูญรับเรื่องนี้ไว้พิจารณาและเห็นว่า มีเหตุอันสมควรสงสัยว่ามีกรณีตามที่ถูกร้องจึงมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย ส่วนคำขอที่ให้ผู้ถูกร้องที่ ๒ ที่ ๔ และที่ ๕ หยุดปฏิบัติหน้าที่รัฐมนตรีและให้ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงนั้น เห็นว่า ได้มีพระบรมราชโองการฯ เมื่อวันที่ ๒๒ มีนาคม ๒๕๖๔ ประกาศว่า ผู้ถูกร้องที่ ๒ ที่ ๔ และที่ ๕ พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีไปแล้วก่อนที่ศาลรัฐธรรมนูญจะสั่งรับเรื่องนี้ไว้พิจารณา จึงมีคำสั่งไม่รับคำร้องและคำขอส่วนนี้

ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาในทำนองเดียวกันพร้อมแนบเอกสารประกอบสรุปได้ว่า การกระทำความผิดของผู้ถูกร้องทั้งห้ามีมูลเหตุมาจากการชุมนุมเพื่อแสดงออกซึ่งความคิดเห็นทางการเมืองในช่วงปี ๒๕๕๖ – ๒๕๕๗ เพื่อคัดค้านร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้ซึ่งกระทำความผิดเนื่องจากการชุมนุมทางการเมือง การแสดงออกทางการเมืองของประชาชน และต่อต้านการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลในขณะนั้น ศาลรัฐธรรมนูญเคยรับรองการกระทำดังกล่าวแล้วปรากฏตามคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญ ที่ ๔๑/๒๕๕๖ ที่ ๕๔/๒๕๕๖ ที่ ๕๙/๒๕๕๖ ที่ ๖๑/๒๕๕๖ ที่ ๖๓/๒๕๕๖ ที่ ๕/๒๕๕๗ ที่ ๗/๒๕๕๗ ที่ ๘/๒๕๕๗ ที่ ๙/๒๕๕๗ ที่ ๑๐/๒๕๕๗ ที่ ๑๑/๒๕๕๗ ที่ ๑๒/๒๕๕๗ ที่ ๑๕/๒๕๕๗ ที่ ๑๖/๒๕๕๗ ที่ ๒๐/๒๕๕๗ ที่ ๒๑/๒๕๕๗ ที่ ๒๓/๒๕๕๗ ที่ ๓๓/๒๕๕๗ ที่ ๔๕/๒๕๕๗ และที่ ๕๐/๒๕๕๗ ว่าเป็นการใช้เสรีภาพในการชุมนุมของบุคคลในฐานะพลเมืองที่จะพิทักษ์รัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญ ประกอบกับการชุมนุมเป็นการแสดงออกเพื่อแสดงความคิดเห็นทางการเมืองอันเป็นสิทธิโดยชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ การชุมนุมจึงเป็นการใช้สิทธิต่อต้านรัฐบาลและพิทักษ์รัฐธรรมนูญ ส่วนกรณีที่ศาลอาญาไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์นั้น ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๔๘ ข้อ ๕ กำหนดให้ในคดีที่ศาลชั้นต้นหรือศาลชั้นอุทธรณ์พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน ๓ ปี เมื่อจำเลยยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา หากจำเลยเคยได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้นหรือศาลชั้นอุทธรณ์มาก่อน ให้ศาลชั้นต้นพิจารณาสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่จำเป็นต้องส่งให้ศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาสั่ง ผู้ถูกร้องทั้งห้าได้รับโทษตามคำพิพากษาให้จำคุกและเคยได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณาของศาลอาญามาก่อนแล้ว เมื่อศาลอาญาอ่านคำพิพากษาวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ผู้ถูกร้องทั้งห้ายื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวในระหว่าง

อุทธรณ์ ศาลอาญามีคำสั่งให้ส่งคำร้องให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่งคำร้องและศาลอาญาออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกา ลงวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ส่งตัวผู้ถูกร้องทั้งห้าไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ศาลอุทธรณ์มีคำสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องทั้งห้าในระหว่างอุทธรณ์ ศาลอาญาจึงออกหมายปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องในระหว่างอุทธรณ์ในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ คำสั่งศาลอาญาที่ให้ส่งให้ศาลอุทธรณ์สั่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว จึงเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรมว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๔๘ ข้อ ๕ เป็นเหตุให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าต้องถูกคุมขังตามหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาในวันที่ ๒๔ – ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ การคุมขังดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมายและไม่ใช่การคุมขังตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) อีกทั้งการคุมขังดังกล่าวเป็นเพียงกระบวนการภายในระหว่างรอฟังคำสั่งศาลอุทธรณ์เกี่ยวกับคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวเท่านั้น คำสั่งให้ปล่อยชั่วคราวของศาลอุทธรณ์จึงมีผลย้อนหลังถึงในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ถือว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้ายังไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖)

เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) การคุมขังอยู่โดยหมายของศาลอันเป็นเหตุสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ ต้องเป็นการถูกคุมขังจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ผู้ถูกร้องทั้งห้าถูกคุมขังอยู่เพียงสองวันในระหว่างการพิจารณาปล่อยชั่วคราว เมื่อศาลอุทธรณ์มีคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราว ผู้ถูกร้องจึงสามารถปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ นอกจากนั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับความคุ้มกันตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ ที่บัญญัติให้ศาลพิจารณาคดีกรณีที่มีการฟ้องในสมัยประชุมได้ แต่ต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าได้มีพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมรัฐสภาสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่สอง พ.ศ. ๒๕๖๓ ลงวันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๖๓ กำหนดวันเริ่มสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่สอง ในวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๓ เป็นต้นไป และพระราชกฤษฎีกาปิดประชุมรัฐสภาสมัยประชุมสามัญประจำปีครั้งที่สอง พ.ศ. ๒๕๖๔ ลงวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ กำหนดปิดสมัยประชุมสามัญ ตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๔ การที่ศาลอาญาอ่านคำพิพากษาและออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ โดยส่งตัวผู้ถูกร้องทั้งห้าไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร รวมทั้งออกหมายปล่อยตัวผู้ถูกร้องทั้งห้าชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์ ในวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ยังอยู่ในระหว่างสมัยประชุม เป็นการขัดขวางต่อการที่ผู้ถูกร้องทั้งห้าจะเข้าร่วมประชุมรัฐสภาหรือสภาผู้แทนราษฎร ส่วนเหตุสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และ (๖) มีเจตนารมณ์ในการควบคุมคุณสมบัติของบุคคลก่อนวันรับสมัครรับเลือกตั้ง เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่าวันรับสมัครรับเลือกตั้งผู้ถูกร้องทั้งห้าไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ (๔) และ (๖)

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าจึงไม่สิ้นสุดลง การสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรณีต้องคำพิพากษาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๙) (๑๐) และ (๑๑) บัญญัติว่าเป็นการต้องคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอันถึงที่สุดแล้ว ดังนั้น คำพิพากษาของศาลอาญาที่สั่งให้เพิกถอนสิทธิเลือกตั้งอันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) จึงต้องเป็นคำพิพากษาอันถึงที่สุด เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่าคดีของผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ ซึ่งถูกศาลอาญาสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งยังไม่ถึงที่สุดเพราะอยู่ในระหว่างอุทธรณ์ฎีกา สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ จึงไม่สิ้นสุดลง และการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกรณีต้องคำพิพากษาให้จำคุก รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้โดยตรงแล้วตามมาตรา ๑๐๑ (๑๓) บัญญัติว่าต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก แม้จะมีการรอการลงโทษ เว้นแต่เป็นการรอการลงโทษในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท ความผิดลหุโทษ หรือความผิดฐานหมิ่นประมาท จึงไม่ใช่กรณีตามมาตรา ๙๘ (๖) เมื่อคดีที่ผู้ถูกร้องทั้งห้าต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกยังอยู่ในระหว่างอุทธรณ์ฎีกา คดีจึงยังไม่ถึงที่สุดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๑๓) สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องจึงยังไม่สิ้นสุดลง

ระหว่างการพิจารณาเรื่องนี้ ปรากฏข้อเท็จจริงว่า เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ มีประกาศสภาผู้แทนราษฎรว่า ผู้ถูกร้องที่ ๕ มีหนังสือขอลาออกจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่วันที่ ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๖๔ และให้ผู้มีชื่อในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคพลังประชารัฐเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนผู้ถูกร้องที่ ๕ ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า แม้ผู้ถูกร้องที่ ๕ ลาออกจากตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๓) ก็ตาม แต่กรณียังมีเหตุที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยกรณีของผู้ถูกร้องที่ ๕ อยู่ต่อไป

บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

มาตรา ๘๒ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่าสมาชิกภาพของสมาชิกคนใดคนหนึ่งแห่งสภานั้นสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๐๑ (๓) (๕) (๖) (๗) (๘) (๙) (๑๐) หรือ (๑๒) หรือมาตรา ๑๑๑ (๓) (๔) (๕) หรือ (๗) แล้วแต่กรณี และให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้อง ส่งคำร้องนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้นั้นสิ้นสุดลงหรือไม่

เมื่อได้รับเรื่องไว้พิจารณา หากปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่าสมาชิกผู้ถูกร้องมีกรณีตามที่ถูกร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้สมาชิกผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้ว ให้ศาลรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยนั้นไปยังประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่ง ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ แต่ไม่กระทบต่อกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปก่อนพ้นจากตำแหน่ง

มิให้นับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาซึ่งหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคสองเป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา

ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาคนใดคนหนึ่งมีเหตุสิ้นสุดลงตามวรรคหนึ่ง ให้ส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยตามวรรคหนึ่งได้ด้วย

มาตรา ๙๖ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง

ฯลฯ ฯลฯ

(๒) อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่

ฯลฯ ฯลฯ

มาตรา ๙๘ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ฯลฯ ฯลฯ

(๔) เป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๙๖ (๑) (๒) หรือ (๔)

ฯลฯ ฯลฯ

(๖) ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล

ฯลฯ ฯลฯ

มาตรา ๑๐๑ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ

ฯลฯ ฯลฯ

(๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘

ฯลฯ ฯลฯ

มาตรา ๑๒๕ ในระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับ คุมขัง หรือหมายเรียกตัวสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาไปทำการสอบสวนในฐานะที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือเป็นการจับในขณะกระทำความผิด

ในกรณีที่มีการจับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในขณะกระทำความผิด ให้รายงานไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกโดยพลัน และเพื่อประโยชน์ในการประชุมสภา ประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอาจสั่งให้ปล่อยผู้ถูกจับเพื่อให้มาประชุมสภาได้

ถ้าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาถูกคุมขังในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุม พนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี ต้องสั่งปล่อยทันทีถ้าประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้ร้องขอ โดยศาลจะสั่งให้มีประกันหรือมีประกันและหลักประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

ในกรณีที่มีการฟ้องสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในคดีอาญา ไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมก็ได้ แต่ต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาประชุมสภา

๒. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

มาตรา ๗ ให้ศาลมีหน้าที่และอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดี ดังต่อไปนี้

ฯลฯ ฯลฯ

(๕) คดีเกี่ยวกับการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา

ฯลฯ ฯลฯ

๓. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๑๕ วิธีพิจารณาข้อใดซึ่งประมวลกฎหมายนี้มิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้

มาตรา ๑๐๖ คำร้องขอให้ปล่อยผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกันหรือมีประกันหรือมีประกันและหลักประกัน ไม่ว่าผู้นั้นต้องควบคุมหรือขังตามหมายศาล ย่อมยื่นได้โดยผู้ต้องหาจำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง ดังนี้

(๑) เมื่อผู้ต้องหาถูกควบคุมอยู่และยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล ให้ยื่นต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี

(๒) เมื่อผู้ต้องหาต้องขังตามหมายศาลและยังมิได้ถูกฟ้องต่อศาล ให้ยื่นต่อศาลนั้น

(๓) เมื่อผู้ต้องหาถูกฟ้องแล้ว ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น

(๔) เมื่อศาลอ่านคำพิพากษาศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์แล้ว แม้ยังไม่มีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา หรือมีการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่ยังไม่ได้ส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้น

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นเห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว ให้ศาลชั้นต้นสั่งอนุญาตมิฉะนั้นให้รีบส่งคำร้องพร้อมสำนวนไปให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อสั่ง แล้วแต่กรณี

(๕) เมื่อศาลส่งสำนวนไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้ว จะยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ชำระคดีนั้นหรือจะยื่นต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณีก็ได้

ในกรณีที่ยื่นต่อศาลชั้นต้น ให้ศาลชั้นต้นรีบส่งคำร้องไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาเพื่อสั่ง แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๘๒ วรรคสอง ให้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในศาลโดยเปิดเผยในวันเสร็จการพิจารณา หรือภายในเวลาสามวันนับแต่เสร็จคดี ถ้ามีเหตุอันสมควร จะเลื่อนไปอ่านวันอื่นก็ได้ แต่ต้องจดรายงานเหตุนั้นไว้

๔. ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๔๘

ข้อ ๕ ในคดีที่ศาลชั้นต้นหรือศาลชั้นอุทธรณ์พิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกิน ๓ ปี เมื่อจำเลยยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา หากจำเลยเคยได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้นหรือศาลชั้นอุทธรณ์มาก่อน ให้ศาลชั้นต้นพิจารณาสั่งอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวโดยไม่จำเป็นต้องส่งให้ศาลชั้นอุทธรณ์หรือศาลฎีกาสั่ง

ประเด็นวินิจฉัย

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) (๖) และมาตรา ๙๖ (๒) หรือไม่ และนับแต่เมื่อใด

ความเห็น

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) ได้บัญญัติลักษณะต้องห้ามของบุคคลมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในกรณีที่เป็นผู้ต้องคำพิพากษาให้จำคุกและถูกคุมขังอยู่โดยหมายของศาล เนื่องจากเห็นว่าบุคคลที่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติในฐานะที่เป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทยนั้น ต้องได้รับการกลั่นกรองในเรื่องคุณสมบัติที่ดีและต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามที่ไม่พึงปรารถนาสำหรับตำแหน่งดังกล่าว เพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่โดยซื่อสัตย์สุจริต มีความประพฤติและปฏิบัติตนเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของสาธารณชน จึงมีการบัญญัติหลักการเรื่องนี้เป็นครั้งแรกในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๔๙๒ และคงมีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับต่อมาจนปัจจุบัน ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๑๐๙ (๔) และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๐๒ (๔) ก็มีบทบัญญัตินี้ไว้โดยใช้ถ้อยคำเดียวกันกับมาตรา ๙๘ (๖) ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ดังนั้น เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ต้องคำพิพากษาของศาลอาญาว่ากระทำผิดอาญาหลายกรรมต่างกัน จึงให้ลงโทษจำคุกและมีหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ ส่งตัวผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ไปคุมขังไว้ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครแล้ว กรณีจึงต้องด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) การที่ต่อมาผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ได้รับคำสั่งให้ปล่อยชั่วคราว มิได้ทำให้ข้อเท็จจริงดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไป ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ จึงเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเมื่อผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ มีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวเกิดขึ้นแล้ว ย่อมมีผลให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ต้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๖) นอกจากนั้น รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) ยังได้บัญญัติให้บุคคลผู้อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งบทบัญญัติในลักษณะนี้มีในรัฐธรรมนูญตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๙๒ และรัฐธรรมนูญฉบับต่อ ๆ มาก็บัญญัติไว้ในลักษณะเดียวกัน แต่ถ้อยคำที่ว่า “ไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่” ได้บัญญัติเพิ่มขึ้นใหม่ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน โดยถือหลักคำพิพากษาของศาลย่อมมีผลใช้บังคับได้จนกว่าศาลสูงจะมีคำพิพากษาเป็นอย่างอื่น ดังนั้น กรณีที่ศาลมีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ใดแล้ว ผู้นั้นจึงต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้งทันที เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า ศาลอาญามีคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ เป็นเวลา ๕ ปี ผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ จึงเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๓ และที่ ๕ จึงสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๔) และมาตรา ๙๖ (๒) อีกด้วย

ประเด็นที่ผู้ถูกร้องโต้แย้งว่าคำสั่งศาลอาญาที่ส่งคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่งคำร้อง ไม่ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๐๖ มาตรา ๑๐๗ มาตรา ๑๐๘ และมาตรา ๑๐๘/๑ และระเบียบราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม ว่าด้วยการปล่อยชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๔๘ ข้อ ๕ การที่ศาลอาญาออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์ฎีกาและส่งตัวผู้ถูกร้องไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ในวันที่ ๒๔ – ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ จึงไม่ใช่การคุมขังอยู่โดยหมายของศาลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๖) นั้น เห็นว่า การที่ศาลอาญาไม่มีคำสั่งปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องทั้งห้าในระหว่างอุทธรณ์ โดยสั่งในคำร้องว่าส่งศาลอุทธรณ์พิจารณาสั่งนั้น เป็นการใช้ดุลพินิจในการสั่งคำร้องในคดีของศาลอาญา ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๑๐๖ (๔) วรรคสอง ให้อำนาจศาลชั้นต้นสั่งคำร้องดังกล่าวได้เฉพาะในกรณีที่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวเท่านั้น เมื่อศาลอาญาเห็นว่าไม่สมควรให้ปล่อยชั่วคราวจึงต้องรีบส่งคำร้องนั้นไปให้ศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาสั่งต่อไป และเมื่อยังไม่มีคำสั่งศาลอุทธรณ์ให้ปล่อยชั่วคราว ศาลอาญาจึงต้องออกหมายจำคุกระหว่างอุทธรณ์และส่งตัวผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ซึ่งต้องคำพิพากษาลงโทษจำคุกแล้วไปขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครต่อไป กรณีจึงเป็นการใช้อำนาจที่อยู่ในขอบเขตของบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว ซึ่งเป็นการใช้อำนาจตุลาการของศาลยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๙๔ แล้ว ส่วนที่โต้แย้งว่ารัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ บัญญัติให้ความคุ้มกันสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระหว่างสมัยประชุม ศาลอาญาจึงไม่อาจออกหมายจำคุกและส่งตัวผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ไปขังไว้ในเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครได้นั้น เห็นว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕ บัญญัติว่า วิธีพิจารณาข้อใดซึ่งประมวลกฎหมายนี้มิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑ (๘) บัญญัติว่า “การพิจารณา” หมายความว่ากระบวนพิจารณาทั้งหมดในศาลใดศาลหนึ่ง ก่อนศาลนั้นชี้ขาดตัดสินคดีหรือจำหน่ายคดีโดยคำพิพากษาหรือคำสั่ง ประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๘๒ วรรคสอง บัญญัติว่า ให้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในศาลโดยเปิดเผยในวันเสร็จการพิจารณา หรือภายในเวลาสามวันนับแต่เสร็จคดี ถ้ามีเหตุอันสมควรจะเลื่อนไปอ่านวันอื่นก็ได้ แต่ต้องจดรายงานเหตุนั้นไว้ กรณีจึงเห็นได้ว่า การอ่านคำพิพากษาของศาลอาญาดังกล่าว ตลอดจนการออกหมายจำคุกและส่งตัวผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ไปคุมขังไว้ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครได้ล่วงพ้นหรือเสร็จการพิจารณาไปแล้ว จึงมิใช่การพิจารณาคดีตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๕ วรรคสี่ ดังที่ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ กล่าวอ้าง ส่วนข้อโต้แย้งที่ว่าคำสั่งเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) ต้องเป็นกรณีคดีถึงที่สุดแล้วนั้น เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๖ (๒) มีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติลักษณะนี้ขึ้นใหม่ โดยเพิ่มเติมถ้อยคำที่ว่า “ไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดแล้วหรือไม่” อันเป็นเจตนารมณ์ของกฎหมายที่แสดงไว้อย่างชัดแจ้งแล้ว จึงไม่อาจแปลความเป็นอย่างอื่นได้ และข้อโต้แย้งประการสุดท้ายของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ ที่ว่า มูลเหตุอันเป็นที่มาของการกระทำความผิดอาญาของผู้ถูกร้องทั้งห้ามาจากการชุมนุม เพื่อแสดงออกซึ่งความเห็นทางการเมือง ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญเคยรับรองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการใช้เสรีภาพในการชุมนุม ดังปรากฏในคำสั่งศาลรัฐธรรมนูญหลายคำสั่งนั้น เห็นว่า คำสั่งศาลรัฐธรรมนูญที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้าง เป็นกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่รับคำร้องไว้พิจารณาวินิจฉัย เนื่องจากเป็นกรณีไม่ต้องด้วยหลักเกณฑ์และเงื่อนไขตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖๘ คำสั่งดังกล่าวจึงมิใช่คำวินิจฉัย ทั้งในคำสั่งดังกล่าวยังปรากฏถ้อยคำว่า แม้การชุมนุมเป็นการแสดงออกเพื่อแสดง

ความคิดเห็นทางการเมืองอันเป็นสิทธิโดยชอบธรรมตามรัฐธรรมนูญ แต่หากการกระทำนั้นเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นใด เป็นเรื่องที่ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะต้องไปดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย กรณีจึงมิได้เป็นดังที่ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ กล่าวอ้าง

มีประเด็นต้องพิจารณาต่อไปว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ สิ้นสุดลงนับแต่เมื่อใด เห็นว่า คดีนี้ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำสั่งเมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ ให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ หยุดปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ดังนั้น สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ จึงต้องสิ้นสุดลงนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ คือ วันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง

ประเด็นสุดท้ายที่จะต้องพิจารณามีว่า เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องทั้งห้าสิ้นสุดลงแล้วจะถือว่าตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ผู้ถูกร้องทั้งห้าเคยดำรงตำแหน่งอยู่นั้นว่างลงนับแต่เมื่อใด เห็นว่า กรณีของผู้ถูกร้องที่ ๑ และที่ ๔ ซึ่งเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งนั้น รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ กำหนดให้ดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่างภายในสี่สิบห้าวันนับแต่ที่ตำแหน่งดังกล่าวว่างลง จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งในกรณีนี้ว่างลงตั้งแต่วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔ ซึ่งเป็นวันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้คู่กรณีในคดีนี้ฟังโดยชอบและคำวินิจฉัยนั้นมีผลแล้ว ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ส่วนกรณีของผู้ถูกร้องที่ ๒ และที่ ๓ ซึ่งเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อนั้น เห็นว่า จะต้องดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๒) โดยประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ประกาศให้ผู้ที่มีรายชื่อในลำดับถัดไปในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองที่ผู้ถูกร้องที่ ๒ และที่ ๓ สังกัดนั้นเลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตำแหน่งที่ว่างลง โดยจะต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายใน ๗ วันนับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลง จึงให้ถือว่าวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔ เป็นวันที่ตำแหน่งดังกล่าวนั้นว่างลงเช่นกัน สำหรับกรณีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งผู้ถูกร้องที่ ๕ เคยดำรงอยู่นั้น เมื่อผู้ถูกร้องที่ ๕ ได้ลาออกจากตำแหน่งไปก่อนที่ศาลจะมีคำวินิจฉัย และประธานสภาผู้แทนราษฎรได้มีประกาศเมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๔ ให้มีบุคคลเลื่อนขึ้นมาดำรงตำแหน่งแทนแล้ว จึงไม่จำต้องวินิจฉัยในประเด็นนี้

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๕ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องทั้งห้าหยุดปฏิบัติหน้าที่ คือวันที่ ๗ เมษายน ๒๕๖๔ และให้ถือว่าวันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้คู่กรณีฟัง คือวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๖๔ เป็นวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถึงที่ ๔ ว่างลง

นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๓/๒๕๖๔

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๓/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง **ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง** **ผู้ร้อง**

- **ผู้ถูกร้อง**

เรื่อง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ หรือไม่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่

ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางส่งคำโต้แย้งของจำเลย (นายวิชัย กฤษดาธานนท์ ที่ ๑ และ นายรัชฎา กฤษดาธานนท์ ที่ ๒) ในคดีอาญาหมายเลขดำที่ อท. ๒๑๔/๒๕๖๑ และ ที่ อท. ๒๘๙/๒๕๖๑ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ ข้อเท็จจริงตามหนังสือส่งคำโต้แย้งของจำเลยทั้งสองและเอกสารประกอบ สรุปได้ดังนี้

พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด เป็นโจทก์ ยื่นฟ้อง นายวิชัย กฤษดาธานนท์ ที่ ๑ นายรัชฎา กฤษดาธานนท์ ที่ ๒ กับพวก รวม ๖ คน เป็นจำเลย ต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง ฐานความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓ มาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๙ และมาตรา ๖๐ ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓ และมาตรา ๙๑

ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง จำเลยทั้งสองยื่นคำโต้แย้งว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง บัญญัติให้ในวันตรวจพยานหลักฐานถ้ามิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะมีคำสั่งรับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ เป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา จำเลย พยาน หรือบุคคลใดที่เกี่ยวข้องในคดีอาญาที่มีสิทธิจะไม่ให้ถ้อยคำใด ๆ ที่อาจเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ซึ่งเป็นสิทธิในชีวิตส่วนตัวอันเป็นสิทธิมนุษยชนพื้นฐานที่นำหลักการดังกล่าวมาใช้ในการจับกุม สอบสวน และพิจารณาคดี โดยกำหนดให้ภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาเป็นของโจทก์และบทบัญญัติดังกล่าวขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสองและวรรคสี่ จำเลยทั้งสองเห็นว่า ในคดีอาญาแม้ระบบไต่สวนและระบบกล่าวหาจะกำหนดบทบาทของศาลแตกต่างกัน แต่ภาระการพิสูจน์ความผิดเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่ต้องเสนอพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้อง ศาลมีอำนาจตรวจสอบพยานหลักฐานเพิ่มเติม การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง บัญญัติให้จำเลยมีหน้าที่โต้แย้งพยานหลักฐานของโจทก์ที่เสนอต่อศาลในวันตรวจพยานหลักฐาน หากจำเลยไม่โต้แย้งหรือโต้แย้งแล้วแต่เหตุแห่งการโต้แย้งไม่ชัดแจ้ง ให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ เป็นการกำหนดให้พยานหลักฐานของโจทก์ที่เสนอมาในชั้นตรวจพยานหลักฐานมีคุณค่าเปรียบเสมือนคำรับของจำเลย แม้จำเลยปฏิเสธพยานหลักฐานนั้นแล้วก็ตาม มีผลเป็นการบีบบังคับจำเลยต้องให้การโดยแถลงรายละเอียดแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้ง ทั้งที่เป็นหน้าที่ของโจทก์ในการเสนอพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๔ ประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙

มาตรา ๖ มิใช่หน้าที่ของจำเลยในการโต้แย้งพยานหลักฐานที่โจทก์เสนอ ในคดีนี้ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางสั่งในรายงานกระบวนพิจารณาให้คู่ความแต่ละฝ่ายตรวจสอบพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งและแถลงยอมรับหรือโต้แย้งพยานหลักฐานพร้อมแสดงเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้งเป็นหนังสือต่อศาล มิฉะนั้นถือว่ายอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ กำหนดให้เจ้าพนักงานคดีจัดทำสรุปรายการพยานหลักฐานที่คู่ความไม่โต้แย้งเพื่อความสะดวกในการสอบถามและให้คู่ความรับข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวน สรุปรายละเอียดประเด็นแห่งคดีที่คู่ความยังโต้แย้งกัน จำนวนพยาน ความเกี่ยวข้องกับประเด็น ความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐาน รวมทั้งจัดเตรียมพยานหลักฐานตามลำดับก่อนหลังตามที่คู่ความประสงค์จะนำสืบก่อนวันนัดตรวจพยานหลักฐาน ทำให้เห็นการผลักภาระให้จำเลยต้องโต้แย้งพยานหลักฐานทุกชิ้นทุกปากของโจทก์ก่อนที่โจทก์จะนำพยานเข้าสืบ และบังคับให้จำเลยต้องให้การโต้แย้งทั้งที่โจทก์ควรเสนอให้จำเลยยอมรับข้อเท็จจริงในแต่ละเรื่อง อันเป็นแนวทางปฏิบัติในคดีอาญาประเภทอื่นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๓/๒ หากจำเลยไม่รับข้อเท็จจริงตามที่โจทก์แถลงถือว่าจำเลยปฏิเสธ และโจทก์มีภาระการพิสูจน์ในข้อเท็จจริงที่จำเลยมิได้แถลงรับ เพราะถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่

จำเลยทั้งสองโต้แย้งอีกประการหนึ่งว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ บัญญัติให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ข้อ ๑๕ กำหนดให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี นำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์เป็นหลักในการแสวงหาความจริงของศาล จำเลยทั้งสองเห็นว่าสำนวนการสอบสวนนั้นมีข้อสรุปว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้อง บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการเริ่มต้นพิจารณาคดีหรือไต่สวนโดยมีข้อสันนิษฐานไว้แล้วว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้อง ประกอบกับการได้มาซึ่งสำนวนการสอบสวนของอัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

(ประธานกรรมการ ป.ป.ช.) หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) เป็นการกระทำลับหลังจำเลย จำเลยไม่มีโอกาสตรวจสอบโต้แย้งคัดค้านมาก่อน จึงไม่อาจนำสำนวนการสอบสวนมาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสี่ เพราะกระทบต่อรากฐานของความยุติธรรมอย่างรุนแรง โดยปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘ ข้อ ๑๐ วางหลักว่า ทุกคนย่อมมีสิทธิในความเสมอภาคอย่างเต็มที่ในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและไม่ลำเอียงในการพิจารณากำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและข้อกล่าวหาอาญาใดต่อตน และข้อ ๑๑ (๑) วางหลักว่า ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ในการพิจารณาคดีที่เปิดเผยว่ามีความผิดตามกฎหมาย จำเลยต้องได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. ๑๙๖๖ ข้อ ๑๔ วรรคสอง วางหลักว่า บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดอาญาต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด ซึ่งประเทศไทยเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติและเป็นภาคีอนุสัญญาโดยการภาคยานุวัติ และรัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองหลักการดังกล่าวไว้ในมาตรา ๒๙ วรรคสอง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางเห็นว่า จำเลยทั้งสองโต้แย้งว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวบังคับแก่คดี และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น จึงส่งคำโต้แย้งต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาเบื้องต้นมีว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับหนังสือส่งคำโต้แย้งของจำเลยทั้งสองไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง หรือไม่ เห็นว่า ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางส่งคำโต้แย้งของจำเลยทั้งสองเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางจะใช้บังคับแก่คดี เมื่อจำเลยทั้งสองโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าบทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้มาก่อน กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง จึงมีคำสั่งรับไว้พิจารณาวินิจฉัย

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำโต้แย้งของจำเลยทั้งสองและเอกสารประกอบแล้วเห็นว่า คดีเป็นปัญหาข้อกฎหมายและมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ จึงไม่ทำการไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๘ วรรคหนึ่ง กำหนดประเด็นที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ หรือไม่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง และวรรคสี่ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น” วรรคสอง บัญญัติว่า

“สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ” วรรคสาม บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้” วรรคสี่ บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ” มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย” วรรคสอง บัญญัติว่า “กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง” และมาตรา ๒๙ วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” และวรรคสี่ บัญญัติว่า “ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้”

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ตราขึ้นเนื่องจากการทุจริตและประพฤติมิชอบในระบบราชการมีผลกระทบต่อเสถียรภาพความมั่นคงทางสังคมและเป็นอันตรายต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และนับวันจะมีความร้ายแรงมากขึ้นและเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือผลประโยชน์จำนวนมหาศาล หากไม่ได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วนในที่สุดจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐและประโยชน์ของประชาชน เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและคดีความที่เกี่ยวข้องทั้งหลายได้รับการพิจารณาพิพากษาอย่างเสมอภาค รวดเร็ว และเป็นธรรม สมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบขึ้นเพื่อใช้ในการดำเนินคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ กำหนดขั้นตอนการตรวจพยานหลักฐานในมาตรา ๒๑ วรรคสอง

บัญญัติว่า “ในกรณีที่มิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลเห็นเอง ให้ศาลดำเนินการสืบพยานหลักฐานนั้น โดยกำหนดวันนัดสืบพยานและแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน” และกำหนดขั้นตอนการพิจารณาในมาตรา ๒๒ บัญญัติว่า “ในคดีที่อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง และอาจสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร”

ข้อโต้แย้งของจำเลยทั้งสองที่ว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง บัญญัติให้จำเลยมีหน้าที่โต้แย้งพยานหลักฐานของโจทก์ที่เสนอต่อศาลในวันตรวจพยานหลักฐานและหากจำเลยไม่โต้แย้งหรือโต้แย้งแต่เหตุแห่งการโต้แย้งไม่ชัดแจ้ง ให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ เป็นการกำหนดให้พยานหลักฐานของโจทก์ที่เสนอมาในชั้นตรวจพยานหลักฐานมีคุณค่าเปรียบเสมือนคำรับของจำเลย แม้จำเลยปฏิเสธพยานหลักฐานนั้นแล้วก็ตาม มาตราดังกล่าวบีบบังคับจำเลยต้องให้การโดยแถลงรายละเอียดแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้ง ทั้งที่เป็นหน้าที่ของโจทก์ในการเสนอพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย มิใช่หน้าที่ของจำเลยในการโต้แย้งพยานหลักฐานที่โจทก์เสนอ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ นั้น เห็นว่า การพิจารณาคดีไม่ว่าจะเป็นระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน ศาลมีหน้าที่ให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกันโดยปราศจากอคติ โดยเฉพาะคดีอาญาที่มีผลต่ออิสรภาพของจำเลย การลงโทษจำเลยต้องรับฟังพยานหลักฐานให้ได้ความว่าจำเลยกระทำความผิดโดยปราศจากข้อสงสัย การพิจารณาคดีอาญาระบบกล่าวหา หากมีข้อสงสัยจะต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย ส่วนการพิจารณาคดีอาญาระบบไต่สวน ศาลมีส่วนในการหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์จนสิ้นเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยกระทำผิด พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ บัญญัติให้ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางนำวิธีพิจารณาระบบไต่สวนมาใช้ในการดำเนินคดีโดยบัญญัติไว้ในมาตรา ๖ หลักการสำคัญของระบบไต่สวน ศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ

ในการพิจารณาคดี โดยเปิดโอกาสให้คู่ความมีสิทธิเสนอพยานหลักฐานต่อศาลได้อย่างเสมอภาค ดังนั้น การพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พยานหลักฐานทั้งหมดจึงเป็นพยานหลักฐานของศาล ไม่มีประเด็นว่าฝ่ายใดมีภาระการพิสูจน์แต่เป็นหน้าที่ของศาลที่จะทำการไต่สวน โจทก์และจำเลยมีหน้าที่เสมือนผู้ช่วยศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริง โดยเสนอต่อศาลว่ามีพยานหลักฐานใดบ้างที่สนับสนุนข้ออ้างของตน สำหรับการตรวจพยานหลักฐานพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ บัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ในมาตรา ๒๑ เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายเห็นพยานหลักฐานที่ฝ่ายตนเสนอต่อศาล หากคู่ความฝ่ายใดยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง ข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นเป็นอันยุติ ศาลจะไม่ทำการไต่สวนเพื่อให้กระบวนพิจารณาคดีดำเนินไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ มาตรา ๒๑ วรรคสอง บัญญัติให้กรณีที่มิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลไม่จำต้องไต่สวน เพื่อให้คู่ความฝ่ายที่ไม่ยอมรับพยานหลักฐานต้องโต้แย้งแสดงเหตุผลให้ชัดแจ้งว่าเหตุใดไม่ยอมรับ รวมทั้งหากโต้แย้งต้องมีเหตุแห่งการโต้แย้งอย่างชัดแจ้ง เนื่องจากคดีอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นคดีที่คู่ความทั้งสองฝ่ายกล่าวอ้างพยานหลักฐานจำนวนมาก ย่อมมีความจำเป็นที่ต้องพิจารณาความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิงอย่างชัดแจ้ง หากกล่าวอ้างหรือโต้แย้งลอย ๆ ได้อาจเกิดความไม่ชัดเจนและเกิดความล่าช้าในกระบวนพิจารณาคดี เมื่อการตรวจพยานหลักฐานทำให้คู่ความเห็นถึงพยานเอกสารและพยานวัตถุทั้งหมดในสำนวน ฉะนั้น จำเลยมีโอกาสตรวจสอบพยานหลักฐานทั้งหมดก่อนการพิจารณาคดี ทำให้มีโอกาสต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ซึ่งแตกต่างจากกระบวนการพิจารณาคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีตามสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่เป็นความลับ ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยไม่มีโอกาสทราบรายละเอียดพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนจนกว่าพนักงานอัยการจะสืบพยานเสร็จ จำเลยในคดีอาญาทั่วไปมีสิทธิที่จะปฏิเสธโดยไม่ต้องมีเหตุผลใด ๆ หรือแม้จำเลยจะนิ่งโดยไม่ให้การใด ๆ ถือว่าจำเลยปฏิเสธ อันเป็นหลักพื้นฐานในการดำเนินคดีอาญาทั่วไป ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบจะนำพยานหลักฐานนั้นไปชั่งน้ำหนักกับพยานหลักฐานอื่น เพื่อวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานทั้งหมดในคดีมีน้ำหนักเพียงพอที่จะพิจารณาพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่ หากศาลเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลย กระบวนพิจารณานี้จึงมิได้เป็นการบีบบังคับให้จำเลยต้องโต้แย้งพยานหลักฐานที่โจทก์เสนอต่อศาล จำเลยยังคงมีสิทธิ

ที่จะไม่โต้แย้งหรือไม่ให้การเกี่ยวกับพยานหลักฐานนั้น หากจำเลยเห็นว่าการไม่ใช้สิทธิหรือการไม่ให้การดังกล่าวจะเป็นผลดีต่อจำเลยมากกว่าการโต้แย้ง แม้ว่ากระบวนพิจารณาตามบทบัญญัตินี้ หากจำเลยไม่โต้แย้งโจทก์ไม่ต้องนำสืบพยานหลักฐานในกระบวนการไต่สวน แต่โจทก์ยังต้องเสนอพยานหลักฐานต่อศาลในชั้นการตรวจพยานหลักฐาน จำเลยสามารถตรวจสอบพยานหลักฐานนั้นได้ ตลอดจนมีสิทธิจะโต้แย้งคัดค้านการคัดค้านจึงเป็นสิทธิของจำเลยมิใช่เป็นหน้าที่ที่บังคับให้ต้องกระทำ บทบัญญัติที่ให้จำเลยโต้แย้งคัดค้านพยานหลักฐานของโจทก์อย่างชัดแจ้งจึงมิได้เป็นกระบวนการพิจารณาที่ผลักภาระของโจทก์จากหน้าที่พิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดมาเป็นให้จำเลยมีภาระในการโต้แย้งคัดค้าน และหากจำเลยไม่โต้แย้งหรือโต้แย้งแต่เหตุแห่งการโต้แย้งไม่ชัดแจ้ง ศาลอาจมีคำสั่งรับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวน มีความหมายว่าศาลนำพยานหลักฐานนั้นเข้าสู่สำนวนเป็นพยานหลักฐานที่ศาลรับฟังได้โดยชอบด้วยกฎหมาย แต่มิได้หมายความว่าศาลวินิจฉัยว่าข้อเท็จจริงยุติตามพยานหลักฐานนั้น ศาลจะต้องนำพยานหลักฐานทั้งหมดมาชั่งน้ำหนักเพื่อวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานทั้งหมดเพียงพอที่ศาลจะเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ แล้วพิพากษาไปตามพยานหลักฐานนั้น กระบวนการรับฟังพยานหลักฐานที่ไม่มีการโต้แย้งหรือไม่มีเหตุผลแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้งเข้าสู่สำนวน จึงไม่ใช่กระบวนพิจารณาที่รวบรัดตัดตอนจนกระทบต่อการให้ความยุติธรรม แม้บทบัญญัติดังกล่าวมีถ้อยคำว่าศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ เป็นเพียงการให้ดุลพินิจแก่ศาลเท่านั้น แต่การพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบซึ่งใช้ระบบไต่สวนยังต้องอยู่ภายใต้หลักการฟังความสองฝ่ายโดยชอบอยู่ด้วย โดยศาลมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงได้เองไม่จำต้องยึดติดกับพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงที่คู่ความเสนอต่อศาล เพราะเป็นหลักการสำคัญของระบบไต่สวน ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และไม่ได้บังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่

สำหรับข้อโต้แย้งที่ว่า การกำหนดให้ศาลใช้สำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาทำให้หน้าที่นำเสนอพยานหลักฐานของโจทก์เป็นการสืบพยานในตัว และทำให้จำเลยถูกปฏิบัติ

อย่างผู้ที่ได้กระทำความผิดแล้ว เป็นการบัญญัติกฎหมายที่เกินเลยจนกระทบรากฐานของความยุติธรรมอย่างรุนแรง ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง นั้น เห็นว่า การแสวงหาข้อเท็จจริงในระบบไต่สวน ศาลมีบทบาทสำคัญในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงได้เอง ไม่ถูกจำกัดการรับฟังพยานหลักฐานเพียงที่คู่ความนำมาแสดงต่อศาล บทบัญญัติแห่งวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกำหนดให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลัก นั้น ศาลเพียงนำเค้าโครงเรื่องที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือพนักงานอัยการเรียบเรียงในชั้นไต่สวนหรือสอบสวนมาพิจารณาว่าพยานหลักฐานที่คู่ความทั้งสองฝ่ายเสนอมีน้ำหนักน่าเชื่อถือตามที่ฝ่ายโจทก์กล่าวอ้างและฝ่ายจำเลยคัดค้านโต้แย้งหรือไม่ โดยไต่สวนตามสำนวนการสอบสวนหรือคำฟ้องของโจทก์ เนื่องจากเอกสารดังกล่าวผ่านกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงมาแล้วชั้นหนึ่ง จึงมีประโยชน์ต่อศาลในการพิจารณาคดี แต่มิได้เป็นการผูกมัดศาลให้ถือข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานตามเอกสารเหล่านั้น ทั้งนี้ ศาลมีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานอื่นใดจากจำเลยหรือหน่วยงานหรือบุคคลใดที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมตามที่ศาลเห็นสมควร ซึ่งเป็นไปตามหลักการของระบบไต่สวนที่ศาลมีบทบาทและหน้าที่เรียกพยานหลักฐานใด ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อค้นหาความจริง และให้โอกาสจำเลยมีสิทธิในการต่อสู้คดี เสนอพยานหลักฐาน รวมทั้งโต้แย้งและหักล้างพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งอย่างเต็มที่ในคดีอาญาที่ศาลดำเนินการพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวนไม่อาจจะละเลยสิทธิพื้นฐานของจำเลยได้ การนำสำนวนคณะกรรมการ ป.ป.ช. มาเป็นหลักมิได้เป็นการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยกระทำความผิด ไม่ได้เป็นบทบังคับให้ศาลต้องรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเป็นที่ยุติตามรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่ฝ่ายเดียว ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ไม่ได้เป็นบทสันนิษฐานว่าจำเลยกระทำความผิด ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม และไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖

วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

นายวรวิทย์ กังศศิเทียม
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายปัญญา อุดชาชน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายวิรุฬห์ แสงเทียน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายจิรนิติ หะวานนท์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายนภดล เทพพิทักษ์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน
ของ นายวรวิทย์ กังศศิเทียม ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๓/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง ผู้ร้อง
-
ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ หรือไม่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ เป็นบทบัญญัติ ในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น” วรรคสอง บัญญัติว่า “สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ” วรรคสาม บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญสามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้” และวรรคสี่

บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ” มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย” วรรคสอง บัญญัติว่า “กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง” และมาตรา ๒๙ วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” และวรรคสี่ บัญญัติว่า “ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้”

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ เป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีความมุ่งหมายเพื่อใช้ในการดำเนินคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ มีหมายเหตุของพระราชบัญญัติดังกล่าวความว่า โดยที่การทุจริตและประพฤติมิชอบในระบบราชการมีผลกระทบต่อเสถียรภาพความมั่นคงทางสังคมและเป็นอันตรายต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และนับวันจะมีความร้ายแรงมากขึ้นและเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือผลประโยชน์จำนวนมหาศาล หากไม่ได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วนในที่สุดจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐและประโยชน์ของประชาชน เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและคดีความที่เกี่ยวข้องทั้งหลายได้รับการพิจารณาพิพากษาอย่างเสมอภาค รวดเร็ว และเป็นธรรม สมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบขึ้น เพื่อใช้ในการดำเนินคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

สำหรับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้บัญญัติขั้นตอนกระบวนการในวันตรวจพยานหลักฐานไว้ในหมวด ๒ วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น ส่วนที่ ๑ การฟ้องคดี การไต่สวนมูลฟ้อง และการตรวจพยานหลักฐาน มาตรา ๒๑ วรรคสอง ว่า “ในกรณีที่มิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลเห็นเอง ให้ศาลดำเนินการสืบพยานหลักฐานนั้น โดยกำหนดวันนัดสืบพยานและแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน” และได้บัญญัติเรื่องการพิจารณาไว้ในหมวด ๒ วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น ส่วนที่ ๒ การพิจารณาและพิพากษาคดี โดยกำหนดให้ศาลมีอำนาจในการนำรายงานและสำนวนการสอบสวน

หรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาข้อเท็จจริงตามความในมาตรา ๒๒ ซึ่งบัญญัติว่า “ในคดีที่อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง และอาจสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร”

จำเลยทั้งสองโต้แย้งว่า การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง บัญญัติให้จำเลยมีหน้าที่โต้แย้งพยานหลักฐานของโจทก์ที่เสนอต่อศาลในวันตรวจพยานหลักฐาน หากจำเลยไม่โต้แย้งถือว่ารับข้อเท็จจริง และหากโต้แย้งแล้วแต่เหตุแห่งการโต้แย้งไม่ชัดเจนก็ให้อำนาจศาลในการรับฟังพยานหลักฐานโดยไม่ต้องไต่สวนมีคุณค่าเปรียบเสมือนคำรับของจำเลยหรือบีบบังคับให้จำเลยต้องให้การ และนอกจากจะต้องให้การปฏิเสธแล้วจำเลยต้องแถลงรายละเอียดแห่งการปฏิเสธโดยชัดเจนอีกด้วย แม้ว่ากระบวนการดังกล่าวต้องการมุ่งเน้นเพื่อความรวดเร็วในการพิจารณา แต่หากความรวดเร็วในการพิจารณากลับกลายเป็นการรวบรัดขั้นตอนที่จำเป็นก็จะทำให้ขาดความยุติธรรม ขัดต่อหลักนิติธรรม และขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ นั้น เห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ เป็นกฎหมายที่บัญญัติให้ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนำวิธีพิจารณาระบบไต่สวนมาใช้ในการดำเนินคดี หลักการสำคัญของระบบดังกล่าวศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี รวบรวมและตรวจสอบพยานหลักฐาน แสวงหาพยานหลักฐาน และค้นหาความจริง และเปิดโอกาสให้คู่ความมีสิทธิในการเสนอพยานหลักฐานต่อศาลได้อย่างเสมอภาคกัน ตั้งแต่ในชั้นยื่นคำฟ้องที่กำหนดให้โจทก์ต้องจัดทำคำฟ้องที่มีข้อความเป็นการกล่าวหา และระบุพฤติการณ์เกี่ยวกับการกระทำความผิดให้ชัดเจนเพียงพอ และในวันยื่นฟ้องให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยและแม้ว่าจำเลยจะให้การรับสารภาพ แต่ศาลก็อาจกำหนดให้มีการสืบพยานจนกว่าจะพอใจว่าจำเลยกระทำผิดจริง นอกจากนี้ จำเลยยังสามารถอ้างตนเองตลอดจนพยานหลักฐานทุกชนิด เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้ ทั้งนี้ เป็นไปตามมาตรา ๑๕ วรรคหนึ่ง ที่กำหนดว่า คำฟ้องต้องมีข้อความที่เป็นการกล่าวหาเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นความผิดคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และต้องระบุพฤติการณ์ที่กล่าวหาว่ากระทำความผิดพร้อมทั้งชี้ช่องพยานหลักฐานให้ชัดเจนเพียงพอที่จะดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไปได้ มาตรา ๑๘ ที่กำหนดว่า ในวันยื่นฟ้องหรือวันนัดพิจารณาครั้งแรก เมื่อจำเลยมาศาลและศาลเชื่อว่าเป็นจำเลยจริง ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป อ่านกับอธิบายฟ้องให้จำเลยฟัง และถามว่าจำเลยกระทำความผิดจริงหรือไม่ จะให้การต่อสู้อย่างไร ถ้าจำเลยให้การหรือไม่ยอมให้การก็ให้บันทึกไว้ ถ้าจำเลย

ให้การปฏิเสธหรือไม่ให้การ ก็ให้ศาลกำหนดวันตรวจพยานหลักฐานโดยให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน มาตรา ๑๙ ที่กำหนดว่า ในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง แม้ข้อหาที่จำเลยรับสารภาพกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำให้จำคุกน้อยกว่าห้าปี หรือโทษสถานที่เบากว่านั้น ศาลอาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบพยานต่อไปเพื่อทราบถึงพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดจนกว่าจะพอใจว่าจำเลยกระทำความผิดจริงก็ได้ และมาตรา ๒๐ ที่กำหนดว่า จำเลยอาจอ้างตนเอง พยานวัตถุ พยานเอกสาร พยานบุคคล หรือหลักฐานอื่นซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยบริสุทธิ์ได้ และมีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐานและคัดสำเนาพยานหลักฐานของตนเอง หรือของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้

ในส่วนของบทบัญญัติมาตรา ๒๑ วรรคสอง ได้กำหนดขั้นตอนกระบวนการในวันตรวจพยานหลักฐาน โดยให้คู่ความต้องส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาล เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายตรวจสอบ ในวันดังกล่าวคู่ความต้องแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานซึ่งศาลจะสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็น และความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิง ตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง การกำหนดเช่นนี้ก็ด้วยเหตุผลว่า คดีอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบส่วนใหญ่จะเป็นคดีที่คู่ความทั้งสองฝ่ายกล่าวอ้างพยานหลักฐานจำนวนมาก จึงย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิงนั้น ๆ อย่างชัดแจ้ง เพราะหากกล่าวอ้างหรือโต้แย้งลอย ๆ อาจทำให้เกิดความไม่ชัดเจนและเกิดความล่าช้าในกระบวนพิจารณาคดี ทั้งนี้ ในการตรวจพยานหลักฐาน คู่ความทุกฝ่ายจะมีเวลาและมีโอกาสเพียงพอที่จะแถลงถึงแนวทางการเสนอพยานหลักฐาน ความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิงต่อศาล รวมทั้งมีสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่เพื่อให้ศาลสามารถค้นหาความจริงได้จากการที่คู่ความเผชิญหน้าต่อกัน

การไม่โต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งที่ชัดแจ้งก็จะมีผลเพียงให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจรับฟังพยานหลักฐานโดยไม่ต้องไต่สวน หรือพิจารณาว่าเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังได้หรือไม่เท่านั้นตามความมาตรา ๒๑ วรรคสอง ที่ว่า “ศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้” ซึ่งเป็นกรณีที่ศาลอาจใช้ดุลพินิจให้มีการไต่สวนพยานหลักฐานก่อนที่จะรับฟังพยานหลักฐาน เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม รวมทั้งเมื่อศาลเห็นเองก็สามารถดำเนินการสืบพยานหลักฐานได้ ส่วนกรณีจำเลยต้องแถลงรายละเอียดแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้งนั้นเป็นไปตามหลักทั่วไปที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๑ วรรคสอง ด้วยเหตุที่ว่าหากจำเลยไม่แสดงเหตุผลแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้งย่อมไม่สามารถกำหนดเป็นประเด็นข้อพิพาท เมื่อไม่มีประเด็นข้อพิพาทก็ไม่สามารถกำหนดหน้าที่ในการนำสืบให้กับจำเลยได้ อย่างไรก็ตาม การที่ศาลไม่ไต่สวนพยานหลักฐานใด

หรือพยานหลักฐานใดไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งที่ชัดแจ้ง แม้กฎหมายกำหนดให้ศาลสามารถรับฟังพยานหลักฐานโดยไม่ต้องไต่สวน แต่ศาลยังต้องพิเคราะห์ต่อว่าพยานหลักฐานใดเป็นพยานหลักฐานที่จำเป็นในการพิจารณาหรือไม่ ทั้งยังต้องชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง เพื่อประกอบการพิจารณาว่าจำเลยได้กระทำผิดตามคำฟ้องจริงหรือไม่เพื่ออำนวยความเป็นธรรมให้กับคู่ความที่ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงตามระบบไต่สวน

เมื่อพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ เปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายมีสิทธิเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และทราบพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้างหรือข้อเถียงของอีกฝ่ายหนึ่ง รวมทั้งให้โอกาสคู่กรณีได้โต้แย้งและแสดงหลักฐานสนับสนุนข้อโต้แย้งของตน โดยคู่กรณีทุกฝ่ายต้องแสดงเหตุผล ความจำเป็น และวิธีการได้มาซึ่งพยานหลักฐานอย่างชัดแจ้ง จึงมิใช่การรวบรัดกระบวนการพิจารณา และมิได้เป็นบทบัญญัติที่บีบบังคับให้จำเลยต้องโต้แย้ง หรือมิได้เป็นบทบัญญัติที่จะบังคับให้จำเลยให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ในทางตรงข้ามกลับเป็นการย้ำเตือนให้จำเลยต้องต่อสู้คดีให้ครบถ้วน รอบคอบ และรัดกุมอย่างมีเหตุผลเพื่อประโยชน์ในการต่อสู้คดีของจำเลย บทบัญญัติของมาตรา ๒๑ วรรคสอง จึงเป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิของจำเลยที่จะต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม เป็นไปตามหลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยและหลักการรับฟังความสองฝ่ายตามหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมิได้เป็นการบังคับให้จำเลยต้องให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสี่ ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่

สำหรับข้อโต้แย้งของจำเลยทั้งสองที่ว่า การกำหนดให้ศาลใช้สำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ทำให้หน้าที่ในการนำเสนอพยานหลักฐานของโจทก์เป็นการสืบพยานในตัว และส่งผลให้จำเลยถูกปฏิบัติอย่างผู้ที่ได้กระทำความผิดแล้ว จึงเป็นการบัญญัติกฎหมายที่เกินเลยจนกระทบสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘ ข้อ ๑๐ และข้อ ๑๑ (๑) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. ๑๙๖๖ ข้อ ๑๔ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง นั้น เห็นว่าในการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้ให้หลักประกันที่เป็นธรรมแก่จำเลยในการตรวจสอบและรวบรวม

พยานหลักฐาน ทั้งนี้ เป็นไปตามมาตรา ๗ (๑) ที่กำหนดว่า ระหว่างพิจารณาศาลมีอำนาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อให้ศาลใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาคดี และมาตรา ๑๖ (๒) ที่กำหนดว่า ถ้าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ในคดีที่พนักงานอัยการ หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ นอกจากนี้ในกฎหมายการดำเนินคดีค้ามนุษย์ ซึ่งคำนึงถึงหลักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ต้องคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน ยังมีวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ที่นำระบบไต่สวนมาใช้ที่ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริง ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๘ และยังบัญญัติให้ศาลใช้สำนวนการสอบสวนของพนักงานอัยการโจทก์เป็นแนวทางในการดำเนินคดีค้ามนุษย์ในชั้นศาลได้ ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๙ ตามมาตรา ๒๘ ที่บัญญัติว่า “ในคดีซึ่งพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ให้ศาลนำสำนวนการสอบสวนของโจทก์มาเป็นแนวทางในการพิจารณา และอาจสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร”

ดังนั้น ในส่วนของบทบัญญัติมาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดให้ศาลมีอำนาจในการนำรายงาน และสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาข้อเท็จจริง เนื่องจากเอกสารดังกล่าวได้ผ่านกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริง ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานมาแล้วชั้นหนึ่ง แต่ก็มิได้เป็นการผูกมัดศาลให้ต้องถือข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานตามเอกสารเหล่านั้น กล่าวคือ ศาลยังคงมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานหลักฐานอื่นใดจากจำเลยหรือหน่วยงานหรือบุคคลใดที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมได้ตามที่ศาลเห็นสมควร และแม้ว่าคำฟ้องจะถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ในคดีที่พนักงานอัยการ หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ แต่ถ้าศาลเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการอำนวยความยุติธรรมให้กับจำเลยตามหลักนิติธรรมเป็นไปตามระบบไต่สวนที่ให้ศาลมีบทบาทและหน้าที่ในการค้นหาความจริงเพื่อให้การพิจารณาคดีของศาลเป็นไปอย่างรอบคอบ รอบด้าน และเป็นการอำนวยความยุติธรรมให้กับคู่กรณีทุกฝ่าย อีกทั้งบทบัญญัติดังกล่าวยังเปิดโอกาสให้จำเลยมีโอกาสต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ การกำหนดให้ศาลใช้สำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาก็มิได้เป็นบทสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด เพราะรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง บัญญัติรับรองสิทธิของจำเลยไว้แล้วว่าก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำผิดมิได้ ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ จึงเป็น

บทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มิได้เป็นบทบัญญัติที่กระทบสิทธิมนุษยชนตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๘ ข้อ ๑๐ และข้อ ๑๑ (๑) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. ๑๙๖๖ ข้อ ๑๔ วรรคสอง กรณีจึงเป็นไปตามหลักนิติธรรมและไม่เพิ่มภาระ หรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมิได้เป็นบทสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

นายวรวิทย์ กังศศิเทียม
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๓/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง ผู้ร้อง

\- ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ หรือไม่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ซึ่งมีความมุ่งหมายให้เปิดกว้างสอดคล้องกับหลักสากล เพื่อให้ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกันในระบอบประชาธิปไตย ให้สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้ทันทีไม่ต้องรอให้มีการบัญญัติกฎหมายอนุวัติการมาใช้บังคับก่อน ทั้งนี้ ถ้าไม่ได้มีการกำหนดห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่นแล้ว บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ อย่างไรก็ดี การใช้สิทธิและเสรีภาพต้องไม่กระทบต่อความมั่นคงของชาติ ต้องไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มีความมุ่งหมายกำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้รับความคุ้มครอง มาตรานี้ประกอบด้วยสองส่วนหลักที่สำคัญ กล่าวคือ ส่วนที่หนึ่ง

รับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนว่าประชาชนแต่ละคนมีสิทธิและเสรีภาพตราบเท่าที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายไม่จำกัดสิทธิและเสรีภาพ และในส่วนที่สอง กำหนดกรอบการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนว่าต้องไม่ใช้สิทธิและเสรีภาพที่มีลักษณะเป็นการกระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ ความสงบเรียบร้อยของสังคมและประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง เป็นบทบัญญัติเพื่อรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน สามารถแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกคือส่วนที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นการเฉพาะและส่วนที่สองคือส่วนที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายมิได้ห้ามไว้ ปวงชนชาวไทยย่อมมีสิทธิและเสรีภาพนั้นและได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ โดยมีเงื่อนไขว่าการใช้สิทธิและเสรีภาพนั้นต้องไม่เป็นการกระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสอง เป็นบทบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ เพื่อเป็นหลักประกันว่าแม้จะยังไม่มีการตรากฎหมายดังกล่าวออกใช้บังคับ ย่อมไม่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพที่มีอยู่นั้น

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มีความมุ่งหมายเพื่อให้สิทธิแก่ประชาชนซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ให้สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ บทบัญญัตินี้มีลักษณะทำนองเดียวกับมาตรา ๒๘ วรรคสองของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสี่ เป็นบทบัญญัติคุ้มครองบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ หรือจากการกระทำความผิดอาญา ให้มีสิทธิได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐ

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มีความมุ่งหมายเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล ทั้งนี้ ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่งกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล ๔ ประการ ดังนี้

(๑) ต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม

(๒) ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ

(๓) จะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้

(๔) ต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

ในส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคสอง เป็นบทบัญญัติเพื่อป้องกันมิให้มีการตรากฎหมายขึ้นมาเพื่อจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นการเฉพาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อมิให้เกิดการเลือกปฏิบัติ อันเป็นหลักสากลที่ใช้กันอยู่ทั่วไปในนานาชาติ

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ มีความมุ่งหมายเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งความในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” และรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสี่ บัญญัติว่า “ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้”

สำหรับพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ปรากฏเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ โดยที่การทุจริตและประพฤติมิชอบในระบบราชการมีผลกระทบต่อเสถียรภาพความมั่นคงทางสังคมและเป็นอันตรายต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และนับวันจะมีความร้ายแรงมากขึ้นและเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือผลประโยชน์จำนวนมหาศาล หากไม่ได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วนในที่สุดจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐและประโยชน์ของประชาชน เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและคดีความที่เกี่ยวข้องทั้งหลายได้รับการพิจารณาพิพากษาอย่างเสมอภาค รวดเร็ว และเป็นธรรม สมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบขึ้น เพื่อใช้ในการดำเนินคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ แบ่งเนื้อหาออกเป็น ๖ หมวด อันประกอบด้วย หมวด ๑ บททั่วไป หมวด ๒ วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น หมวด ๓ การดำเนินคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน หมวด ๔ อุทธรณ์ หมวด ๕ ฎีกา และหมวด ๖ การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ อยู่ในหมวดที่ ๒ วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น ส่วนที่ ๑ การฟ้องคดี การไต่สวนมูลฟ้อง และการตรวจพยานหลักฐาน ทั้งนี้ ได้บัญญัติในเรื่องที่เกี่ยวกับการดำเนินการในวันตรวจพยานหลักฐาน โดยบัญญัติว่า

“มาตรา ๒๑ ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายตรวจสอบ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นอันเนื่องมาจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้นเอง หลังจากนั้นให้คู่ความแถลงแนวทาง

การเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิง ตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง

ในกรณีที่มิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลเห็นเอง ให้ศาลดำเนินการสืบพยานหลักฐานนั้น โดยกำหนดวันนัดสืบพยานและแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน”

ตามบทบัญญัติดังกล่าวในวันตรวจพยานหลักฐานได้กำหนดขั้นตอนที่จะต้องดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

(๑) ให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุต่อศาล

ในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ถ้าคู่ความประสงค์ที่จะอ้างพยานเอกสารหรือพยานวัตถุที่อยู่ในความครอบครองของตนเป็นพยานหลักฐานในคดีจะต้องให้คู่ความอีกฝ่ายมีโอกาสคัดค้าน จึงต้องส่งพยานเอกสารหรือพยานวัตถุนั้นต่อศาลเพื่อให้อีกฝ่ายคัดค้าน เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นเนื่องมาจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้นเอง

(๒) ให้คู่ความแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐาน

ในวันตรวจพยานหลักฐานคู่ความที่มาศาลต้องแถลงต่อศาลเพื่อเสนอแนวทางการเสนอพยานหลักฐานว่ามีพยานหลักฐานอะไรบ้าง จะต้องใช้เวลาสืบพยานหลักฐานหรือสืบพยานหลักฐานกี่นัด ลำดับในการนำพยานหลักฐานเข้าสืบและวิธีการสืบพยานหลักฐานต่าง ๆ

(๓) ศาลสอบถามคู่ความถึงพยานหลักฐานต่าง ๆ

เมื่อคู่ความแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาลแล้ว ศาลต้องสอบถามคู่ความถึงพยานหลักฐานต่าง ๆ ในเรื่องต่อไปนี้

(๓.๑) ความเกี่ยวข้องของพยานหลักฐานกับประเด็น

(๓.๒) ความจำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิง

(๓.๓) การยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง

สำหรับพยานเอกสารหรือพยานวัตถุที่คู่ความไม่โต้เถียงกัน แม้ศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังได้ก็ตามก็มิใช่จะต้องเชื่อฟังข้อเท็จจริงตามนั้นเสมอไป เพราะการรับฟังกับการเชื่อฟังเป็นคนละเรื่องกัน

(๔) กำหนดวันนัดสืบพยาน

กรณีที่ต้องมีการสืบพยาน ไม่ว่าเป็นการสืบพยานของคู่ความหรือพยานศาล ศาลต้องกำหนดวันนัดสืบพยานและแจ้งวันนัดให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๗ วัน ทั้งนี้ เป็นไปตาม

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๐ วรรคสอง เป็นอันเสร็จกระบวนพิจารณาในวันนัดสืบพยานหลักฐาน

ในส่วนของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ อยู่ในหมวดที่ ๒ วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น ส่วนที่ ๒ การพิจารณาและพิพากษาคดี ทั้งนี้ ได้บัญญัติในเรื่องที่เกี่ยวกับรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์ซึ่งเป็นพยานหลักฐานที่โจทก์ใช้ในการสอบสวนหรือไต่สวนข้อเท็จจริงมาก่อนฟ้อง ย่อมเป็นพยานหลักฐานเบื้องต้นที่จะนำมาใช้ในการแสวงหาความจริงได้ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ โดยบัญญัติว่า

“มาตรา ๒๒ ในคดีที่อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์ มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง และอาจสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร”

ตามบทบัญญัติดังกล่าวเป็นกรณีที่อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ซึ่งบุคคลดังกล่าวย่อมมีรายงานและสำนวนสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. อยู่ในครอบครองและโจทก์ต้องนำมาส่งศาลพร้อมฟ้อง ศาลจึงต้องนำมาใช้เป็นหลักในการแสวงหาความจริงในคดีที่โจทก์ฟ้อง

อนึ่ง ศาลเพียงแต่นำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริงเท่านั้น มิใช่จะต้องฟังข้อเท็จจริงตามนั้นไปด้วย ศาลจึงมีอำนาจสืบสวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมอีกได้ตามที่เห็นสมควร อันเป็นไปตามความตอนท้ายของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ที่บัญญัติว่า “... และอาจสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร”

สำหรับข้อโต้แย้งของจำเลยทั้งสองที่ว่า การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง บัญญัติให้จำเลยมีหน้าที่โต้แย้งพยานหลักฐานของโจทก์ที่เสนอต่อศาลในวันตรวจพยานหลักฐานและหากจำเลยไม่โต้แย้งหรือโต้แย้งแล้ว แต่เหตุแห่งการโต้แย้งไม่ชัดแจ้งให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ เป็นการกำหนดให้พยานหลักฐานของโจทก์ที่เสนอมาในชั้นตรวจพยานหลักฐานมีคุณค่าเปรียบเสมือนคำรับของจำเลย แม้จำเลยจะได้ปฏิเสธพยานหลักฐานนั้นแล้วก็ตาม ผลของมาตราดังกล่าวเป็นการบีบบังคับจำเลยต้องให้การโดยต้องแถลงรายละเอียดแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้ง ทั้งที่เป็นหน้าที่ของโจทก์ในการเสนอพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์

ความผิดของจำเลย มิใช่หน้าที่ของจำเลยในการโต้แย้งพยานหลักฐานที่โจทก์เสนอ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ นั้น

พิจารณาแล้วเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า “วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อบังคับดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้” ดังนั้น ศาลจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี โดยต้องเปิดโอกาสให้คู่ความได้มีสิทธิในการเสนอพยานหลักฐานหรือมีโอกาสคัดค้านพยานหลักฐานที่คู่ความอีกฝ่ายอ้างต่อศาลได้อย่างเสมอภาคกัน สำหรับการดำเนินการในวันตรวจพยานหลักฐานในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้บัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ในมาตรา ๒๑ โดยถ้าคู่ความประสงค์ที่จะอ้างพยานเอกสารหรือพยานวัตถุที่อยู่ในความครอบครองของตนเป็นพยานหลักฐานในคดีจะต้องให้คู่ความอีกฝ่ายมีโอกาสคัดค้าน จึงต้องส่งพยานเอกสารหรือพยานวัตถุนั้นต่อศาลเพื่อให้อีกฝ่ายคัดค้าน เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นเนื่องมาจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้นเอง ทั้งนี้ ก็เพื่อให้กระบวนพิจารณาคดีดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง บัญญัติให้กรณีที่มิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลก็ไม่จำต้องไต่สวนก็ได้ เพื่อให้โอกาสแก่คู่ความฝ่ายที่ไม่ยอมรับพยานหลักฐานต้องโต้แย้งแสดงเหตุผลให้ชัดแจ้งว่าเหตุใดจึงไม่ยอมรับ รวมทั้งหากโต้แย้งก็ต้องมีเหตุแห่งการโต้แย้งอย่างชัดแจ้ง การตรวจพยานหลักฐานทำให้คู่ความเห็นถึงพยานเอกสารและพยานวัตถุทั้งหมดในสำนวน และศาลจะนำพยานหลักฐานนั้นไปชั่งน้ำหนักกับพยานหลักฐานอื่นเพื่อวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานทั้งหมดในคดีมีน้ำหนักเพียงพอที่จะพิจารณาพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่ หากศาลเชื่อหรือปราศจากความสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดก็จะพิพากษาลงโทษจำเลย กระบวนพิจารณานี้จึงมิได้เป็นการบีบบังคับให้จำเลยต้องโต้แย้งพยานหลักฐานที่โจทก์เสนอต่อศาล จำเลยยังคงมีสิทธิที่จะไม่โต้แย้งหรือไม่ให้การเกี่ยวกับพยานหลักฐานนั้น หากจำเลยเห็นว่าการไม่ใช้สิทธิหรือการไม่ให้การดังกล่าวจะเป็นผลดีต่อจำเลยมากกว่าการโต้แย้ง แม้ว่ากระบวนพิจารณาตามบทบัญญัตินี้หากจำเลยไม่โต้แย้ง โจทก์ไม่ต้องนำสืบ

พยานหลักฐานในกระบวนการไต่สวน แต่โจทก์ยังต้องเสนอพยานหลักฐานต่อศาลในชั้นการตรวจพยานหลักฐาน ซึ่งจำเลยก็ยังสามารถตรวจสอบพยานหลักฐานนั้นได้อีก ตลอดจนมีสิทธิจะโต้แย้งคัดค้าน การคัดค้านจึงเป็นสิทธิของจำเลยมิใช่เป็นหน้าที่บังคับให้ต้องกระทำ และบทบัญญัติที่ให้จำเลยโต้แย้งคัดค้านพยานหลักฐานของโจทก์อย่างชัดแจ้ง จึงมิได้เป็นกระบวนพิจารณาที่ผลักภาระให้จำเลยแต่อย่างใด และหากจำเลยไม่โต้แย้งหรือโต้แย้งแต่เหตุแห่งการโต้แย้งไม่ชัดแจ้ง ศาลอาจมีคำสั่งรับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวน ซึ่งมีความหมายว่าศาลนำพยานหลักฐานนั้นเข้าสู่สำนวนเป็นพยานหลักฐานที่ศาลรับฟังได้โดยชอบด้วยกฎหมาย แต่มิได้หมายความว่าศาลวินิจฉัยว่าข้อเท็จจริงยุติตามพยานหลักฐานนั้น โดยศาลจะต้องนำพยานหลักฐานทั้งหมดมาชั่งน้ำหนักเพื่อวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานทั้งหมดเพียงพอที่ศาลจะเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ แล้วจึงพิพากษาไปตามพยานหลักฐานนั้น กระบวนการรับพยานหลักฐานที่ไม่มีการโต้แย้งหรือไม่มีเหตุผลแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้งเข้าสู่สำนวน จึงไม่ใช่กระบวนพิจารณาที่รวบรัดจนกระทบต่อการให้ความยุติธรรม ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง จึงไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และไม่ได้บังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่

สำหรับข้อโต้แย้งของจำเลยทั้งสองที่ว่า การกำหนดให้ศาลใช้สำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา ทำให้หน้าที่ในการนำเสนอพยานหลักฐานของโจทก์เป็นการสืบพยานในตัว และส่งผลให้จำเลยถูกปฏิบัติอย่างผู้ที่ได้กระทำความผิดแล้ว เป็นการบัญญัติกฎหมายที่เกินเลยจนกระทบรากฐานของความยุติธรรมอย่างรุนแรง ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง นั้น

พิจารณาแล้วเห็นว่า การแสวงหาข้อเท็จจริง**ในระบบไต่สวนที่แท้จริง** ศาลมีบทบาทนำในการพิจารณาพิพากษาคดี โดยสามารถแสวงหาข้อเท็จจริงได้เอง ไม่ถูกจำกัดกรอบในการรับฟังพยานหลักฐานแค่เพียงที่คู่ความนำมาแสดงต่อศาล ในส่วนที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ กำหนดให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักนั้น ศาลเพียงแต่นำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริงเท่านั้น มิใช่จะต้องฟังข้อเท็จจริงตามนั้นไปด้วย ศาลจึงมีอำนาจสืบสวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมอีกได้ตามที่เห็นสมควร อันเป็นไปตามความตอนท้ายของ

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ที่บัญญัติว่า "... และอาจสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร" กล่าวคือ ศาลมีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานอื่นใดจากจำเลย หรือหน่วยงานหรือบุคคลใดที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมได้ตามที่ศาลเห็นสมควร ซึ่งเป็นไปตามระบบไต่สวนที่ศาลมีบทบาทและหน้าที่ในการสืบพยานบุคคลเพื่อค้นหาความจริงได้ด้วยตัวเอง และยังเปิดโอกาสให้จำเลยมีสิทธิในการต่อสู้คดี เสนอพยานหลักฐาน รวมทั้งโต้แย้งและหักล้างพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้อย่างเต็มที่ การนำสำนวนคณะกรรมการ ป.ป.ช. มาเป็นหลักจึงมิได้เป็นการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยกระทำความผิดแต่อย่างใด ไม่ได้เป็นบทบังคับให้ศาลต้องรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเป็นที่ยุติตามรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่ประการเดียว ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ จึงไม่ได้เป็นบทสันนิษฐานว่าจำเลยกระทำความผิด ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม และไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๓/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง	ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง	ผู้ร้อง
	-	ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ หรือไม่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น” วรรคสอง บัญญัติว่า “สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ” วรรคสาม บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญสามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้” วรรคสี่ บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิด

อาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ” มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย” วรรคสอง บัญญัติว่า “กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง” มาตรา ๒๙ วรรคสอง บัญญัติว่า “ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้” และวรรคสี่ บัญญัติว่า “ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้”

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง บัญญัติว่า “ในกรณีที่มิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลเห็นเอง ให้ศาลดำเนินการสืบพยานหลักฐานนั้น โดยกำหนดวันนัดสืบพยานและแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน” และมาตรา ๒๒ บัญญัติว่า “ในคดีที่อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง และอาจสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร”

ประเด็นที่หนึ่ง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ตราขึ้นสำหรับใช้ในการดำเนินวิธีพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและคดีความที่เกี่ยวข้องทั้งหลายได้รับการพิจารณาพิพากษาอย่างเสมอภาค รวดเร็ว และเป็นธรรม เนื่องจากการทุจริตและประพฤติมิชอบในระบบราชการมีผลกระทบต่อเสถียรภาพความมั่นคงทางสังคมและ

เป็นอันตรายต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือผลประโยชน์จำนวนมหาศาล หากไม่ได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วน ในที่สุดจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐและประโยชน์ของประชาชน โดยคดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบนั้นเป็นไปตามนิยามในมาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งเป็นคดีที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลผู้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ อาทิ คดีอาญาที่ฟ้องให้ลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น หรือความผิดอื่นอันเนื่องมาจากการประพฤติมิชอบหรือความผิดฐานฟอกเงิน คดีอาญาที่ฟ้องให้ลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดเกี่ยวกับการเสนอราคาต่อหน่วยงานของรัฐ กฎหมายว่าด้วยการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ หรือกฎหมายอื่นที่มีวัตถุประสงค์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตหรือประพฤติมิชอบ คดีอาญาที่ฟ้องให้ลงโทษบุคคลที่เกี่ยวกับการเรียก รับ หรือการให้ทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดหรือใช้อิทธิพลเพื่อจูงใจหรือข่มขืนใจให้เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายอื่น คดีเกี่ยวกับการจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินและเอกสารประกอบ หรือยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินหรือหนี้สินและเอกสารประกอบอันเป็นเท็จ คดีที่ร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดินเพราะเหตุร่ำรวยผิดปกติหรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ จะเห็นได้ว่า คดีที่อยู่ในเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบล้วนเป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อาจใช้ตำแหน่งหน้าที่ราชการของตนกระทำการทุจริตในขณะปฏิบัติหน้าที่ราชการหรือใช้ตำแหน่งหน้าที่ราชการของตนเอื้อประโยชน์ให้แก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดโดยมิชอบ ซึ่งอาจส่งผลเสียหายอย่างยิ่งต่อรัฐและระบบราชการ ตลอดจนงบประมาณของแผ่นดินอันอาจจะกระทบต่อเสถียรภาพหรือความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจของรัฐ

สำหรับข้อโต้แย้งที่ว่า การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง บัญญัติให้จำเลยมีหน้าที่โต้แย้งพยานหลักฐานของโจทก์ที่เสนอต่อศาลในวันตรวจพยานหลักฐานและหากจำเลยไม่โต้แย้ง หรือโต้แย้งแล้วแต่เหตุแห่งการโต้แย้งไม่ชัดแจ้งให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ เป็นการกำหนดให้พยานหลักฐานของโจทก์เสนอมาในชั้นตรวจพยานหลักฐานมีคุณค่าเสมือนคำรับของจำเลย แม้จำเลยจะได้ปฏิเสธพยานหลักฐานนั้นแล้วก็ตาม ผลของมาตราดังกล่าวเป็นการบีบบังคับให้จำเลยต้องให้การโดยต้องแถลงรายละเอียดแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้ง ทั้งที่เป็นหน้าที่ของโจทก์ในการเสนอพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์

ความผิดของจำเลย มิใช่หน้าที่ของจำเลยในการโต้แย้งพยานหลักฐานที่โจทก์เสนอ บทบัญญัติดังกล่าวจึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ เห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อบังคับดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้” การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้กำหนดให้ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบใช้วิธีพิจารณาความแบบระบบไต่สวน ซึ่งเป็นระบบที่กำหนดให้ศาลเข้ามามีบทบาทในกระบวนการพิจารณาคดี กล่าวคือศาลมีอำนาจในการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานทุกประเภทได้เอง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงที่ใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด พยานหลักฐานทุกประเภทจึงถือเป็นพยานหลักฐานของศาล คู่ความมีหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริงโดยการเสนอต่อศาลว่ามีพยานหลักฐานประเภทใดบ้างที่จะพิสูจน์ความจริงที่เกิดขึ้นในคดี หรือสนับสนุนข้ออ้างของตน กรณีนี้จึงไม่มีคู่ความฝ่ายใดมีภาระในการพิสูจน์ แต่ศาลจะเป็นผู้มีหน้าที่ในการไต่สวนพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย ซึ่งแตกต่างจากวิธีพิจารณาความอาญาในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่ใช้วิธีพิจารณาความแบบระบบกล่าวหาที่ศาลจะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ชี้ขาดตัดสิน โดยการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่คู่ความทั้งสองฝ่ายนำสืบ หลังจากที่คู่ความดำเนินกระบวนการสืบพยานเสร็จสิ้นแล้ว ศาลไม่มีอำนาจในการแสวงหาพยานหลักฐานได้ด้วยตนเอง แต่จะผูกพันกับพยานหลักฐานที่คู่ความทั้งสองฝ่ายเสนอ ภาระการพิสูจน์จึงตกอยู่แก่คู่ความฝ่ายที่กล่าวอ้างข้อเท็จจริงตามหลัก “ผู้ใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใด ผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น” ดังที่ปรากฏในมาตรา ๘๔/๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง นอกจากนี้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง ยังได้บัญญัติให้คู่ความสามารถนำเสนอพยานหลักฐานเพื่อให้ศาลไต่สวนค้นหาข้อเท็จความจริงที่เกิดขึ้นในคดีได้อย่างกว้างขวาง โดยบัญญัติว่า “คู่ความทั้งสองฝ่ายอาจอ้างตนเอง พยานวัตถุ พยานเอกสาร พยานบุคคล หรือหลักฐานอื่น ซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิดหรือบริสุทธิ์ได้ตามที่ศาลเห็นสมควร และมีสิทธิขอตรวจพยานหลักฐานและคัดสำเนาพยานหลักฐานของตนเอง หรือของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้” บทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงสิทธิของคู่ความทั้งสองฝ่าย กล่าวคือสิทธิในการนำเสนอพยานหลักฐาน

ทุกประเภทเพื่อสนับสนุนข้ออ้างของตน และสิทธิในการขอตรวจสอบและโต้แย้งพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้กำหนดให้คู่ความสามารถใช้สิทธิได้ในวันตรวจพยาน โดยมาตรา ๒๑ กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับวันตรวจพยานไว้ มาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง ซึ่งบัญญัติว่า “ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายตรวจสอบ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นอันเนื่องมาจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้นเอง หลังจากนั้นให้คู่ความแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิง ตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง” และวรรคสอง บัญญัติว่า “ในกรณีที่มิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลเห็นเอง ให้ศาลดำเนินการสืบพยานหลักฐานนั้น โดยกำหนดวันนัดสืบพยานและแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน” จะเห็นได้ว่า บทบัญญัติดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ให้คู่ความได้แสดงพยานเอกสารหรือพยานวัตถุที่อยู่ในความครอบครองของตนที่จะเสนอต่อศาลเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจสอบและมีสิทธิในการโต้แย้งพยานหลักฐานที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่เสนอต่อศาลด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายมีสิทธิสู้คดีได้อย่างเต็มที่ โดยมีหลักเกณฑ์ในทางปฏิบัติไว้ ๒ ประการ คือ ประการแรก กรณีที่มีการโต้แย้งพยานหลักฐาน ศาลก็จะดำเนินการสืบพยานนั้นต่อไป ประการที่สอง กรณีที่ไม่มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่มิได้แสดงเหตุแห่งการโต้แย้งไว้อย่างชัดแจ้ง ศาลจะรับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ กล่าวคือเป็นดุลพินิจของศาล โดยเป็นการตรวจสอบและโต้แย้งถึงความถูกต้องแท้จริง และความมีอยู่ของพยานเอกสารหรือพยานวัตถุประเภทนั้น ซึ่งอยู่ในกระบวนการชั้นตรวจพยานหลักฐานของศาลก่อนที่จะนำพยานหลักฐานทั้งหลายเข้าสู่สำนวนความ เมื่อได้เปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายตรวจสอบพยานหลักฐานเรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นศาลจะนำเอาพยานหลักฐานต่าง ๆ เข้าสู่สำนวนความเพื่อใช้ดุลพินิจพิจารณาประกอบพยานหลักฐานอื่นว่ามีน้ำหนักเพียงพอที่จะพิพากษาลงโทษจำเลยตามที่โจทก์ฟ้องหรือไม่ ขณะเดียวกันหากจำเลยมิได้โต้แย้งพยานหลักฐานของโจทก์ ก็ไม่ใช่กรณีที่ศาลจะรับฟังข้อเท็จจริงตามพยานหลักฐานนั้นโดยไม่พิจารณาชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานอื่นประกอบแต่อย่างใด ทั้งนี้ หากศาลเห็นสมควรจะให้มีการสืบพยานหลักฐานนั้นก็ได้ บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่ใช่กรณีเป็นการกำหนดให้พยานหลักฐานของโจทก์ที่เสนอมาในชั้นตรวจพยานหลักฐานมีคุณค่าเสมือนคำรับของจำเลย จำเลยยังคงมีสิทธิที่จะคัดค้านหรือไม่คัดค้าน

พยานหลักฐานนั้นก็ได้ ไม่ใช่บทบังคับให้จำเลยต้องโต้แย้งพยานหลักฐานที่โจทก์เสนอทุกชนิดแต่อย่างใด ประกอบกับการที่กฎหมายเปิดโอกาสให้จำเลยโต้แย้งพยานหลักฐานของโจทก์ได้นั้น มิได้เป็นการผลักภาระในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้แก่จำเลยแต่อย่างใด จำเลยยังคงมีสิทธิในการเสนอพยานหลักฐานทุกประเภทเข้าสู่สำนวนเพื่อให้ศาลพิจารณาพยานหลักฐานของตนตามสิทธิที่กฎหมายกำหนดไว้ได้ ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ไม่เป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลในการใช้สิทธิทางศาลเพื่อต่อสู้คดี ไม่ขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แต่อย่างใด รวมถึงมิได้เป็นบทบัญญัติที่บังคับให้บุคคลที่ถูกฟ้องหรือดำเนินคดีอาญาให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองแต่อย่างใด พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่

ประเด็นที่สอง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ เป็นกฎหมายที่กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนในการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเพื่อให้ได้รับการพิจารณาพิพากษาอย่างเสมอภาค รวดเร็ว และเป็นธรรม กระบวนการเริ่มต้นฟ้องคดีทุจริตและประพฤติมิชอบสามารถเริ่มต้นการฟ้องคดีได้ โดยกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีเองหรือกรณีที่อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติหรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นโจทก์ฟ้องคดี ซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐที่กฎหมายกำหนดให้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการไต่สวน สอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐถือเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐอย่างหนึ่ง การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ บัญญัติว่า “ในคดีที่อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์ มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริงและอาจสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร” เห็นว่า รายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนที่มีอัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ เป็นรายงานและสำนวนที่ได้ผ่านการแสวงหาข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐานมาแล้วชั้นหนึ่งก่อนที่จะฟ้องผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยต่อศาล ซึ่งถือเป็นกลไก

พิเศษที่กฎหมายบัญญัติขึ้นให้ต่างจากคดีอาญาทั่วไปเพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย เนื่องจากการกระทำความผิดในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบมีความซับซ้อนและเป็นการกระทำในลักษณะร่วมกันกระทำความผิดเป็นกระบวนการ

สำหรับข้อโต้แย้งที่ว่า การกำหนดให้ศาลใช้รายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนของโจทก์มาเป็นหลักในการพิจารณา ทำให้หน้าที่ในการนำเสนอพยานหลักฐานของโจทก์เป็นการสืบพยานในตัว และส่งผลให้จำเลยถูกปฏิบัติอย่างผู้ที่ได้กระทำความผิดแล้ว เป็นการบัญญัติกฎหมายที่เกินเลยจนกระทบรากฐานของความยุติธรรมอย่างรุนแรง เห็นว่า บทบัญญัติในมาตรา ๒๒ เป็นเพียงการบัญญัติให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาข้อเท็จจริงเท่านั้น ไม่ใช่บทบัญญัติที่บังคับให้ศาลต้องรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเป็นที่ยุติตามที่ปรากฏในรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนของโจทก์แต่อย่างใด ศาลยังคงมีดุลพินิจในการวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในประเด็นแห่งคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๗ ที่ว่าให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวง อย่าพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น โดยศาลมีอำนาจในการไต่สวนหาข้อเท็จจริง สืบพยานเพิ่มเติม เรียกพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานหรือบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ รวมทั้งมีอำนาจสั่งให้ประธานกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการ ป.ป.ช. หน่วยงานหรือบุคคลใดตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๓ วรรคหนึ่ง หากศาลเห็นว่าพยานหลักฐานที่ปรากฏในรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนของโจทก์ยังรับฟังไม่ได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยกระทำความผิดจริง โจทก์ยังมีภาระการพิสูจน์ให้ครบองค์ประกอบความผิดตามที่กฎหมายกำหนด ส่วนผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยมีสิทธิในการต่อสู้คดีเสนอพยานหลักฐานทุกประเภท และโต้แย้งพยานหลักฐานของคู่ความอีกอีกฝ่ายได้ ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ที่กำหนดให้ในคดีที่อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริงนั้น มิได้เป็นบทบัญญัติที่ส่งผลให้จำเลยถูกปฏิบัติอย่างผู้ที่ได้กระทำความผิดแล้ว ไม่ขัดต่อหลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด จำเลยยังคงสามารถต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้ตามกฎหมายตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง และบทบัญญัติดังกล่าวไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิและเสรีภาพ

แก่บุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่มุ่งหมายใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๖ แต่อย่างใด ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายปัญญา อุดชาชน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๓/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง ผู้ร้อง

\- ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ หรือไม่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

คดีทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นคดีอาญาที่มีเจตนารมณ์เพื่อลงโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐและบุคคลที่ร่วมกระทำความผิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือบุคคลที่กระทำความผิดเกี่ยวเนื่องกับการกระทำความผิดของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมหรือกระทำความผิดเนื่องจากการประพฤติมิชอบ รวมถึงคดีเกี่ยวกับการร่ำรวยผิดปกติ จงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและคดีร้องขอให้ทรัพย์สินตกเป็นของแผ่นดิน ประเทศไทยได้ร่วมลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านทุจริต ค.ศ. ๒๐๐๓ (United Nations Convention against Corruption : UNCAC) เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ และได้ให้สัตยาบันเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาเมื่อวันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ อนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านทุจริต ค.ศ. ๒๐๐๓ ดังกล่าว แบ่งพันธกรณีที่ประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตามออกเป็น ๒ ส่วนคือ มาตรการบังคับที่ประเทศสมาชิกต้องปฏิบัติตามโดยต้องดำเนินการให้มีกฎหมาย

รองรับพันธกรณี และมาตรการสมัครใจในการกำหนดความผิดทางอาญา ต่อมาคณะรัฐมนตรีโดย พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. .... ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเมื่อวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๕๘ และร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. .... เมื่อวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๕๙ ตามลำดับและสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับดังกล่าว โดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ประกาศราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๙ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ประกาศราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๙ โดยเจตนารมณ์หลักของกฎหมายทั้งสองฉบับเพื่อให้การอำนวยความยุติธรรมในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและคดีความที่เกี่ยวข้องทั้งหลายได้รับการพิจารณาพิพากษาอย่างเสมอภาค รวดเร็วและเป็นธรรม

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙

มาตรา ๒๑ ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายตรวจสอบ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นอันเนื่องมาจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้นเอง หลังจากนั้นให้คู่ความแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิง ตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง

ในกรณีที่มิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลเห็นเอง ให้ศาลดำเนินการสืบพยานหลักฐานนั้น โดยกำหนดวันนัดสืบพยานและแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

มาตรา ๒๒ ในคดีที่อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง และอาจสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร

พิจารณาแล้วเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในวันตรวจพยานหลักฐาน

โดยมีขั้นตอนกระบวนพิจารณาคดีที่สำคัญที่มีความสัมพันธ์กันระหว่าง มาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๑ วรรคสอง ดังนี้

๑. ขั้นตอนแรก การให้คู่ความส่งทั้งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่อยู่ในการครอบครองของตนเองต่อศาล เพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ตรวจสอบ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นอันเนื่องมาจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้น

๒. ขั้นตอนที่สอง การให้คู่ความเสนอแนวทางการสืบพยานหลักฐานต่อศาล เนื่องจากคู่ความต้องทราบว่าพยานเอกสารและพยานวัตถุในบัญชีระบุพยานนั้นมีสภาพอย่างไร เพื่อศาลจะได้บริหารจัดการคดี (Case Management) ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

๓. ขั้นตอนที่สาม การไต่สวนของศาล เพื่อสอบถามคู่ความเกี่ยวกับความสำคัญและจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐาน

๔. ขั้นตอนที่สี่ ศาลสอบถามคู่ความในการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง หากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยอมรับ ถือว่าข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติ แต่หากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่ยอมรับต้องดำเนินการตามมาตรา ๒๑ วรรคสอง

๕. ขั้นตอนสุดท้าย กรณีไม่มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใด หรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุผลชัดแจ้ง ศาลมีคำสั่งรับพยานหลักฐาน โดยงดการไต่สวน แต่หากมีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือศาลเห็นเอง ศาลจะดำเนินการสืบพยานหลักฐานนั้นโดยกำหนดวันนัดสืบพยานและแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง จึงเป็นบทบัญญัติที่มีความเกี่ยวเนื่องกับมาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง โดยมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในการตรวจพยานหลักฐานและเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความในกระบวนการพิจารณาคดีระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๖ จึงเป็นการคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล สอดคล้องกับหลักนิติธรรม คุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และไม่ได้บังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

สำหรับ มาตรา ๒๒ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาข้อเท็จจริง ... บทบัญญัติดังกล่าวมาจากรากฐานเดิมของร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ....

มาตรา ๑๙ ซึ่งเดิมใช้คำว่า ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นแนวทางในการแสวงหาข้อเท็จจริง ... เห็นว่า มาตรา ๒๒ บัญญัติความหมายของโจทก์หมายถึง อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เท่านั้น เนื่องจากเป็นบุคคลหรือองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนคดีทุจริตและประพฤติมิชอบมาตั้งแต่ต้น รายงานหรือสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนย่อมมีประโยชน์ต่อศาลในการพิจารณาคดี โดยมีข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในเบื้องต้นเท่านั้น แต่ไม่ได้เป็นบทบังคับให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีต้องรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเป็นที่ยุติตามที่ปรากฏในรายงานและสำนวนคดีตามแนวคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑/๒๕๖๒ ประกอบกับข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ข้อ ๑๕ ที่กำหนดว่า “ในการพิจารณาพิพากษาคดี ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์ มาเป็นหลักในการแสวงหาข้อเท็จจริง แต่ไม่ผูกพันศาลว่าจะต้องฟังข้อเท็จจริงเช่นนั้น ศาลมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานหลักฐานอื่นใดนอกเหนือจากพยานหลักฐานที่คู่ความอ้างอิงได้ตามที่ศาลเห็นสมควร”

ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ จึงเป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย สอดคล้องกับหลักนิติธรรม ไม่ได้เป็นบทสันนิษฐานว่าจำเลยกระทำความผิดในคดีอาญาและไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

นายปัญญา อุดชาชน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๓/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง ผู้ร้อง

\- ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ หรือไม่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางส่งคำโต้แย้งของจำเลยที่ ๑ และจำเลยที่ ๒ ในคดีหมายเลขดำที่ อท. ๒๑๔/๒๕๖๑ และคดีหมายเลขดำที่ อท. ๒๘๙/๒๕๖๑ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยกรณีพนักงานอัยการ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีพิเศษ ๔ สำนักงานอัยการสูงสุด เป็นโจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยที่ ๑ กับพวกรวม ๖ คน ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓ มาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๙ มาตรา ๖๐ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓ มาตรา ๙๑ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๖ มาตรา ๔ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๕๘ มาตรา ๑๐ คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาจำเลยที่ ๑ และจำเลยที่ ๒ โต้แย้งว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

บัญญัติให้จำเลยมีสิทธิพื้นฐานในการทราบข้อเท็จจริงและการตรวจเอกสารอย่างเพียงพอโดยไม่ให้ถ้อยคำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ตลอดจนมีสิทธิได้รับการสอบสวน การพิจารณาคดีที่ถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม มีโอกาสในการต่อสู้คดีอย่างเพียงพอ มีการสอบสวนและได้รับทราบพยานหลักฐานตามสมควร และรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสี่ บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ต้องหา จำเลย พยาน หรือบุคคลใดที่เกี่ยวข้องในคดีอาญาที่จะไม่ให้ถ้อยคำใด ๆ ที่อาจเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของบุคคล (Privilege against self-incrimination) อันเป็นสิทธิมนุษยชนพื้นฐานที่บุคคลควรได้รับความคุ้มครอง หลักการดังกล่าวครอบคลุมถึงกระบวนการต่าง ๆ ในชั้นจับกุม สอบสวน และพิจารณา เพื่อให้สิทธิกับผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะได้รับความคุ้มครองในกระบวนการยุติธรรม และสอดคล้องกับการกำหนดให้ภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาเป็นของโจทก์ และรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง ที่ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดจนกว่าคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด โดยที่คดีอาญาภาระการพิสูจน์ความผิดเป็นหน้าที่ของโจทก์ในการเสนอพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องและศาลมีอำนาจในการตรวจสอบพยานหลักฐานเพิ่มเติมได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๒๒๘ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๓ โดยไม่ตัดสิทธิคู่ความในการโต้แย้งพยานหลักฐานและให้โอกาสจำเลยต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตาม แม้บทบัญญัติดังกล่าวจะให้อำนาจศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณา แต่การบัญญัติให้จำเลยมีหน้าที่โต้แย้งพยานหลักฐานของโจทก์ที่เสนอต่อศาลในวันตรวจพยานหลักฐานตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า หากจำเลยไม่ได้โต้แย้งถือว่ารับข้อเท็จจริง และเมื่อโต้แย้งแล้วแต่เหตุแห่งการโต้แย้งไม่ชัดเจน ก็ให้อำนาจศาลในการรับฟังพยานหลักฐานโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ เป็นการกำหนดให้พยานหลักฐานของโจทก์ในชั้นตรวจพยานหลักฐานมีคุณค่าเปรียบเสมือนคำรับของจำเลย เนื่องจากโดยผลของมาตราดังกล่าวเป็นการบีบบังคับให้จำเลยต้องให้การปฏิเสธและต้องแถลงรายละเอียดแห่งการปฏิเสธโดยชัดเจนอีกด้วย ทั้งนี้ แม้ว่ากระบวนการดังกล่าวต้องการมุ่งเน้นเพื่อความรวดเร็วในการพิจารณา แต่หากความรวดเร็วในการพิจารณากลับกลายเป็นการรวบรัดขั้นตอนที่จำเป็นก็จะทำให้ขาดความยุติธรรม ขัดต่อหลักนิติธรรม และขัดต่อรัฐธรรมนูญ นอกจากนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง ที่กำหนดให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการไต่สวนของศาล โดยที่สำนวนการสอบสวนนั้นมีข้อสรุปแล้วว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดตามฟ้องเท่ากับเป็นการกำหนด

กรอบความคิดและวิธีพิจารณาของศาลตั้งแต่เริ่มคดีว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด เมื่อพิจารณาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการได้มาซึ่งสำนวนการสอบสวนของอัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. ย่อมเห็นได้ว่าไม่อาจนำมาเป็นหลักในการแสวงหาความจริงตามมาตรา ๒๒ ได้ เนื่องจากการได้มาซึ่งคำให้การพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุก็ตาม ทำขึ้นลับหลังจำเลย โดยที่จำเลยไม่มีโอกาสตรวจสอบโต้แย้งคัดค้านมาก่อน การนำพยานหลักฐานพร้อมคำสั่งฟ้องคดีมาเป็นหลักในการค้นหาความจริงจึงกระทบต่อความยุติธรรม นอกจากนี้ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. ๑๙๔๗ (ที่ถูก ค.ศ. ๑๙๔๘) ข้อ ๑๐ วางหลักว่า ทุกคนย่อมมีสิทธิในความเสมอภาคอย่างเต็มที่ในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและไม่ลำเอียงในการพิจารณากำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและข้อกล่าวหาอาญาใดต่อตน และข้อ ๑๑ (๑) วางหลักว่า ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาคดีที่เปิดเผยซึ่งตนได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี อีกทั้งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. ๑๙๖๖ ข้อ ๑๔ วรรคสอง วางหลักว่า บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดอาญาต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด

โจทก์ยื่นคำร้องคัดค้านว่า คำร้องของจำเลยทั้งสองไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ เนื่องจากในคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางกำหนดให้มีการตรวจพยานหลักฐานในทุกคดี โดยในวันตรวจพยานหลักฐานคู่ความไม่ว่าจะเป็นโจทก์หรือจำเลยก็มีหน้าที่ต้องส่งพยานหลักฐานและพยานวัตถุต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายได้ตรวจสอบ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นอันเนื่องมาจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้น ซึ่งการตรวจพยานหลักฐานเป็นการดำเนินการเช่นเดียวกับคดีอาญาทั่วไป แต่ในคดีอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบมีข้อแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไปโดยไม่มีข้อยกเว้นเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่เป็นบันทึกคำให้การของพยาน จึงต้องมีการส่งต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายได้ตรวจสอบด้วย เมื่อตรวจพยานหลักฐานของอีกฝ่ายแล้วคู่ความต้องแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และศาลต้องสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยาน ตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่งเช่นในคดีอาญาทั่วไป แต่ในคดีอาญาทุจริตและประพฤติมิชอบมีข้อเพิ่มเติมที่ช่วยให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความเป็นธรรมโดยจะต้องแสดงถึงเหตุแห่งการโต้แย้งที่ชัดแจ้ง จะโต้แย้งด้วยเหตุลอย ๆ มิได้ ซึ่งใช้บังคับกับคู่ความสองฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน สำหรับกรณีที่มีการโต้แย้งพยานหลักฐานโดยชอบหรือไม่มีการโต้แย้งพยานหลักฐานแต่ศาลมิได้มีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวโดยไม่ต้องไต่สวน

ศาลจะดำเนินการสืบพยานหลักฐานและแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ซึ่งในการตรวจพยานหลักฐานคู่ความทุกฝ่ายจะมีเวลาเพียงพอ ทั้งยังมีโอกาสแถลงถึงเหตุแห่งการโต้แย้งเพื่อให้ศาลพิจารณาได้ แม้ไม่มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งก็ตาม บทบัญญัติดังกล่าวก็มีผลเพียงให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานได้โดยไม่ต้องไต่สวนเท่านั้น แต่ในส่วนการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานว่าจำเลยกระทำผิดจริงหรือไม่ เป็นดุลพินิจที่ศาลจะชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงอีกขั้นตอนหนึ่ง ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ นอกจากนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ มีหลักการมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๑๐ วรรคหนึ่ง ซึ่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๒ ก็มีหลักการดังกล่าวบัญญัติไว้ในมาตรา ๕ การไต่สวนเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติมจึงเป็นข้อยกเว้นของหลักภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาเป็นของโจทก์ แต่มิใช่เป็นการบังคับให้ศาลใช้รายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มากำหนดตั้งแต่เริ่มต้นคดีว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือนำมาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง หรือนำมาผูกพันศาลว่าจะต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นเช่นนั้น เพราะศาลยังมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานอื่นใดได้ตามที่เห็นสมควร ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

จำเลยทั้งสองยื่นคำแถลงว่า ตามที่โจทก์อ้างว่า หลักการโต้แย้งพยานหลักฐานของอีกฝ่ายใช้บังคับกับคู่ความสองฝ่ายอย่างเท่าเทียมกันนั้น รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ เป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองแก่ฝ่ายที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดกฎหมายอาญาให้ได้รับความคุ้มครองมิให้ถูกกระบวนการยุติธรรมและอำนาจรัฐทำร้ายไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม โจทก์จะอ้างว่าโจทก์ก็ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานเดียวกันมิได้ เพราะผลของการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติดังกล่าวส่งผลต่อโจทก์และจำเลยแตกต่างกัน การต้องรับโทษของจำเลยเป็นผลโดยตรงที่เกิดขึ้นได้กับจำเลยเท่านั้น แต่ผลดังกล่าวมิได้เกิดแก่โจทก์และการที่โจทก์อ้างว่า บทบัญญัติดังกล่าวมีผลเพียงให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานได้โดยไม่ต้องไต่สวนเท่านั้น แต่ในส่วนการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานว่าจำเลยกระทำผิดจริงหรือไม่เป็นดุลพินิจที่ศาลจะชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงอีกขั้นตอนหนึ่ง นั้น สาระสำคัญของพยานหลักฐานมิได้อยู่แต่เพียงการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานอันเป็นดุลพินิจของศาลเท่านั้น เพราะพยานหลักฐานต่าง ๆ

ที่ศาลสามารถนำมาพิจารณาและวินิจฉัยนั้นมีความสำคัญทั้งหมด และเมื่อศาลรับฟังพยานหลักฐานแล้ว ย่อมมีผลต่อคดีและอิสรภาพของจำเลย และหลักการหรือกฎหมายใด ๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่อาจมีผลว่า “ไม่โต้แย้งถือว่ารับ” แก่จำเลยได้ และจะมีผลเป็นการบังคับให้จำเลยต้องให้การใด ๆ ก็ไม่ได้เช่นกัน ที่โจทก์อ้างว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ มีหลักการมาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๑๐ วรรคหนึ่ง การไต่สวนเพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพิ่มเติม จึงเป็นข้อยกเว้นของหลักภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาเป็นของโจทก์ นั้น การกำหนดให้ศาลใช้ข้อมูลของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นการบัญญัติกฎหมายที่เกินเลยจนกระทบสิทธิมนุษยชน และขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ ที่โจทก์อ้างว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๒ มีหลักการดังกล่าวบัญญัติไว้ในมาตรา ๕ นั้น แม้มิได้หมายความว่าศาลจะรับฟังว่าจำเลยกระทำความผิดตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. มีความเห็นก็ตาม แต่การใช้สำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา ทำให้หน้าที่ในการนำเสนอพยานหลักฐานของโจทก์เป็นการสืบพยานในตัวและส่งผลให้จำเลยถูกปฏิบัติอย่างผู้ที่ได้กระทำความผิดแล้ว ดังนั้น คำร้องของจำเลยทั้งสองเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒

พิจารณาแล้วเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ...” โดยมาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายตรวจสอบ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นอันเนื่องมาจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้นเอง หลังจากนั้นให้คู่ความแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิง ตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง” วรรคสอง บัญญัติว่า “ในกรณีที่มิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลเห็นเอง ให้ศาลดำเนินการสืบพยานหลักฐานนั้นโดยกำหนดวันนัดสืบพยานและแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน” และมาตรา ๒๒ บัญญัติว่า “ในคดีที่อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์

มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง และอาจสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร” แม้กฎหมายจะบัญญัติให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์ ไม่ว่าจะเป็นสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวน หรือพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ หรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ท. มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง แต่ไม่ผูกพันศาลว่า จะต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นเช่นนั้น ศาลมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล พยานเอกสารพยานวัตถุ หรือพยานหลักฐานอื่นใดนอกเหนือจากพยานหลักฐานที่คู่ความอ้างอิงได้ตามที่ศาลเห็นสมควร เพราะพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๓ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานหรือบุคคลใดหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การพิจารณา รวมทั้งมีอำนาจสั่งให้ประธานกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการ ป.ป.ท. หน่วยงานหรือบุคคลใดตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติมแล้วรายงานให้ศาลทราบและจัดส่งพยานหลักฐานดังกล่าวต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด” วรรคสอง บัญญัติว่า “ศาลมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่ศาลมอบหมาย” และวรรคสาม บัญญัติว่า “พยานหลักฐานที่ได้มาตามวรรคหนึ่งต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว” และมาตรา ๒๖ บัญญัติว่า “ศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ แต่ต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและให้โอกาสคู่ความตามสมควรในอันที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว” นอกจากนั้น ยังมีข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ข้อ ๑๕ กำหนดว่า “ในการพิจารณาพิพากษาคดี ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์ มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง แต่ไม่ผูกพันศาลว่า จะต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นเช่นนั้น ศาลมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานหลักฐานอื่นใดนอกเหนือจากพยานหลักฐานที่คู่ความอ้างอิงได้ตามที่ศาลเห็นสมควร” ข้อ ๑๖ วรรคหนึ่ง กำหนดว่า “ในชั้นไต่สวนมูลฟ้องหรือในชั้นพิจารณาคดี หากศาลเห็นว่ามีความจำเป็นเพื่อให้ได้ความแจ้งชัดในข้อเท็จจริงแห่งคดี ศาลอาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานคดีดำเนินการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานอันเป็นประเด็นแห่งคดี การตรวจสอบกรณีการริบทรัพย์สิน หรือมีหนังสือเรียกให้หน่วยงานหรือบุคคลใดมาให้ข้อมูลหรือจัดส่งพยานหลักฐาน รวมทั้งตรวจสอบข้อเท็จจริงอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การไต่สวนมูลฟ้องพิจารณาและพิพากษาคดี”

วรรคสอง กำหนดว่า “ในการปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง เจ้าพนักงานคดีอาจแจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งข้อมูลที่จำเป็นหรือมีหนังสือเรียกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูลหรือทำหนังสือชี้แจงจัดส่งเอกสารมาเพื่อประกอบการดำเนินการ แล้วจัดทำรายงานเสนอต่อศาล โดยอาจระบุถึงพยานหลักฐานที่ศาลสมควรเรียกมาสืบเพิ่มเติมตามมาตรา ๒๒ ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญที่ศาลสมควรรับฟังความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาตามมาตรา ๒๖” ข้อ ๑๗ กำหนดว่า “พยานหลักฐานหรือความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญตามรายงานของเจ้าพนักงานคดีตามข้อ ๑๖ ให้ศาลแจ้งให้คู่ความทราบก่อนการสืบพยานนั้นตามสมควร เพื่อให้คู่ความมีโอกาสโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าวหรือเรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมได้” และข้อ ๒๓ กำหนดว่า “ก่อนศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควร ซึ่งรวมทั้งการเรียกพยานที่สืบแล้วมาสืบใหม่ด้วยโดยไม่ต้องมีฝ่ายใดร้องขอก็ได้” การที่ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง เป็นโอกาสของจำเลยที่จะได้เห็นพยานหลักฐานรวมทั้งคำให้การพยานบุคคลที่ปรากฏอยู่ในสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงดังกล่าวของฝ่ายโจทก์ เป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลยที่จะได้ทราบสิ่งต่าง ๆ ล่วงหน้าก่อนที่จะมีการพิจารณาคดีต่อไป และเปิดโอกาสให้จำเลยสามารถเตรียมการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ หาใช่เป็นการบีบบังคับให้จำเลยต้องให้การแต่อย่างใดไม่ จำเลยจะมีแนวทางในการต่อสู้คดีอย่างไรเพื่อให้ศาลเห็นว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จำเลยควรต้องโต้แย้งโดยชัดเจนคู่ความต่างมีเวลาเพียงพอในการตรวจพยานหลักฐานและมีโอกาสแถลงถึงเหตุผลของการโต้แย้งเพื่อให้ศาลพิจารณาสืบพยานหลักฐานนั้น ๆ กรณีจำเลยไม่โต้แย้งหรือโต้แย้งแล้วแต่เหตุแห่งการโต้แย้งไม่ชัดเจนกฎหมายบัญญัติให้มีผลเพียงให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานได้โดยไม่ต้องไต่สวนเท่านั้น หาใช่เป็นการรับข้อเท็จจริงหรือเป็นคำรับของจำเลย และมิได้เป็นการบีบบังคับให้จำเลยต้องให้การปฏิเสธและต้องแถลงรายละเอียดแห่งการปฏิเสธโดยชัดเจนดังที่จำเลยทั้งสองโต้แย้งแต่อย่างใด ศาลมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานหลักฐานอื่นใดนอกเหนือจากพยานหลักฐานที่คู่ความอ้างได้ตามที่ศาลเห็นสมควร หรือหากศาลเห็นเองศาลจะดำเนินการสืบพยานหลักฐานนั้นโดยกำหนดวันนัดสืบพยานและแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๗ วัน หรืออาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ โดยที่คู่ความทุกฝ่ายทราบและมีโอกาสตามสมควรที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว ซึ่งเป็นไปตาม

หลักค้นหาความจริง หลักการพิจารณาโดยเปิดเผย และหลักการรับฟังความสองฝ่าย ส่วนที่จำเลยทั้งสองโต้แย้งว่า การได้มาซึ่งคำให้การพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุก็ตาม ทำขึ้นลับหลังจำเลย การนำพยานหลักฐานพร้อมคำสั่งฟ้องคดีมาเป็นหลักในการค้นหาความจริงจึงกระทบต่อความยุติธรรมโดยที่จำเลยไม่มีโอกาสตรวจสอบโต้แย้งคัดค้านมาก่อน นั้น ในชั้นสอบสวนหรือไต่สวนข้อเท็จจริง หลังจากพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ท. รวบรวมพยานหลักฐานแล้วเห็นว่ามีพยานหลักฐานเพียงพอแจ้งข้อหาหรือข้อกล่าวหาได้แล้ว ก็จะเรียกผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาไปรับทราบข้อกล่าวหาเพื่อเปิดโอกาสให้แก้ข้อหาหรือแก้ข้อกล่าวหา จำเลยจึงมีสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่มาตั้งแต่ในชั้นสอบสวนหรือชั้นไต่สวนข้อเท็จจริงแล้ว โดยคำให้การของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหา คำให้การพยานฝ่ายผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหา รวมทั้งพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อต่อสู้ของผู้ต้องหาหรือผู้ถูกกล่าวหาจึงรวมอยู่ในสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงด้วยแล้ว จริงอยู่แม้คำให้การพยานบุคคล พยานเอกสารหรือพยานวัตถุในสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงจะทำขึ้นลับหลังจำเลยก็เนื่องจากเป็นไปตามขั้นตอนและกระบวนการสอบสวนหรือไต่สวนข้อเท็จจริงตามที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นนั้น แต่เมื่อสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงไปถึงพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจะตรวจสอบพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงเพื่อมีความเห็นทางคดี หากเห็นว่าคดีมีพยานหลักฐานพอฟ้อง ก็จะสั่งฟ้องและยื่นฟ้องต่อศาล แต่ถ้าเห็นว่าไม่เพียงพอที่จะฟ้องย่อมมีความเห็นสั่งไม่ฟ้อง ข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริง จึงมิใช่เป็นการกำหนดกรอบความคิดและวิธีพิจารณาของศาลตั้งแต่เริ่มคดีว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดดังที่จำเลยทั้งสองโต้แย้งไว้แต่ประการใด การนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ท. พร้อมคำสั่งฟ้องคดีมาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง จึงมิได้กระทบต่อความยุติธรรมดังที่จำเลยทั้งสองโต้แย้ง พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง และมาตรา ๒๒ จึงไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และมิได้กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๖ อีกทั้งเปิดโอกาสให้จำเลยสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และมิได้เป็นการบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสองและวรรคสี่

จึงมีความเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายวิรุฬห์ แสงเทียน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๓/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง ผู้ร้อง

\- ผู้ถูกร้อง

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำโต้แย้งของจำเลยทั้งสองและเอกสารประกอบแล้ว เห็นว่า คดีเป็นปัญหาข้อกฎหมายและมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ จึงไม่ทำการไต่สวน ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๘ วรรคหนึ่ง

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ หรือไม่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

พิจารณาแล้ว รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสองและวรรคสี่ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบ

กระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น" วรรคสอง บัญญัติว่า "สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ" วรรคสาม บัญญัติว่า "บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้" วรรคสี่ บัญญัติว่า "บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ" มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย" วรรคสอง บัญญัติว่า "กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง" และมาตรา ๒๙ วรรคสอง บัญญัติว่า "ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้" และวรรคสี่ บัญญัติว่า "ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้"

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ กำหนดขั้นตอนการตรวจพยานหลักฐานไว้ในมาตรา ๒๑ วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า "ในกรณีที่มิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลเห็นเอง ให้ศาลดำเนินการสืบพยานหลักฐานนั้น โดยกำหนดวันนัดสืบพยานและแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน" และกำหนดขั้นตอนการพิจารณาไว้ในมาตรา ๒๒ ซึ่งบัญญัติว่า "ในคดีที่อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์ มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง และอาจสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร"

เห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มีเหตุผลและเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ตราขึ้นเนื่องจากการทุจริตและประพฤติมิชอบในระบบราชการมีผลกระทบต่อเสถียรภาพความมั่นคงทางสังคมและเป็นอันตรายต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และนับวันจะมีความร้ายแรงมากขึ้นและเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือผลประโยชน์จำนวนมหาศาล หากไม่ได้รับการแก้ไขโดยเร่งด่วนในที่สุดจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐและประโยชน์ของประชาชน เพื่อให้การป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคดีความที่เกี่ยวข้องทั้งหลายได้รับการพิจารณาพิพากษาอย่างเสมอภาค รวดเร็ว และเป็นธรรม สมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบขึ้น เพื่อใช้ในการดำเนินคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ เป็นกฎหมายที่บัญญัติให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ นำวิธีพิจารณาระบบไต่สวนมาใช้ในการดำเนินคดี โดยบัญญัติไว้ในมาตรา ๖ ซึ่งหลักการสำคัญของการแสวงหาข้อเท็จจริงระบบไต่สวนศาลเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาคดี โดยสามารถแสวงหาพยานหลักฐานได้เองและเปิดโอกาสให้คู่ความมีสิทธิในการเสนอพยานหลักฐานต่อศาลได้อย่างเสมอภาคกัน ดังนั้น ในการพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พยานหลักฐานทั้งหมดจึงเป็นพยานหลักฐานของศาล ไม่มีประเด็นว่าฝ่ายใดมีภาระการพิสูจน์ แต่เป็นหน้าที่ของศาลที่จะทำการไต่สวน โจทก์และจำเลยมีหน้าที่เสมือนเป็นผู้ช่วยศาลในการแสวงหาข้อเท็จจริง โดยเสนอต่อศาลว่ามีพยานหลักฐานใดบ้างที่จะสนับสนุนข้ออ้างของตน สำหรับการตรวจพยานหลักฐาน พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ บัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ในมาตรา ๒๑ เพื่อให้คู่กรณีอีกฝ่ายเห็นพยานหลักฐานที่ฝ่ายตนเสนอต่อศาล หากคู่กรณีฝ่ายใดยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง ข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นก็เป็นอันยุติ ศาลจะไม่ทำการไต่สวน เพื่อให้กระบวนพิจารณาคดีดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ มาตรา ๒๑ วรรคสอง บัญญัติให้กรณีที่มิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลก็ไม่จำต้องไต่สวนก็ได้ เพื่อให้คู่กรณีฝ่ายที่ไม่ยอมรับพยานหลักฐานต้องโต้แย้งแสดงเหตุผลให้ชัดแจ้งว่าเหตุใดจึงไม่ยอมรับ รวมทั้งหากโต้แย้งก็ต้องมีเหตุแห่งการโต้แย้งอย่างชัดแจ้ง การตรวจพยานหลักฐานทำให้โจทก์จำเลยเห็นถึงพยานเอกสารและพยานวัตถุทั้งหมดในสำนวน และศาลจะนำพยานหลักฐานนั้นไปชั่งน้ำหนักกับพยานหลักฐานอื่นเพื่อวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานทั้งหมดในคดีมีน้ำหนักเพียงพอที่จะพิจารณาพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่ หากศาลเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดก็จะพิพากษาลงโทษจำเลย กระบวนพิจารณานี้จึงมิได้เป็นการบีบบังคับให้จำเลยต้องโต้แย้งพยานหลักฐานที่โจทก์เสนอต่อศาล จำเลยยังคงมีสิทธิที่จะไม่โต้แย้งหรือไม่ให้การเกี่ยวกับพยานหลักฐานนั้น หากจำเลยเห็นว่าการไม่ใช้สิทธิ

หรือการไม่ให้การดังกล่าวจะเป็นผลดีต่อจำเลยมากกว่าการโต้แย้ง แม้ว่ากระบวนพิจารณาตามบทบัญญัตินี้หากจำเลยไม่โต้แย้ง โจทก์ไม่ต้องนำสืบพยานหลักฐานในกระบวนการไต่สวน แต่โจทก์ยังต้องเสนอพยานหลักฐานต่อศาลในชั้นการตรวจพยานหลักฐาน ซึ่งจำเลยสามารถตรวจสอบพยานหลักฐานนั้นได้ตลอดจนมีสิทธิจะโต้แย้งคัดค้าน การคัดค้านจึงเป็นสิทธิของจำเลยมิใช่เป็นหน้าที่บังคับให้ต้องกระทำบทบัญญัติที่ให้จำเลยโต้แย้งคัดค้านพยานหลักฐานของโจทก์อย่างชัดแจ้ง จึงมิได้เป็นกระบวนการพิจารณาที่ผลักภาระให้แก่โจทก์จากหน้าที่พิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดมาเป็นการให้จำเลยมีภาระในการโต้แย้งคัดค้านแต่อย่างใด และหากจำเลยไม่โต้แย้งหรือโต้แย้งแต่เหตุแห่งการโต้แย้งไม่ชัดแจ้งศาลอาจมีคำสั่งรับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวน ซึ่งมีความหมายเพียงว่าศาลนำพยานหลักฐานนั้นเข้าสู่สำนวนเป็นพยานหลักฐานที่ศาลรับฟังได้โดยชอบด้วยกฎหมาย แต่มิได้หมายความว่าศาลวินิจฉัยว่าข้อเท็จจริงยุติตามพยานหลักฐานนั้น โดยศาลจะต้องนำพยานหลักฐานทั้งหมดมาชั่งน้ำหนักเพื่อวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานทั้งหมดเพียงพอที่ศาลจะเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ แล้วจึงพิพากษาไปตามพยานหลักฐานนั้น กระบวนการรับพยานหลักฐานในขั้นตอนการตรวจพยานหลักฐานที่ไม่มีการโต้แย้งหรือไม่มีเหตุผลแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง จึงไม่ใช่กระบวนพิจารณาที่รวบรัดตัดขั้นตอนจนกระทบต่อการให้ความยุติธรรม ส่วนบทบัญญัติแห่งวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกำหนดให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์ในคดีที่อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ มาเป็นหลักนั้น ศาลเพียงอาศัยเค้าโครงเรื่องที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือพนักงานอัยการได้เรียบเรียงไว้ในชั้นไต่สวนหรือสอบสวน เพื่อศาลจะรับฟังพยานหลักฐานที่คู่ความทั้งสองฝ่ายเสนอว่ามีน้ำหนักน่าเชื่อถือตามที่ฝ่ายโจทก์กล่าวอ้างและฝ่ายจำเลยคัดค้านโต้แย้งหรือไม่ โดยไต่สวนไปตามสำนวนการสอบสวนหรือคำฟ้องของโจทก์ เนื่องจากเอกสารดังกล่าวได้ผ่านกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงมาแล้วชั้นหนึ่ง แต่ก็มิได้เป็นการผูกมัดศาลให้ต้องถือข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานตามเอกสารเหล่านั้น ทั้งนี้ ศาลมีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานอื่นใดจากจำเลยหรือหน่วยงานหรือบุคคลใดที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมได้ตามที่ศาลเห็นสมควร ซึ่งเป็นไปตามระบบไต่สวนที่ศาลมีบทบาทและหน้าที่ในการสืบพยานบุคคลเพื่อค้นหาความจริงได้ด้วยตัวเอง และยังเปิดโอกาสให้จำเลยมีสิทธิในการต่อสู้คดีเสนอพยานหลักฐาน รวมทั้งโต้แย้งและหักล้างพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้อย่างเต็มที่ การนำสำนวนคณะกรรมการ ป.ป.ช. มาเป็นหลักจึงมิได้เป็นการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยกระทำความผิดแต่อย่างใด ไม่ได้เป็นบทบังคับให้ศาลต้องรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเป็นที่ยุติตามรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่ประการเดียว

ยิ่งไปกว่านั้นตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคหก ยังให้การพิจารณาของศาลฎีกาและศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง นำสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณาด้วย เช่นนี้ ข้อโต้แย้งของจำเลยทั้งสองทุกประเด็นฟังไม่ขึ้น ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ขั้นตอนการตรวจพยานหลักฐานตามมาตรา ๒๑ วรรคสอง ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และไม่ได้บังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ส่วนขั้นตอนการพิจารณาตามมาตรา ๒๒ ก็ไม่ได้เป็นบทสันนิษฐานว่าจำเลยกระทำความผิด ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรมและไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง และมาตรา ๒๒ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

นายวิรุฬห์ แสงเทียน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายจิรนิติ หะวานนท์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๓/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง	ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง	ผู้ร้อง
	-	ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ หรือไม่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

คดีนี้ ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย คำโต้แย้งของจำเลยว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง โดยโต้แย้งว่า มาตรา ๒๑ วรรคสอง ที่บัญญัติให้ในวันตรวจพยานหลักฐานถ้ามิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ นั้น เป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา จำเลย พยาน หรือบุคคลใดที่เกี่ยวข้องในคดีอาญา ที่มีสิทธิจะไม่ให้ถ้อยคำใด ๆ ที่อาจเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองอันเป็นสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน และขัดต่อหลักการให้ภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาเป็นของโจทก์

อีกทั้งยังขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด

สำหรับมาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ที่บัญญัติให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง นั้น จำเลยโต้แย้งว่า เป็นการเริ่มต้นพิจารณาคดีหรือไต่สวนโดยมีข้อสันนิษฐานไว้แล้วว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด จึงขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์

เห็นว่า การพิจารณาคดีไม่ว่าจะเป็นระบบกล่าวหาหรือระบบไต่สวน ศาลมีหน้าที่ให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกันโดยปราศจากอคติ โดยเฉพาะคดีอาญาที่มีผลต่ออิสรภาพของจำเลย การลงโทษจำเลยจึงต้องรับฟังพยานหลักฐานให้ได้ความว่าจำเลยกระทำผิดโดยปราศจากข้อสงสัย ในการพิจารณาคดีอาญาระบบกล่าวหา หากมีข้อสงสัยจะต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย ส่วนการพิจารณาคดีอาญาระบบไต่สวนศาลต้องมีส่วนในการหาพยานหลักฐานมาพิสูจน์จนสิ้นเหตุอันควรสงสัยว่าจำเลยกระทำผิด

การพิจารณาคดีของศาลเป็นกระบวนการแสวงหาพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดีให้ครอบคลุมสมบูรณ์ที่สุด เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอในการพิจารณาพิพากษาคดีอย่างเป็นธรรม การพิสูจน์ข้อเท็จจริงมีความจำเป็นที่จะต้องให้โอกาสคู่ความทุกฝ่ายเสนอพยานหลักฐานต่อศาลอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีอาญาบางประเภทที่มีความสลับซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับเอกสารเป็นจำนวนมาก พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ บัญญัติให้ใช้วิธีพิจารณาระบบไต่สวน คู่ความทุกฝ่ายต้องนำส่งพยานหลักฐานต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้มีโอกาสตรวจสอบพยานหลักฐานที่จะนำเสนอต่อศาลในชั้นพิจารณาไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนวันตรวจพยานหลักฐานตามมาตรา ๒๐ โดยให้คู่ความสามารถตรวจสอบพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้ก่อนตามมาตรา ๒๑ เพื่อให้การดำเนินกระบวนพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็วและเป็นธรรม ฉะนั้น แม้กระบวนการในชั้นสอบสวนจะเป็นความลับ แต่จำเลยมีโอกาสได้ตรวจสอบพยานหลักฐานทั้งหมดก่อนการพิจารณาคดีทำให้มีโอกาสต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ซึ่งแตกต่างจากกระบวนการพิจารณาคดีอาญาทั่วไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีตามสำนวนการสอบสวนของพนักงานสอบสวนที่เป็นความลับ ผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยไม่มีโอกาสทราบรายละเอียดพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนจนกว่าพนักงานอัยการจะสืบพยานเสร็จ จำเลยในคดีอาญาทั่วไปจึงมีสิทธิที่จะปฏิเสธโดยไม่ต้องมีเหตุผลใด ๆ หรือแม้จะนิ่งโดยไม่ให้การใด ๆ ก็ถือว่าเป็นการปฏิเสธอันเป็นหลักพื้นฐานในการดำเนินคดีอาญาทั่วไป

การรับฟังพยานหลักฐานในการพิจารณาคดีของศาล เป็นกระบวนการที่จะนำข้อเท็จจริงเข้าสู่สำนวนให้ศาลพิจารณาชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเพื่อพิพากษาต่อไป กระบวนการรับฟังพยานหลักฐานมิได้เปลี่ยนแปลงภาระหลักในการพิสูจน์ความผิดที่ยังคงเป็นหน้าที่ของโจทก์ผู้กล่าวหาที่ยังคงมีหน้าที่พิสูจน์ให้เห็นถึงความผิดของจำเลย การที่จำเลยไม่โต้แย้งพยานหลักฐานในชั้นตรวจพยานหลักฐานไม่ได้มีผลเป็นคำรับของจำเลย ศาลยังคงมีหน้าที่ต้องพิจารณาชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานตามที่รับฟังจากคู่ความทุกฝ่าย และยังต้องถือว่าจำเลยยังเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาว่ามีความผิด

สำหรับข้อโต้แย้งว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ที่บัญญัติให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง นั้น เป็นกระบวนการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อนำไปสู่การวินิจฉัยต่อไป การให้ถือสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนของโจทก์เป็นหลักในการแสวงหาความจริงหาใช่การยอมรับข้อเท็จจริงตามสำนวนการสอบสวนไม่ การใช้สำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนเป็นหลักเพื่อให้การพิจารณาเป็นไปโดยเรียบร้อยและรวดเร็ว จำเลยมีสิทธิโต้แย้งข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนอย่างเต็มที่ หากพยานหลักฐานใดที่คู่ความทั้งสองฝ่ายไม่โต้แย้ง ก็ถือเป็นข้อเท็จจริงที่รับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ ส่วนพยานหลักฐานนั้นมีน้ำหนักน่าเชื่อถือเพียงใดเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ศาลต้องวินิจฉัยต่อไป

ยิ่งกว่านั้น การพิจารณาคดีอาญาที่มีความยุ่งยากซับซ้อน มีลักษณะเฉพาะ เช่น การพิจารณาคดีของศาลฎีกาและศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๓๕ วรรคหก ก็บัญญัติให้นำสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหลักในการพิจารณาเช่นกัน

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง และมาตรา ๒๒ จึงไม่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพ ไม่เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และไม่ขัดกับข้อสันนิษฐานที่ถือว่าจำเลยไม่มีความผิดก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุด ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙

ด้วยเหตุผลข้างต้น จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

นายจิรนิติ หะวานนท์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายนภดล เทพพิทักษ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๓/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง ผู้ร้อง

\- ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ หรือไม่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่

ความเห็น

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ ได้บัญญัติขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าสิทธิและเสรีภาพของประชาชนย่อมได้รับความคุ้มครอง มาตรา ๒๖ ได้บัญญัติถึงเงื่อนไขที่จะตรากฎหมายจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพไว้ให้ชัดเจน กล่าวคือ ถ้าเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญจะกำหนดได้แต่เฉพาะตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้โดยเฉพาะ มาตรานี้ได้กำหนดเงื่อนไขไว้ ๔ ประการ คือ (๑) ต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม (๒) ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ (๓) จะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ และ (๔) ต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย และมาตรา ๒๙ ได้บัญญัติเพื่อเป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยวรรคสองได้บัญญัติว่า ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษา

อันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ และวรรคสี่ได้บัญญัติว่า ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นศาลที่ต้องอาศัยผู้พิพากษาที่มีอาวุโสและมีความเชี่ยวชาญเฉพาะอยู่ในระบบศาลยุติธรรม จัดตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ปัจจุบันใช้ระบบวิธีพิจารณาความตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งเป็นระบบวิธีพิจารณาคดีแบบไต่สวนมีหลักการกำหนดให้ศาลมีบทบาทสำคัญในการค้นหาความจริงด้วยตัวเองมากกว่าจะเป็นหน้าที่ของคู่ความ ศาลจะทำหน้าที่ซักถามพยานด้วยตนเอง คู่ความจะซักถามพยานได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลก่อน การพิจารณาคดีจึงอาจกระทำลับหลังจำเลยได้ และศาลมีหน้าที่ค้นหาความจริงจนสิ้นสงสัยว่าจำเลยมีความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ จึงไม่มีการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย วิธีพิจารณาของระบบนี้จึงไม่เข้มงวดเหมือนระบบกล่าวหา

ในคดีนี้ กรณีมีข้อโต้แย้งของจำเลยทั้งสองที่ว่า การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง กำหนดให้จำเลยมีหน้าที่โต้แย้งพยานหลักฐานของโจทก์ที่เสนอต่อศาลในวันตรวจพยานหลักฐานและหากจำเลยไม่โต้แย้งหรือโต้แย้งแล้ว แต่เหตุแห่งการโต้แย้งไม่ชัดแจ้ง ให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ เป็นการกำหนดให้พยานหลักฐานของโจทก์ที่เสนอมาในชั้นตรวจพยานหลักฐานมีคุณค่าเปรียบเสมือนคำรับของจำเลย แม้จำเลยจะได้ปฏิเสธพยานหลักฐานนั้นแล้วก็ตาม ผลของมาตราดังกล่าวเป็นการบีบบังคับจำเลยต้องให้การโดยต้องแถลงรายละเอียดแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้ง ทั้งที่เป็นหน้าที่ของโจทก์ในการเสนอพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย มิใช่หน้าที่ของจำเลยในการโต้แย้งพยานหลักฐานที่โจทก์เสนอ มาตรา ๒๑ วรรคสอง จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่

เห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้กำหนดการตรวจพยานหลักฐานไว้ในมาตรา ๒๑ เพื่อให้คู่กรณีอีกฝ่ายเห็นพยานหลักฐานที่ฝ่ายตนเสนอต่อศาล หากคู่กรณีฝ่ายใดยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง ข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นก็เป็นอันยุติ การที่มาตรา ๒๑ วรรคสอง กำหนดกรณีที่มิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลก็ไม่จำต้องไต่สวนก็ได้ เพื่อให้คู่กรณีฝ่ายที่ไม่ยอมรับพยานหลักฐานต้องโต้แย้งแสดงเหตุผลให้ชัดแจ้งว่าเหตุใดจึงไม่ยอมรับ รวมทั้งหากโต้แย้งก็ต้องมีเหตุแห่งการโต้แย้งอย่างชัดแจ้ง การตรวจพยานหลักฐานทำให้โจทก์จำเลยเห็นถึงพยานเอกสารและพยานวัตถุทั้งหมดในสำนวน และศาลจะนำพยานหลักฐานนั้นไปชั่งน้ำหนักกับพยานหลักฐานอื่นเพื่อวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานทั้งหมดในคดี

มีน้ำหนักเพียงพอที่จะพิจารณาพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่ หากศาลเชื่อว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดก็จะพิพากษาลงโทษจำเลย กระบวนพิจารณานี้จึงมิได้เป็นการบีบบังคับให้จำเลยต้องโต้แย้งพยานหลักฐานที่โจทก์เสนอต่อศาล จำเลยยังคงมีสิทธิที่จะไม่โต้แย้งหรือไม่ให้การเกี่ยวกับพยานหลักฐานนั้นก็ได้ หากจำเลยเห็นว่าการไม่ใช้สิทธิดังกล่าวจะเป็นผลดีต่อจำเลยมากกว่าการโต้แย้ง การคัดค้านเป็นสิทธิของจำเลย มิใช่เป็นหน้าที่บังคับให้ต้องกระทำ บทบัญญัตินี้ที่กำหนดให้จำเลยโต้แย้งคัดค้านพยานหลักฐานของโจทก์อย่างชัดแจ้ง มิได้เป็นกระบวนการพิจารณาที่ผลักภาระให้แก่โจทก์จากหน้าที่พิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดมาเป็นภาระให้จำเลย และหากจำเลยไม่โต้แย้งหรือโต้แย้งแต่เหตุแห่งการโต้แย้งไม่ชัดแจ้ง ศาลอาจมีคำสั่งรับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่มิได้หมายความว่าศาลต้องวินิจฉัยข้อเท็จจริงยุติตามพยานหลักฐานนั้น ทั้งนี้ศาลจะต้องนำพยานหลักฐานทั้งหมดมาชั่งน้ำหนักเพื่อวินิจฉัยว่าพยานหลักฐานเหล่านั้นเพียงพอที่ศาลจะเชื่อโดยปราศจากข้อสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ แล้วพิพากษาไปตามพยานหลักฐานนั้น ดังนั้น มาตรา ๒๑ วรรคสอง ดังกล่าว จึงไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และไม่ได้บังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่

สำหรับข้อโต้แย้งที่ว่า การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ที่กำหนดให้ศาลใช้สำนวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นหลักในการพิจารณา ทำให้หน้าที่ในการนำเสนอพยานหลักฐานของโจทก์เป็นการสืบพยานในตัว และส่งผลให้จำเลยถูกปฏิบัติอย่างผู้ที่ได้กระทำความผิดแล้ว เป็นการบัญญัติกฎหมายที่เกินเลยจนกระทบรากฐานของความยุติธรรมอย่างรุนแรง มาตรา ๒๒ จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

เห็นว่า การที่บทบัญญัติแห่งวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบตามมาตรา ๒๒ กำหนดให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักนั้น ศาลเพียงอาศัยเค้าโครงเรื่องที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. หรือพนักงานอัยการได้เรียบเรียงไว้ในชั้นไต่สวนหรือสอบสวน เพื่อศาลจะรับฟังพยานหลักฐานที่คู่ความทั้งสองฝ่ายเสนอว่ามีน้ำหนักน่าเชื่อถือตามที่ฝ่ายโจทก์กล่าวอ้างและฝ่ายจำเลยคัดค้านโต้แย้งหรือไม่ โดยไต่สวนไปตามสำนวนการสอบสวนหรือคำฟ้องของโจทก์ เนื่องจากเอกสารดังกล่าวได้ผ่านกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงมาแล้วชั้นหนึ่ง แต่ก็มิได้เป็นการผูกมัดศาลให้ต้องถือข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานตามเอกสารเหล่านั้น ทั้งนี้ ศาลมีอำนาจไต่สวนข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานที่สำคัญจากจำเลยหรือหน่วยงานหรือบุคคลใดที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมได้ตามที่

ศาลเห็นสมควร ซึ่งเป็นไปตามระบบไต่สวน และยังเปิดโอกาสให้จำเลยมีสิทธิในการต่อสู้คดีเสนอพยานหลักฐาน รวมทั้งโต้แย้งและหักล้างพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้อย่างเต็มที่ การนำสำนวนคณะกรรมการ ป.ป.ช. มาเป็นหลักจึงมิได้เป็นการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยกระทำความผิดแต่อย่างใด ไม่ได้เป็นบทบังคับให้ศาลต้องรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเป็นที่ยุติตามรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แต่ประการเดียว ดังนั้น มาตรา ๒๒ ดังกล่าว จึงไม่ได้เป็นบทสันนิษฐานว่าจำเลยกระทำความผิด ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม และไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

นายนภดล เทพพิทักษ์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน
ของ นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๓/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๕/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง **ผู้ร้อง**
-
ผู้ถูกร้อง

ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางส่งคำโต้แย้งของจำเลย (นายวิชัย กฤษดาธานนท์ จำเลยที่ ๑ และนายรัชฎา กฤษดาธานนท์ จำเลยที่ ๒) ในคดีอาญาหมายเลขดำที่ อท. ๒๑๔/๒๕๖๑ และที่ อท. ๒๙๘/๒๕๖๑ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ ข้อเท็จจริงตามหนังสือส่งคำโต้แย้งของจำเลยทั้งสองและเอกสารประกอบ สรุปได้ดังนี้

พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีพิเศษ ๔ สำนักงานอัยการสูงสุด เป็นโจทก์ยื่นฟ้องนายวิชัย กฤษดาธานนท์ ที่ ๑ นายรัชฎา กฤษดาธานนท์ ที่ ๒ กับพวก รวม ๖ คน เป็นจำเลยต่อศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง ฐานความผิดเกี่ยวกับการฟอกเงินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๓ มาตรา ๔ มาตรา ๕ มาตรา ๙ และมาตรา ๖๐ และประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๘๓ และมาตรา ๙๑ ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง จำเลยทั้งสองยื่นคำโต้แย้งว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง บัญญัติให้ในวันตรวจพยานหลักฐานถ้ามิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะมีคำสั่งรับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ เป็นบทบัญญัติที่ขัดต่อหลักการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา จำเลย พยาน หรือบุคคลใดที่เกี่ยวข้องในคดีอาญา ที่มีสิทธิจะไม่ให้ถ้อยคำใด ๆ ที่อาจเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง ซึ่งเป็นสิทธิในชีวิตส่วนตัว อันเป็นสิทธิมนุษยชนพื้นฐานที่มีการนำหลักการดังกล่าวมาใช้ในขั้นตอนจับกุม สอบสวน และการพิจารณาคดี สอดคล้องกันกับการกำหนดให้ภาระการพิสูจน์ในคดีอาญาเป็นของโจทก์ และหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิดจนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิด ตามที่บัญญัติไว้ใน

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสองและวรรคสี่ แม้ในระบบไต่สวนและระบบกล่าวหาจะกำหนดบทบาทของศาลแตกต่างกัน แต่ภาระการพิสูจน์ความผิดต้องเป็นหน้าที่ของโจทก์ที่จะต้องเสนอพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้อง โดยศาลมีอำนาจตรวจสอบพยานหลักฐานเพิ่มเติม การที่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง บัญญัติให้จำเลยมีหน้าที่โต้แย้งพยานหลักฐานของโจทก์ที่เสนอต่อศาลในวันตรวจสอบพยานหลักฐานและหากจำเลยไม่โต้แย้งหรือโต้แย้งแล้ว แต่เหตุแห่งการโต้แย้งไม่ชัดแจ้ง ให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ เป็นการกำหนดให้พยานหลักฐานของโจทก์ที่เสนอมาในชั้นตรวจพยานหลักฐานมีคุณค่าเปรียบเสมือนคำรับของจำเลย แม้จำเลยจะได้ปฏิเสธพยานหลักฐานนั้นแล้วก็ตาม ผลของมาตราดังกล่าวเป็นการบีบบังคับจำเลยต้องให้การโดยต้องแถลงรายละเอียดแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้ง ทั้งที่เป็นหน้าที่ของโจทก์ในการเสนอพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๗๔ ประกอบพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๖ มิใช่หน้าที่ของจำเลยในการโต้แย้งพยานหลักฐานที่โจทก์เสนอ ทำให้เห็นถึงการผลักภาระหน้าที่ให้แก่จำเลยต้องโต้แย้งพยานหลักฐานทุกชิ้นทุกปากของโจทก์ ก่อนที่โจทก์จะนำพยานเข้าสืบและบังคับให้จำเลยต้องให้การโต้แย้ง ทั้งที่โจทก์ควรเสนอให้จำเลยยอมรับข้อเท็จจริงในแต่ละเรื่อง อันเป็นแนวทางปฏิบัติในคดีอาญาประเภทอื่น ที่หากจำเลยไม่รับข้อเท็จจริงตามที่โจทก์แถลงต้องถือว่าจำเลยปฏิเสธ และโจทก์มีภาระการพิสูจน์ในข้อเท็จจริงที่จำเลยมิได้แถลงรับเพราะถือว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ จำเลยทั้งสองจึงเห็นว่า บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่

นอกจากนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ บัญญัติให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยวิธีการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ข้อ ๑๕ กำหนดให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนำรายงานสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์เป็นหลักในการแสวงหาความจริงของศาล โดยที่สำนวนการสอบสวนนั้นมีข้อสรุปว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้อง ดังกล่าวจึงเป็นการเริ่มต้นพิจารณาคดีหรือไต่สวนโดยมีข้อสันนิษฐานไว้แล้วว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามฟ้อง ประกอบกับการได้มาซึ่งสำนวนการสอบสวนของอัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ประธานกรรมการ ป.ป.ช.) หรือคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) เป็นการกระทำลับหลังจำเลย โดยที่

จำเลยไม่เคยมีโอกาสตรวจสอบโต้แย้งคัดค้านมาก่อน จึงไม่อาจนำมาเป็นหลักในการแสวงหาความจริงได้ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสี่ เพราะกระทบต่อรากฐานของความยุติธรรมอย่างรุนแรง โดยปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ค.ศ. ๑๙๔๗ (ที่ถูกคือ ๑๙๔๘) ข้อ ๑๐ วางหลักว่า ทุกคนย่อมมีสิทธิในความเสมอภาคอย่างเต็มที่ในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระ และไม่ลำเอียงในการพิจารณากำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและข้อกล่าวหาอาญาใดต่อตน ข้อ ๑๑ (๑) วางหลักว่า ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาคดีที่เปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักการที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี ซึ่งประเทศไทยเป็นสมาชิกองค์การสหประชาชาติต้องผูกพันตามปฏิญญาดังกล่าว กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ค.ศ. ๑๙๖๖ (International Covenant on Civil and Political Rights) ข้อ ๑๔ วรรคสอง วางหลักว่า บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดอาญาต้องมีสิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฉบับนี้โดยการภาคยานุวัติ และบัญญัติรับรองหลักการดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง จำเลยทั้งสองจึงเห็นว่า บทบัญญัติมาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลาง เห็นว่า จำเลยทั้งสองโต้แย้งว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง ซึ่งศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวบังคับแก่คดี และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น จึงส่งคำโต้แย้งต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง

ศาลรัฐธรรมนูญ เห็นว่า บทบัญญัติดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางจะใช้บังคับแก่คดี เมื่อจำเลยทั้งสองโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่า บทบัญญัติดังกล่าวขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญและยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินี้มาก่อน กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๒ วรรคหนึ่ง จึงมีคำสั่งรับไว้พิจารณาวินิจฉัย

บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

มาตรา ๒๕ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มิได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีการตรากฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๒๖ การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง

มาตรา ๒๙ บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

ฯลฯ ฯลฯ

ในคดีอาญา จะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้

ฯลฯ ฯลฯ

มาตรา ๒๑๒ ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยมาตรา ๕ และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวกับบทบัญญัตินั้น ให้ศาลส่งความเห็นเช่นว่านั้นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัย ในระหว่างนั้น ให้ศาลดำเนินการพิจารณาต่อไปได้แต่ให้รอการพิพากษาคดีไว้ชั่วคราวจนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ฯลฯ ฯลฯ

๒. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

มาตรา ๗ ให้ศาลมีหน้าที่และอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดี ดังต่อไปนี้

(๑) คดีเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายหรือร่างกฎหมาย

ฯลฯ ฯลฯ

๓. พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙

มาตรา ๖ วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบให้ใช้ระบบไต่สวนและเป็นไปโดยรวดเร็วตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้และข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อบังคับดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง หรือกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้

ฯลฯ ฯลฯ

มาตรา ๒๑ ในวันตรวจพยานหลักฐาน ให้คู่ความส่งพยานเอกสารและพยานวัตถุที่ยังอยู่ในความครอบครองของตนต่อศาลเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายตรวจสอบ เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งเป็นอย่างอื่นอันเนื่องมาจากสภาพและความจำเป็นแห่งพยานหลักฐานนั้นเอง หลังจากนั้นให้คู่ความแถลงแนวทางการเสนอพยานหลักฐานต่อศาล และให้ศาลสอบถามคู่ความถึงความเกี่ยวข้องกับประเด็นและความจำเป็นที่ต้องสืบพยานหลักฐานที่อ้างอิง ตลอดจนการยอมรับพยานหลักฐานของอีกฝ่ายหนึ่ง

ในกรณีที่มิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ แต่หากมีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือเมื่อศาลเห็นเอง ให้ศาลดำเนินการสืบพยานหลักฐานนั้น โดยกำหนดวันนัดสืบพยานและแจ้งให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

มาตรา ๒๒ ในคดีที่อัยการสูงสุด พนักงานอัยการ ประธานกรรมการ ป.ป.ช. หรือคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นโจทก์ ให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์ มาเป็นหลักในการแสวงหาความจริง และอาจสืบพยานเพิ่มเติมเพื่อหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานได้ตามที่เห็นสมควร

มาตรา ๒๓ ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากหน่วยงานหรือบุคคลใด หรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ หรือดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่การพิจารณา รวมทั้งมีอำนาจสั่งให้ประธานกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการ ป.ป.ท. หน่วยงานหรือบุคคลใดตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานเพิ่มเติม แล้วรายงานให้ศาลทราบและจัดส่งพยานหลักฐานดังกล่าวต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

ศาลมีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่ศาลมอบหมาย

พยานหลักฐานที่ได้มาตามวรรคหนึ่งต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว

ประเด็นวินิจฉัย

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ หรือไม่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า ประเด็นที่ว่าพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ หรือไม่ นั้น มีข้อพิจารณาดังนี้ รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม เป็นหลักว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิโดยองค์กรตุลาการ ซึ่งเป็นหลักที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในกรณีที่บุคคลมีปัญหาถูกกระทบสิทธิหรือเสรีภาพ บุคคลนั้นต้องมีสิทธิที่จะเสนอคดีต่อศาลได้ ส่วนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง เป็นเรื่องการกำหนดเงื่อนไขในการตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคล และกฎหมายที่จะตราขึ้นนั้นต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ เป็นเรื่องการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยมีหลักว่าในคดีอาญาจะบังคับให้บุคคลให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองมิได้ ซึ่งหลักนิติธรรมในฐานะที่เป็นเกณฑ์เกี่ยวกับความรับผิดและโทษทางอาญานั้น มีหลักการที่สำคัญ คือ หลักไม่มีความผิดและไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย หลักการห้ามลงโทษซ้ำ หลักการรับผิดต่อการกระทำของตนที่เป็นความชั่วร้าย หลักข้อสันนิษฐาน

เกี่ยวกับความเป็นผู้บริสุทธิ์ หลักการห้ามการบังคับให้กล่าวร้ายตนเอง หลักการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย และหลักสิทธิพื้นฐานของบุคคลในการพิจารณาคดีของศาล อันได้แก่ สิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการพิสูจน์พยานหลักฐานหรือความเห็นที่มีการโต้แย้งของคู่ความฝ่ายต่าง ๆ สิทธิในการโต้แย้งหรือแสดงความเห็นหรือขอพิสูจน์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาจากศาลตามข้อเท็จจริงหรือข้อกล่าวอ้างที่ได้เสนอต่อศาลและการให้เหตุผลของศาล ซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้ ถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลในการพิจารณาคดีอาญาของศาล ดังนั้น แม้ในคดีอาญาที่ศาลดำเนินการพิจารณาโดยใช้ระบบไต่สวน ก็ไม่อาจจะละเลยสิทธิพื้นฐานของบุคคลในการพิจารณาคดีอาญาดังกล่าวได้ เมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ที่บัญญัติให้ในวันตรวจพยานหลักฐานถ้ามิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้งแต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะมีคำสั่งรับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ บทบัญญัตินี้มิได้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม เพราะมิได้ห้ามจำเลยยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญในการใช้สิทธิทางศาลหรือต่อสู้คดีได้ และไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสี่ เพราะมิได้เป็นบทบัญญัติให้จำเลยให้การเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเองแต่อย่างใด และเมื่อพิจารณาบทบัญญัติดังกล่าวที่กำหนดว่า ในกรณีที่มิได้มีการโต้แย้งพยานหลักฐานใดหรือมีการโต้แย้ง แต่ไม่มีเหตุแห่งการโต้แย้งโดยชัดแจ้ง ศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ ก็เป็นการบัญญัติตามหลักที่ว่า เมื่อคู่ความไม่มีข้อโต้แย้งในพยานหลักฐานใด ก็ถือว่าข้อเท็จจริงเป็นอันยุติได้ แม้จะมีถ้อยคำว่าศาลจะมีคำสั่งให้รับฟังพยานหลักฐานนั้นโดยไม่ต้องไต่สวนก็ได้ ก็เป็นเพียงการให้ดุลพินิจแก่ศาลเท่านั้น แต่การพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบซึ่งใช้ระบบไต่สวนนั้น การพิจารณาคดียังต้องอยู่ภายใต้หลักการฟังความสองฝ่ายโดยชอบอยู่ด้วยเสมอ ประกอบกับการพิจารณาคดีโดยระบบไต่สวนเป็นระบบที่ศาลมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงได้เองโดยไม่จำต้องยึดติดกับพยานหลักฐานหรือข้อเท็จจริงที่คู่ความเสนอต่อศาลได้อยู่แล้ว เพราะระบบไต่สวนนั้นมุ่งให้ศาลแสวงหาความจริงในคดีนั้น ๆ เป็นเรื่องสำคัญ บทบัญญัติดังกล่าวจึงมิได้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง หรือมาตรา ๒๙ วรรคสี่ แต่อย่างใด จึงเห็นว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่

ส่วนประเด็นที่มีข้อโต้แย้งว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ กำหนดให้ศาลใช้สำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเป็นหลักในการพิจารณา ทำให้จำเลยถูกปฏิบัติเสมือนว่าเป็นผู้กระทำผิดแล้ว จึงขัดหรือแย้ง

ต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ นั้น เห็นว่า การแสวงหาข้อเท็จจริงในระบบไต่สวนเป็นระบบที่ให้ศาลมีอำนาจในการแสวงหาข้อเท็จจริงได้เอง โดยไม่ถูกจำกัดให้ต้องรับฟังพยานหลักฐานเฉพาะแต่คู่ความนำมาเสนอต่อศาลเท่านั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ที่กำหนดให้ศาลนำรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของโจทก์มาเป็นหลัก เนื่องจากเอกสารเหล่านั้นได้ผ่านกระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมาแล้วชั้นหนึ่ง แต่ก็มิได้เป็นการผูกมัดศาลให้ต้องถือข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานตามเอกสารดังกล่าว เพราะในระบบไต่สวนนั้นศาลมีอำนาจแสวงหาข้อเท็จจริงได้เองทั้งจากพยานบุคคล พยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานอื่นใดจากจำเลยหรือบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตามที่ศาลเห็นสมควร โดยศาลยังคงต้องให้คู่ความทั้งสองฝ่ายมีสิทธิในการรับทราบหรือโต้แย้งพยานหลักฐานที่ศาลแสวงหามาเองนั้นด้วยเสมอ และยังสามารถต่อสู้คดีโดยเสนอพยานหลักฐาน รวมทั้งโต้แย้งและหักล้างพยานหลักฐานที่ศาลแสวงหามาและพยานหลักฐานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้อย่างเต็มที่ การที่กฎหมายให้นำสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมาเป็นหลัก จึงมิได้เป็นการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดแล้วดังที่จำเลยกล่าวอ้าง และไม่ได้เป็นบทบัญญัติให้ศาลต้องรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเป็นที่ยุติตามรายงานและสำนวนการสอบสวนหรือสำนวนการไต่สวนข้อเท็จจริงของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติแต่อย่างใด ดังนั้น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ จึงไม่ได้เป็นบทสันนิษฐานว่าจำเลยกระทำความผิด ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๑ วรรคสอง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคสาม มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสี่ และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ. ๒๕๕๙ มาตรา ๒๒ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๔/๒๕๖๔

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๔/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง **ประธานสภาผู้แทนราษฎร** **ผู้ร้อง**

นายสิระ เจนจาคะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร **ผู้ถูกร้อง**

เรื่อง ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ ว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ นายสิระ เจนจาคะ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) หรือไม่

ประธานสภาผู้แทนราษฎร (ผู้ร้อง) ส่งคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคหนึ่ง ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้อง สรุปได้ดังนี้

พลตำรวจเอก เสรีพิศุทธ์ เตมียเวส สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และคณะ รวม ๑๔๕ คน เข้าชื่อเสนอคำร้องต่อผู้ร้องว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ นายสิระ เจนจาคะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง พรรคพลังประชารัฐ กรุงเทพมหานคร เขตเลือกตั้งที่ ๙ (ผู้ถูกร้อง) สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) เนื่องจากปรากฏข้อเท็จจริงว่า เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ เรื่อง ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ คดีระหว่าง

พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุดกองคดีแขวงปทุมวัน เป็นโจทก์ยื่นฟ้องผู้ถูกร้องเป็นจำเลยว่า ผู้ถูกร้องมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ รวม ๒ กระทง ให้จำคุกกระทงละ ๔ เดือน เรียงกระทงลงโทษรวมจำคุก ๘ เดือน ผู้ถูกร้องรับสารภาพเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาลดโทษให้กึ่งหนึ่ง ตามมาตรา ๗๘ คงจำคุก ๔ เดือน กับให้ผู้ถูกร้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหาย และริบสัญญาจะซื้อจะขาย เป็นกรณีที่ผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ทำให้ผู้ถูกร้องเป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) อันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖)

ผู้ร้องตรวจสอบลายมือชื่อของผู้เข้าชื่อเสนอคำร้องแล้วเห็นว่า มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรร่วมกันเข้าชื่อเสนอคำร้องจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคหนึ่ง จึงส่งคำร้องเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ดังนี้

(๑) สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐)

(๒) มีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง

ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาเบื้องต้นมีว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องนี้ไว้วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคหนึ่ง หรือไม่ เห็นว่า ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องเป็นกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน ๑๔๕ คน ซึ่งเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรเข้าชื่อร้องต่อผู้ร้องขอให้ส่งคำร้องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) และผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแล้ว กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคหนึ่ง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗ (๕) ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งรับคำร้องไว้วินิจฉัย และให้ผู้ถูกร้องยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา สำหรับการพิจารณากรณีให้ผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง หรือไม่ นั้น เห็นว่า ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องยังไม่ปรากฏเหตุอันควรสงสัยที่จะมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งว่าผู้ถูกร้องไม่ต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง

ผู้ถูกร้องยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและเอกสารประกอบ เมื่อวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๖๔ สรุปได้ว่า ข้อเท็จจริงตามคำร้องเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องไม่อาจจดจำรายละเอียดว่าผู้เสียหายในคดีดังกล่าวเป็นบุคคลใด แต่ผู้ถูกร้องจำได้ว่าหลังจากศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาในวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องยื่นขอปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ และเจรจาชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย โดยชำระค่าเสียหายให้บางส่วน ส่วนที่เหลือทำสัญญาผ่อนชำระเป็นรายเดือนในระหว่างผู้ถูกร้องยื่นอุทธรณ์ ผู้เสียหายยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ และศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ผู้ถูกร้องมิได้ต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษา ผู้ถูกร้องยื่นขอตรวจสอบประวัติการต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๕๑๒/๒๕๓๘ (ที่ถูกคือ ๘๑๒/๒๕๓๘) คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน ต่ออธิบดีกรมราชทัณฑ์ และอธิบดีกรมราชทัณฑ์แจ้งผลการตรวจสอบประวัติบุคคลว่าไม่พบประวัติการต้องโทษของผู้ถูกร้องในคดีดังกล่าวในฐานข้อมูลทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง เนื่องจากกรมราชทัณฑ์เริ่มนำข้อมูลผู้ต้องขังเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ และไม่พบข้อมูลประวัติการต้องโทษของผู้ถูกร้องในระบบข้อมูลของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครและเรือนจำคลองเปรม เนื่องจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครเริ่มจัดทำข้อมูลผู้ต้องขังด้วยระบบคอมพิวเตอร์เมื่อปี ๒๕๔๗ และการตรวจสอบข้อมูลในเอกสารทะเบียนรายนามผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา (รท.๒๓ ก) ไม่พบข้อมูลการต้องขัง เนื่องจากเอกสารถูกแยกเก็บไว้ที่ห้องจัดเก็บเอกสารบริเวณอาคารน็อคดาวน์เมื่อปี ๒๕๕๔ เกิดอุทกภัยในบริเวณพื้นที่เรือนจำทำให้เอกสารบางส่วนที่จัดเก็บไว้ภายในห้องจัดเก็บเอกสารได้รับความเสียหายและไม่สามารถตรวจสอบข้อมูลได้ ส่วนเรือนจำกลางคลองเปรมในห้วงเวลาดังกล่าวใช้คุมขังผู้ต้องขังกำหนดโทษตั้งแต่ ๗ ปีขึ้นไป จากการตรวจสอบรายชื่อในฐานข้อมูลทะเบียนประวัติผู้ต้องขังด้วยคอมพิวเตอร์ไม่พบประวัติการต้องโทษของผู้ถูกร้อง

เพื่อประโยชน์แห่งการพิจารณา อาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๒๗ วรรคสาม ศาลรัฐธรรมนูญมีหนังสือเรียกให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องชี้แจง จัดส่งข้อมูลและเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้อง และให้ผู้ถูกร้องชี้แจงรายละเอียดเพิ่มเติมว่ามีผู้ใดเกี่ยวข้องกับการขอถอนคำร้องทุกข์ในคดีดังกล่าว รวมทั้งให้ส่งคำสั่งศาลที่อนุญาตให้ถอนคำร้องทุกข์และจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ

เลขานุการศาลอุทธรณ์ ชี้แจงตามหนังสือศาลอุทธรณ์ที่ ศย ๒๐๐/๑๘๔๙ ลงวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๖๔ สรุปได้ว่า คดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ระหว่าง พนักงานอัยการสำนักงานอัยการสูงสุดกองคดีแขวงปทุมวัน โจทก์ ผู้ถูกร้อง จำเลย ของศาลแขวงปทุมวัน ไม่ได้ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์

อัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ชี้แจงตามหนังสือสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ที่ อส ๐๐๒๕.๖/๔๔๐ ลงวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๔ สรุปได้ว่า สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) รับสำนวนคดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ จากสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน เป็นสำนวน ส.๑ เลขรับที่ ๓๖/๒๕๓๘ คดีระหว่าง พันตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ เป็นผู้กล่าวหา ผู้ถูกร้องเป็นผู้ต้องหาที่ ๑ นายสมชาย เกียรติวิทยาสกุล เป็นผู้ต้องหาที่ ๒ นายสิทธิชัย ตุลยนิษก์ เป็นผู้ต้องหาที่ ๓ ข้อหาร่วมกันฉ้อโกง เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ยื่นฟ้องผู้ถูกร้องต่อศาลแขวงปทุมวันเป็นจำเลยในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ มาตรา ๙๑ และมาตรา ๘๓ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๖ มาตรา ๔ และสั่งให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์แก่ผู้เสียหายและริบสัญญาจะซื้อจะขายทั้ง ๓ ฉบับ โดยพนักงานอัยการมีคำสั่งให้ยุติการดำเนินคดีนายสมชาย ผู้ต้องหาที่ ๒ และ นายสิทธิชัย ผู้ต้องหาที่ ๓ เนื่องจากคดีขาดอายุความร้องทุกข์ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ศาลแขวงปทุมวันพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ รวม ๒ กระทง ให้จำคุกกระทงละ ๔ เดือน เรียงกระทงลงโทษรวมจำคุก ๘ เดือน รับสารภาพเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาลดโทษให้กึ่งหนึ่ง ตามมาตรา ๗๘ คงจำคุก ๔ เดือน กับให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหายและริบสัญญาจะซื้อจะขายทั้ง ๓ ฉบับ โดยผลของคดีตรวจสอบจากสมุดสารบบคดีของสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ส่วนเอกสารต่าง ๆ ในสำนวนได้ปลดเผาไปตามระเบียบแล้ว ผลคำพิพากษาเป็นเพียงผลคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ส่วนคดีจะมีการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาหรือไม่นั้น ไม่สามารถตรวจสอบได้

ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ชี้แจงตามหนังสือเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ที่ ยธ ๐๗๖๘/๒๗๐๗ ลงวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๔ สรุปได้ว่า ตรวจสอบไม่พบข้อมูลการต้องขังของผู้ถูกร้องในคดีดังกล่าวเนื่องจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครเริ่มจัดทำข้อมูลผู้ต้องขังด้วยระบบคอมพิวเตอร์เมื่อปี ๒๕๔๗ ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบข้อมูลผู้ต้องขังหรือข้อมูลการต้องขังของบุคคลใด ๆ ก่อนปี ๒๕๔๗ และการตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารทะเบียนรายนามผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา (รท.๒๓ ก) ไม่พบข้อมูลการต้องขังของผู้ถูกร้องเช่นเดียวกัน เนื่องจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครไม่ได้มีการใช้งานข้อมูลดังกล่าวอยู่เป็นประจำ เอกสารจึงถูกแยกเก็บไว้ที่ห้องจัดเก็บเอกสารบริเวณอาคารน็อคดาวน์ เมื่อปี ๒๕๕๔ เกิดอุทกภัยในบริเวณพื้นที่เรือนจำ ทำให้เอกสารบางส่วนที่จัดเก็บไว้ได้รับความเสียหายและไม่สามารถตรวจสอบข้อมูลได้

ผู้บังคับการกองทะเบียนประวัติอาชญากร ชี้แจงตามหนังสือกองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ ตช ๐๐๓๒.๓๔/๑๒๔๑ ลงวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๖๔ สรุปได้ว่า การตรวจสอบประวัติการกระทำความผิดทางอาญาของผู้ถูกร้องในคดีดังกล่าว ด้วยชื่อ - ชื่อสกุล ในฐานข้อมูลประวัติผู้เคยถูกจับกุมและดำเนินคดีแล้วพบประวัติผู้ถูกร้องถูกจับกุมที่สถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน เลขคดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ ข้อหาร่วมกันฉ้อโกง ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ จำคุก ๔ เดือน ให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหาย และริบสัญญาจะซื้อจะขายตามคำพิพากษาด้วยวาจาของศาลแขวงปทุมวัน คดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ลงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘

ผู้ถูกร้องชี้แจงเพิ่มเติม เมื่อวันที่ ๑๖ เมษายน ๒๕๖๔ สรุปได้ว่า คดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ เกิดจากผู้ถูกร้องประกอบธุรกิจขายรถยนต์จากยุโรป ยี่ห้อ เมอร์เซเดส - เบนซ์ และยี่ห้อวอลโว่ จดทะเบียนในชื่อ บริษัทสิระดาธุรกิจ จำกัด ประมาณปี ๒๕๓๕ ผู้ถูกร้องเป็นกรรมการบริหาร ผู้ซื้อรถยนต์สองราย (ซึ่งผู้ถูกร้องอ้างว่าจำชื่อไม่ได้) ติดต่อตัวแทนจำหน่ายของบริษัทเพื่อซื้อรถยนต์ มีการจ่ายค่ามัดจำคนละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท แก่ตัวแทนบริษัทและทำสัญญาจะซื้อจะขายกับบริษัท ผู้ถูกร้องในฐานะกรรมการผู้มีอำนาจเป็นผู้ลงนามในสัญญาจะซื้อจะขาย เมื่อถึงกำหนดเวลาส่งมอบรถยนต์ บริษัทไม่สามารถส่งมอบรถยนต์ให้แก่ผู้เสียหาย ผู้เสียหายทั้งสองแจ้งความดำเนินคดีผู้ถูกร้องในฐานะกรรมการผู้มีอำนาจของบริษัทต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน ในความผิดฐานฉ้อโกง ผู้ถูกร้องให้การปฏิเสธต่อพนักงานสอบสวน นายโสภณ เจนจาคะ พี่ชายของผู้ถูกร้องเป็นผู้ร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวโดยใช้หลักประกันเป็นเงินสด เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ พนักงานอัยการโจทก์ส่งฟ้องคดีดังกล่าวต่อศาลแขวงปทุมวัน ในชั้นพิจารณาเบื้องต้นผู้ถูกร้องให้การปฏิเสธและพยายามเจรจาชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายทั้งสอง แต่ผู้เสียหายทั้งสองไม่ยินยอม ผู้ถูกร้องยอมรับว่าผู้เสียหายทั้งสองจ่ายเงินค่าจองรถยนต์ให้แก่บริษัทโดยผ่านตัวแทนของบริษัทจริง และประสงค์ที่จะชำระเงินให้แก่ผู้เสียหายทั้งสองในวันที่ศาลแขวงปทุมวันนัดพิจารณา แต่ผู้เสียหายทั้งสองต้องการเงินสดในทันที ทำให้ตกลงกันไม่ได้ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องรวม ๒ กระทง กระทงละ ๔ เดือน รวมลงโทษจำคุก ๘ เดือน และให้ผู้ถูกร้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหาย ในวันดังกล่าวผู้ถูกร้องได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

ระหว่างระยะเวลาอุทธรณ์ โดย นายโสภณ เป็นผู้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ในวันรุ่งขึ้น นายโสภณ และผู้ถูกร้องนัดเจรจาตกลงจ่ายเงินให้แก่ผู้เสียหายทั้งสองคน ๆ ละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ตามที่ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษา โดยขอผ่อนชำระเป็นสองงวด งวดแรกจ่ายในวันเจรจาตกลงกัน คนละ ๕๐,๐๐๐ บาท งวดที่ ๒ จ่ายหลังจากการจ่ายงวดแรก ๒๐ วัน เมื่อครบกำหนดงวดที่ ๒ นายโสภณ นำเงินไปจ่ายให้แก่ผู้เสียหายทั้งสองอีกคนละ ๕๐,๐๐๐ บาท ที่ศาลแขวงปทุมวัน เมื่อมีการจ่ายเงินให้ผู้เสียหายทั้งสองแล้ว ผู้เสียหายทั้งสองยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ต่อศาล โดยมีพนักงานอัยการรับรองว่าผู้เสียหายทั้งสองเป็นผู้เสียหายจริง ศาลแขวงปทุมวันมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนคำร้องทุกข์ และมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ผู้ถูกร้องไม่สามารถจำชื่อผู้เสียหายทั้งสองคน เนื่องจากบริษัทของผู้ถูกร้องขายรถยนต์ให้แก่บุคคลหลายคน บริษัทดังกล่าวปิดกิจการในปี ๒๕๔๕ ซึ่งล่วงเลยเป็นเวลานานแล้ว จึงไม่มีเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบริษัทและการซื้อขายรถยนต์ให้ตรวจสอบ ผู้ถูกร้องพยายามตรวจสอบรายชื่อผู้เสียหายจากพนักงานอัยการประจำศาลแขวงปทุมวัน ได้รับแจ้งว่าไม่ได้เก็บรักษาเอกสารเกี่ยวกับคดีดังกล่าวไว้ เนื่องจากมีระยะเวลาเกินกว่ายี่สิบปีจึงเผาทำลายตามกฎหมาย นอกจากนี้ผู้ถูกร้องมีหนังสือสอบถามข้อมูลไปยังสถานีตำรวจนครบาลปทุมวันเกี่ยวกับข้อมูลทางคดีและรายชื่อผู้เสียหายในคดีดังกล่าวในระหว่างปี ๒๕๓๗ - ปี ๒๕๓๘ ได้รับแจ้งว่าสมุดคุมสารบบคดีในระหว่างปีดังกล่าวถูกทำลายไปตามระเบียบงานสารบรรณแล้ว ไม่สามารถตรวจสอบและค้นหาข้อมูลทางคดีดังกล่าว

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงปทุมวัน มีหนังสือศาลแขวงปทุมวันที่ ศย ๓๐๑.๐๑๒/(ค) ๑๙๐ ลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๔ จัดส่งสำเนาปกหน้าสำนวน สำเนาคำพิพากษา และสำเนาบันทึกการปลดทำลายสำนวนความและเอกสารประจำปี ๒๕๔๙ ที่รับรองสำเนาถูกต้องโดยเจ้าพนักงานศาลยุติธรรมชำนาญการพิเศษต่อศาล

ผู้ร้องยื่นคำร้องเพิ่มเติมพร้อมเอกสารประกอบคำร้อง และบัญชีระบุพยานบุคคล เมื่อวันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๔ สรุปได้ว่า ตามเอกสารของ พลตำรวจเอก เสรีพิศุทธ์ เตมียเวส สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้เข้าชื่อเสนอคำร้อง ในฐานะประธานคณะกรรมาธิการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประพฤติมิชอบ สภาผู้แทนราษฎร ตรวจสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมโดยมีหนังสือถึงเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม ขอตรวจสอบข้อมูลคดีอาญาที่ผู้ถูกร้องเป็นจำเลยรวม ๗ คดี เพื่อต้องการทราบว่าคดีดังกล่าวถึงที่สุดหรือไม่อย่างไร สำนักงานศาลยุติธรรมจัดส่งสำเนาเอกสาร

มาให้ตรวจสอบโดยมีเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำเนาคำพิพากษา หมายจำคุก และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสำเนาปกหน้าสำนวนและสำเนาคำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวัน คดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ตลอดจนสำเนาบัญชีการปลดทำลายสำนวนความเมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๔๙ คดีนี้โจทก์ฟ้องเมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ ไม่มีการไต่สวน โดยเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ศาลได้อ่านคำพิพากษาให้คู่ความฟัง ฝ่ายโจทก์ลงนาม ๒ คน คนแรก คือ พนักงานอัยการ โจทก์ (ไม่ทราบชื่อ) คนที่สอง พันตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในขณะนั้น) ผู้เสียหาย โดยมี นางกัญทิมา เฟื่องทองแดง เป็นผู้พิพากษา ทั้งนี้ พันตำรวจเอก เขมรินทร์ โทรศัพท์เล่าเรื่องดังกล่าวและมาพบ พลตำรวจเอก เสรีพิศุทธ์ ที่บ้านพักพร้อมจัดทำหนังสือชี้แจงลงวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๔ พร้อมสำเนาคำให้การและเอกสารประกอบการสอบสวนสรุปได้ว่า เมื่อประมาณเดือนพฤษภาคม ๒๕๓๖ ผู้ถูกร้อง และ นางสาวดารัตน์ อ่อนสอาด มาชักชวน พันตำรวจเอก เขมรินทร์ ซื้อรถยนต์ยี่ห้อวอลโว่จากบริษัทสิระดาธุรกิจ จำกัด โดยอ้างว่าหากซื้อรถยนต์มากกว่า ๑ คัน จะหาโรงแรมตามเมืองท่องเที่ยวให้มาเช่ารถยนต์ที่จะซื้อสำหรับใช้บริการให้ลูกค้าพิเศษของโรงแรม พันตำรวจเอก เขมรินทร์ ไปดูรถยนต์และเลือกรถยนต์ป้ายแดงที่จอดอยู่ที่บริษัทสิระดาธุรกิจ จำกัด และต่อมาตกลงซื้อรถยนต์ยี่ห้อวอลโว่จำนวนสามคัน รวมทั้งวางเงินมัดจำเป็นเงินจำนวน ๑,๑๐๘,๓๑๗.๗๕ บาท พร้อมทั้งมีการทำสัญญาจะซื้อจะขายที่กองการต่างประเทศ กรมตำรวจ ซึ่ง พันตำรวจเอก เขมรินทร์ รับราชการอยู่ในขณะนั้น หลังจากนั้นพนักงานของบริษัทไฟแนนซ์ ๓ บริษัท คือ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ธนพล จำกัด บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์เกียรตินาคิน จำกัด และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ศรีธนา จำกัด ทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์โดยทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์คันละฉบับกับ พันตำรวจเอก เขมรินทร์ ต่อมา พันตำรวจเอก เขมรินทร์ ผ่อนชำระค่างวดรถยนต์มาโดยตลอด แต่บริษัทไฟแนนซ์ทั้ง ๓ บริษัท ไม่ได้ส่งใบคู่มือจดทะเบียนรถให้ผู้เสียหาย เมื่อสอบถามเรื่องการส่งมอบรถยนต์ ผู้ถูกร้องอ้างว่าอยู่ระหว่างการจดทะเบียนต่อกรมการขนส่งทางบก ภายหลังแจ้งว่าได้นำรถยนต์ทั้งสามคันไปให้โรงแรมที่เมืองพัทยาเช่าแล้ว และให้ พันตำรวจเอก เขมรินทร์ ชำระค่างวดรถยนต์ต่อไปจนครบ ๑๒ งวด แล้วจะนำเงินที่ได้จากค่าเช่าของโรงแรมมาชำระค่างวดรถยนต์ที่เหลือให้แก่บริษัทไฟแนนซ์ให้หมด พันตำรวจเอก เขมรินทร์ เกิดความสงสัยจึงดำเนินการตรวจสอบในเบื้องต้นกับกรมการขนส่งทางบก ปรากฏว่าไม่มีข้อมูลในสารบบว่ามีรถยนต์ที่ผู้เสียหายเช่าซื้อไปจดทะเบียน ประกอบกับในระยะหลัง

ผู้ถูกร้องแจ้งให้ พันตำรวจเอก เขมรินทร์ ชำระค่างวดรถยนต์ผ่านบริษัทของผู้ถูกร้อง โดยให้นางสาววัลย์ลดา ทองอ่อน เป็นผู้มาเก็บค่างวดรถยนต์ของบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ธนพล จำกัด และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ศรีธนา จำกัด เพื่อนำไปชำระให้แก่บริษัทไฟแนนซ์ทั้งสองเริ่มตั้งแต่งวดที่ ๓ ซึ่งไม่มีปัญหาแต่อย่างใด แต่งวดที่ ๗ - ๑๒ ไม่ได้ชำระค่างวดรถยนต์ให้แก่บริษัทไฟแนนซ์ แต่ยังคงเก็บค่างวดรถยนต์ตามปกติ ปรากฏว่าไม่มีใบเสร็จรับเงินจากบริษัทไฟแนนซ์ดังกล่าวส่งมาให้ตามที่อยู่ที่ให้ไว้กับบริษัท ต่อมาเมื่อผู้เสียหายตรวจสอบไปที่บริษัทของผู้ถูกร้อง ปรากฏว่าบริษัทปิดและผู้ถูกร้องหลบหนีไป พันตำรวจเอก เขมรินทร์ ตรวจสอบหลักฐานการถือครองกรรมสิทธิ์ของรถยนต์ทั้งสามคัน พบว่าผู้ถือกรรมสิทธิ์ไม่ใช่บริษัทไฟแนนซ์ทั้ง ๓ บริษัท จึงเชื่อว่าผู้ถูกร้อง นางสาวดารัตน์ และ นางสาววัลย์ลดา ร่วมกันฉ้อโกงผู้เสียหาย รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๒,๘๕๓,๑๕๘.๗๕ บาท จึงรวบรวมพยานหลักฐานร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๓๗ เป็นคดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ ให้ดำเนินคดีผู้ถูกร้องกับพวกฐานร่วมกันฉ้อโกง ต่อมา พันตำรวจเอก เขมรินทร์ ทราบว่าผู้ถูกร้องและ นางสาวดารัตน์ ถูกเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมตัวดำเนินคดีในคดีอื่นและถูกส่งตัวไปดำเนินคดีที่สถานีตำรวจนครบาลลุมพินี โดยถูกคุมขังอยู่ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร พันตำรวจเอก เขมรินทร์ จึงไปให้การเพิ่มเติมต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน เพื่อดำเนินการติดต่อขอตัวผู้ถูกร้อง และ นางสาวดารัตน์ มาดำเนินคดีต่อไป ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ พันตำรวจเอก เขมรินทร์ เดินทางมาเบิกความเป็นพยานศาลเนื่องจากได้รับหมายเรียกจากศาลแขวงปทุมวัน ระหว่างอยู่ในห้องพิจารณาคดีเห็นเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ควบคุมตัวผู้ถูกร้องใส่ชุดนักโทษล่ามโซ่ตรวนที่ขาเข้ามาในห้องพิจารณาคดี ซึ่งเจ้าพนักงานราชทัณฑ์คุมตัวมาจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ จำคุกกระทงละ ๔ เดือน เรียงกระทงลงโทษรวมจำคุก ๘ เดือน รับสารภาพเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาลดโทษให้กึ่งหนึ่ง คงจำคุก ๔ เดือน กับให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหาย และริบสัญญาจะซื้อจะขาย ซึ่งผู้เสียหายลงชื่อในคำพิพากษาในฐานะโจทก์และผู้ถูกร้องลงชื่อในฐานะจำเลย ส่วนการชำระหรือชดใช้ค่าเสียหายดังกล่าวตามคำสั่งศาลแขวงปทุมวันนั้นถึงบัดนี้ พันตำรวจเอก เขมรินทร์ ยังไม่เคยได้รับการชำระเงินค่าเสียหายคืน คดีดังกล่าวถึงที่สุดแล้วเนื่องจากไม่ได้มีการอุทธรณ์คำพิพากษา

ต่อมา ศาลรัฐธรรมนูญมีหนังสือเรียกเอกสาร หลักฐาน หรือบุคคล ให้ พันตำรวจเอก เขมรินทร์ หัสศิริ รองผู้บังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค ๘ (ยศในขณะนั้น) นายโสภณ เจนจาคะ และผู้ถูกร้องให้ถ้อยคำหรือชี้แจงเป็นหนังสือตามประเด็นที่ศาลกำหนด

พลตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในปัจจุบัน) ชี้แจงสรุปได้ว่า พยานเป็นผู้เช่าซื้อรถยนต์ทั้งสามคันเพียงผู้เดียว โดยจ่ายเงินดาวน์รวมเป็นเงิน ๑,๑๐๘,๓๑๗.๗๕ บาท ซึ่ง นายสมชาย เกียรติวิทยาสกุล เจ้าหน้าที่บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ธนพล จำกัด และ นายสิทธิชัย ตุลยนิษก์ เจ้าหน้าที่บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ศรีธนา จำกัด เป็นผู้จัดทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ บุคคลทั้งสองเกี่ยวพันกับการกระทำความผิดของผู้ถูกร้อง โดยบุคคลทั้งสองไม่ได้นำรถยนต์ที่พิพาทไปจดทะเบียนที่กรมการขนส่งทางบก พยานหลงเชื่อว่ารถยนต์ที่พิพาทมีอยู่จริง ซึ่งความจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น เนื่องจากเลขเครื่องรถยนต์และเลขตัวถังของรถยนต์ที่พยานทำสัญญาเช่าซื้อกับบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ทั้งสองไม่ได้อยู่ในสารบบของบริษัทผู้ผลิตรถยนต์ หากพยานผ่อนชำระค่างวดครบก็ไม่สามารถเป็นเจ้าของรถยนต์ รถยนต์ที่ผู้ถูกร้องนำมาแสดงให้พยานเห็นก่อนการทำสัญญาเช่าซื้อเป็นรถยนต์ที่มีรุ่นและสีตรงกันเท่านั้น พยานร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลปทุมวันให้ดำเนินคดีแก่ นายสมชาย และ นายสิทธิชัย เพิ่มเติมหลังจากที่ร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีกับผู้ถูกร้องในข้อหาร่วมกันฉ้อโกงทรัพย์ พนักงานสอบสวนสรุปสำนวนมีความเห็นสั่งฟ้องและส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีความเห็นสั่งไม่ฟ้อง นายสมชาย และ นายสิทธิชัย โดยให้เหตุผลว่าพยานไม่ได้ร้องทุกข์ภายในอายุความสามเดือน สำหรับนางสาวดารัตน์ อ่อนสอาด และ นางสาววัลย์ลดา ทองอ่อน พยานถอนคำร้องทุกข์ ส่วนกรณีที่ทราบว่าผู้ถูกร้องถูกจับกุมและดำเนินคดีอื่นนั้น พยานไม่ได้สอบถามจากผู้ถูกร้องหรือเจ้าพนักงานราชทัณฑ์เกี่ยวกับคดีที่ผู้ถูกร้องถูกจับกุม แต่ทราบว่าผู้ถูกร้องถูกจับกุมดำเนินคดีที่สถานีตำรวจนครบาลลุมพินีและศาลได้ตัดสินคดีแล้ว โดยผู้ถูกร้องถูกคุมขังอยู่ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร และมีคดีอาญาอื่น ๆ ซึ่งพนักงานสอบสวนดำเนินการอายัดตัวผู้ถูกร้องไว้ดำเนินคดีในความผิดที่เกี่ยวข้อง หลังจากที่ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษา พยานไม่เคยได้รับเงินตามคำพิพากษาจากฝ่ายผู้ถูกร้องหรือผู้ร่วมกระทำความผิดคนอื่นและไม่เคยถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย

นายโสภณ เจนจาคะ ชี้แจงสรุปได้ว่า พยานเป็นผู้ยื่นขอปล่อยตัวชั่วคราวผู้ถูกร้องตั้งแต่วันฟ้องคดี คือ วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ โดยใช้หลักประกันเป็นเงินสด จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องไม่สามารถหาเงินค่าเสียหายมาชำระแก่ผู้เสียหาย ศาลพิพากษาจำคุกผู้ถูกร้อง ๔ เดือน และให้ใช้ค่าเสียหาย จำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท พยานยื่นขอปล่อยตัวชั่วคราวผู้ถูกร้องโดยใช้เงินสดและสัญญาประกันเดิม พยานไม่เคยรู้จัก ร้อยตำรวจเอก เขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในขณะนั้น) พยานจำได้ว่าในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน มีผู้เสียหายในคดีดังกล่าว จำนวน ๒ คน (จำชื่อไม่ได้) มีค่าเสียหาย จำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท และผู้เสียหายไม่เคยแจ้งว่ามีค่าเสียหายจำนวน ๒,๘๕๓,๑๕๘.๗๕ บาท ในระหว่างพิจารณาคดีผู้ถูกร้องตกลงจะชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายภายในวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ แต่ไม่สามารถหาเงินมาชำระให้แก่ผู้เสียหาย ภายหลังจากที่ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาแล้ว พยานติดต่อผู้เสียหายเพื่อเจรจาชำระหนี้ในวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ และนัดหมายผู้เสียหายที่สำนักงานขายของพยาน เนื่องจากผู้เสียหายไม่เชื่อถือว่าผู้ถูกร้องจะสามารถชำระหนี้ได้ โดยพยานตกลงผ่อนชำระค่าเสียหาย ๒ งวด งวดแรกชำระในวันเจรจาตกลงเป็นเงินคนละ จำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท รวมเป็นจำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท งวดที่สองชำระภายหลังจากงวดแรกประมาณ ๒๐ วัน ผู้เสียหายตกลงว่าหากชำระเงินเสร็จสิ้นแล้วจะร้องขอถอนคำร้องทุกข์ต่อศาลแขวงปทุมวัน มีการบันทึกเป็นเอกสารไว้ และเมื่อครบกำหนดงวดที่ ๒ มีการชำระเงินที่ศาลแขวงปทุมวัน ต่อมาศาลแขวงปทุมวันมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ พยานจำไม่ได้ว่าผู้เสียหายทั้งสองเป็นบุคคลใด เนื่องจากเป็นเวลานานแล้วและในช่วงปี ๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องถูกดำเนินคดีเกี่ยวกับเช็คหลายคดี และเอกสารที่บันทึกการชำระหนี้ไม่ได้เก็บไว้ แต่จำได้ว่าผู้เสียหายในคดีดังกล่าวไม่ใช่นายตำรวจที่มียศร้อยตำรวจเอกหรือพันตำรวจตรี

ผู้ถูกร้องชี้แจงเพิ่มเติม เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๔ สรุปได้ว่า ผู้ถูกร้องรู้จัก ร้อยตำรวจเอก เขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในขณะนั้น) เนื่องจากเคยทำสัญญาจะซื้อจะขายรถยนต์ จำนวนสามคัน แต่ ร้อยตำรวจเอก เขมรินทร์ ไม่ได้เป็นผู้เสียหายในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องกล่าวอ้างว่า พยานหลักฐานของผู้ร้องไม่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาดังกล่าว เนื่องจากการฟ้องคดีดังกล่าวต้องมีจำเลย รวม ๓ คน แต่ในคดีที่ผู้ร้องอ้างมีจำเลยเพียงคนเดียว คือ ผู้ถูกร้อง ซึ่งไม่เป็นไปตามสำนวนในคดีนี้ที่มีการฟ้องผู้ถูกร้องที่ศาลแขวงปทุมวัน และในคดีดังกล่าวไม่มีคำพิพากษาให้ผู้ถูกร้องใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย จำนวน ๒,๘๕๓,๑๕๘.๗๕ บาท ตามบัญชีทรัพย์ที่เสียหาย ส่วนคดีที่ผู้ร้องกล่าวอ้าง พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการน่าจะมีความเห็นสั่งไม่ฟ้อง เนื่องจาก

ผู้ถูกร้องกับพวกไม่ได้ฉ้อโกงเงินตามสัญญาจะซื้อจะขายกับผู้เสียหายตามที่มีการแจ้งความร้องทุกข์ การซื้อรถยนต์ทั้งสามคันเป็นการทำสัญญาเช่าซื้อจากบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ไม่ได้ซื้อจากผู้ถูกร้องกับพวก ประกอบกับข้อเท็จจริงของผู้ร้องที่อ้างว่า พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ลงชื่อรับรองในหน้าปกสำนวนในคดีดังกล่าว ไม่อาจรับฟังได้ เนื่องจากผู้ที่ลงลายมือชื่อในช่องโจทก์เป็นพนักงานอัยการเท่านั้น พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ไม่ได้เป็นโจทก์ร่วม อีกทั้งลายมือชื่อในช่องโจทก์ที่ พันตำรวจตรี เขมรินทร์ รับรองว่าเป็นลายมือชื่อของผู้เสียหายในคดีดังกล่าวไม่เหมือนกับลายมือชื่อในหน้าปกสำนวน ประกอบกับไม่มีเจ้าหน้าที่รับรองว่า พันตำรวจตรี เขมรินทร์ เป็นผู้ลงลายมือชื่อด้วยตนเองหรือเป็นผู้เสียหาย นอกจากนี้ ในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๒๐๐๑/๒๕๕๐ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๗๔๘/๒๕๕๐ ของศาลจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ระหว่างพนักงานอัยการจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โจทก์ ผู้ถูกร้อง จำเลย เรื่องความผิดต่อชีวิต (ประมาท) ซึ่งศาลมีคำพิพากษาลงโทษจำคุก ๑ ปี ๖ เดือน ปรับ ๑๓,๐๐๐ บาท จำเลยไม่ต้องโทษจำคุกมาก่อน ประกอบกับได้ชดใช้ค่าเสียหายจนผู้เสียหายไม่ติดใจเอาความ ให้รอการลงโทษไว้มีกำหนด ๒ ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๖ และคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๒๕๐/๒๕๕๐ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๙/๒๕๕๐ ระหว่างพนักงานอัยการจังหวัดแพร่ โจทก์ ผู้ถูกร้อง จำเลย เรื่อง ความผิดต่อร่างกาย ศาลพิพากษาว่า เมื่อไม่ปรากฏว่าจำเลยเคยมีประวัติกระทำความผิด หรือเคยได้รับโทษจำคุกมาก่อน เห็นควรให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้กำหนด ๒ ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๖ หากผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน ศาลจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และศาลจังหวัดแพร่ ไม่อาจพิพากษาให้รอการลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องได้ เนื่องจากผู้ถูกร้องเคยกระทำความผิดถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน รวมทั้งเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาในคดีดังกล่าว ผู้ถูกร้องไปฟังคำพิพากษาโดยไม่ได้ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังในเรือนจำ และเจรจาชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย แต่วันฟังคำพิพากษาผู้ถูกร้องไม่สามารถนำเงินไปชำระให้แก่ผู้เสียหายได้ ศาลแขวงปทุมวันพิพากษาให้ผู้ถูกร้องชำระเงินจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ให้แก่ผู้เสียหายตามคำพิพากษา ผู้ถูกร้องได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดย นายโสภณ เจนจาคะ พี่ชายผู้ถูกร้องนำเงินสดวางเป็นหลักประกัน หลังจากศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาแล้ว ผู้ถูกร้องและ นายโสภณ นัดผู้เสียหายทั้งสองเจรจาที่สำนักงานขายรถยนต์ของนายโสภณ และตกลงจ่ายเงินให้กับผู้เสียหายทั้งสองคน ๆ ละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ตามคำพิพากษา

ขอจ่ายเป็นสองงวด งวดแรกจ่ายเป็นเงินสดในวันเจรจาตกลงกัน คนละ ๕๐,๐๐๐ บาท รวม ๑๐๐,๐๐๐ บาท งวดที่ ๒ จ่ายหลังจากจ่ายงวดแรกประมาณ ๒๐ วัน เมื่อครบกำหนดงวดที่ ๒ นายโสภณ นำเงินไปจ่ายกับผู้เสียหายทั้งสองอีกคนละ ๕๐,๐๐๐ บาท รวม ๒๐๐,๐๐๐ บาท โดยนัดตกลงจ่ายเป็นเงินสดที่ศาลแขวงปทุมวัน มีบันทึกตกลงชดใช้ค่าเสียหายและใบรับเงินค่าเสียหาย เมื่อชำระหนี้ครบถ้วน ผู้เสียหายจะยื่นถอนคำร้องทุกข์ต่อศาลแขวงปทุมวัน ในวันที่ได้รับเงินค่าเสียหายงวดที่ ๒ ผู้เสียหายยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ แต่เอกสารการชำระหนี้และเอกสารสำเนาคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ผู้ถูกร้องไม่ได้เก็บไว้และไม่สามารถขอคัดถ่ายเอกสารได้ เนื่องจากเป็นระยะเวลานานแล้ว ประกอบกับเอกสารดังกล่าวถูกทำลายตามวิธีการของศาลยุติธรรมแล้ว ผู้ถูกร้องไม่ได้ยื่นอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เนื่องจากมีการชดใช้ค่าเสียหายตามคำพิพากษาก่อนครบระยะเวลาอุทธรณ์ และเมื่อผู้เสียหายยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ก่อนวันครบกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์ ศาลแขวงปทุมวันมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

ผู้ร้องยื่นคำร้องเพิ่มเติมพร้อมเอกสารประกอบคำร้อง และบัญชีระบุพยานบุคคล เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ สรุปได้ว่า ตามเอกสารของ พลตำรวจเอก เสรีพิศุทธ์ เตมียเวส ผู้เข้าชื่อเสนอคำร้องในฐานะประธานคณะกรรมาธิการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประพฤติมิชอบ สภาผู้แทนราษฎร ตรวจสอบข้อเท็จจริงเพิ่มเติมโดยมีหนังสือถึงผู้กำกับการสถานีตำรวจนครบาลลุมพินี ขอตรวจสอบข้อมูลในคดีที่บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์เกียรตินาคิน ผู้เสียหาย นายสิระ หรือชลสิทธิ์ เจนจาคะ ผู้ต้องหาข้อหาฉ้อโกง และข้อหาปลอมและใช้เอกสารราชการปลอม ผู้กำกับสถานีตำรวจนครบาลลุมพินีจัดส่งสำเนาหนังสือเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ที่ มท ๐๙๑๗/๑๖๕๙ ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๓๘ เรื่อง การอายัดตัวผู้ต้องหาและขอทราบผลการจำคุก สรุปได้ว่า ในวันดังกล่าวผู้ถูกร้องถูกคุมขังอยู่ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครตามหมายขังระหว่างไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน ในความผิดฐานร่วมกันฉ้อโกงทรัพย์ และหมายจำคุกคดีถึงที่สุดของศาลแขวงพระนครใต้ ตามคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๔๙๑/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๑๓๐๘/๒๕๓๘ ในความผิดฐานพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. ๒๕๓๔

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา คำชี้แจงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คำชี้แจงพยาน คำโต้แย้งของผู้ถูกร้อง และเอกสารประกอบแล้ว เห็นว่า คดีมีพยานหลักฐาน

เพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัย จึงยุติการไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๘ วรรคหนึ่ง กำหนดประเด็นที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ นายสิระ เจนจาคะ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ ... (๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ...” และมาตรา ๙๘ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดในความผิดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า กฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หรือกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในความผิดฐานฟอกเงิน ...”

บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) เป็นบทบัญญัติเพิ่มขึ้นใหม่ ที่กำหนดลักษณะต้องห้ามบางประการของบุคคลเพื่อมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันมิให้บุคคลที่ขาดความน่าเชื่อถือในความสุจริตหรือผู้ที่เคยทำความผิดอันเป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์สาธารณะเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองอันจะเป็นหนทางให้ใช้ตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ของฝ่ายการเมืองกระทำการทุจริตหรือประพฤติมิชอบได้โดยง่าย บุคคลที่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติในฐานะที่เป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยต้องได้รับการกลั่นกรองคุณสมบัติเบื้องต้น เพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้น ๆ จะปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต มีความประพฤติและคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของสาธารณชนในทุกด้าน ปราศจากมลทินมัวหมอง ในส่วนที่เกี่ยวกับฐานความผิดนั้น หลักการสำคัญของบทบัญญัติมาตรา ๙๘ (๑๐) ยึดถือการที่ศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดเป็นสำคัญ โดยไม่ได้คำนึงว่ามีเหตุบรรเทาโทษหรือได้รับการลงโทษหรือไม่ โดยเหตุนี้เมื่อมีการล้างมลทินหรืออภัยโทษ การล้างมลทิน คือ

การลบล้างโทษว่ามิเคยถูกลงโทษจำคุกในความผิดนั้น ๆ เท่านั้น แต่พฤติกรรมหรือการกระทำความผิดซึ่งศาลพิพากษาว่าได้กระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งยังคงอยู่ ไม่มีผลเป็นการลบล้างการกระทำความผิดและคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ามีการกระทำความผิดนั้น ส่วนการอภัยโทษเป็นการให้อภัยแก่ผู้ที่กำลังได้รับโทษอยู่ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องถูกลงโทษต่อไปอันเป็นการลดโทษมิใช่การลบล้างความผิด เช่นนี้ผู้เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดตามบทบัญญัติมาตรา ๙๘ (๑๐) ถือได้ว่าเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ข้อเท็จจริงตามคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา คำชี้แจงของหน่วยงานกับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศาลแขวงปทุมวัน ศาลอุทธรณ์ อัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร กองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และเอกสารประกอบ สรุปได้ว่า ผู้ถูกร้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๓๗ พันตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในขณะนั้น) ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน ให้ดำเนินคดีผู้ถูกร้องกับพวกฐานร่วมกันฉ้อโกงเป็นเลขคดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ ของสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ชี้แจงตามหนังสือที่ อส ๐๐๒๕.๖/๔๔๐ เมื่อวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๔ ได้ความว่าได้รับสำนวนจากสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน เป็นสำนวน ส.๑ เลขรับที่ ๓๖/๒๕๓๘ คดีระหว่าง พันตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ เป็นผู้กล่าวหา ผู้ถูกร้องเป็นผู้ต้องหาที่ ๑ นายสมชาย เกียรติวิทยาสกุล เป็นผู้ต้องหาที่ ๒ และ นายสิทธิชัย ตุลยนิษก์ เป็นผู้ต้องหาที่ ๓ ข้อหาร่วมกันฉ้อโกง ต่อมาเมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) เป็นโจทก์ยื่นฟ้องผู้ถูกร้อง (ผู้ต้องหาที่ ๑) เป็นจำเลยต่อศาลแขวงปทุมวัน ในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ ขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ มาตรา ๙๑ และมาตรา ๘๓ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๖ มาตรา ๔ และสั่งให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์แก่ผู้เสียหายและริบสัญญาจะซื้อจะขายทั้ง ๓ ฉบับ พนักงานอัยการมีคำสั่งให้ยุติการดำเนินคดี นายสมชาย ผู้ต้องหาที่ ๒ และ นายสิทธิชัย ผู้ต้องหาที่ ๓ เนื่องจากคดีขาดอายุความร้องทุกข์ และเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ศาลแขวงปทุมวัน มีคำพิพากษาเป็นคดีอาญาหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ รวม ๒ กระทง ให้จำคุกกระทงละ ๔ เดือน เรียงกระทงลงโทษรวมจำคุก ๘ เดือน

รับสารภาพเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาลดโทษให้กึ่งหนึ่งตามมาตรา ๗๘ คงจำคุก ๔ เดือน กับให้ผู้ถูกร้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหาย และริบสัญญาจะซื้อจะขายทั้ง ๓ ฉบับ ซึ่งจากคำชี้แจงของศาลแขวงปทุมวัน ตามหนังสือศาลยุติธรรมที่ ศย ๓๐๑.๐๑๒/(ค) ๑๙๐ ลงวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๖๔ ได้ความว่า คดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ศาลแขวงปทุมวันดำเนินการปลดทำลายสำนวนความและเอกสารไปตามระเบียบแล้ว จึงส่งสำเนาปกสำนวนและสำเนาคำพิพากษาคดีดังกล่าวต่อศาลรัฐธรรมนูญ ศาลอุทธรณ์ชี้แจงต่อศาลรัฐธรรมนูญตามหนังสือศาลอุทธรณ์ที่ ศย ๒๐๐/๑๘๔๙ ลงวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๖๔ ได้ความว่า ไม่มีการอุทธรณ์คดีดังกล่าวต่อศาลอุทธรณ์ และเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครชี้แจงต่อศาลรัฐธรรมนูญ ตามหนังสือเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครที่ ยธ ๐๗๖๘/๒๗๐๗ ลงวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๖๔ ได้ความว่า ไม่ปรากฏข้อมูลการต้องขังและรายนามผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา (รท.๒๓ ก) เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่มีการบันทึกข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์ อีกทั้งในปี ๒๕๕๔ เกิดเหตุอุทกภัยในพื้นที่เรือนจำ เอกสารซึ่งถูกแยกเก็บไว้ในห้องจัดเก็บเอกสารบริเวณอาคารน็อคดาวน์ได้รับความเสียหายไม่สามารถตรวจสอบข้อมูลได้

ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวันตามคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ว่ากระทำความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ ซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา คดีดังกล่าวไม่มีการอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์

ผู้ถูกร้องโต้แย้งว่า พันตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ ไม่เป็นผู้เสียหายในคดีดังกล่าว หลังจากศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษา ผู้ถูกร้องได้รับการประกันตัวในวันเดียวกันและมีการเจรจาชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ เป็นความผิดอันยอมความได้ นายโสภณ เจนจาคะ พี่ชายของผู้ถูกร้องเป็นผู้เจรจาและชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายซึ่งสามารถตกลงกันได้ภายในระยะเวลาอุทธรณ์ ผู้เสียหายยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ต่อศาลแขวงปทุมวัน ศาลแขวงปทุมวันสั่งจำหน่ายคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ออกจากสารบบความนั้น

มีปัญหาที่ต้องวินิจฉัยว่า พันตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในขณะนั้น) เป็นผู้เสียหายในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน หรือไม่ และคดีมีการยอมความและถอนคำร้องทุกข์ภายในระยะเวลาอุทธรณ์อันเป็นเหตุให้ถือว่าผู้ถูกร้องไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา หรือไม่

เห็นว่า คดีนี้ไม่มีพยานเอกสารใดรับรองว่าคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ถึงที่สุดอย่างไร ไม่มีสำเนาคำฟ้องที่บรรยายฟ้องให้เห็นว่าผู้ใดเป็นผู้เสียหาย ไม่มีเอกสารที่แสดงว่ามีการยอมความระหว่างผู้ถูกร้องกับผู้เสียหายแล้วภายในระยะเวลาอุทธรณ์และศาลแขวงปทุมวันมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ คงมีเพียงคำชี้แจงของ พลตำรวจตรี เขมรินทร์ ซึ่งเป็นฝ่ายผู้ร้อง คำชี้แจงของผู้ถูกร้องกับ นายโสภณ เจนจาคะ ซึ่งเป็นฝ่ายผู้ถูกร้อง และคำชี้แจงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเอกสารอื่นประกอบคดีเป็นพยานหลักฐาน

คำชี้แจงของ พลตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในปัจจุบัน) และของผู้ถูกร้องกับ นายโสภณ เจนจาคะ ดังกล่าว โดยลำพังไม่อาจเชื่อไปตามคำชี้แจงนั้นในทางใดทางหนึ่งได้ ต้องพิจารณาคำชี้แจงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเอกสารอื่นประกอบด้วย คำชี้แจงของสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ตามหนังสือที่ อส ๐๐๒๕.๖/๔๔๐ ลงวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๔ ได้ความว่า คดีที่พนักงานอัยการสำนักงานอัยการสูงสุดกองคดีแขวงปทุมวัน ยื่นฟ้องผู้ถูกร้องเป็นจำเลยในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ต่อศาลแขวงปทุมวัน เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ นั้น พนักงานอัยการได้รับสำนวนมาจากสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน คดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ มี พันตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในขณะนั้น) เป็นผู้กล่าวหา เมื่อหนังสือของ พันตำรวจเอก เขมรินทร์ หัสศิริ ที่แจ้งต่อประธานคณะกรรมาธิการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ สภาผู้แทนราษฎร ว่า พันตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ ร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่ผู้ถูกร้องต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน ข้อหาฉ้อโกง เป็นคดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ พร้อมส่งสำเนาคำให้การในชั้นสอบสวนต่อประธานคณะกรรมาธิการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ สภาผู้แทนราษฎร และผู้ร้องส่งเอกสารนั้นต่อศาลรัฐธรรมนูญ เช่นนี้ ฟังได้ว่า คดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ ของสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน พันตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ เป็นผู้กล่าวหา ประกอบกับหน้าสำนวนคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันปรากฏว่า พันตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ ลงชื่อในช่องโจทก์ในบันทึกหน้าสำนวนนั้นร่วมกับพนักงานอัยการโจทก์ด้วย แม้ลายมือชื่อของพันตำรวจตรี เขมรินทร์ ในช่องโจทก์ในบันทึกหน้าสำนวนจะไม่เหมือนกับลายมือชื่อของเขมรินทร์

ในขณะที่มียศเป็นพันตำรวจเอกดังที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้าง แต่หากพิจารณาจากลายมือชื่อของ พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ที่ลงไว้ในช่องผู้กล่าวหาและพยานในสำนวนคดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ ของสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน เปรียบเทียบกับลายมือชื่อของ พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ในช่องโจทก์ในบันทึกหน้าสำนวนคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน เห็นได้ว่ามีลักษณะลายมือชื่อที่เหมือนกัน การลงลายมือชื่อทั้งสองครั้งดังกล่าวมีระยะเวลาห่างกันประมาณ ๑ ปีเศษ อันถือว่าอยู่ในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกัน ไม่เหมือนกับการลงชื่อของ พันตำรวจเอก เขมรินทร์ ซึ่งระยะเวลาห่างจากการลงชื่อในขณะมียศเป็นพันตำรวจตรีประมาณ ๒๗ ปี เช่นนี้ การลงลายมือชื่อของ พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ในช่องโจทก์ในบันทึกหน้าสำนวน แม้จะไม่เหมือนกับลายมือชื่อในขณะที่มียศเป็นพันตำรวจเอกก็หาได้มีข้อพิรุธว่าจะเป็นคนละคนกันดังที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้างไม่ ส่วนการลงลายมือชื่อของ พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ในช่องโจทก์ในบันทึกหน้าสำนวนคดีนั้น แม้ พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ไม่ได้ร่วมเป็นโจทก์ แต่การที่เจ้าหน้าที่ศาลยอมให้ พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ลงชื่อในช่องโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ โดยไม่ได้ความว่าพนักงานอัยการผู้เป็นโจทก์โต้แย้งหรือผู้พิพากษาผู้ทำบันทึกนั้นเพิกถอนการลงลายมือชื่อในภายหลัง เช่นนี้ ย่อมแสดงว่า พันตำรวจตรี เขมรินทร์ มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับฝ่ายโจทก์ในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันจริง โดยเป็นผู้เสียหาย ส่วนที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้างว่าหากคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน มี พันตำรวจตรี เขมรินทร์ เป็นผู้เสียหายต้องมีจำเลยที่ถูกฟ้องรวมกับผู้ถูกร้องจำนวน ๓ คน นั้น ได้ความจากหนังสือของสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ตามหนังสือที่ อส ๐๐๒๕.๖/๔๔๐ ลงวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๔ ว่า คดีนี้มีผู้ถูกร้องเป็นผู้ต้องหาที่ ๑ นายสมชาย เกียรติวิทยาสกุล เป็นผู้ต้องหาที่ ๒ และ นายสิทธิชัย ตุลยนิษก์ เป็นผู้ต้องหาที่ ๓ แต่คดีในส่วนของ นายสมชาย ผู้ต้องหาที่ ๒ และ นายสิทธิชัย ผู้ต้องหาที่ ๓ ขาดอายุความร้องทุกข์ พนักงานอัยการแจ้งคำสั่งยุติการดำเนินคดี ฉะนั้น การที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ฟ้องผู้ถูกร้องเป็นจำเลยเพียงคนเดียวในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันจึงถูกต้องแล้ว ส่วนที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้างต่อไปว่า พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ได้รับความเสียหายจากการถูกฉ้อโกงเป็นเงิน ๒,๘๕๓,๑๕๘.๗๕ บาท ตามบัญชีทรัพย์ที่เสียหาย แต่คดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘

ของศาลแขวงปทุมวัน พิพากษาให้ผู้ถูกร้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหาย พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ไม่ได้ขอบังคับคดี ทำให้เชื่อได้ว่า พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ไม่ใช่ผู้เสียหายในคดีดังกล่าวนั้น จากบันทึกคำให้การของ พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ในชั้นสอบสวน นอกจาก นายสมชาย และ นายสิทธิชัย จะเป็นผู้ต้องหาร่วมกระทำผิดกับผู้ถูกร้องแล้ว ยังมี นางสาวดารัตน์ อ่อนสอาด และ นางสาววัลย์ลดา ทองอ่อน ร่วมกระทำความผิดด้วย แต่คดีในส่วนของ นายสมชาย และ นายสิทธิชัย พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ไม่ได้ร้องทุกข์ภายในอายุความ คดีในส่วนของ นางสาวดารัตน์ และ นางสาววัลย์ลดา พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ถอนคำร้องทุกข์ เมื่อ พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ชำระค่าเช่าซื้อตั้งแต่งวดที่ ๓ ให้แก่ นางสาววัลย์ลดา เป็นต้นไป และเงินจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ที่พนักงานอัยการเรียกให้ผู้ถูกร้องคืนหรือใช้ราคาเป็นเงินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญาของผู้ถูกร้องที่ต้องคืนให้ พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๓ น่าจะไม่รวมถึงค่าเสียหายในส่วนที่ขาดอายุความและที่ พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ถอนคำร้องทุกข์ไปแล้ว ยิ่งไปกว่านั้น หาก พันตำรวจตรี เขมรินทร์ เห็นว่าผู้ถูกร้องต้องรับผิดคืนหรือใช้ราคาทรัพย์มากกว่าที่ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษา พันตำรวจตรี เขมรินทร์ สามารถดำเนินการฟ้องในทางแพ่งเป็นอีกคดีได้ หาได้เป็นพิรุธถึงขนาดที่จะรับฟังว่า พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ไม่ได้เป็นผู้เสียหายในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน แต่อย่างใดไม่ ทั้งการที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้างว่า พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ไม่ได้เป็นผู้เสียหายในคดีดังกล่าว แต่ผู้ถูกร้องและพยานจำไม่ได้ว่าใครเป็นผู้เสียหายเป็นการกล่าวอ้างลอย ๆ เพื่อปฏิเสธโดยง่าย ขาดน้ำหนักในการรับฟัง นอกจากนี้ ยังได้ความจากคำชี้แจงของ พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ที่ให้ไว้ต่อประธานคณะกรรมาธิการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ สภาผู้แทนราษฎร และศาลรัฐธรรมนูญว่า ในวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ พันตำรวจตรี เขมรินทร์ เดินทางไปศาลแขวงปทุมวัน เพื่อเบิกความเป็นพยานในการพิจารณาคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ พันตำรวจตรี เขมรินทร์ เห็นผู้ถูกร้องสวมใส่ชุดนักโทษและถูกล่ามโซ่ตรวนที่ขา เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ควบคุมตัวเข้ามายังห้องพิจารณา พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ทราบว่าผู้ถูกร้องถูกจับกุมตัวดำเนินคดีที่สถานีตำรวจนครบาลลุมพินี ซึ่งศาลมีคำพิพากษาคดีนั้น และถูกคุมขังอยู่ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ซึ่งตามหนังสือของศาลแขวงพระนครใต้ ที่ ศย ๓๐๑.๑๐๔ (E)/๓๙๖ ลงวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๔ มีใจความว่า

คดีอาญาที่เกิดขึ้นในปี ๒๕๓๘ ของศาลแขวงพระนครใต้ที่ผู้ถูกร้องเป็นจำเลยรวม ๔ คดี คดีที่ ๑ คดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๙๑/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๘๒๘/๒๕๓๘ ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๓๘ ว่า จำเลยมีความผิดตามฟ้อง รับสารภาพลดโทษให้กึ่งหนึ่ง คงจำคุก ๕ เดือน คดีที่ ๒ คดีอาญาหมายเลขดำที่ ๔๙๑/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๑๓๐๘/๒๕๓๘ ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๓๘ ว่า จำเลยมีความผิดตามฟ้อง รับสารภาพลดโทษให้กึ่งหนึ่ง จำเลยที่ ๑ ปรับ ๖๐,๐๐๐ บาท จำเลยที่ ๒ (ผู้ถูกร้อง) จำคุก ๕ เดือน และให้นับโทษต่อจากคดีหมายเลขแดงที่ ๘๒๘/๒๕๓๘ สำหรับจำเลยที่ ๑ หากไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๙ คดีที่ ๓ คดีอาญาหมายเลขดำที่ ๔๙๔/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๐๓๕/๒๕๓๘ ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๓๘ ว่า จำเลยที่ ๒ (ผู้ถูกร้อง) มีความผิดตามฟ้อง รับสารภาพลดโทษให้กึ่งหนึ่ง จำคุก ๑ เดือน ให้นับโทษต่อจากคดีอาญาหมายเลขแดงที่ ๘๒๘/๒๕๓๘ ปรับจำเลยที่ ๑ เป็นเงิน ๑๕,๐๐๐ บาท ไม่ชำระค่าปรับยึดทรัพย์จำเลยที่ ๑ ออกขายทอดตลาดเพื่อชำระค่าปรับ และคดีที่ ๔ คดีอาญาหมายเลขดำที่ ๑๔๙๖/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๙๘๒/๒๕๓๘ ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๓๘ ว่า จำเลย (ผู้ถูกร้อง) มีความผิดตามฟ้อง รับสารภาพ ลดโทษให้กึ่งหนึ่ง จำคุก ๑ เดือน ให้นับโทษต่อจากคดีอาญาหมายเลขแดงที่ ๒๐๓๕/๒๕๓๘ เมื่อคำนวณโทษจำคุกของผู้ถูกร้องทั้ง ๔ คดีนั้นแล้ว ในวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ ซึ่งเป็นวันที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ถูกร้องเป็นจำเลยต่อศาลแขวงปทุมวันเป็นคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ และวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ซึ่งเป็นวันที่ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาในคดีนั้นเป็นคดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องยังต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลแขวงพระนครใต้ดังกล่าวอันสอดคล้องกับสำเนาหนังสือของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครที่ มท ๐๙๑๗/๑๖๕๙ ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๓๘ ซึ่งได้ความว่าในวันดังกล่าวผู้ถูกร้องถูกคุมขังอยู่ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครตามหมายขังระหว่างไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน (คดีพิพาทนี้) และหมายจำคุกคดีถึงที่สุดของศาลแขวงพระนครใต้ตามคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๔๙๑/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๑๓๐๘/๒๕๓๘ ดังนั้น ในวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ ซึ่งศาลแขวงปทุมวันรับคำฟ้องคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ ไว้พิจารณาและในวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ซึ่งเป็นวันที่ศาลแขวงปทุมวันพิจารณาคดีดังกล่าว ผู้ถูกร้องต้องขังอยู่ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร การที่ผู้ถูกร้องต้องถูกควบคุมไปนอกเรือนจำดังเช่น

การถูกนำตัวไปขึ้นศาล ผู้ถูกร้องต้องแต่งเครื่องแต่งกายตามแบบที่กรมราชทัณฑ์กำหนด ทั้งตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๙๗ มาตรา ๑๔ เป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ควบคุมที่เห็นเป็นการสมควรจะใช้เครื่องพันธนาการก็ได้ ฉะนั้น ในวันที่ศาลแขวงปทุมวันนัดพิจารณาคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ ในวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ จึงเชื่อได้ว่าพันตำรวจตรี เขมรินทร์ เห็นผู้ถูกร้องใส่ชุดนักโทษล่ามโซ่ตรวนที่ขาเข้ามาในห้องพิจารณาคดี คำชี้แจงของพันตำรวจตรี เขมรินทร์ ในเรื่องดังกล่าวจึงรับฟังได้ว่าเป็นความจริง คำชี้แจงของฝ่ายผู้ถูกร้องที่กล่าวอ้างว่าในการพิจารณาคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันตั้งแต่วันฟ้องคดีจนถึงวันที่มีคำพิพากษาผู้ถูกร้องได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวมาโดยตลอด ไม่ได้ถูกคุมขังในเรือนจำ และในวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ไม่ได้ควบคุมตัวผู้ถูกร้องไปศาลแขวงปทุมวันนั้น ไม่มีน้ำหนักให้รับฟัง คดีนี้จึงฟังข้อเท็จจริงได้ว่าวันที่ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษา ผู้ถูกร้องถูกคุมขังอยู่ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันและถูกคุมขังในคดีของศาลแขวงพระนครใต้อีกด้วย อันทำให้ข้ออ้างของผู้ถูกร้องที่กล่าวอ้างว่าในระหว่างที่ผู้ถูกร้องได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ผู้ถูกร้องยอมความโดยชดใช้เงินตามคำพิพากษาคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันให้แก่ผู้เสียหายในคดีนั้นและผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ภายในระยะเวลาอุทธรณ์ สิทธินำคดีมาฟ้องของพนักงานอัยการระงับไปแล้วนั้นขาดความน่าเชื่อถือ คำชี้แจงของผู้ถูกร้องในส่วนนี้ จึงไม่เป็นความจริง เช่นนี้ ข้ออ้างของผู้ร้องที่ว่า พันตำรวจตรี เขมรินทร์ เป็นผู้เสียหายในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันและไม่เคยมีการยอมความหรือถอนคำร้องทุกข์ภายในระยะเวลาอุทธรณ์กับผู้ถูกร้องมีน้ำหนักรับฟังได้

ส่วนข้อกล่าวอ้างของผู้ถูกร้องที่ว่าคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๒๐๐๑/๒๕๕๐ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๗๔๘/๒๕๕๐ ของศาลจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๒๕๐/๒๕๕๐ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๙/๒๕๕๐ ของศาลจังหวัดแพร่ที่ผู้ถูกร้องเป็นจำเลย ศาลจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และศาลจังหวัดแพร่มีคำพิพากษารอการลงโทษจำคุกโดยกล่าวอ้างว่าไม่ปรากฏว่าผู้ถูกร้องเคยรับโทษจำคุกมาก่อน ซึ่งหากผู้ถูกร้องต้องคำพิพากษาในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันอันถึงที่สุดให้จำคุกแล้ว ศาลย่อมไม่อาจพิพากษา

ให้รอการลงโทษผู้ถูกร้องนั้น ข้อเท็จจริงปรากฏว่าภายหลังจากศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ แล้ว พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ ๕๐ ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ประกาศใช้ ผู้ถูกร้องย่อมได้รับการล้างมลทินโทษตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งถือว่าผู้ถูกร้องมิได้เคยถูกลงโทษจำคุกฐานฉ้อโกงในคดีนั้นมาก่อน เข้าเงื่อนไขตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๖ ว่าผู้ถูกร้องไม่เคยรับโทษจำคุกมาก่อน ศาลจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และศาลจังหวัดแพร่อาจใช้ดุลพินิจรอการลงโทษตามมาตรา ๕๖ ให้แก่ผู้ถูกร้อง แต่การได้รับประโยชน์จากการล้างมลทินดังกล่าวไม่มีผลเป็นการลบล้างการกระทำความผิดในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันที่ผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา นอกจากนี้ ข้อกล่าวอ้างของผู้ถูกร้องที่ว่าเอกสารราชการที่ผู้ร้องนำส่งไม่ปรากฏว่ามีส่วนราชการหรือเจ้าพนักงานผู้จัดทำ หรือผู้ครอบครองรับรองความถูกต้องไม่สามารถนำมารับฟังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น เมื่อเอกสารดังกล่าวผู้อ้างส่งต่อศาลรัฐธรรมนูญโดยรับรองสำเนาความถูกต้องอันถือเป็นการรับรองว่าได้รับหรือคัดถ่ายมาจากผู้จัดทำเอกสารเหล่านั้น ทั้งผู้ถูกร้องไม่ได้อ้างถึงความไม่บริสุทธิ์หรือความไม่ถูกต้องของข้อความในเอกสารนั้นว่าเป็นอย่างไรและที่ถูกควรเป็นเช่นใด ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับฟังเอกสารนี้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๒๗ และสามารถนำเอกสารดังกล่าวมารับฟังเพื่อค้นหาความจริงว่าเป็นเช่นใดได้ ฉะนั้น ข้อกล่าวอ้างของผู้ถูกร้องทุกข้อไม่อาจรับฟังได้

ดังนั้น ข้อเท็จจริงจึงรับฟังได้ว่า พันตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ เป็นผู้เสียหายในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน และ พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ไม่เคยยอมความกับผู้ถูกร้องหรือถอนคำร้องทุกข์คดีอันเป็นเหตุให้ศาลแขวงปทุมวันจำหน่ายคดีออกจากสารบบความภายในระยะเวลาอุทธรณ์ เช่นนี้ คำพิพากษาดังกล่าวจึงถึงที่สุดตามคำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวัน ผู้ถูกร้องจึงเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดของศาลแขวงปทุมวันว่ากระทำความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ ซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา

เมื่อผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ผู้ถูกร้องจึงเป็นบุคคลมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) อันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖)

ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปมีว่า เมื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) แล้ว สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงนับแต่เมื่อใด

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๐ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มตั้งแต่วันเลือกตั้ง” เมื่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ ... (๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ...” ประกอบมาตรา ๙๘ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำ ... ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ...” บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวเป็นบทบัญญัติว่าด้วยลักษณะต้องห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อันจะเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสิ้นสุดลงเมื่อมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าว กล่าวคือ ต้องไม่เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา มิใช่ต้องไม่มีอยู่ในขณะสมัครรับเลือกตั้งเท่านั้น แต่ต้องไม่มีตลอดระยะเวลาที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นมีเหตุใดเหตุหนึ่งตามที่บัญญัติเป็นลักษณะต้องห้ามเมื่อใด ย่อมทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสิ้นสุดลงทันทีที่มีลักษณะต้องห้ามนั้น จึงเป็นกรณีที่ผู้ถูกร้องมีลักษณะต้องห้ามตั้งแต่วันที่ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ แล้ว แต่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๐ บัญญัติให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มตั้งแต่วันเลือกตั้ง เช่นนี้ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องจึงสิ้นสุดลงนับแต่วันเลือกตั้ง คือ วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒

เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง ทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลงและต้องดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑)

ประกอบมาตรา ๑๐๒ จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๔

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) นับแต่วันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ และให้ถือว่าวันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๔ เป็นวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒

นายวรวิทย์ กังศศิเทียม
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายปัญญา อุดชาชน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายวิรุฬห์ แสงเทียน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายจิรนิติ หะวานนท์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายนภดล เทพพิทักษ์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน
ของ นายวรวิทย์ กังศศิเทียม ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๔/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ประธานสภาผู้แทนราษฎร **ผู้ร้อง**

นายสิระ เจนจาคะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร **ผู้ถูกร้อง**

ประเด็นวินิจฉัย

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของนายสิระ เจนจาคะ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

ความเห็น

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ ... (๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ...” และมาตรา ๙๘ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดในความผิดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า กฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หรือกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในความผิดฐานฟอกเงิน ...” บทบัญญัติของมาตรา ๙๘ มีเจตนารมณ์เพื่อกำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ในรัฐธรรมนูญ เนื่องจากบุคคลที่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติในฐานะที่เป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยต้องได้รับการกลั่นกรองคุณสมบัติเบื้องต้นเพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้น ๆ

จะปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต มีความประพฤติ และคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของสาธารณชน

ในส่วนของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) มีความมุ่งหมายเพื่อป้องกันมิให้บุคคลที่ขาดความน่าเชื่อถือในความสุจริตหรือผู้ที่เคยทำความผิดอันเป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์สาธารณะได้เข้ามาดำรงตำแหน่งในทางการเมือง กรณีที่เกี่ยวกับฐานความผิดนั้นได้มีการกำหนดให้สอดคล้องกับหน้าที่และความรับผิดชอบที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะพึงมี ทั้งนี้ หลักการสำคัญของบทบัญญัติมาตรา ๙๘ (๑๐) จะต้องยึดถือการที่ศาลได้วินิจฉัยว่าได้กระทำความผิดเรื่องนั้น ๆ หรือไม่ เป็นสำคัญ โดยไม่ได้คำนึงว่ามีเหตุบรรเทาโทษอย่างไร หรือจะถูกลงโทษหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ ในเวลาที่มีการล้างมลทินหรืออภัยโทษจะทำให้บุคคลดังกล่าวไม่ได้รับผลจากการล้างมลทิน หรือได้รับการอภัยโทษเลย เนื่องจากการล้างมลทิน คือ การลบล้างโทษที่บุคคลผู้กระทำความผิดได้รับโทษมาครบถ้วนและพ้นโทษแล้ว และการอภัยโทษ คือ การให้อภัยแก่ผู้ต้องโทษที่กำลังได้รับโทษอยู่ให้ได้รับยกเว้น ไม่ต้องถูกลงโทษต่อไป ซึ่งเป็นการล้างโทษ ไม่ใช่การล้างความผิด ดังนั้น ผู้เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดตามบทบัญญัติมาตรา ๙๘ (๑๐) ความผิดนั้นก็ยังคงอยู่ และถือว่าเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

ข้อเท็จจริงในคดีนี้ปรากฏว่า สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) เป็นโจทก์ยื่นฟ้องผู้ถูกร้องต่อศาลแขวงปทุมวันเป็นจำเลยในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ขอให้ลงโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ มาตรา ๙๑ และมาตรา ๘๓ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๖ มาตรา ๔ และสั่งให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์แก่ผู้เสียหายและริบสัญญาจะซื้อจะขายทั้ง ๓ ฉบับ ต่อมาศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาว่าผู้ถูกร้องมีความผิดอาญาฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ รวม ๒ กระทง ให้จำคุกกระทงละ ๔ เดือน เรียงกระทงลงโทษรวมจำคุก ๘ เดือน ผู้ถูกร้องรับสารภาพลดโทษกึ่งหนึ่งตามมาตรา ๗๘ คงจำคุก ๔ เดือน กับให้ผู้ถูกร้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหายและริบสัญญาจะซื้อจะขาย

คดีมีประเด็นต้องวินิจฉัยว่า การกระทำของผู้ถูกร้องถือเป็นลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) เป็นบทบัญญัติที่มีความมุ่งหมายเพื่อป้องกันมิให้บุคคลที่ขาดความน่าเชื่อถือในความสุจริตหรือผู้ที่เคยทำความผิดอันเป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์สาธารณะได้เข้ามาดำรงตำแหน่งในทางการเมือง โดยกำหนดกรณีเกี่ยวกับฐานความผิด

ให้สอดคล้องกับหน้าที่และความรับผิดชอบที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะพึงมี และมีหลักการสำคัญ คือ ต้องยึดถือการที่ศาลได้วินิจฉัยว่าได้กระทำความผิดในเรื่องนั้น ๆ หรือไม่ เป็นสำคัญ โดยไม่ได้คำนึงว่ามีเหตุบรรเทาโทษอย่างไร หรือจะถูกลงโทษหรือไม่

มีข้อพิจารณาประการแรกตามข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องว่า ในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ร้อยตำรวจเอก เขมรินทร์ หัสศิริ (ยศขณะนั้น) ไม่ได้เป็นผู้เสียหาย และคดีดังกล่าวต้องมีจำเลย รวม ๓ คน แต่ในคดีที่ผู้ร้องอ้างปรากฏจำเลยเพียงคนเดียว คือ ผู้ถูกร้อง ซึ่งไม่เป็นไปตามสำนวนในคดีที่มีการฟ้องผู้ถูกร้องที่ศาลแขวงปทุมวัน นั้น จากคำชี้แจงและเอกสารหรือหลักฐานที่ศาลรัฐธรรมนูญมีหนังสือเรียกไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในส่วนอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ชี้แจงว่า สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ได้รับสำนวนจากสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน คดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ เป็นสำนวน ส.๑ เลขรับที่ ๓๖/๒๕๓๘ คดีระหว่างพันตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ (ยศขณะนั้น) เป็นผู้กล่าวหา ผู้ถูกร้องเป็นผู้ต้องหาที่ ๑ นายสมชาย เกียรติวิทยาสกุล เป็นผู้ต้องหาที่ ๒ นายสิทธิชัย ตุลยนิษก์ เป็นผู้ต้องหาที่ ๓ ข้อหาร่วมกันฉ้อโกง และได้ยื่นฟ้องผู้ถูกร้องต่อศาลแขวงปทุมวัน เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ เป็นจำเลยในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ โดยศาลแขวงปทุมวันได้พิพากษาเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ว่า จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ ซึ่งสอดรับกับคำชี้แจงของพันตำรวจเอก เขมรินทร์ หัสศิริ รองผู้บังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค ๘ (ยศขณะนั้น) ที่ชี้แจงว่า ตนได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลปทุมวันให้ดำเนินคดีกับผู้ถูกร้องในข้อหาร่วมกันฉ้อโกงทรัพย์ และมีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีต่อศาลแขวงปทุมวัน และคำชี้แจงของพลตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ (ยศขณะนั้น) ประกอบพยานหลักฐานที่ยื่นต่อศาลรัฐธรรมนูญ เช่น สัญญาจะซื้อจะขาย สัญญาเช่าซื้อ บันทึกคำให้การของผู้ร้องทุกข์ ผู้กล่าวโทษ หรือพยาน เป็นต้น ล้วนปรากฏชื่อของผู้ถูกร้องกับพวก ซึ่งผู้เสียหายชี้แจงว่าสำหรับนางสาวดารัตน์ อ่อนสอาด และนางสาววัลย์ลดา ทองอ่อน ได้ถอนคำร้องทุกข์ และหลังจากที่ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษา ซึ่งสอดคล้องกับเอกสารสำเนาหน้าปกสำนวนคดีและสำเนาคำพิพากษาฉบับลงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ในกากสำนวนที่เก็บรักษาไว้เพราะสำนวนคดีนี้ได้มีการปลดเผา จึงมีชื่อผู้ถูกร้องเหลือเป็นจำเลยอยู่เพียงคนเดียว ข้อเท็จจริงจากพยานหลักฐานจึงรับฟังได้ว่า พันตำรวจเอก เขมรินทร์ หัสศิริ เป็นผู้เสียหายในคดีดังกล่าว

ส่วนที่ผู้ถูกร้องโต้แย้งว่า เมื่อศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษา นายโสภณ เจนจาคะ (พี่ชายผู้ถูกร้อง) และผู้ถูกร้องได้ชดใช้ค่าเสียหายตามคำพิพากษาก่อนครบระยะเวลาอุทธรณ์ และผู้เสียหายทั้งสอง

ยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ก่อนวันครบกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์ ศาลแขวงปทุมวันมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนคำร้องทุกข์ และมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความนั้น เห็นได้ว่าเฉพาะประเด็นที่ผู้ถูกร้องไม่ได้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์นั้นสอดคล้องกับคำชี้แจงและเอกสารหรือหลักฐานที่ศาลรัฐธรรมนูญมีหนังสือเรียกไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเลขานุการศาลอุทธรณ์ชี้แจงว่า คดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ระหว่างพนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุดกองคดีแขวงปทุมวัน โจทก์ กับผู้ถูกร้อง จำเลย ของศาลแขวงปทุมวัน ไม่ได้ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ ข้อเท็จจริงจึงรับฟังได้ว่าคดีหมายเลขดังกล่าว คู่ความทั้งสองฝ่ายรวมทั้งผู้ถูกร้องไม่ได้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์

ข้อพิจารณาต่อไปตามคำโต้แย้งของผู้ถูกร้องว่า เมื่อศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษา นายโสภณ เจนจาคะ (พี่ชายผู้ถูกร้อง) และผู้ถูกร้อง ได้ชดใช้ค่าเสียหายตามคำพิพากษาก่อนครบระยะเวลาอุทธรณ์ และผู้เสียหายทั้งสองยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ก่อนวันครบกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์ ศาลแขวงปทุมวันมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนคำร้องทุกข์ และมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีนั้น เห็นว่า พันตำรวจเอก เขมรินทร์ หัสศิริ รองผู้บังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค ๘ (ยศขณะนั้น) ชี้แจงว่า ตนได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลปทุมวันให้ดำเนินคดีกับผู้ถูกร้องในข้อหาร่วมกันฉ้อโกงทรัพย์ พนักงานสอบสวนได้สรุปมีความเห็นสั่งฟ้องและส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ สำหรับนางสาวดารัตน์ อ่อนสอาด และนางสาววัลย์ลดา ทองอ่อน ผู้เสียหายได้ถอนคำร้องทุกข์ และหลังจากที่ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษา ตนไม่เคยได้รับเงินตามคำพิพากษาจากฝ่ายผู้ถูกร้องหรือผู้ร่วมกระทำความผิดคนอื่น และไม่เคยถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความโดยถูกต้องตามกฎหมายให้ผู้ถูกร้องแต่ประการใด ส่วนนายโสภณ เจนจาคะ พี่ชายผู้ถูกร้อง ชี้แจงว่า ตนเป็นผู้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องในวันที่ศาลมีคำพิพากษาในวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ หลังจากที่ศาลตัดสินลงโทษผู้ถูกร้องให้จำคุก ๔ เดือน แต่ต่อมาสามารถตกลงกันได้และผู้เสียหายได้ยอมถอนคำร้องทุกข์ผู้ถูกร้อง และศาลได้มีคำสั่งให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ นั้น เห็นว่า เมื่อคดีนี้ไม่ได้มีการอุทธรณ์คำพิพากษา สำนวนคดีจึงเก็บรักษาอยู่ที่ศาลแขวงปทุมวัน ดังนั้น การที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้างว่าหลังจากศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาแล้วผู้เสียหายได้ยินยอมถอนคำร้องทุกข์จนศาลแขวงปทุมวันได้มีคำสั่งให้จำหน่ายคดีนี้ออกจากสารบบความนั้น จะเห็นได้ว่าในช่วงระยะเวลา ๑๐ ปี สำนวนคดีนี้เก็บรักษาไว้ที่ศาลแขวงปทุมวันไปจนถึงปี ๒๕๔๙ ที่มีการปลดเผาทำลายสำนวน ไม่ปรากฏสำเนาหน้าปกสำนวนที่อยู่ในกากสำนวนว่า ศาลมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีนี้ออกจากสารบบความตามที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้างเพื่อจะได้ลบล้างคำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวันว่าผู้ถูกร้องได้กระทำความผิดที่พิพากษาให้ลงโทษจำเลยจำคุก ๔ เดือนไว้แต่อย่างใด ดังนั้น การที่ในกากสำนวนไม่ปรากฏข้อเท็จจริงใด ๆ ว่าคดีนี้ได้มีการถอนคำร้องทุกข์และศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

อีกทั้งคำกล่าวอ้างของผู้ถูกร้องที่มีเพียงนายโสภณ เจนจาคะ (พี่ชายผู้ถูกร้อง) ที่กล่าวอ้างว่า ตนเป็นผู้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราวผู้ถูกร้องตั้งแต่วันที่มีการฟ้องคดี และวันที่ศาลมีคำพิพากษา แต่จำไม่ได้ว่าผู้เสียหายทั้งสองในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ เป็นบุคคลใด เนื่องจากผู้ถูกร้องถูกดำเนินคดีเกี่ยวกับเช็คในช่วงเวลาดังกล่าวหลายคดี ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องจึงเป็นคำกล่าวอ้างที่เลื่อนลอย และไม่สามารถแสดงพยานหลักฐานเพื่อสนับสนุนในการหักล้างคำชี้แจงของผู้เสียหายที่ว่าตนไม่เคยถอนคำร้องทุกข์ผู้ถูกร้องหลังจากศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาลงโทษจำคุกผู้ถูกร้อง ดังนั้น คำชี้แจงของผู้เสียหายจึงสอดรับกับพยานเอกสารตามสำเนาคำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวันที่ให้ลงโทษจำคุกจำเลยซึ่งเป็นชื่อของผู้ถูกร้องอยู่ในกากสำนวนคดีของศาลแขวงปทุมวันที่ได้เก็บรักษาคำพิพากษาว่าผู้ถูกร้องได้กระทำความผิดฐานฉ้อโกงไว้ในสารบบคดีจนถึงปัจจุบัน

จากข้อมูลคำชี้แจงและพยานเอกสารหรือหลักฐานที่ศาลรัฐธรรมนูญมีหนังสือเรียกไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรับฟังได้ว่า ศาลแขวงปทุมวันได้มีคำพิพากษาเป็นคดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ลงโทษผู้ถูกร้องตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ ฐานฉ้อโกง รวม ๒ กระทง ให้จำคุกกระทงละ ๔ เดือน รวมจำคุก ๘ เดือน ผู้ถูกร้องรับสารภาพลดโทษกึ่งหนึ่งคงจำคุก ๔ เดือน โดยไม่มีการอุทธรณ์คดีดังกล่าวต่อศาลอุทธรณ์ พันตำรวจเอก เขมรินทร์ หัสศิริ (ยศขณะนั้น) ซึ่งเป็นผู้เสียหายชี้แจงว่าไม่เคยได้รับชำระเงินค่าเสียหายจากผู้ถูกร้อง ไม่เคยถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องคดี หรือยอมความในคดีดังกล่าว ขณะที่คำชี้แจงและพยานหลักฐานของผู้ถูกร้องมีเพียงนายโสภณ เจนจาคะ (พี่ชายผู้ถูกร้อง) ที่กล่าวอ้างลอย ๆ โดยไม่ปรากฏพยานหลักฐานใด ๆ ที่จะแสดงได้ว่ามีการถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง ยอมความ หรือจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ คำพิพากษาของศาลชั้นต้นในคดีนี้จึงถึงที่สุดเมื่อมิได้อุทธรณ์คำพิพากษาภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หรือมิได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง ยอมความ หรือจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องจึงฟังได้ว่า ผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ ฐานฉ้อโกง ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” โดยที่ความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ เป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ คำพิพากษาของศาลชั้นต้นในคดีนี้จึงถึงที่สุดเมื่อมิได้อุทธรณ์คำพิพากษาภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หรือมิได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง ยอมความ หรือ

จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ผู้ถูกร้องจึงเป็นผู้ที่เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ ดังนั้น ผู้ถูกร้องเป็นผู้ที่เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริต ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ อันเป็นลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) เป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖)

ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปมีว่า เมื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) แล้ว สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงนับแต่เมื่อใด

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ ... (๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ...” ประกอบมาตรา ๙๘ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดในความผิดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า กฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หรือกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในความผิดฐานฟอกเงิน ...” บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวเป็นบทบัญญัติว่าด้วยลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

เมื่อผู้ถูกร้องเป็นผู้ที่เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา จึงเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) ส่งผลให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) นับแต่วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ ซึ่งเป็นวันที่ผู้ถูกร้องไปใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

เมื่อตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลง ต้องดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง

ขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน (วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๔)

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐)

นายวรวิทย์ กังศศิเทียม
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๔/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง	**ประธานสภาผู้แทนราษฎร**	**ผู้ร้อง**
	นายสิระ เจนจาคะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	**ผู้ถูกร้อง**

ประเด็นวินิจฉัย

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของนายสิระ เจนจาคะ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

ความเห็น

ประธานสภาผู้แทนราษฎร ผู้ร้อง ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคหนึ่ง ว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของนายสิระ เจนจาคะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง พรรคพลังประชารัฐ กรุงเทพมหานคร เขตเลือกตั้งที่ ๙ ผู้ถูกร้อง สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) หรือไม่ เนื่องจากปรากฏข้อเท็จจริงว่า เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ความอาญา เรื่อง ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ คดีระหว่างพนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุดกองคดีแขวงปทุมวัน เป็นโจทก์ยื่นฟ้องผู้ถูกร้องเป็นจำเลยว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ รวม ๒ กระทง ให้จำคุกกระทงละ ๔ เดือน เรียงกระทงลงโทษรวมจำคุก ๘ เดือน ผู้ถูกร้องรับสารภาพเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาลดโทษให้กึ่งหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๘ คงจำคุก ๔ เดือน กับให้ผู้ถูกร้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหายและริบสัญญาจะซื้อจะขาย จึงเป็นกรณีที่

ผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ทำให้ผู้ถูกร้องเป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) อันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖)

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) เป็นบทบัญญัติว่าด้วยความเป็นสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อมีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ และรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) เป็นบทบัญญัติว่าด้วยบุคคลผู้มีลักษณะที่ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในกรณีเคย**ต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด**ว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำ**โดยทุจริต**ตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดในความผิดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า กฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หรือกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในความผิดฐานฟอกเงิน

หากพิจารณาในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) แล้ว พบว่าเป็นบทบัญญัติเพิ่มขึ้นใหม่ เพื่อป้องกันมิให้บุคคลที่ขาดความน่าเชื่อถือ ในความสุจริตหรือผู้ที่เคยทำความผิดอันเป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์สาธารณะได้เข้ามาดำรงตำแหน่งในทางการเมือง อย่างไรก็ดี มีข้อควรพิจารณาดังนี้

๑. ความร้ายแรงของความผิด ในส่วนที่เกี่ยวกับฐานความผิดนั้น ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๙๘ (๑๐) ที่ว่า “ ...ความผิดต่อ...ทรัพย์ที่กระทำ**โดยทุจริต**... ” เมื่อพิจารณาทั้งอนุมาตรารวมกันแล้วจะเห็นเจตนารมณ์ของมาตราดังกล่าวอย่างชัดเจนว่ามุ่งหมายถึงความผิดที่ทุจริตร้ายแรงอันยอมความมิได้เท่านั้น เทียบได้กับการตีความในเรื่องอันตรายสาหัสตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๙๗ (๓) ที่ว่า “เสียแขน ขา มือ เท้า นิ้ว **หรืออวัยวะอื่นใด**” คำว่า “อวัยวะ” ตามข้อนี้เมื่ออ่านทั้งอนุมาตราแล้วก็จะเข้าใจได้ว่ามิใช่จะเป็นอวัยวะใด ๆ ก็ได้ หากแต่หมายจำเพาะอวัยวะที่มีความสำคัญเทียบเท่าแขน ขา มือ เท้า นิ้ว ที่บัญญัติไว้ในอนุมาตราเดียวกันเท่านั้น ไม่หมายถึงอวัยวะที่เป็นฟัน ขน เล็บ หนัง...ฯ ด้วย แม้กฎหมายจะมุ่งหมายว่าผู้แทนราษฎรต้องไม่มีพฤติกรรมไม่น่าไว้วางใจคือไม่ทุจริต แต่ความผิดฐานฉ้อโกงผู้อื่นก็มีความใกล้เคียงกับการผิดสัญญาทางแพ่งอันเป็นเรื่องระหว่างบุคคล กฎหมายจึงกำหนดให้ยอมความได้เพราะมีมูลเหตุมาจากความไว้เนื้อเชื่อใจกันเป็นการส่วนตัว หากเป็น

การฉ้อโกงประชาชนซึ่งยอมความไม่ได้จึงจะเป็นการกระทำที่เป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์สาธารณะ ไม่สอดคล้องกับหน้าที่และความรับผิดชอบที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะพึงมี

๒. กฎหมายย้อนหลัง การกำหนดคุณสมบัติตามรัฐธรรมนูญใหม่ย่อมกระทำได้เพื่อให้ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติดีกว่าเดิม แต่หากย้อนหลังนำไปใช้กับการให้พ้นจากตำแหน่งเนื่องจากการกระทำที่มีมาก่อนกฎหมายบัญญัติย่อมจะไม่เป็นธรรมกับผู้ที่ถูกตัดสิทธิและแม้ว่าการตัดสิทธิจะมิใช่เป็นโทษอาญาโดยตรง แต่การย้อนไปตัดสิทธิดังกล่าวอาจมีผลให้ผู้กระทำต้องถูกดำเนินคดีตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๑๕๑ ซึ่งมีโทษอาญาก็เท่ากับเป็นการนำกฎหมายที่มีโทษอาญามาใช้ย้อนหลังบังคับกับการกระทำที่เกิดขึ้นก่อนโดยปริยายอาจจะไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ ได้

๓. ระยะเวลาที่ล่วงเลย มากกว่า ๒๐ ปี ในแง่อายุความ แม้ความผิดที่มีโทษสูงสุดถึงประหารชีวิต ยังขาดอายุความไม่อาจนำมาฟ้องร้องกันได้ตามกฎหมาย หรือเมื่อศาลพิพากษาลงโทษผู้ใดผู้นั้นยังมิได้รับโทษก็ดี... ถ้ายังมิได้ตัวผู้นั้นมารับโทษ... เกินกำหนดเวลาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๙๘ เป็นอันล่วงเลยการลงโทษ จะลงโทษผู้นั้นมิได้ จึงไม่น่าจะนำมาเป็นเหตุเพื่อใช้ตัดสิทธิต่าง ๆ ได้อีก

๔. ความน่าเชื่อถือ เมื่อเวลาผ่านไปกว่า ๒๐ ปี ความไม่แน่นอนชัดเจนของพยานหลักฐานย่อมอาจคลุมเครือไม่น่าเชื่อถือยิ่งเป็นคดีเล็กน้อยยอมความกันได้ยิ่งยากที่จะมีผู้ใดจดจำอย่างแม่นยำได้ พยานหลักฐานจึงอาจคลาดเคลื่อนจากความจริงได้ การจะนำมาใช้ตัดสิทธิสำคัญและอาจถูกนำไปดำเนินคดีอาญาได้จึงไม่ควรกระทำ

เมื่อนำข้อพิจารณาดังกล่าวมาประกอบกับเท็จจริงตามคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา คำชี้แจงของหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องและเอกสารประกอบแล้วความปรากฏว่า เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๓๗ ผู้ถูกร้องถูกจับกุมที่สถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน เลขคดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ ข้อหาร่วมกันฉ้อโกง ต่อมาสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ได้รับสำนวนจากสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน เป็นสำนวน ส.๑ เลขรับที่ ๓๖/๒๕๓๘ คดีระหว่าง พันตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในขณะนั้น) เป็นผู้กล่าวหา ผู้ถูกร้องเป็นผู้ต้องหาที่ ๑ นายสมชาย เกียรติวิทยาสกุล เป็นผู้ต้องหาที่ ๒ และนายสิทธิชัย ตุลยนิษก์ เป็นผู้ต้องหาที่ ๓ ข้อหาร่วมกันฉ้อโกง จากนั้นเมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) เป็นโจทก์ยื่นฟ้องผู้ถูกร้อง ผู้ต้องหาที่ ๑ ต่อศาลแขวงปทุมวัน เป็นจำเลยในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ มาตรา ๙๑ และมาตรา ๘๓ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๖ มาตรา ๔ และสั่งให้

จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์แก่ผู้เสียหายและริบสัญญาจะซื้อจะขายทั้ง ๓ ฉบับ มีคำสั่งให้ยุติการดำเนินคดีผู้ต้องหาที่ ๒ และผู้ต้องหาที่ ๓ เนื่องจากคดีขาดอายุความร้องทุกข์ และเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาว่าผู้ถูกร้องมีความผิดอาญาฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ รวม ๒ กระทง ให้จำคุกกระทงละ ๔ เดือน เรียงกระทงลงโทษรวมจำคุก ๘ เดือน ผู้ถูกร้องรับสารภาพลดโทษกึ่งหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๘ คงจำคุก ๔ เดือน กับให้ผู้ถูกร้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหายและริบสัญญาจะซื้อจะขาย **จากคำชี้แจงของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครไม่ปรากฏข้อมูลการต้องขัง**และรายนามผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา (รท.๒๓ ก) เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่มีการบันทึกข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์ อีกทั้งเอกสารถูกทำลายจากเหตุการณ์อุทกภัยในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๔ และ**ศาลอุทธรณ์ชี้แจงว่าไม่มีการอุทธรณ์คดีดังกล่าวต่อศาลอุทธรณ์**

มีประเด็นต้องวินิจฉัยเบื้องต้นก่อนว่า ผู้ถูกร้องกระทำการอันมีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) หรือไม่

เห็นว่า แม้ข้อเท็จจริงในคดีจะปรากฏว่า ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาให้ผู้ถูกร้องมีความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ ก็ตาม แต่เมื่อผู้ถูกร้องโต้แย้งและมีพยานบุคคลยืนยันว่าผู้ถูกร้องได้ยื่นขอปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างระยะเวลาอุทธรณ์คดีดังกล่าว และมีการเจรจาชดใช้ค่าเสียหายให้กับผู้เสียหายแล้ว โดยที่ได้ชำระค่าเสียหายบางส่วนในวันถัดจากวันที่ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษา ส่วนที่เหลือชำระหลังจากชำระค่าเสียหายบางส่วนประมาณ ๒๐ วัน และในระหว่างระยะเวลายื่นอุทธรณ์ตามที่กฎหมายกำหนด **ผู้เสียหายได้ยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ต่อศาลแขวงปทุมวัน ทำให้ต่อมาศาลแขวงปทุมวันจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ และไม่รับรองว่าคดีดังกล่าวถึงที่สุดแล้ว** เมื่อข้อเท็จจริงไม่ปรากฏว่าคดีดังกล่าวศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด อีกทั้งผู้ร้องไม่ได้มีพยานหลักฐานใดที่จะแสดงต่อศาลรัฐธรรมนูญว่าคดีดังกล่าวถึงที่สุด จึงไม่มีพยานหลักฐานใดที่จะเชื่อได้ว่าผู้ถูกร้องต้องคำพิพากษาถึงที่สุดในความผิดเกี่ยวกับทรัพย์โดยทุจริต เหตุการณ์ดังกล่าวล่วงเลยมากกว่า ๒๐ ปีแล้วประกอบกับเป็นความผิดอันยอมความได้ เมื่อเทียบกับการตัดสิทธิทางการเมืองถึงขั้นทำให้สมาชิกภาพของผู้ถูกร้องต้องสิ้นสุดลงแล้ว อาจถูกตัดสิทธิทางการเมืองและอาจถูกดำเนินคดีที่มีโทษทางอาญาอีกซึ่งถือเป็นเรื่องร้ายแรง เมื่อยังมีข้อเท็จจริงที่ไม่สอดคล้องกันอยู่จึงไม่สมควรจะรับฟังมาเป็นผลร้ายแก่ผู้ถูกร้อง สมควรพิจารณาให้เป็นคุณ

ดังนี้ เมื่อความผิดในคดีดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้และรับฟังได้ว่ามีการถอนคำร้องทุกข์และศาลได้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความแล้ว กรณีตามคำร้องจึงถือไม่ได้ว่าผู้ถูกร้องเคยต้อง

คำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) อันจะทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖)

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้อง ไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐)

นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๔/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ประธานสภาผู้แทนราษฎร **ผู้ร้อง**

นายสิระ เจนจาคะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร **ผู้ถูกร้อง**

ประเด็นวินิจฉัย

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของนายสิระ เจนจาคะ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

ความเห็น

ข้อเท็จจริงตามคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา คำชี้แจงของผู้เกี่ยวข้อง และเอกสารประกอบฟังได้ว่า ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ระหว่าง พนักงานอัยการสำนักงานอัยการสูงสุดกองคดีแขวงปทุมวัน โจทก์ ผู้ถูกร้อง จำเลย เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ว่า ผู้ถูกร้องกระทำความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ ให้ลงโทษจำคุก ๘ เดือน ผู้ถูกร้องรับสารภาพลดโทษกึ่งหนึ่ง คงจำคุก ๔ เดือน กับให้ผู้ถูกร้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหาย และริบสัญญาจะซื้อจะขายรายละเอียดปรากฏตามสำเนาคำพิพากษาพร้อมสำเนาปกหน้าสำนวน ส่วนสำนวนคดีของคดีดังกล่าวได้ถูกปลดทำลายไปแล้ว รายละเอียดปรากฏตามสำเนาบันทึกการปลดทำลายสำนวนความและเอกสารประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ศาลอุทธรณ์ชี้แจงว่าคดีดังกล่าวไม่ได้ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ และจากคำชี้แจงของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครไม่ปรากฏข้อมูลการต้องขังและรายนามผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา (รท.๒๓ ก) เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่มีการบันทึกข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์ อีกทั้งเอกสารถูกทำลายจากเหตุการณ์อุทกภัยในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๔

ผู้ถูกร้องและนายโสภณ เจนจาคะ ซึ่งเป็นพี่ชายของผู้ถูกร้อง โต้แย้งว่า ในคดีดังกล่าวภายหลังศาลแขวงปทุมวันได้มีคำพิพากษา ผู้ถูกร้องและนายโสภณ เจนจาคะ ได้มีการนัดตกลงกันกับผู้เสียหาย กล่าวคือ ร้อยตำรวจเอก เขมรินทร์ หัสศิริ (ยศขณะนั้น) โดยผู้ถูกร้องยินยอมที่จะชำระเงินค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย และเมื่อชำระค่าเสียหายครบถ้วนแล้วผู้เสียหายยินยอมที่จะถอนคำร้องทุกข์ ในการชำระค่าเสียหายนั้น นายโสภณ เจนจาคะ จะเป็นผู้ชำระให้และนัดชำระกันที่ศาลแขวงปทุมวัน ต่อมาเมื่อมีการชำระเงินค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายจนครบถ้วนแล้ว ผู้เสียหายจึงได้ยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ต่อศาล ซึ่งมีพนักงานอัยการมารับรองว่าผู้เสียหายเป็นผู้เสียหายจริง ศาลจึงได้มีคำสั่งอนุญาตให้ถอนคำร้องทุกข์ และมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ส่วนพลตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ ซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีดังกล่าว โต้แย้งว่า หลังจากที่ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาดังกล่าว ผู้เสียหายไม่เคยถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมายแต่อย่างใด และไม่ปรากฏพยานหลักฐานและเอกสารที่ยืนยันว่าได้มีการถอนคำร้องทุกข์หรือยอมความกันในคดีดังกล่าว

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ ได้กำหนดเหตุที่ทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง โดยบัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ ... (๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ... ” และมาตรา ๙๘ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดในความผิดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า กฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หรือกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในความผิดฐานฟอกเงิน ... ”

มีประเด็นต้องวินิจฉัยเบื้องต้นก่อนว่า ผู้ถูกร้องกระทำการอันมีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) หรือไม่

พิจารณาแล้วเห็นว่า การที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ต้องกำหนดให้นำลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ ซึ่งเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีเจตนารมณ์ในการกำหนดลักษณะต้องห้ามของบุคคลเพื่อมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มาเป็นเหตุที่ทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติในฐานะที่เป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย จึงต้องมีหลักประกันว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะปฏิบัติ

หน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต มีความประพฤติเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของสาธารณชนตลอดการปฏิบัติหน้าที่ โดยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) กำหนดให้ผู้ที่เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดในความผิดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า กฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หรือกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในความผิดฐานฟอกเงิน เป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้ บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่บัญญัติขึ้นใหม่ กล่าวคือ ถูกบัญญัติเป็นครั้งแรกไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยมีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันมิให้บุคคลที่ขาดความน่าเชื่อถือในความสุจริตหรือผู้ที่เคยกระทำความผิดอันเป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์สาธารณะได้เข้ามาดำรงตำแหน่งในทางการเมือง โดยในส่วนที่เกี่ยวกับฐานความผิดนั้น ได้มีการกำหนดให้สอดคล้องกับหน้าที่และความรับผิดชอบที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะพึงมี โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมีหลักการสำคัญในการยึดถือการที่ศาลได้วินิจฉัยว่าได้มีการกระทำความผิดในเรื่องนั้น ๆ หรือไม่เป็นสำคัญ โดยไม่คำนึงว่ามีเหตุบรรเทาโทษอย่างไรหรือจะถูกลงโทษหรือไม่ โดยเหตุนี้ในเวลาที่มีการล้างมลทินหรืออภัยโทษบุคคลซึ่งมีลักษณะต้องห้ามตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวย่อมไม่ได้รับผลจากการล้างมลทินหรือการได้รับการอภัยโทษ เนื่องจากการล้างมลทินเป็นการลบล้างโทษที่บุคคลผู้กระทำความผิดได้รับโทษมาครบถ้วนและพ้นโทษแล้ว ส่วนการอภัยโทษเป็นการให้อภัยแก่ผู้ต้องโทษที่กำลังได้รับโทษอยู่ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องถูกลงโทษต่อไป การล้างมลทินและการอภัยโทษจึงมีลักษณะเป็นการลบล้างโทษไม่ใช่การลบล้างความผิดแต่อย่างใด ดังนั้น ผู้เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว ความผิดนั้นยังคงอยู่ จึงต้องถือว่าเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) นอกจากนี้ลักษณะต้องห้ามดังกล่าวยังเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้นั้นสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) เนื่องจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้นำลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ มาเป็นเหตุที่ทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง

เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ว่า ผู้ถูกร้องกระทำความผิด

ฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ” ซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ให้ลงโทษจำคุก ๘ เดือน รับสารภาพลดโทษกึ่งหนึ่ง ให้จำคุก ๔ เดือน และให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์แก่ผู้เสียหายและริบสัญญาจะซื้อจะขาย จึงเป็นกรณีที่ผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ผู้ถูกร้องเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) และเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) หากคำพิพากษาดังกล่าวเป็นคำพิพากษาอันถึงที่สุด ทั้งนี้ ผู้ถูกร้องโต้แย้งว่า ผู้เสียหายในคดีดังกล่าวซึ่งเป็นคดีเกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ อันเป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ ได้มีการถอนคำร้องทุกข์ภายหลังศาลแขวงปทุมวันได้มีคำพิพากษาและอยู่ในระหว่างระยะเวลาอุทธรณ์ จึงเป็นการถอนคำร้องทุกข์ก่อนคดีถึงที่สุด โดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๒๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “ผู้ร้องทุกข์จะแก้คำร้องทุกข์ระยะใด หรือจะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้” และศาลได้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ส่งผลทำให้คดีสิ้นสุดลง กล่าวคือ การถอนคำร้องทุกข์ในคดีดังกล่าวซึ่งเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ย่อมส่งผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๙ ที่บัญญัติว่า “สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไป ดังต่อไปนี้ ... (๒) ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย ... ” มีผลทำให้คำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวันซึ่งเป็นศาลชั้นต้นระงับไปในตัว อย่างไรก็ตามไม่ปรากฏพยานหลักฐานและเอกสารที่ยืนยันว่าในคดีดังกล่าวได้มีการยอมความหรือถอนคำร้องทุกข์อันทำให้คดีสิ้นสุดลงแต่อย่างใด แต่ทั้งนี้เมื่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่มีลักษณะเป็นการจำกัดตัดสิทธิในการสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) และรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ได้นำลักษณะต้องห้ามดังกล่าวมาเป็นเหตุที่ทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง ดังนั้น การนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวมาใช้บังคับแก่กรณีใดต้องมีการตีความโดยเคร่งครัด อีกทั้งต้องพิจารณาพยานหลักฐานและเอกสารที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด

ถี่ถ้วนให้ปราศจากข้อสงสัย เพื่อให้การบังคับใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ต้องรับฟังได้ว่าคำพิพากษาดังกล่าวเป็นคำพิพากษาอันถึงที่สุด โดยพิจารณาจากพยานหลักฐานและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เมื่อข้อเท็จจริงไม่ปรากฏพยานหลักฐานและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคดีดังกล่าวนอกจากปกสำนวนและคำพิพากษา เนื่องจากได้มีการปลดทำลายสำนวนความและเอกสาร จึงไม่อาจรับรองได้ว่าคดีถึงที่สุดหรือไม่ อีกทั้งไม่ปรากฏข้อมูลการต้องขังของผู้ถูกร้องในคดีดังกล่าว ประกอบกับคดีดังกล่าวเป็นคดีที่เกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลาเนิ่นนานแล้ว จึงเหลือแต่เพียงพยานหลักฐานที่เป็นคำเบิกความของพยาน กล่าวคือ นายโสภณ เจนจาคะ และพลตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ ซึ่งคำเบิกความดังกล่าวมาจากความทรงจำของบุคคลที่ผ่านมาเนิ่นนานแล้ว จึงอาจผิดพลาดคลาดเคลื่อนได้ ดังนั้น จึงไม่อาจรับฟังได้ว่า ผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ อันเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) และเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องจึงไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐)

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องไม่สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐)

นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายปัญญา อุดชาชน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๔/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง

ประธานสภาผู้แทนราษฎร ผู้ร้อง

นายสิระ เจนจาคะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของนายสิระ เจนจาคะ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

ความเห็น

พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ ... (๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ...” และมาตรา ๙๘ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดในความผิดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า กฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หรือกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในความผิดฐานฟอกเงิน ...” **บทบัญญัติมาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) เป็นบทบัญญัติเพิ่มขึ้นใหม่ที่กำหนดลักษณะต้องห้ามบางประการของบุคคลเพื่อมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยมีเจตนารมณ์**

เพื่อป้องกันมิให้บุคคลที่ขาดความน่าเชื่อถือในความสุจริตหรือผู้ที่เคยทำความผิดอันเป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์สาธารณะเข้ามาดำรงตำแหน่งในทางการเมือง อันจะเป็นหนทางให้เกิดการทุจริตหรือประพฤติมิชอบในการใช้ฐานะตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ของฝ่ายการเมืองขึ้นได้โดยง่าย เนื่องจากบุคคลที่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติในฐานะที่เป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยจึงต้องได้รับการกลั่นกรองคุณสมบัติเบื้องต้น เพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้น ๆ จะปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต มีความประพฤติและคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของสาธารณชนในทุกด้าน ปราศจากมลทินมัวหมอง

คำว่า การมีคำพิพากษาถึงที่สุด หมายถึง คดีที่ศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ได้มีคำพิพากษาแล้ว แต่คู่ความมิได้ใช้สิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ ผลแห่งคดีถึงที่สุดย่อมต้องเป็นไปตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นกรณีไม่ได้ใช้สิทธิอุทธรณ์ หรือเป็นไปตามคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ในกรณีที่ไม่ได้ใช้สิทธิฎีกา รวมทั้งในกรณีที่มีการใช้สิทธิอุทธรณ์และมีคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์แล้ว กฎหมายบัญญัติให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด ผลแห่งคดีถึงที่สุดย่อมต้องเป็นไปตามคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์หรือในกรณีใช้สิทธิฎีกาและศาลฎีกาได้มีคำพิพากษาในประเด็นแห่งคดีนั้น ผลแห่งคดีถึงที่สุดย่อมต้องเป็นไปตามคำพิพากษาของศาลฎีกา หรือหากศาลชั้นใดมีคำพิพากษาแล้วไม่ใช้สิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาต่อศาลที่สูงขึ้นไป หรือกฎหมายห้ามมิให้อุทธรณ์หรือฎีกาในเรื่องนั้น ๆ ถือว่า คดีมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ทั้งนี้ คำพิพากษาถึงที่สุดแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ คำพิพากษาถึงที่สุดตามแบบพิธี หมายถึง เป็นคำพิพากษาถึงที่สุดที่ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีของศาลได้สิ้นสุดลง เช่น การพิพากษายกฟ้องเนื่องจากคดีขาดอายุความ หรือการนำคดีมายื่นอุทธรณ์หรือฎีกาเมื่อพ้นระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น และคำพิพากษาถึงที่สุดตามเนื้อหา หมายถึง เป็นคำพิพากษาที่ได้วินิจฉัยในเนื้อหาของคดีว่าจำเลยกระทำความผิดจริงตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่แล้ว

อนึ่ง ตามแนวคำวินิจฉัยของคณะกรรมการกฤษฎีกา ตามบันทึกคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ ๗๗/๒๕๕๒ ที่ได้วินิจฉัยของคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ โดยมีความเห็นว่า คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๒ (๑๑) ของพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. ๒๔๕๗ ที่บัญญัติว่า ผู้ที่รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องไม่เคยเป็นผู้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายตามที่กำหนดในบทบัญญัติดังกล่าว จากบทบัญญัติเช่นว่านี้ไม่ต้อง

พิจารณาว่าบุคคลนั้นจะมีโทษตามคำพิพากษาหรือไม่ เพียงแต่บุคคลดังกล่าวมีคำพิพากษาโดยศาลว่ากระทำความผิด ต้องถือว่าบุคคลนั้นเป็นผู้ขาดคุณสมบัติและมีลักษณะต้องห้ามในการเป็นผู้ใหญ่บ้านตามมาตรา ๑๒ (๑๑) แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวแล้ว

นอกจากนั้น บทบัญญัติมาตรา ๙๘ (๑๐) มีเจตนารมณ์สำคัญโดยไม่ได้คำนึงว่าในช่วงการกระทำความผิดหากมีการล้างมลทินหรืออภัยโทษก็ตาม ผู้กระทำความผิดจะไม่ได้รับผลจากการล้างมลทินหรืออภัยโทษแต่อย่างใด

การล้างมลทิน (Rehabilitation) หมายถึง การลบล้างโทษที่บุคคลผู้กระทำความผิดและได้รับโทษมาครบถ้วนและพ้นโทษแล้ว มีผลทางกฎหมายเท่ากับบุคคลนั้นไม่เคยได้รับโทษมาก่อน แต่ไม่ได้ลบล้างการกระทำที่เป็นความผิดโดยถือว่าเคยกระทำความผิดอยู่นั่นเอง ทั้งนี้ การล้างมลทินให้ตราเป็นพระราชบัญญัติ เช่น พระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๔ บัญญัติว่า

มาตรา ๔ ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ต้องโทษในกรณีความผิดต่าง ๆ ซึ่งได้กระทำก่อนหรือในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ และได้พ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษในกรณีความผิดนั้น ๆ

การอภัยโทษ (Pardon) หมายถึง การให้อภัยแก่ผู้ต้องโทษที่กำลังได้รับโทษอยู่ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องถูกลงโทษต่อไป การอภัยโทษมี ๒ วิธีการ คือ การขอพระราชทานอภัยโทษจากพระมหากษัตริย์เป็นการเฉพาะราย หรือการตราพระราชกฤษฎีกาโดยฝ่ายบริหารให้กับบุคคลทั่วไป ทั้งนี้ ผลทางกฎหมายของบุคคลเมื่อได้รับการอภัยโทษแล้ว ยังถือว่าเป็นบุคคลถูกลงโทษเช่นเดิม

ดังนั้น กล่าวโดยสรุปแล้วรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๙๘ (๑๐) มีเจตนารมณ์ห้ามมิให้บุคคลที่เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดตามการกระทำความผิดที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ เป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถึงแม้ว่าบุคคลนั้นได้รับการล้างมลทินหรืออภัยโทษก็ตาม

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคดีใช้ระบบไต่สวน (Inquisitorial System) ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง โดยได้ให้ทั้งผู้ร้องและผู้ถูกร้องชี้แจงข้อกล่าวหาและยื่นพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนได้เรียกเอกสารและหลักฐาน จำนวน ๕ หน่วยงาน ประกอบด้วย ศาลอุทธรณ์ ศาลแขวงปทุมวัน สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครและกองทะเบียน

ประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เมื่อคดีมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ จึงยุติการไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๘ วรรคหนึ่ง จึงถือว่ากระบวนการพิจารณาคดีได้ให้ความเป็นธรรมแก่คู่กรณี (Fair Trial) และสอดคล้องกับหลักนิติธรรม (The Rule of Law)

ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปว่า ผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา หรือไม่

ข้อเท็จจริงตามคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา คำชี้แจงของหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง และเอกสารประกอบปรากฏว่า ผู้ถูกร้องถูกจับกุมที่สถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน เลขคดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ ข้อหาร่วมกันฉ้อโกง ต่อมาสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ได้รับสำนวนจากสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน เป็นสำนวน ส.๑ เลขรับที่ ๓๖/๒๕๓๘ คดีระหว่างพันตำรวจตรีเขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในขณะนั้น) เป็นผู้กล่าวหา ผู้ถูกร้องเป็นผู้ต้องหาที่ ๑ นายสมชาย เกียรติวิทยาสกุล เป็นผู้ต้องหาที่ ๒ และนายสิทธิชัย ตุลยนิษก์ เป็นผู้ต้องหาที่ ๓ ข้อหาร่วมกันฉ้อโกง จากนั้นเมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) เป็นโจทก์ยื่นฟ้องผู้ถูกร้อง ผู้ต้องหาที่ ๑ ต่อศาลแขวงปทุมวัน เป็นจำเลยในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ มาตรา ๙๑ มาตรา ๘๓ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๖ มาตรา ๔ และสั่งให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์แก่ผู้เสียหายและริบสัญญาจะซื้อจะขายทั้ง ๓ ฉบับ มีคำสั่งให้ยุติการดำเนินคดีผู้ต้องหาที่ ๒ และผู้ต้องหาที่ ๓ เนื่องจากคดีขาดอายุความร้องทุกข์ และ**เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาว่าผู้ถูกร้องมีความผิดอาญาฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ รวม ๒ กระทง ให้จำคุกกระทงละ ๔ เดือน เรียงกระทงลงโทษรวมจำคุก ๘ เดือน ผู้ถูกร้องรับสารภาพลดโทษกึ่งหนึ่งตามมาตรา ๗๘ คงจำคุก ๔ เดือน กับให้ผู้ถูกร้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหายและริบสัญญาจะซื้อจะขาย แม้จากคำชี้แจงของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครไม่ปรากฏข้อมูลการต้องขังและรายนามผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา (รท.๒๓ ก) เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่มีการบันทึกข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์ อีกทั้งเอกสารถูกทำลายจากเหตุการณ์อุทกภัยในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ก็ตาม แต่ศาลอุทธรณ์ได้ชี้แจงว่าคดีดังกล่าว ไม่ได้ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ตามหนังสือที่ ศย ๒๐๐/๑๘๔๙ ลงวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๖๔ นอกจากนั้น จากบันทึก**

หน้าสำนวนของศาลแขวงปทุมวันโดยปรากฏช่องลายเซ็นระหว่างโจทก์และจำเลยที่ศาลได้อ่านคำพิพากษาในคดีเรื่องนี้ให้คู่ความฟังแล้ว คู่ความจึงได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญนั้น แม้ลายเซ็นช่องโจทก์มีลักษณะแตกต่างกันก็ตาม แต่พ.ต.อ.เขมรินทร์ หัสศิริ ได้ให้การรับรองว่าเป็นลายเซ็นของตนเองขณะที่มียศเป็น พ.ต.ต.เขมรินทร์ หัสศิริ ซึ่งเป็นผู้เสียหายในคดีเรื่องนี้จริงเมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๔ ซึ่งนำส่งโดยประธานสภาผู้แทนราษฎรตามคำร้องทั่วไปลงวันที่ ๑๙ สิงหาคม ๒๕๖๔ จึงเป็นหลักฐานที่แสดงถึงความเป็นผู้เสียหายคนเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ ข้อโต้แย้งต่าง ๆ ของผู้ถูกร้องจึงไม่อาจรับฟังได้ ดังนั้น เห็นว่า เมื่อข้อเท็จจริงในคดีนี้ฟังได้ว่าผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวันว่ากระทำความผิดในความผิดฐานฉ้อโกง ซึ่งเป็นคดีความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่ปรากฏพยานหลักฐานเพื่อยืนยันว่ามีการอุทธรณ์ ถอนคำร้องทุกข์ หรือจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ย่อมถือได้ว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีที่มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแล้ว จึงเป็นกรณีที่ผู้ถูกร้องเป็นผู้ที่เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ผู้ถูกร้องจึงเป็นบุคคลมีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) เป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖)

ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปมีว่า เมื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) แล้ว สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงนับแต่เมื่อใด เห็นว่า เมื่อผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญาตั้งแต่วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ จึงเป็นกรณีที่ผู้ถูกร้องมีลักษณะต้องห้ามตั้งแต่วันที่ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ แล้ว แต่เนื่องจากรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๐ บัญญัติให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มตั้งแต่วันเลือกตั้ง สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องจึงสิ้นสุดลงนับแต่วันเลือกตั้ง คือ วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒

เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลงและต้องดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงตามรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๔

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) นับแต่วันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ และให้ถือว่าวันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๔ เป็นวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒

นายปัญญา อุดชาชน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๔/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง	ประธานสภาผู้แทนราษฎร	ผู้ร้อง
	นายสิระ เจนจาคะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของนายสิระ เจนจาคะ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

ความเห็น

ข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งคำร้องของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของนายสิระ เจนจาคะ ผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) หรือไม่ เนื่องจากศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ว่า ผู้ถูกร้องมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ รวม ๒ กระทง ให้จำคุกกระทงละ ๔ เดือน เรียงกระทงลงโทษรวมจำคุก ๘ เดือน รับสารภาพเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา ลดโทษให้กึ่งหนึ่ง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๘ คงจำคุก ๔ เดือน กับให้ผู้ถูกร้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหายและริบสัญญาจะซื้อจะขาย คดีถึงที่สุดแล้ว จึงเป็นกรณีที่ผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ผู้ถูกร้องจึงเป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) อันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ต่อมาผู้ร้องเพิ่มเติมคำร้องเป็นสำเนาเอกสารคดีต่าง ๆ ที่ผู้ถูกร้องเป็นจำเลยในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๔๙๑/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๑๓๐๘/๒๕๓๘ คดีหมายเลขดำที่ ๘๙๑/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดง

ที่ ๘๒๘/๒๕๓๘ คดีหมายเลขดำที่ ๔๙๔/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๐๓๕/๒๕๓๘ และคดีหมายเลขดำที่ ๑๔๙๖/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๙๘๒/๒๕๓๘ ของศาลแขวงพระนครใต้ กับคดีหมายเลขดำที่ ๒๕๐/๒๕๕๐ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๙/๒๕๕๐ ของศาลจังหวัดแพร่ และคดีหมายเลขดำที่ ๒๐๐๑/๒๕๕๐ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๗๔๘/๒๕๕๐ ของศาลจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน มีสำเนาบันทึกคำพิพากษาด้วยวาจาและสำเนาหน้าสำนวนที่ผู้พิพากษาได้บันทึกไว้ว่า วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ศาลได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีเรื่องนี้ให้คู่ความฟังแล้ว จึงได้ให้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ ในช่องโจทก์มีลายมือชื่อของบุคคล ๒ คน คนแรกไม่ทราบว่าเป็นลายมือชื่อของบุคคลใด กับลายมือชื่อของบุคคลที่มียศพันตำรวจตรี ซึ่งพันตำรวจเอก เขมรินทร์ หัสศิริ ได้บันทึกรับรองไว้ในสำเนาหน้าสำนวนด้วยว่าลายมือชื่อในช่องโจทก์เป็นลายมือชื่อของพันตำรวจ เอกเขมรินทร์ ขณะมียศเป็นพันตำรวจตรี ส่วนผู้ถูกร้องได้ลงลายมือชื่อไว้ในช่องจำเลย รวมทั้งมีลายมือชื่อของผู้พิพากษาในบันทึกหน้าสำนวนคดีดังกล่าวด้วย นอกจากนั้นมีบันทึกของพันตำรวจเอก เขมรินทร์ ฉบับลงวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๔ ยืนยันว่า เคยมีคดีความกับผู้ถูกร้อง และได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลปทุมวันให้ดำเนินคดีแก่ผู้ถูกร้องกับพวก ในข้อหาร่วมกันฉ้อโกงทรัพย์ เป็นคดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ ของสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน ลงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๓๗ โดยเชื่อว่าผู้ถูกร้องกับพวกได้ร่วมกันฉ้อโกง คิดเป็นความเสียหาย ๒,๘๕๓,๑๕๘.๗๕ บาท พนักงานสอบสวนได้สอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานโดยออกหมายจับผู้ถูกร้องกับพวก แล้วได้สรุปสำนวนสั่งฟ้อง ส่งสำนวนไปยังพนักงานอัยการกองคดีแขวงปทุมวันเพื่อพิจารณาต่อไป ต่อมาผู้เสียหายทราบว่าผู้ถูกร้องกับพวกถูกเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมตัวในคดีอื่นและถูกส่งตัวไปดำเนินคดีที่สถานีตำรวจนครบาลลุมพินี โดยถูกคุมขังอยู่ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ผู้เสียหายได้ไปให้การเพิ่มเติมต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลปทุมวันเพื่อดำเนินการขอตัวผู้ถูกร้องกับพวกมาดำเนินคดีต่อไป และในวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ เวลาประมาณ ๙ นาฬิกา ผู้เสียหายไปเป็นพยานศาลตามหมายเรียกของศาลแขวงปทุมวัน ในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ควบคุมตัวผู้ถูกร้องจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครเข้ามาในห้องพิจารณา ผู้ถูกร้องให้การรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา ศาลแขวงปทุมวันจึงได้พิพากษาลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องในความผิดฐานฉ้อโกง เป็นเวลา ๘ เดือน จำเลยให้การรับสารภาพ ลดโทษกึ่งหนึ่งเป็นจำคุก ๔ เดือน และให้ชำระค่าเสียหายเป็นเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งพนักงานอัยการ โจทก์ และผู้เสียหายได้ลงชื่อในคำพิพากษาในฐานะโจทก์ ส่วนผู้ถูกร้องลงชื่อในฐานะจำเลย หลังจากนั้นเจ้าพนักงานราชทัณฑ์นำตัวผู้ถูกร้องกลับไปยังเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร จนกระทั่งบัดนี้ยังไม่เคยได้รับเงินตามคำสั่งศาลแขวงปทุมวัน

ผู้ถูกร้องชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาว่า คดีดังกล่าวฟังไม่ได้ว่าเป็นคดีมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว และเหตุเกิดตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องจำไม่ได้ว่าผู้เสียหายในคดีดังกล่าวเป็นผู้ใด แต่ผู้ถูกร้องถูกปล่อยชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์แล้วผู้ถูกร้องตกลงชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ผู้เสียหายขอถอนคำร้องทุกข์ ศาลจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ผู้ถูกร้องจึงมิได้ต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดฐานฉ้อโกงและความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ ไม่เป็นความผิดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) ต้องเป็นความผิดฐานฉ้อโกงประชาชนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๓ ต่อมาผู้ถูกร้องชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาเพิ่มเติมว่า พันตำรวจเอก เขมรินทร์ ไม่ได้เกี่ยวข้องเป็นผู้เสียหายในคดีดังกล่าว เพราะอ้างว่าได้รับความเสียหายเป็นเงินจำนวน ๒,๘๕๓,๑๕๘.๗๕ บาท ร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่ผู้ถูกร้องกับพวกอีก ๒ คน แต่ศาลมีคำพิพากษาว่า จำเลยมีความผิด ๒ กระทง หรือ ๒ กรรม และค่าเสียหายที่ศาลให้ใช้คืนมีจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ซึ่งสันนิษฐานว่า ค่าเสียหายกระทงละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท และผู้เสียหายอาจจะมี ๑ คน หรือ ๒ คน ก็ได้ และคดีที่ผู้ถูกร้องเป็นจำเลยในคดีอาญาของศาลแขวงพระนครใต้ รวม ๔ คดี เป็นคดีความผิดเกี่ยวกับการใช้เช็ค และไม่มีพันตำรวจเอก เขมรินทร์เป็นผู้เสียหาย ซึ่งหากมีการฟ้องคดีตามที่พันตำรวจเอก เขมรินทร์แจ้งความร้องทุกข์แล้ว ผู้เป็นจำเลยจะต้องมี ๓ คน อีกทั้งไม่มีคำพิพากษาที่ให้จำเลยใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายเป็นเงิน ๒,๘๕๓,๑๕๘.๗๕ บาท ที่พันตำรวจเอก เขมรินทร์ลงลายมือชื่อในหน้าสำนวนคดีไม่อาจรับฟังได้ เนื่องจากพนักงานอัยการเป็นโจทก์ พันตำรวจเอก เขมรินทร์ไม่ได้เป็นโจทก์ร่วม อีกทั้งลายมือชื่อดังกล่าวไม่มีเจ้าพนักงานรับรองว่าพันตำรวจเอกเขมรินทร์เป็นผู้ลงชื่อด้วยตนเองหรือเป็นผู้เสียหายในคดีดังกล่าว หากผู้ถูกร้องต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในคดีดังกล่าวจริง คดีหมายเลขดำที่ ๒๐๐๑/๒๕๕๐ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๗๔๘/๒๕๕๐ ของศาลจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และคดีหมายเลขดำที่ ๒๕๐/๒๕๕๐ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๙/๒๕๕๐ ของศาลจังหวัดแพร่ ไม่อาจพิพากษาให้รอการลงโทษจำคุกจำเลยได้ ผู้ร้องไม่มีพยานหลักฐานใดซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้ถูกร้องต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกตามคำพิพากษาในคดีดังกล่าว เอกสารที่ผู้ร้องนำส่งประกอบคำร้องในคดีนี้ไม่ปรากฏว่ามีส่วนราชการ หรือเจ้าพนักงานผู้จัดทำเอกสารหรือครอบครองเอกสารรับรองความถูกต้องของเอกสารนั้น จึงเป็นเอกสารที่ไม่อาจรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ที่ถูก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) มาตรา ๒๓๘ ที่บัญญัติว่า “ต้นฉบับเอกสารเท่านั้นที่อ้างเป็นพยานได้ ถ้าหาต้นฉบับไม่ได้ สำเนาที่รับรองว่าถูกต้องหรือพยานบุคคลที่รู้ข้อความก็อ้างเป็นพยานได้ ถ้าอ้างหนังสือราชการเป็นพยาน แม้ต้นฉบับยังมีอยู่จะส่งสำเนาที่เจ้าหน้าที่รับรองว่าถูกต้องก็ได้ เว้นแต่ในหมายเรียกจะบ่งไว้เป็นอย่างอื่น” ผู้ถูกร้องไม่รู้จักนายสมชาย เกียรติวิทยาสกุล นายสิทธิชัย ตุลยนิษก์ นางสาววัลย์ลดา ทองอ่อน แต่นางสาวดารัตน์ อ่อนสอาด เคยเป็นภรรยาของผู้ถูกร้อง

มาก่อน แต่ไม่ได้จดทะเบียนสมรส มีบุตรร่วมกัน ๑ คน ปัจจุบันได้ทิ้งร้างกันกว่า ๒๐ ปีแล้ว ในวันที่ผู้ถูกร้องไปศาลแขวงปทุมวันและรับฟังคำพิพากษา เจ้าพนักงานราชทัณฑ์ไม่ได้ควบคุมตัวผู้ถูกร้องไปยังศาลแขวงปทุมวัน เมื่อผู้ถูกร้องไม่สามารถนำเงินไปชำระให้แก่ผู้เสียหายได้ ศาลจึงพิพากษาให้ผู้ถูกร้องชำระเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ให้แก่ผู้เสียหาย แต่ผู้ถูกร้องได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยนายโสภณ เจนจาคะ พี่ชายเป็นผู้ประกันโดยนำเงินสดมาวางเป็นหลักประกัน ผู้ถูกร้องได้รับการปล่อยตัวทันทีโดยไม่ได้ถูกคุมขังอยู่ในคดีอื่น เนื่องจากเป็นคดีสุดท้ายที่ผู้ถูกร้องถูกฟ้อง ไม่มีคดีอื่นที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาหรือผู้ถูกร้องต้องถูกคุมขังอยู่ในคดีอื่น

พิจารณาแล้ว เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ ... (๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ...” และมาตรา ๙๘ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิด ... ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ...” ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ บัญญัติว่า “ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานฉ้อโกง ...” ดังนั้น ความผิดฐานฉ้อโกง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ จึงเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) ปัญหามีว่า คำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวันในคดีดังกล่าวเป็นคำพิพากษาอันถึงที่สุดหรือไม่ เนื่องจากศาลแขวงปทุมวันได้ปลดทำลายสำนวนคดีดังกล่าวตามกำหนดระยะเวลาแล้ว เอกสารที่เก็บไว้มีเพียงที่ระบุคำพิพากษาลงโทษจำคุกดังกล่าวเท่านั้น ตามหนังสือศาลแขวงปทุมวัน ด่วนที่สุด ที่ ศย ๓๐๑.๐๑๒/(ค) ๙๘ ลงวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ และคดีมิได้ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ ตามหนังสือศาลอุทธรณ์ ที่ ศย ๒๐๐/๑๘๔๙ ลงวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๖๔ อีกทั้งไม่พบประวัติการต้องโทษหรือเป็นผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกาของผู้ถูกร้องจากการตรวจสอบประวัติการต้องโทษและทะเบียนรายนามผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา (รท. ๒๓ ก) ของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครและเรือนจำคลองเปรม ตามหนังสือกรมราชทัณฑ์ ด่วนที่สุด ที่ ยธ ๐๗๘๓.๒/๔๕๘๓ ลงวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ และตามสำเนาหน้าสำนวนคดีดังกล่าวซึ่งมีเจ้าพนักงานศาลยุติธรรมชำนาญการพิเศษรับรองสำเนาถูกต้อง ผู้พิพากษาบันทึกไว้ว่า วันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ศาลได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีเรื่องนี้ให้คู่ความฟังแล้ว จึงได้ให้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ มีผู้ลงลายมือชื่อในช่องโจทก์ ๒ คน ผู้ถูกร้องลงลายมือชื่อ

ในช่องจำเลย และลายมือชื่อผู้พิพากษา ลายมือในช่องโจทก์คนหนึ่งระบุยศ พ.ต.ต. (พันตำรวจตรี) และพันตำรวจเอกเขมรินทร์บันทึกไว้ด้วยลายมือเขียนที่มุมล่างด้านซ้ายของสำเนาหน้าสำนวนดังกล่าวว่า “ข้าฯ ขอรับรองว่าลายมือชื่อในช่องโจทก์เป็นลายมือชื่อของข้าฯ ขณะมียศ พ.ต.ต. ซึ่งเป็นผู้เสียหายคดีนี้จริง” โดยมีบันทึกชี้แจง ฉบับลงวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๖๔ ของพันตำรวจเอกเขมรินทร์ รองผู้บังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค ๘ ว่า เคยมีคดีความอาญากับผู้ถูกร้องและได้ร้องทุกข์มอบคดีแก่พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลปทุมวันให้ดำเนินคดีผู้ถูกร้องกับพวกในข้อหาร่วมกันฉ้อโกงทรัพย์ คดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ ของสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน ลงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๓๗ (ขณะนั้นมียศพันตำรวจตรี) พร้อมทั้งนำสัญญาจะซื้อจะขาย ฉบับลงวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๓๗ ระหว่างร้อยตำรวจเอกเขมรินทร์ (ยศขณะทำสัญญา) กับผู้ถูกกล่าวหากับพวก รวม ๓ สัญญา และสัญญาเช่าซื้อกับบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ ธนพล จำกัด บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ เกียรตินาคิน จำกัด ซึ่งทำขึ้นในวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๓๗ รวม ๒ สัญญา และบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ ศรีธนา จำกัด ซึ่งทำขึ้นในวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๓๗ อีก ๑ สัญญา เป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดี มีทรัพย์สินเสียหายรวม ๒,๘๕๓,๑๕๘.๗๕ บาท เหตุเกิดที่แขวงปทุมวัน เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร ต่อมาพนักงานสอบสวนได้ออกหมายเรียกผู้ต้องหา ฉบับลงวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๓๗ ให้ผู้ถูกร้องไปพบพนักงานสอบสวนที่สถานีตำรวจนครบาลปทุมวันในวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๓๗ และมีหนังสือไปถึงบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ทั้ง ๓ บริษัทเมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๓๘ ขอหลักฐานการถือครองกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ยี่ห้อวอลโว่ตามที่ปรากฏในสัญญาเช่าซื้อ ต่อมาผู้เสียหายได้แจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบว่า ผู้ถูกร้องถูกดำเนินคดีที่สถานีตำรวจนครบาลลุมพินี และศาลได้ตัดสินคดีเสร็จแล้ว ผู้ถูกร้องถูกคุมขังอยู่ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร พนักงานสอบสวนจึงได้มีหนังสือ ที่ มท. ๐๕๑๔.๓๔๓ (๗)/๑๔๐๖ ลงวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๘ ถึงผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร และถึงสถานีตำรวจนครบาลประชาชื่นขออายัดตัวผู้ถูกร้อง จากนั้นพนักงานสอบสวนได้รวบรวมพยานหลักฐาน สรุปสำนวนการสอบสวนส่งไปยังพนักงานอัยการเพื่อยื่นฟ้องคดีต่อศาล ผู้เสียหายไม่เคยถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมายแต่อย่างใด นอกจากนี้ตามหนังสือ ที่ อส ๐๐๑๐.๓/๙๙๘ ลงวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๓๘ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ได้ตรวจสอบสมุดสารบบคดีของสำนักงานพบว่า ได้รับสำนวนจากสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน คดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ เป็นสำนวน ส. ๑ เลขรับที่ ๓๖/๒๕๓๘ คดีระหว่าง พันตำรวจตรีเขมรินทร์ ผู้กล่าวหา ผู้ถูกร้อง ผู้ต้องหาที่ ๑ นายสมชาย เกียรติวิทยาสกุล ผู้ต้องหาที่ ๒ นายสิทธิชัย ตุลยนิษก์ ผู้ต้องหาที่ ๓ ข้อหาร่วมกันฉ้อโกง และได้ยื่นฟ้องผู้ถูกกล่าวหา ผู้ต้องหาที่ ๑ ต่อศาลแขวงปทุมวัน เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ เป็น

จำเลยในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ โดยศาลแขวงปทุมวันได้พิพากษาเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ว่า จำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ รวม ๒ กระทง ให้จำคุกกระทงละ ๔ เดือน เรียงกระทงลงโทษรวมจำคุก ๘ เดือน รับสารภาพเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาลดโทษให้กึ่งหนึ่ง ตามมาตรา ๗๘ คงจำคุก ๔ เดือน กับให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหาย และริบสัญญาจะซื้อจะขายทั้ง ๓ ฉบับ ส่วนผู้ต้องหาที่ ๒ และที่ ๓ มีคำสั่งยุติการดำเนินคดีเนื่องจากคดีขาดอายุความร้องทุกข์ ส่วนเอกสารต่าง ๆ ในสำนวนได้ปลดเผาไปตามระเบียบแล้ว ไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าจะมีการดำเนินคดีในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาหรือไม่ สัญญาจะซื้อจะขายรถยนต์วอลโว่ระหว่างผู้เสียหายกับผู้ถูกร้องรวม ๓ ฉบับ ที่ผู้เสียหายได้นำไปมอบให้พนักงานสอบสวนเป็นพยานหลักฐานนั้น เมื่อเปรียบเทียบลายมือชื่อของพันตำรวจตรี เขมรินทร์ ที่ลงชื่อในหน้าสำนวนกับที่ลงลายมือชื่อไว้ในบันทึกคำให้การของผู้ร้องทุกข์ ผู้กล่าวโทษ หรือพยานในฐานะเป็นผู้กล่าวหามีความคล้ายกัน พันตำรวจเอก เขมรินทร์เป็นข้าราชการตำรวจซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย หากมิใช่ผู้เสียหายในคดี คงไม่กล้าบันทึกและลงลายมือชื่อรับรองบนสำเนาหน้าสำนวนซึ่งเป็นเอกสารของศาลที่เจ้าพนักงานศาลยุติธรรมชำนาญการพิเศษลงลายมือชื่อรับรองสำเนาถูกต้องไว้แล้ว อีกทั้งบุคคลที่จะลงลายมือชื่อในหน้าสำนวนได้จะต้องเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในคดีนั้นและไปศาลในวันดังกล่าว จึงฟังได้ว่า พันตำรวจเอก เขมรินทร์เป็นผู้เสียหายในคดีจริง เมื่อผู้เสียหายยืนยันว่า ยังไม่เคยได้รับชำระหรือชดใช้ค่าเสียหาย ๒๐๐,๐๐๐ บาท ตามคำพิพากษาศาลแขวงปทุมวัน ไม่เคยถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมายแต่อย่างใด และผู้ถูกร้องไม่ได้อุทธรณ์คำพิพากษาดังกล่าวด้วย ประกอบกับศาลอุทธรณ์มีหนังสือ ที่ ศย ๒๐๐/๑๘๔๙ ลงวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๖๔ คดีดังกล่าวไม่ได้ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ จึงรับฟังได้ว่า ผู้ถูกร้องต้องโทษจำคุก ๔ เดือน ตามคำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวันในความผิดฐานร่วมกันฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ อันเป็นการกระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์โดยทุจริต และคดีถึงที่สุดแล้วเนื่องจากไม่มีคู่ความฝ่ายใดอุทธรณ์ ส่วนที่ศาลจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และศาลจังหวัดแพร่ รอการลงโทษจำคุกจำเลยได้นั้น ในขณะฟ้องคดีดังกล่าวอาจไม่ปรากฏให้ทราบว่า ผู้ถูกร้องเคยต้องโทษจำคุกมาก่อนหรือผู้ถูกร้องอาจได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ ๕๐ ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๓ ตอนที่ ๓๗ ก วันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๓๙ มาตรา ๔ ที่บัญญัติว่า “ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ต้องโทษในกรณีความผิดต่าง ๆ ซึ่งได้กระทำก่อนหรือในวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๙ และได้พ้นโทษไปแล้วก่อน หรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับหรือซึ่งได้พ้นโทษไปโดยผลแห่งพระราชกฤษฎีกา

พระราชทานอภัยโทษ พ.ศ. ๒๕๓๙ โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษในกรณีความผิดนั้น ๆ” หรืออาจได้รับประโยชน์จากพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระชนมพรรษา ๘๐ พรรษา พ.ศ. ๒๕๕๐” ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๔ ตอนที่ ๗๐ ก วันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๕๕๐ มาตรา ๔ ที่บัญญัติว่า “ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ต้องโทษในกรณีความผิดต่าง ๆ ซึ่งได้กระทำก่อนหรือในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ และได้พ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยถูกลงโทษในกรณีความผิดนั้น ๆ” ซึ่งเป็นเพียงการล้างโทษเท่านั้น แต่การกระทำความผิดตามคำพิพากษาคดีดังกล่าวยังคงมีอยู่ มิได้ถูกล้างมลทินไปด้วยแต่อย่างใด ซึ่งต่างจากกรณีตามพระราชบัญญัติล้างมลทินในโอกาสครบ ๒๕ พุทธศตวรรษ พ.ศ. ๒๔๙๙ ซึ่งประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๔ ตอน ๑๑ วันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๐๐ มาตรา ๓ ที่บัญญัติว่า “ให้ล้างมลทินให้แก่บรรดาผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษในกรณีความผิดคดีต่าง ๆ ซึ่งเกิดขึ้นก่อนวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๙ และได้พ้นโทษไปแล้วก่อนหรือในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ หรือซึ่งได้พ้นโทษไปโดยผลแห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการพระราชทานอภัยโทษเนื่องในโอกาสครบ ๒๕ พุทธศตวรรษ โดยให้ถือว่าผู้นั้นมิได้เคยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิดในคดีนั้น ๆ” ซึ่งเป็นการล้างการกระทำความผิดตามคำพิพากษาด้วย เมื่อผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ ซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ผู้ถูกร้องจึงเป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) อันทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖)

ประเด็นต่อไปมีว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงนับแต่เมื่อใด เห็นว่า ปกติผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้นั้นจะสิ้นสุดลงนับแต่วันสมัครรับเลือกตั้งก็ตาม แต่กรณีของผู้ถูกร้องรับฟังว่าผู้ถูกร้องมีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งนั้น เป็นการฟังข้อเท็จจริงจากเอกสารต่าง ๆ ประกอบกันจนฟังได้ดังกล่าวตามที่วินิจฉัยมาแล้วนั้น โดยมิได้มีเอกสารใดเป็นหลักฐานที่ฟังได้แน่ชัด โดยตรงว่าผู้ถูกร้องมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าวตั้งแต่แรกในการใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง จึงสมควรให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงนับแต่วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๔ ซึ่งเป็นวันมีคำวินิจฉัย และเมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลงและต้องดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งขึ้นแทนตำแหน่ง

ที่ว่างภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๔ ซึ่งเป็นวันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน

จึงมีความเห็นว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของนายสิระ เจนจาคะ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) ตั้งแต่วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๔

นายอุดม สิทธิวิรัชธรรม
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายวิรุฬห์ แสงเทียน ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๔/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ประธานสภาผู้แทนราษฎร ผู้ร้อง

นายสิระ เจนจาคะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ผู้ถูกร้อง

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา คำชี้แจงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คำชี้แจงพยาน คำโต้แย้งของผู้ถูกร้องและเอกสารประกอบแล้ว เห็นว่า คดีเป็นปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายซึ่งมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยได้ จึงยุติการไต่สวนตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๕๘ วรรคหนึ่ง

ประเด็นวินิจฉัย

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของนายสิระ เจนจาคะ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

ความเห็น

พิจารณาแล้ว รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ ... (๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ...” และมาตรา ๙๘ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดในความผิดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า กฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก

กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หรือกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในความผิดฐานฟอกเงิน ...”

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) เป็นบทบัญญัติเพิ่มขึ้นใหม่ที่กำหนดลักษณะต้องห้ามบางประการของบุคคลเพื่อมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยมีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันมิให้บุคคลที่ขาดความน่าเชื่อถือในความสุจริตหรือผู้ที่เคยทำความผิดอันเป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์สาธารณะเข้ามาดำรงตำแหน่งในทางการเมือง อันจะเป็นหนทางให้เกิดการทุจริตหรือประพฤติมิชอบในการใช้ฐานะตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ของฝ่ายการเมืองขึ้นได้โดยง่าย เนื่องจากบุคคลที่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติในฐานะที่เป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย จึงต้องได้รับการกลั่นกรองคุณสมบัติเบื้องต้น เพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้น ๆ จะปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต มีความประพฤติและคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของสาธารณชนในทุกด้าน ปราศจากมลทินมัวหมอง ในส่วนที่เกี่ยวกับฐานความผิดนั้น ได้มีการกำหนดให้สอดคล้องกับหน้าที่และความรับผิดชอบที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะพึงมี ทั้งนี้ หลักการสำคัญของบทบัญญัติอนุมาตรา (๑๐) จะต้องยึดถือการที่ศาลได้มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดในเรื่องนั้น ๆ หรือไม่เป็นสำคัญ โดยไม่ได้คำนึงว่ามีเหตุบรรเทาโทษอย่างไร หรือจะถูกลงโทษหรือไม่ โดยเหตุนี้ในเวลาที่มีการล้างมลทินหรืออภัยโทษ จะทำให้บุคคลดังกล่าวไม่ได้รับผลจากการล้างมลทินหรือได้รับการอภัยโทษเลย เนื่องจากการล้างมลทิน คือ การลบล้างโทษที่บุคคลผู้กระทำความผิดได้รับโทษว่ามิเคยถูกลงโทษจำคุกในกรณีความผิดนั้น ๆ เท่านั้น แต่พฤติกรรมหรือการกระทำความผิดซึ่งศาลได้พิพากษาว่าได้กระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่งก็ยังคงอยู่ ไม่มีผลเป็นการลบล้างการกระทำความผิดด้วย เช่นนี้ ความผิดใด ๆ ในมาตรา ๙๘ (๑๐) ซึ่งเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดก็เป็นความจริงอยู่เช่นนั้นว่าได้มีการกระทำขึ้น การกระทำนั้นหาได้หมดสิ้นไปเช่นโทษจำคุกที่ถูกลงโทษแต่อย่างใด ส่วนการอภัยโทษก็เป็นการให้อภัยแก่ผู้ที่กำลังได้รับโทษอยู่ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องถูกลงโทษต่อไปอันเป็นการล้างโทษมิใช่ล้างความผิด เช่นนี้ผู้เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดตามบทบัญญัติอนุมาตรา (๑๐) ความผิดนั้นยังคงอยู่ จึงถือได้ว่าเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ข้อเท็จจริงตามคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา คำชี้แจงของหน่วยงานกับบุคคลที่เกี่ยวข้องและเอกสารประกอบปรากฏว่า ผู้ถูกร้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง เมื่อวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๓๗ พันตำรวจตรีเขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในขณะนั้น) ได้ร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน ให้ดำเนินคดีผู้ถูกร้องกับพวกฐานร่วมกันฉ้อโกง เป็นเลขคดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ ของสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน ต่อมาสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน)

ได้รับสำนวนนั้นจากสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน เป็นสำนวน ส.๑ เลขรับที่ ๓๖/๒๕๓๘ คดีระหว่างพันตำรวจตรีเขมรินทร์ หัสศิริ เป็นผู้กล่าวหา ผู้ถูกร้องเป็นผู้ต้องหาที่ ๑ นายสมชาย เกียรติวิทยาสกุล เป็นผู้ต้องหาที่ ๒ และนายสิทธิชัย ตุลยนิษก์ เป็นผู้ต้องหาที่ ๓ ข้อหาร่วมกันฉ้อโกง จากนั้นวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) เป็นโจทก์ยื่นฟ้องผู้ถูกร้องผู้ต้องหาที่ ๑ ต่อศาลแขวงปทุมวัน เป็นจำเลยในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ ขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ มาตรา ๙๑ และมาตรา ๘๓ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๖ มาตรา ๔ และสั่งให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์แก่ผู้เสียหายและริบสัญญาจะซื้อจะขายทั้ง ๓ ฉบับ โดยพนักงานอัยการมีคำสั่งให้ยุติการดำเนินคดีนายสมชาย ผู้ต้องหาที่ ๒ และนายสิทธิชัย ผู้ต้องหาที่ ๓ เนื่องจากคดีขาดอายุความร้องทุกข์ และเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาเป็นคดีอาญาหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ รวม ๒ กระทง ให้จำคุกกระทงละ ๔ เดือน เรียงกระทงลงโทษรวมจำคุก ๘ เดือน รับสารภาพเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาลดโทษให้กึ่งหนึ่งตามมาตรา ๗๘ คงจำคุก ๔ เดือน กับให้ผู้ถูกร้องคืนหรือ ใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหายและริบสัญญาจะซื้อจะขายทั้ง ๓ ฉบับ ซึ่งจากคำชี้แจงของศาลแขวงปทุมวัน ได้ความว่า คดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ศาลแขวงปทุมวันได้ดำเนินการปลดทำลายสำนวนความและเอกสารไปตามระเบียบแล้ว จึงส่งสำเนาปกสำนวนและสำเนาคำพิพากษาคดีดังกล่าว ศาลอุทธรณ์ ชี้แจงว่า ไม่มีการอุทธรณ์คดีดังกล่าวต่อศาลอุทธรณ์ และเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ชี้แจงว่า ไม่ปรากฏข้อมูลการต้องขังและรายนามผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา (รท.๒๓ ก) เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่มีการบันทึกข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์ อีกทั้งในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ เกิดเหตุอุทกภัยในพื้นที่เรือนจำ เอกสารซึ่งถูกแยกเก็บไว้ที่ ห้องจัดเก็บเอกสารบริเวณอาคารน็อคดาวน์ได้รับความเสียหายไม่สามารถตรวจสอบข้อมูลได้

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวได้ความว่า เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวันตามคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ว่ากระทำความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ ซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา คดีดังกล่าวไม่มีการอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ ผู้ถูกร้องอ้างว่า หลังจากศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาผู้ถูกร้องได้รับการประกันตัวในวันนั้น และมีการเจรจาชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายซึ่งไม่ใช่พันตำรวจตรีเขมรินทร์ โดยความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ เป็นความผิดอันยอมความกันได้ นายโสภณ เจนจาคะ พี่ชายของ

ผู้ถูกร้องเป็นผู้เจรจาและชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายซึ่งสามารถตกลงกันได้ภายในระยะเวลาอุทธรณ์ ผู้เสียหายจึงยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ต่อศาลแขวงปทุมวัน ศาลแขวงปทุมวันสั่งจำหน่ายคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ เสียจากสารบบความ

คดีจึงมีปัญหาต้องวินิจฉัยก่อนตามข้ออ้างของผู้ถูกร้องว่า พันตำรวจตรีเขมรินทร์ หัสศิริ เป็นผู้เสียหายในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันหรือไม่ และคดีนั้นได้มีการยอมความถอนคำร้องทุกข์ภายในระยะเวลาอุทธรณ์อันเป็นเหตุให้ถือว่าผู้ถูกร้องไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญาหรือไม่

เห็นว่า คดีนี้ไม่มีพยานเอกสารใดเช่นหนังสือรับรองจากศาลแขวงปทุมวันว่าคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ถึงที่สุดอย่างใด ไม่มีสำเนาคำฟ้องคดีดังกล่าวที่บรรยายฟ้องให้เห็นว่าใครเป็นผู้เสียหาย ไม่มีเอกสารที่แสดงว่ามีการยอมความระหว่างผู้ถูกร้องกับผู้เสียหายแล้วภายในระยะเวลาอุทธรณ์และศาลแขวงปทุมวันได้มีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความแล้ว คงมีเพียงคำชี้แจงของพันตำรวจตรีเขมรินทร์ ซึ่งเป็นฝ่ายผู้ร้อง คำชี้แจงของผู้ถูกร้องกับ นายโสภณ เจนจาคะ ซึ่งเป็นฝ่ายผู้ถูกร้อง โดยมีคำชี้แจงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเอกสารอื่นประกอบคดีเป็นพยาน

โดยพันตำรวจตรีเขมรินทร์ หัสศิริ ชี้แจงว่า พยานเป็นผู้เช่าซื้อรถยนต์ทั้งสามคันเพียงผู้เดียว และได้จ่ายเงินดาวน์รวมเป็นเงิน ๑,๑๐๘,๓๑๗.๗๕ บาท ซึ่งนายสมชาย เกียรติวิทยาสกุล เจ้าหน้าที่บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ธนพล จำกัด และนายสิทธิชัย ตุลยนิษก์ เจ้าหน้าที่บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ศรีธนา จำกัด เป็นผู้จัดทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ บุคคลทั้งสองมีส่วนเกี่ยวพันกับการกระทำความผิดของผู้ถูกร้อง โดยบุคคลทั้งสองไม่ได้นำรถยนต์ที่พิพาทไปจดทะเบียนที่กรมการขนส่งทางบก พยานหลงเชื่อว่ารถยนต์ที่พิพาทมีอยู่จริง ซึ่งในความเป็นจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น เนื่องจากเลขเครื่องรถยนต์และเลขตัวถังของรถยนต์ที่พยานได้ทำสัญญาเช่าซื้อกับบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ทั้งสองไม่ได้อยู่ในสารบบของบริษัทผู้ผลิตรถยนต์ ซึ่งหากพยานผ่อนชำระค่างวดครบก็ไม่สามารถเป็นเจ้าของรถยนต์ได้ รถยนต์ที่ผู้ถูกร้องนำมาแสดงให้พยานดูก่อนการทำสัญญาเช่าซื้อเป็นรถยนต์ที่มีรุ่นและสีตรงกันเท่านั้น พยานจึงร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลปทุมวันให้ดำเนินคดีกับนายสมชายและนายสิทธิชัย เพิ่มเติมหลังจากที่ได้ร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีกับผู้ถูกร้องในข้อหาร่วมกันฉ้อโกงทรัพย์ เมื่อพนักงานสอบสวนได้สรุปมีความเห็น สั่งฟ้องและส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ พนักงานอัยการได้มีความเห็นสั่งไม่ฟ้องนายสมชายและนายสิทธิชัย โดยให้เหตุผลว่า พยานไม่ได้ร้องทุกข์ภายในอายุความสามเดือน สำหรับ นางสาวดารัตน์ อ่อนสอาด และนางสาววัลย์ลดา ทองอ่อน พยานถอนคำร้องทุกข์ ส่วนกรณีที่ทราบว่าผู้ถูกร้องถูกจับกุม

และดำเนินคดีอื่นนั้น พยานไม่ได้สอบถามจากผู้ถูกร้องหรือเจ้าพนักงานราชทัณฑ์เกี่ยวกับคดีที่ผู้ถูกร้องถูกจับกุม แต่ทราบว่าผู้ถูกร้องถูกจับกุมดำเนินคดีที่สถานีตำรวจนครบาลลุมพินีและศาลได้ตัดสินคดีแล้ว โดยผู้ถูกร้องถูกคุมขังอยู่ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครและมีคดีความอาญาอื่น ๆ อีก ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ดำเนินการอายัดตัวผู้ถูกร้องไว้ดำเนินคดีในความผิดที่เกี่ยวข้อง หลังจากที่ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษา พยานไม่เคยได้รับเงินตามคำพิพากษาจากฝ่ายผู้ถูกร้องหรือผู้ร่วมกระทำความผิดคนอื่น และไม่เคยถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันตามกฎหมาย

ผู้ถูกร้อง ชี้แจงว่า ผู้ถูกร้องรู้จักกับร้อยตำรวจเอกเขมรินทร์ หัสศิริ (ยศขณะนั้น) เนื่องจากเคยทำสัญญาจะซื้อจะขายรถยนต์ จำนวน ๓ คัน แต่พันตำรวจตรีเขมรินทร์ ไม่ได้เป็นผู้เสียหายในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน โดยผู้เสียหายในคดีนั้นมีสองคน พยานหลักฐานของผู้ร้องไม่เกี่ยวข้องกับคดีดังกล่าว เนื่องจากการฟ้องในคดีที่พันตำรวจตรีเขมรินทร์ เป็นผู้เสียหายต้องมีจำเลย รวม ๓ คน แต่ในคดีที่ผู้ร้องอ้างเป็นพยานหลักฐานเพิ่มเติมมีจำเลยเพียงคนเดียว คือ ผู้ถูกร้อง ซึ่งไม่เป็นไปตามสำนวนในคดีที่มีการฟ้องผู้ถูกร้องต่อศาลแขวงปทุมวัน และในคดีดังกล่าวไม่มีคำพิพากษาให้ผู้ถูกร้องใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายจำนวน ๒,๘๕๓,๑๕๘.๗๕ บาท ตามบัญชีทรัพย์ที่เสียหาย ซึ่งคดีที่ผู้ร้องกล่าวอ้าง พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการน่าจะมีความเห็นสั่งไม่ฟ้อง เนื่องจากผู้ถูกร้องกับพวกไม่ได้ฉ้อโกงเงินตามสัญญาจะซื้อจะขายกับผู้เสียหายตามที่มีการแจ้งความร้องทุกข์และการซื้อรถยนต์ทั้ง ๓ คัน เป็นการทำสัญญาเช่าซื้อจากบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ไม่ได้ซื้อจากผู้ถูกร้องกับพวก ส่วนข้อเท็จจริงของผู้ร้องที่อ้างว่า ผู้เสียหายลงชื่อรับรองในหน้าสำนวนในคดีดังกล่าวไม่อาจรับฟังได้ เนื่องจากผู้ที่ลงลายมือชื่อในช่องโจทก์เป็นพนักงานอัยการเท่านั้น ซึ่งผู้เสียหายไม่ได้เป็นโจทก์ร่วม อีกทั้งลายมือชื่อในช่องโจทก์ที่ผู้เสียหายรับรองว่าเป็นลายมือชื่อของผู้เสียหายในคดีดังกล่าวไม่เหมือนกับลายมือชื่อในหน้าสำนวน ประกอบกับไม่มีพนักงานรับรองว่าผู้เสียหายเป็นผู้ลงลายมือชื่อด้วยตนเองหรือเป็นผู้เสียหาย ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาในคดีดังกล่าว ผู้ถูกร้องไปฟังคำพิพากษาโดยไม่ได้ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังในเรือนจำแต่อย่างใด และได้เจรจาชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย แต่ในวันฟังคำพิพากษาผู้ถูกร้องไม่สามารถนำเงินไปชำระให้แก่ผู้เสียหายได้ ศาลแขวงปทุมวันพิพากษาให้ผู้ถูกร้องชำระเงินจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ให้แก่ผู้เสียหาย ผู้ถูกร้องได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยนายโสภณ เจนจาคะ พี่ชายผู้ถูกร้องนำเงินสดวางเป็นหลักประกัน หลังจากศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาแล้ว ผู้ถูกร้องและนายโสภณนัดผู้เสียหายทั้งสองเจรจาที่สำนักงานขายรถยนต์ของนายโสภณ และตกลงจ่ายเงินให้แก่ผู้เสียหายทั้งสอง คนละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ตามคำพิพากษา โดยขอจ่ายเป็นสองงวด งวดแรกจ่ายเป็นเงินสด

ในวันเจรจาตกลงกัน คนละ ๕๐,๐๐๐ บาท งวดที่ ๒ จ่ายหลังจากจ่ายงวดแรกประมาณ ๒๐ วัน เมื่อครบกำหนดงวดที่ ๒ นายโสภณ นำเงินไปจ่ายให้แก่ผู้เสียหายทั้งสองอีกคนละ ๕๐,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงินที่จ่ายให้แก่ผู้เสียหายทั้งสอง ๒๐๐,๐๐๐ บาท โดยนัดตกลงกันจ่ายเป็นเงินสดที่ศาลแขวงปทุมวัน มีบันทึกตกลงชดใช้ค่าเสียหายและใบรับเงินค่าเสียหาย เมื่อชำระหนี้ครบถ้วนผู้เสียหายจะยื่นถอนคำร้องทุกข์ต่อศาลแขวงปทุมวันในวันที่ได้รับเงินค่าเสียหายงวดที่ ๒ ซึ่งผู้เสียหายยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ แต่เอกสารการชำระหนี้และเอกสารสำเนาคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ ผู้ถูกร้องไม่ได้เก็บไว้ และไม่สามารถขอคัดถ่ายเอกสารได้เนื่องจากเป็นระยะเวลานานแล้ว ประกอบกับเอกสารดังกล่าวถูกทำลายตามวิธีการของศาลยุติธรรมแล้ว ผู้ถูกร้องไม่ได้ยื่นอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เนื่องจากมีการชดใช้ค่าเสียหายตามคำพิพากษาก่อนครบระยะเวลาอุทธรณ์ และเมื่อผู้เสียหายยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ก่อนวันครบกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์ ศาลแขวงปทุมวันได้มีคำสั่งให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

นายโสภณ เจนจาคะ ชี้แจงว่า พยานเป็นผู้ยื่นขอปล่อยตัวชั่วคราวผู้ถูกร้อง ตั้งแต่วันฟ้องคดี คือ วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ โดยใช้หลักประกันเป็นเงินสดประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องไม่สามารถหาเงินค่าเสียหายมาชำระแก่ผู้เสียหายได้ ศาลจึงพิพากษาจำคุกผู้ถูกร้อง ๔ เดือน และให้ใช้ค่าเสียหาย จำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท พยานจึงยื่นขอปล่อยตัวชั่วคราวผู้ถูกร้องโดยใช้เงินสดและสัญญาประกันเดิม พยานไม่เคยรู้จักร้อยตำรวจเอกเขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในขณะนั้น) โดยเท่าที่พยานจำได้ในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน มีผู้เสียหายในคดีดังกล่าว ๒ คน (จำชื่อไม่ได้) มีค่าเสียหายจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท และผู้เสียหายไม่เคยแจ้งว่ามีค่าเสียหายจำนวน ๒,๘๕๓,๑๕๘.๗๕ บาท ในระหว่างพิจารณาคดีผู้ถูกร้องได้ตกลงจะชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายภายในวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ แต่ไม่สามารถหาเงินมาชำระให้แก่ผู้เสียหายได้ หลังจากที่ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาแล้ว พยานได้ติดต่อผู้เสียหายเพื่อเจรจาชำระหนี้ในวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ และนัดผู้เสียหายมาที่สำนักงานของพยาน เนื่องจากผู้เสียหายไม่เชื่อถือว่าผู้ถูกร้องจะสามารถชำระหนี้ได้ โดยพยานตกลงผ่อนชำระค่าเสียหาย ๒ งวด งวดแรกชำระให้แก่ผู้เสียหายทั้งสองในวันเจรจาตกลงกันเป็นเงินคนละ ๕๐,๐๐๐ บาท รวม ๑๐๐,๐๐๐ บาท งวดที่สองชำระหลังจากงวดแรกประมาณ ๒๐ วัน ผู้เสียหายตกลงว่าเมื่อชำระเงินเสร็จสิ้นแล้วจะยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ต่อศาลแขวงปทุมวันซึ่งมีการบันทึกเป็นเอกสารไว้ และเมื่อครบกำหนดงวดที่ ๒ ได้มีการชำระเงินที่ศาลแขวงปทุมวันแล้ว ต่อมาศาลแขวงปทุมวันมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ พยานจำไม่ได้ว่าผู้เสียหายทั้งสองเป็นบุคคลใด เนื่องจากเป็นเวลานาน

แล้วและในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องถูกดำเนินคดีเกี่ยวกับเช็คหลายคดี และเอกสารที่มีการบันทึกการชำระหนี้ไม่ได้เก็บไว้ แต่จำได้ว่าผู้เสียหายในคดีดังกล่าวไม่ใช่นายตำรวจ

ตามคำชี้แจงของพันตำรวจเอกเขมรินทร์ หัสศิริ และของผู้ถูกร้องกับนายโสภณ เจนจาคะ ดังกล่าว โดยลำพังไม่อาจเชื่อไปตามคำชี้แจงนั้นในทางใดทางหนึ่งได้ ต้องพิจารณาคำชี้แจงของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเอกสารอื่นประกอบด้วย ซึ่งจากคำชี้แจงของสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ตามหนังสือที่ อส ๐๐๒๕.๖/๔๔๐ ลงวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๔ ต่อตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ได้ความว่า คดีที่พนักงานอัยการสำนักงานอัยการสูงสุดกองคดีแขวงปทุมวัน ยื่นฟ้องผู้ถูกร้องเป็นจำเลยในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ต่อศาลแขวงปทุมวันเมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ และศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ นั้น พนักงานอัยการได้รับสำนวนมาจากสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน คดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ มีพันตำรวจตรีเขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในขณะนั้น) เป็นผู้กล่าวหา เมื่อหนังสือที่พันตำรวจตรีเขมรินทร์มีถึงประธานคณะกรรมาธิการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ สภาผู้แทนราษฎร แจ้งว่า พันตำรวจตรีเขมรินทร์ได้ร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีแก่ผู้ถูกร้องต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลปทุมวันข้อหาฉ้อโกงทรัพย์ เป็นคดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ พร้อมส่งสำเนาคำให้การในชั้นสอบสวนต่อประธานคณะกรรมาธิการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ สภาผู้แทนราษฎร แล้วผู้ร้องได้ส่งเอกสารนั้นต่อศาลรัฐธรรมนูญ เช่นนี้ จึงฟังได้ว่าคดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ ของสถานีตำรวจนครบาลปทุมวันมีพันตำรวจตรีเขมรินทร์เป็นผู้กล่าวหา ประกอบกับหน้าสำนวนคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ หมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันปรากฏว่า พันตำรวจตรีเขมรินทร์ได้ลงชื่อในช่องโจทก์ในบันทึกหน้าสำนวนนั้นร่วมกับพนักงานอัยการโจทก์ด้วย แม้ลายมือชื่อของพันตำรวจตรีเขมรินทร์ในช่องโจทก์ในบันทึกหน้าสำนวนจะไม่เหมือนกับลายมือชื่อของเขมรินทร์ในขณะที่มียศเป็นพันตำรวจเอกดังที่ผู้ถูกร้องอ้าง แต่หากดูลายมือชื่อของพันตำรวจตรีเขมรินทร์ที่ลงไว้ในช่องผู้กล่าวหาและพยานในสำนวนคดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ ของสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน เปรียบเทียบกับลายมือชื่อของพันตำรวจตรีเขมรินทร์ในช่องโจทก์ในบันทึกหน้าสำนวนคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน จะเห็นได้ว่ามีลักษณะลายมือชื่อที่เหมือนกัน การลงลายมือชื่อทั้งสองครั้งดังกล่าวมีระยะเวลาห่างกันประมาณ ๑ ปีเศษ อันถือว่าอยู่ในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกัน ไม่เหมือนการลงชื่อของพันตำรวจเอกเขมรินทร์ซึ่งระยะเวลาห่างจากการลงชื่อในขณะมียศเป็นพันตำรวจตรีประมาณ ๒๗ ปี เช่นนี้ การลงลายมือชื่อของพันตำรวจตรี

เขมรินทร์ในช่องโจทก์ในบันทึกหน้าสำนวน แม้จะไม่เหมือนกับลายมือชื่อของเขมรินทร์ในขณะที่มียศเป็นพันตำรวจเอกก็หาได้มีข้อพิรุธว่าจะเป็นคนละคนกันดังที่ผู้ถูกร้องอ้าง ส่วนการลงลายมือชื่อของพันตำรวจตรีเขมรินทร์ในช่องโจทก์ในบันทึกหน้าสำนวนคดีนั้น แม้พันตำรวจตรีเขมรินทร์ไม่ได้ร่วมเป็นโจทก์ แต่การที่เจ้าหน้าที่ศาลยอมให้พันตำรวจตรีเขมรินทร์ลงชื่อในช่องโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการโดยไม่ได้ความว่าพนักงานอัยการผู้เป็นโจทก์ได้โต้แย้งหรือผู้พิพากษาผู้ทำบันทึกนั้นได้เพิกถอนการลงลายมือชื่อของพันตำรวจตรีเขมรินทร์ในภายหลัง เช่นนี้ ย่อมแสดงว่า พันตำรวจตรีเขมรินทร์มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับฝ่ายโจทก์ในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันจริง ซึ่งอาจเป็นผู้เสียหายก็ได้ ส่วนที่ผู้ถูกร้องอ้างว่าหากคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน มีพันตำรวจตรีเขมรินทร์เป็นผู้เสียหายต้องมีจำเลยที่ถูกฟ้องรวมกับผู้ถูกร้องจำนวน ๓ คน นั้น ก็ได้ความจากหนังสือของสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ตามหนังสือที่ อส ๐๐๒๕.๖/๔๔๐ ลงวันที่ ๘ เมษายน ๒๕๖๔ ว่า คดีนี้มีผู้ถูกร้องเป็นผู้ต้องหาที่ ๑ นายสมชาย เกียรติวิทยาสกุล เป็นผู้ต้องหาที่ ๒ และนายสิทธิชัย ตุลยนิษก์ เป็นผู้ต้องหาที่ ๓ แต่คดีในส่วนของนายสมชาย ผู้ต้องหาที่ ๒ และ นายสิทธิชัย ผู้ต้องหาที่ ๓ ขาดอายุความร้องทุกข์ พนักงานอัยการจึงแจ้งคำสั่งยุติการดำเนินคดี ฉะนั้น ที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ฟ้องผู้ถูกร้องเป็นจำเลยในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันเพียงคนเดียวจึงถูกต้องแล้ว ส่วนที่ผู้ถูกร้องอ้างต่อไปว่า พันตำรวจตรีเขมรินทร์ได้รับความเสียหายจากการถูกฉ้อโกงเป็นเงิน ๒,๘๕๓,๑๕๘.๗๕ บาท ตามบัญชีทรัพย์ที่เสียหาย แต่คดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน ศาลพิพากษาให้ผู้ถูกร้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหาย โจทก์มิได้ยื่นอุทธรณ์ พันตำรวจตรีเขมรินทร์ก็ไม่ได้ขอบังคับคดี ทำให้เชื่อได้ว่าพันตำรวจตรีเขมรินทร์ ไม่ใช่ผู้เสียหายในคดีดังกล่าวนั้น จากบันทึกคำให้การของพันตำรวจตรีเขมรินทร์ในชั้นสอบสวน นอกจากนายสมชายและนายสิทธิชัยจะเป็นผู้ต้องหาร่วมกระทำผิดกับผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ยังมีนางสาวดารัตน์ อ่อนสอาด และนางสาววัลย์ลดา ทองอ่อน ร่วมกระทำความผิดด้วย แต่คดีในส่วนของนายสมชายและนายสิทธิชัยพันตำรวจตรีเขมรินทร์ไม่ได้ร้องทุกข์ภายในอายุความ ส่วนคดีในส่วนของนางสาววัลย์ลดาและนางสาวดารัตน์ พันตำรวจตรีเขมรินทร์ถอนคำร้องทุกข์ เมื่อพันตำรวจตรีเขมรินทร์ชำระค่าเช่าซื้อตั้งแต่งวดที่ ๓ ให้แก่นางสาววัลย์ลดาเป็นต้นไป และเงินจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ที่พนักงานอัยการเรียกให้ผู้ถูกร้องคืนหรือใช้ราคาก็เป็นเงินอันเนื่องมาจากการกระทำความผิดทางอาญาของผู้ถูกร้องที่ต้องคืนให้พันตำรวจตรีเขมรินทร์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๔๓ น่าจะไม่รวมถึง

ค่าเสียหายในส่วนที่ขาดอายุความและที่พันตำรวจตรีเขมรินทร์ถอนคำร้องทุกข์ไปแล้ว ยิ่งไปกว่านั้นหาก พันตำรวจตรีเขมรินทร์เห็นว่าผู้ถูกร้องต้องรับผิดคืนหรือใช้ราคาทรัพย์มากกว่าที่ศาลแขวงปทุมวัน มีคำพิพากษา พันตำรวจตรีเขมรินทร์ก็ยังสามารถไปดำเนินการฟ้องในทางแพ่งเป็นอีกคดีได้ หาได้เป็นพิรุธ ถึงขนาดที่จะรับฟังว่าพันตำรวจตรีเขมรินทร์ไม่ได้เป็นผู้เสียหายในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันแต่อย่างใดไม่ ทั้งการที่ผู้ถูกร้องอ้างว่า พันตำรวจตรีเขมรินทร์ไม่ได้เป็นผู้เสียหายในคดีดังกล่าว แต่ผู้ถูกร้องและพยานจำไม่ได้ว่าใครเป็น ผู้เสียหายก็เป็นการกล่าวอ้างลอย ๆ เพื่อปฏิเสธโดยง่ายจึงขาดน้ำหนักในการรับฟัง นอกจากนี้ยังได้ ความจากคำชี้แจงของพันตำรวจตรีเขมรินทร์ที่ให้ไว้ต่อประธานคณะกรรมาธิการการป้องกันและปราบปราม การทุจริตและประพฤติมิชอบ สภาผู้แทนราษฎร และศาลรัฐธรรมนูญว่า ในวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ พันตำรวจตรีเขมรินทร์ได้เดินทางไปศาลแขวงปทุมวันเพื่อเบิกความเป็นพยานในการพิจารณา คดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ พันตำรวจตรีเขมรินทร์เห็นผู้ถูกร้องสวมใส่ชุดนักโทษและถูกล่าม โซ่ตรวนที่ขามีเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ควบคุมตัวเข้ามายังห้องพิจารณา พันตำรวจตรีเขมรินทร์ทราบว่า ผู้ถูกร้องถูกจับกุมตัวดำเนินคดีที่สถานีตำรวจนครบาลลุมพินีซึ่งศาลได้มีคำพิพากษาคดีนั้น และถูกคุมขัง อยู่ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ซึ่งตามหนังสือของศาลแขวงพระนครใต้ ที่ ศย ๓๐๑.๑๐๔ (E)/๓๙๖ ลงวันที่ ๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๔ มีใจความว่า คดีอาญาที่เกิดขึ้นในปี ๒๕๓๘ ของศาลแขวง พระนครใต้ที่ผู้ถูกร้องเป็นจำเลยรวม ๔ คดี คดีที่ ๑ คดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๙๑/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๘๒๘/๒๕๓๘ ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๓๘ ว่า จำเลยมี ความผิดตามฟ้อง รับสารภาพลดโทษให้กึ่งหนึ่ง คงจำคุก ๕ เดือน คดีที่ ๒ คดีอาญาหมายเลขดำ ที่ ๔๙๑/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๑๓๐๘/๒๕๓๘ ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๓๘ ว่า จำเลยมีความผิดตามฟ้อง รับสารภาพลดโทษให้กึ่งหนึ่ง จำเลยที่ ๑ ปรับ ๖๐,๐๐๐ บาท จำเลยที่ ๒ (ผู้ถูกร้อง) จำคุก ๕ เดือน และให้นับโทษต่อจากคดีหมายเลขแดงที่ ๘๒๘/๒๕๓๘ สำหรับจำเลยที่ ๑ หากไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๙ คดีที่ ๓ คดีอาญาหมายเลขดำที่ ๔๙๔/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๐๓๕/๒๕๓๘ ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเมื่อ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๓๘ ว่า จำเลยที่ ๒ (ผู้ถูกร้อง) มีความผิดตามฟ้อง รับสารภาพลดโทษให้กึ่งหนึ่ง จำคุก ๑ เดือน ให้นับโทษต่อจากคดีอาญาหมายเลขแดงที่ ๘๒๘/๒๕๓๘ ปรับจำเลยที่ ๑ เป็นเงิน ๑๕,๐๐๐ บาท ไม่ชำระค่าปรับยึดทรัพย์จำเลยที่ ๑ ออกขายทอดตลาดเพื่อชำระค่าปรับ และคดีที่ ๔ คดีอาญาหมายเลขดำที่ ๑๔๙๖/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๙๘๒/๒๕๓๘ ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา เมื่อวันที่ ๒๓ มีนาคม ๒๕๓๘ ว่า จำเลยมีความผิดตามฟ้อง รับสารภาพ ลดโทษให้กึ่งหนึ่ง จำคุก

๑ เดือน ให้นับโทษต่อจากคดีอาญาหมายเลขแดงที่ ๒๐๓๕/๒๕๓๘ ซึ่งเมื่อคำนวณโทษจำคุกของผู้ถูกร้องทั้ง ๔ คดีนั้นแล้ว ในวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ ซึ่งเป็นวันที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ถูกร้องเป็นจำเลยต่อศาลแขวงปทุมวันเป็นคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ และวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ซึ่งเป็นวันที่ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาในคดีนั้นเป็นคดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องยังต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาของศาลแขวงพระนครใต้ดังกล่าวอันสอดคล้องกับหนังสือของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๓๘ ซึ่งได้ความว่า ในวันดังกล่าวผู้ถูกร้องถูกคุมขังอยู่ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครตามหมายขังระหว่างไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน (คดีพิพาทนี้) และหมายจำคุกคดีถึงที่สุดของศาลแขวงพระนครใต้ตามคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๔๙๑/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๑๓๐๘/๒๕๓๘ ดังนั้น ในวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ ซึ่งศาลแขวงปทุมวันรับคำฟ้องคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ ไว้พิจารณาและในวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ซึ่งเป็นวันที่ศาลแขวงปทุมวันพิจารณาคดีดังกล่าว ผู้ถูกร้องต้องขังอยู่ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ซึ่งการที่ผู้ถูกร้องต้องถูกควบคุมไปนอกเรือนจำเช่นไปศาล ผู้ถูกร้องต้องแต่งเครื่องแต่งกายตามแบบที่กรมราชทัณฑ์กำหนด ทั้งตามมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๙๗ เป็นดุลพินิจของเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ควบคุมที่เห็นเป็นการสมควรจะใช้เครื่องพันธนาการก็ได้ ฉะนั้น ในวันที่ศาลแขวงปทุมวันนัดพิจารณาคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ ในวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ จึงเชื่อได้ว่า พันตำรวจตรีเขมรินทร์ เห็นผู้ถูกร้องใส่ชุดนักโทษล่ามโซ่ตรวนที่ขาเข้ามาในห้องพิจารณาคดี คำชี้แจงของพันตำรวจตรีเขมรินทร์ในเรื่องดังกล่าวจึงรับฟังได้ว่าเป็นความจริง คำชี้แจงของฝ่ายผู้ถูกร้องที่อ้างว่าในการพิจารณาคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันตั้งแต่วันฟ้องคดีจนถึงวันที่มีคำพิพากษาผู้ถูกร้องได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวมาโดยตลอด ไม่ได้ถูกคุมขังในเรือนจำ และในวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ไม่ได้ควบคุมตัวผู้ถูกร้องไปศาลแขวงปทุมวันไม่มีน้ำหนักให้รับฟังว่าเป็นความจริงตามที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้าง คดีจึงฟังได้ว่าวันที่ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาผู้ถูกร้องถูกคุมขังอยู่ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันและถูกคุมขังในคดีของศาลแขวงพระนครใต้อีกด้วย อันทำให้ข้ออ้างของผู้ถูกร้องที่ผู้ถูกร้องอ้างว่าในระหว่างที่ผู้ถูกร้องได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ ผู้ถูกร้องได้ยอมความโดยชดใช้เงินตามคำพิพากษาคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันให้แก่ผู้เสียหายในคดีนั้นและผู้เสียหายได้ถอนคำร้องทุกข์ภายในระยะเวลาอุทธรณ์สิทธินำคดีมาฟ้องของพนักงานอัยการระงับไปแล้วนั้นขาดความน่าเชื่อถือ คำชี้แจงของผู้ถูกร้องในส่วนนี้

จึงไม่เป็นความจริง เช่นนี้ ข้ออ้างของผู้ร้องที่ว่าพันตำรวจตรีเขมรินทร์เป็นผู้เสียหายในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันและไม่เคยมีการยอมความหรือถอนคำร้องทุกข์ภายในระยะเวลาอุทธรณ์กับผู้ถูกร้องมีน้ำหนักในการรับฟัง ส่วนข้ออ้างตามคำชี้แจงของผู้ถูกร้องว่าคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๒๐๐๑/๒๕๕๐ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๗๔๘/๒๕๕๐ ของศาลจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๒๕๐/๒๕๕๐ หมายเลขแดงที่ ๒๒๙/๒๕๕๐ ของศาลจังหวัดแพร่ที่ผู้ถูกร้องเป็นจำเลย ศาลจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และศาลจังหวัดแพร่มีคำพิพากษารอการลงโทษจำคุกโดยอ้างว่าไม่ปรากฏว่าผู้ถูกร้องเคยรับโทษจำคุกมาก่อน ซึ่งหากผู้ถูกร้องต้องคำพิพากษาในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันอันถึงที่สุดให้จำคุกแล้วย่อมไม่อาจพิพากษาให้รอการลงโทษผู้ถูกร้องได้นั้น ได้ความว่าหลังจากศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ แล้ว ได้มีพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ประกาศใช้ ผู้ถูกร้องย่อมได้รับการล้างมลทินโทษตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ซึ่งให้ถือว่าผู้ถูกร้องมิได้เคยถูกลงโทษจำคุกฐานฉ้อโกงในคดีนั้นมาก่อน จึงเข้าเงื่อนไขตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๖ ว่าไม่เคยรับโทษจำคุกมาก่อน ซึ่งศาลจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และศาลจังหวัดแพร่อาจใช้ดุลพินิจรอการลงโทษตามมาตรา ๕๖ นี้ให้แก่ผู้ถูกร้องได้ แต่การได้รับประโยชน์จากการล้างมลทินดังกล่าวไม่มีผลเป็นการลบล้างการกระทำความผิดในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันที่ผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญาได้ นอกจากนี้ ข้ออ้างตามคำชี้แจงของผู้ถูกร้องที่ว่าเอกสารราชการที่ผู้ร้องนำส่งไม่ปรากฏว่ามีส่วนราชการหรือเจ้าพนักงานผู้จัดทำ หรือผู้ครอบครองรับรองความถูกต้องไม่สามารถนำมารับฟังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งได้นั้น เมื่อเอกสารดังกล่าวผู้อ้างส่งต่อศาลรัฐธรรมนูญได้รับรองสำเนาความถูกต้องอันถือเป็นการรับรองว่าได้รับหรือคัดถ่ายมาจากผู้จัดทำเอกสารเหล่านั้น ทั้งผู้ถูกร้องไม่ได้อ้างถึงความไม่บริสุทธิ์หรือความไม่ถูกต้องของข้อความในเอกสารนั้นว่าเป็นอย่างไรและที่ถูกควรเป็นเช่นใด ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจรับฟังเอกสารนี้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๒๗ และสามารถนำเอกสารดังกล่าวมารับฟังเพื่อค้นหาความจริงว่าเป็นเช่นใดได้ ฉะนั้น ข้อชี้แจงและข้ออ้างของผู้ถูกร้องทุกข้อไม่อาจรับฟังได้

ดังนั้น ข้อเท็จจริงฟังได้ว่า พันตำรวจตรีเขมรินทร์ หัสศิริ เป็นผู้เสียหายในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน และพันตำรวจตรี

เขมรินทร์ ไม่เคยยอมความกับผู้ถูกร้องหรือถอนคำร้องทุกข์คดีอันเป็นเหตุให้ศาลแขวงปทุมวันได้จำหน่ายคดีเสียจากสารบบความภายในระยะเวลาอุทธรณ์ เช่นนี้ คำพิพากษาดังกล่าวจึงถึงที่สุดไปตามคำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวัน ผู้ถูกร้องจึงเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดของศาลแขวงปทุมวันว่าได้กระทำความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ ซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา

เมื่อผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ผู้ถูกร้องจึงเป็นบุคคลมีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) เป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖)

ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปมีว่า เมื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) แล้ว สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงนับแต่เมื่อใด

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๐ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มตั้งแต่วันเลือกตั้ง” เมื่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ ... (๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ...” ประกอบมาตรา ๙๘ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำ ... ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ...” บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตราดังกล่าวเป็นบทบัญญัติว่าด้วยลักษณะต้องห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อันจะเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสิ้นสุดลงเมื่อมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าว กล่าวคือ ต้องไม่เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา มิใช่ต้องไม่มีอยู่ในขณะสมัครรับเลือกตั้งเท่านั้น แต่ต้องไม่มีตลอดระยะเวลาที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นมีเหตุใดเหตุหนึ่งตามที่บัญญัติเป็นลักษณะต้องห้ามเมื่อใด ย่อมต้องทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นสิ้นสุดลงทันทีที่มีลักษณะต้องห้ามนั้น จึงเป็นกรณีที่ผู้ถูกร้องมีลักษณะต้องห้ามตั้งแต่วันที่ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ แล้ว แต่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๐ บัญญัติให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มตั้งแต่วันเลือกตั้ง เช่นนี้ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องจึงสิ้นสุดลงนับแต่วันเลือกตั้ง คือ วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ แต่ไม่กระทบต่อกิจการที่ผู้ถูกร้องได้กระทำไปก่อนพ้นจากตำแหน่ง อีกทั้งข้อเท็จจริงที่ว่า ผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญานี้มีมาตั้งแต่ก่อนวันที่ ผู้ถูกร้องจะสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย

เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง ทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลงและต้องดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกา เพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๔

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) นับแต่วันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ แต่ไม่กระทบต่อกิจการที่ผู้ถูกร้องได้กระทำไปก่อนพ้นจากตำแหน่งและให้ถือว่าวันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๔ เป็นวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒

นายวิรุฬห์ แสงเทียน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายจิรนิติ หะวานนท์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๔/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง

ประธานสภาผู้แทนราษฎร	ผู้ร้อง
นายสิระ เจนจาคะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	ผู้ถูกร้อง

ประเด็นวินิจฉัย

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของนายสิระ เจนจาคะ สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

ความเห็น

คดีนี้ ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งคำร้องว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงด้วยเหตุเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องต้องคำพิพากษาศาลแขวงปทุมวัน ตามคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ในความผิดฐานฉ้อโกง ให้จำคุก ๔ เดือน กับให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์จำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท ให้แก่ผู้เสียหาย และริบสัญญาจะซื้อจะขาย คดีดังกล่าวถึงที่สุดแล้ว เป็นกรณีที่ผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐)

ผู้ถูกร้องชี้แจงว่า คดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน เป็นคดีความผิดอันยอมความได้ ผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์และศาลจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ เนื่องจากผู้เสียหายได้รับชำระค่าเสียหายแล้วหลังจากศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษา โดยนายโสภณ เจนจาคะ พี่ชายของผู้ถูกร้องเป็นผู้เจรจาและชำระค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย แต่เหตุการณ์เกิดขึ้นนานแล้ว ผู้ถูกร้องไม่อาจจดจำรายละเอียดได้ว่า ผู้เสียหายคดีดังกล่าวเป็นบุคคลใด จำได้เพียงว่าหลังจากศาลมีคำพิพากษา ผู้ถูกร้องยื่นขอปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ โดยไม่ถูก

จำคุกตามคำพิพากษาของศาล นอกจากนี้ ผู้ถูกร้องขอต่อสู้ข้อกฎหมายว่า ความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ เป็นความผิดต่อส่วนตัวอันยอมความได้ การตีความคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) ต้องตีความตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เพราะเป็นบทบัญญัติที่เพิ่มขึ้นใหม่ เพื่อป้องกันมิให้บุคคลที่ขาดความน่าเชื่อถือในความสุจริต หรือผู้ที่เคยกระทำความผิดอันเป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์สาธารณะเข้ามาดำรงตำแหน่งในทางการเมือง ดังนั้น ความผิดที่เข้าลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ (๑๐) ต้องเป็นความผิดคดีอาญาแผ่นดิน คือ ต้องเป็นคดีฉ้อโกงประชาชนตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๓ ส่วนความผิดฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ ไม่เข้าองค์ประกอบของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐)

ข้อเท็จจริงรับฟังเป็นยุติได้ว่า ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ลงโทษผู้ถูกร้องความผิดฐานฉ้อโกงให้จำคุก ๔ เดือน มีประเด็นข้อเท็จจริงที่ต้องวินิจฉัยว่า ผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีดังกล่าวหรือไม่

เห็นว่า คดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวันเกิดขึ้นนานแล้ว ไม่ปรากฏรายละเอียดสำนวนคดีเนื่องจากถูกปลดเผาตามระเบียบ การวินิจฉัยข้อเท็จจริงจำเป็นต้องพิจารณาจากพยานหลักฐานแวดล้อมกรณี โดยปรากฏข้อเท็จจริงจากเอกสารตามที่ศาลมีหนังสือเรียก ดังนี้

ศาลอุทธรณ์ชี้แจงว่า คดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน ไม่ได้ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์

อัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ชี้แจงว่า สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) รับสำนวนจากสถานีตำรวจนครบาลปทุมวันเป็นคดีอาญาข้อหาร่วมกันฉ้อโกง คดีดังกล่าว พันตำรวจตรีเขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในขณะนั้น) เป็นผู้กล่าวหา ผู้ถูกร้องเป็นผู้ต้องหาที่ ๑ นายสมชาย เกียรติวิทยาสกุล เป็นผู้ต้องหาที่ ๒ นายสิทธิชัย ตุลยนิษก์ เป็นผู้ต้องหาที่ ๓ เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ยื่นฟ้องผู้ถูกร้องเพียงผู้เดียวเป็นจำเลยต่อศาลแขวงปทุมวัน ส่วนผู้ต้องหาที่ ๒ และผู้ต้องหาที่ ๓ คดีขาดอายุความ จึงยุติคดี ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องให้การรับสารภาพ ศาลแขวงปทุมวันพิพากษาว่า ผู้ถูกร้องมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ ให้จำคุก ๘ เดือน ผู้ถูกร้องให้การรับสารภาพลดโทษให้กึ่งหนึ่ง คงจำคุก ๔ เดือน เป็นคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘

นายโสภณ เจนจาคะ ชี้แจงว่า ระหว่างการพิจารณา ผู้ถูกร้องตกลงชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย แต่ไม่สามารถหาเงินมาชำระแก่ผู้เสียหาย ศาลแขวงปทุมวันจึงมีคำพิพากษาดังกล่าว ต่อมามีการนัดเจรจาชำระค่าเสียหายกันอีก โดยตกลงแบ่งชำระ ๒ งวด เมื่อชำระครบถ้วนแล้ว ผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ แล้วศาลแขวงปทุมวันมีคำสั่งจำหน่ายคดีจากสารบบความ

คดีนี้ไม่มีการอุทธรณ์ ซึ่งผู้ถูกร้องยอมรับว่าไม่ได้ยื่นอุทธรณ์ แต่ต่อสู้ว่าผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ในระหว่างระยะเวลายื่นอุทธรณ์ เนื่องจากได้รับชำระค่าเสียหายแล้ว โดยนายโสภณ เจนจาคะ พี่ชายผู้ถูกร้องเป็นผู้ชำระแทน แต่ผู้ถูกร้องไม่มีบันทึกข้อตกลงและไม่มีหลักฐานการชำระเงินดังกล่าวอ้าง ทั้งอ้างว่า จำไม่ได้ว่าผู้เสียหายคือใครแต่ไม่ใช่พันตำรวจเอกเขมรินทร์ หัสศิริ ข้ออ้างดังกล่าวเป็นการกล่าวอ้างลอย ๆ โดยไม่มีหลักฐานใด ๆ สนับสนุน แต่กลับปรากฏว่า คดีนี้ พันตำรวจตรีเขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในขณะนั้น) เป็นผู้กล่าวหาต่อเจ้าพนักงานตำรวจสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน โดยมีผู้ถูกร้องเป็นผู้ต้องหาที่ ๑ และพลตำรวจตรีเขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในปัจจุบัน) ชี้แจงข้อเท็จจริงเป็นหนังสือตามคำสั่งของศาลยืนยันว่าเป็นผู้เสียหายในคดีดังกล่าว ไม่เคยได้รับชำระหนี้จากผู้ถูกร้อง ไม่เคยถอนคำร้องทุกข์คดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน เมื่อพิจารณาประกอบกับปกสำนวนที่ศาลแขวงปทุมวันส่งศาล ปรากฏชัดเจนว่าพันตำรวจเอกเขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในขณะนั้น) ลงชื่อในช่องโจทก์ แสดงให้เห็นว่า พันตำรวจเอกเขมรินทร์ หัสศิริ ไปศาลในวันที่ศาลแขวงปทุมวันพิพากษา และลงชื่อไว้ที่ปกสำนวน แม้เป็นการลงชื่อในช่องโจทก์ก็ไม่เป็นเรื่องผิดปกติ เนื่องจากไม่มีช่องสำหรับผู้เสียหายที่ปกสำนวน อีกทั้งผู้ถูกร้องไม่มีหลักฐานใดมาแสดงว่าศาลแขวงปทุมวันมีคำสั่งจำหน่ายคดีจากสารบบความ ศาลแขวงปทุมวันก็ไม่มีข้อมูลในสารบบว่ามีคำสั่งจำหน่ายคดีจากสารบบความหลังจากศาลมีคำพิพากษาแล้ว ข้อเท็จจริงรับฟังได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่า ผู้ถูกร้องต้องคำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวันในความผิดฐานฉ้อโกง ซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ คดีดังกล่าวถึงที่สุดแล้ว อันเป็นลักษณะต้องห้ามเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐)

มีปัญหาต้องวินิจฉัยต่อไปตามข้อต่อสู้ของผู้ถูกร้องว่า ลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ (๑๐) รัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ให้เป็นความผิดในลักษณะเป็นปฏิปักษ์ต่อสาธารณะซึ่งเป็นคดีอาญาแผ่นดิน แต่ความผิดตามมาตรา ๓๔๑ เป็นความผิดต่อส่วนตัวอันยอมความได้ นั้น เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) บัญญัติความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ไว้อย่างชัดเจนว่า “ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา” โดยไม่ได้ระบุว่าจะต้องเป็นความผิดที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสาธารณะ เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญให้ผู้ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์

สุจริต ไม่มัวหมองในทางทรัพย์สิน การกระทำความผิดต่อทรัพย์ของผู้อื่นย่อมเป็นการกระทำที่เสื่อมเสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีความผิดฐานฉ้อโกงทรัพย์ของผู้อื่น ยิ่งไม่สมควรได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้แทนของประชาชนทำหน้าที่และมีอำนาจออกกฎหมายเพื่อใช้บังคับแก่ประชาชนทั้งประเทศ ข้อต่อสู้ของผู้ถูกร้องฟังไม่ขึ้น

อนึ่ง แม้ปรากฏข้อเท็จจริงว่า หลังจากผู้ถูกร้องต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกแล้ว ต่อมามีกฎหมายล้างมลทิน ๒ ครั้ง เมื่อปี ๒๕๓๐ และ ๒๕๕๐ แต่กฎหมายล้างมลทินทั้ง ๒ ครั้งดังกล่าวมีบทบัญญัติให้ถือว่าผู้ต้องโทษมิได้เคยถูกลงโทษในความผิดที่ได้กระทำมาก่อนเท่านั้น ไม่ได้บัญญัติให้ถือว่าไม่เคยต้องคำพิพากษาของศาล ซึ่งการต้องคำพิพากษาของศาลเป็นข้อเท็จจริงที่ไม่อาจลบล้างได้ตามกฎหมายล้างมลทิน เมื่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) บัญญัติลักษณะต้องห้ามว่าเคยต้องคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุด ผู้ถูกร้องย่อมไม่ได้รับประโยชน์จากกฎหมายล้างมลทินทั้งสองครั้งดังกล่าว

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของนายสิระ เจนจาคะ ผู้ถูกร้อง สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) นับแต่วันที่ศาลอ่านคำวินิจฉัยตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง คือวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๔

นายจิรนิติ หะวานนท์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายนภดล เทพพิทักษ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๔/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง

ประธานสภาผู้แทนราษฎร	**ผู้ร้อง**
นายสิระ เจนจาคะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	**ผู้ถูกร้อง**

ประเด็นวินิจฉัย

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

ความเห็น

ตามคำร้องนี้ เมื่อวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔ ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาคำร้องแล้วมีประเด็นเบื้องต้นว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องไว้วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคหนึ่ง หรือไม่ ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องเป็นกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน ๑๔๕ คน ซึ่งเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรเข้าชื่อร้องต่อผู้ร้องขอให้ส่งคำร้องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) และผู้ร้องยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแล้ว กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคหนึ่ง และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗ (๕) ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งรับคำร้องไว้วินิจฉัย และให้ผู้ถูกร้องยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา สำหรับการพิจารณากรณีให้ผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง หรือไม่ นั้น เห็นว่า ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องยังไม่ปรากฏเหตุอันควรสงสัยที่จะมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งว่าผู้ถูกร้องไม่ต้องหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ ... (๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ...” และมาตรา ๙๘ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ... หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน ...” บทบัญญัติมาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) เป็นบทบัญญัติเพิ่มขึ้นใหม่ที่กำหนดลักษณะต้องห้ามบางประการของบุคคลเพื่อมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีเจตนารมณ์เพื่อป้องกันมิให้บุคคลที่ขาดความน่าเชื่อถือในความสุจริตหรือผู้ที่เคยทำความผิดอันเป็นปฏิปักษ์ต่อประโยชน์สาธารณะเข้ามาดำรงตำแหน่งในทางการเมือง อันจะเป็นหนทางให้เกิดการทุจริตหรือประพฤติมิชอบในการใช้ฐานะตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ของฝ่ายการเมืองขึ้นได้โดยง่าย เนื่องจากบุคคลที่จะเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติในฐานะที่เป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย จึงต้องได้รับการกลั่นกรองคุณสมบัติเบื้องต้น เพื่อเป็นหลักประกันว่าบุคคลนั้น ๆ จะปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต มีความประพฤติและคุณสมบัติเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของสาธารณชนในทุกด้าน ปราศจากมลทินมัวหมอง ในส่วนที่เกี่ยวกับฐานความผิดนั้น ได้มีการกำหนดให้สอดคล้องกับหน้าที่และความรับผิดชอบที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะพึงมี ทั้งนี้ หลักการสำคัญของบทบัญญัติมาตรา ๙๘ (๑๐) จะต้องยึดถือการที่ศาลได้วินิจฉัยว่าได้กระทำความผิดในเรื่องนั้น ๆ หรือไม่เป็นสำคัญ โดยไม่ได้คำนึงว่ามีเหตุบรรเทาโทษอย่างไร หรือจะถูกลงโทษหรือไม่ โดยเหตุนี้ในเวลาที่มีการล้างมลทิน หรืออภัยโทษจะทำให้บุคคลดังกล่าวไม่ได้รับผลจากการล้างมลทิน หรือได้รับการอภัยโทษเลย ผู้เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดตามบทบัญญัติมาตรา ๙๘ (๑๐) ความผิดนั้นยังคงอยู่ จึงถือได้ว่าเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ประเด็นที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยมีว่า ผู้ถูกร้องเป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) เป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) หรือไม่

เห็นว่า บุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) เป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้นั้นสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) ที่ว่า “เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุด” นั้น หากมีพยานหลักฐานว่าไม่มีการอุทธรณ์ และหากผู้ที่เกี่ยวข้องกล่าวอ้างเป็นอย่างอื่นโดยไม่มีพยานหลักฐานใด ๆ สนับสนุนข้ออ้างของตน ย่อมต้องสันนิษฐานว่าคดีถึงที่สุด

เมื่อพิจารณาถึงคำชี้แจงของผู้ถูกร้องที่กล่าวอ้างว่า “คดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ ตามคำร้องมีผู้เสียหายสองคน และไม่ใช่พันตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในขณะนั้น) เป็นผู้เสียหาย และผู้ถูกร้องรับว่ารู้จักกับพันตำรวจตรี เขมรินทร์ แต่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้างว่าจำไม่ได้ว่าใครเป็นผู้เสียหายในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ เนื่องจากผู้ถูกร้องถูกดำเนินคดีเกี่ยวกับเช็คในช่วงเวลาดังกล่าวหลายคดี และภายหลังจากศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษา ผู้ถูกร้องได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์ โดยนายโสภณ เจนจาคะ (พี่ชายของผู้ถูกร้อง) เป็นผู้ประกันตัวในระหว่างอุทธรณ์ ในวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ นายโสภณและผู้ถูกร้องนัดเจรจาตกลงชำระเงินให้กับผู้เสียหายทั้งสองคน ๆ ละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ตามที่ศาลพิพากษา โดยขอชำระเงินเป็นสองงวด งวดแรกในวันนัดเจรจา คนละ ๕๐,๐๐๐ บาท งวดที่ ๒ หลังจากการชำระงวดแรก ๒๐ วัน โดยนายโสภณนำเงินไปชำระให้แก่ผู้เสียหายทั้งสองคน ๆ ละ ๕๐,๐๐๐ บาท ซึ่งนัดตกลงชำระที่ศาลแขวงปทุมวัน เมื่อมีการชำระเงินให้ผู้เสียหายทั้งสองแล้ว ผู้เสียหายทั้งสองยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ต่อศาล โดยมีพนักงานอัยการรับรองว่าผู้เสียหายทั้งสองเป็นผู้เสียหายจริง ศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้ถอนคำร้องทุกข์และมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ” ทั้งนี้คำชี้แจงนี้ผู้ถูกร้องไม่สามารถหาพยานหลักฐานใด ๆ เพื่อสนับสนุนคำชี้แจงของตนแต่อย่างใด

ส่วนพลตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในปัจจุบัน) ซึ่งเป็นผู้เสียหายได้กล่าวอ้างว่า เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ผู้เสียหายเดินทางมาเบิกความเป็นพยานศาลเนื่องจากได้รับหมายเรียกจากศาลแขวงปทุมวัน ระหว่างอยู่ในห้องพิจารณาคดีผู้เสียหายได้เห็นเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ควบคุมตัวผู้ถูกร้องใส่ชุดนักโทษล่ามโซ่ตรวนที่ขาเข้ามาในห้องพิจารณาคดี ซึ่งเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ได้คุมตัวมาจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร โดยศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ จำคุกกระทงละ ๔ เดือน เรียงกระทงลงโทษรวมจำคุก ๘ เดือน รับสารภาพเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาลดโทษให้กึ่งหนึ่ง คงจำคุก ๔ เดือน กับให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหาย โดยในส่วนของการชำระหรือชดใช้ค่าเสียหาย ๒๐๐,๐๐๐ บาท ตามคำสั่งศาลแขวงปทุมวันนั้น จนกระทั่งถึงบัดนี้ผู้เสียหายยังไม่เคยได้รับการชำระเงินค่าเสียหายคืน และคดีดังกล่าวถึงที่สุดแล้วเนื่องจากไม่ได้มีการอุทธรณ์คำพิพากษา ทั้งนี้ผู้เสียหายไม่สามารถหาพยานหลักฐานใด ๆ เพื่อสนับสนุนคำกล่าวอ้างของตนแต่อย่างใด

เมื่อพิเคราะห์ถึงข้อเท็จจริงตามคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาของผู้ถูกร้อง ประกอบคำชี้แจงของผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่ ศาลอุทธรณ์ ศาลแขวงปทุมวัน สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร และกองทะเบียนประวัติอาชญากร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

และเอกสารประกอบปรากฏว่า สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ได้รับสำนวนจากสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน เป็นสำนวน ส.๑ เลขรับที่ ๓๖/๒๕๓๘ คดีระหว่าง พันตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในขณะนั้น) เป็นผู้กล่าวหา ผู้ถูกร้องเป็นผู้ต้องหาที่ ๑ นายสมชาย เกียรติวิทยาสกุล เป็นผู้ต้องหาที่ ๒ และนายสิทธิชัย ตุลยนิษก์ เป็นผู้ต้องหาที่ ๓ ข้อหาร่วมกันฉ้อโกง จากนั้นเมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) เป็นโจทก์ยื่นฟ้องผู้ถูกร้องผู้ต้องหาที่ ๑ ต่อศาลแขวงปทุมวัน เป็นจำเลยในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ขอให้ลงโทษจำเลยตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ มาตรา ๙๑ มาตรา ๘๓ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๒๖ มาตรา ๔ และสั่งให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์แก่ผู้เสียหายและริบสัญญาจะซื้อจะขายทั้ง ๓ ฉบับ มีคำสั่งให้ยุติการดำเนินคดีผู้ต้องหาที่ ๒ และผู้ต้องหาที่ ๓ เนื่องจากคดีขาดอายุความร้องทุกข์ และเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาว่าผู้ถูกร้องมีความผิดอาญาฐานฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ รวม ๒ กระทง ให้จำคุกกระทงละ ๔ เดือน เรียงกระทงลงโทษรวมจำคุก ๘ เดือน ผู้ถูกร้องรับสารภาพลดโทษกึ่งหนึ่งตามมาตรา ๗๘ คงจำคุก ๔ เดือน กับให้ผู้ถูกร้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหายและริบสัญญาจะซื้อจะขาย เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครได้ชี้แจงว่าไม่ปรากฏข้อมูลการต้องขังและรายนามผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา (รท.๒๓ ก) เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่มีการบันทึกข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์ อีกทั้งเอกสารถูกทำลายจากเหตุการณ์อุทกภัยในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๔ และศาลอุทธรณ์ชี้แจงว่าไม่มีการอุทธรณ์คดีดังกล่าวต่อศาลอุทธรณ์

นอกจากนี้ผู้ร้องยังส่งคำร้องและพยานเอกสารเพิ่มเติมของผู้เข้าชื่อฯ ซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำสั่งรับรวมไว้ในสำนวนและส่งให้ผู้ถูกร้องแล้ว แต่ผู้ถูกร้องไม่ได้ชี้แจงโต้แย้งพยานหลักฐานนี้แต่อย่างใด ทั้งนี้ปรากฏตามเอกสารหลักฐานจากสถานีตำรวจนครบาลลุมพินีตามหนังสือ ที่ ตช ๐๐๑๕.(บก.น.๕) ๑๐/๙๐๓๖ ลงวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ ที่ส่งถึงประธานคณะกรรมาธิการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประพฤติมิชอบ สภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นผู้เข้าชื่อฯ ว่าผู้ถูกร้องถูกดำเนินคดีอาญาในหลายคดีในช่วงปีพุทธศักราช ๒๕๓๗ – ๒๕๓๘ และตามหนังสือดังกล่าวสถานีตำรวจนครบาลลุมพินียังได้นำส่งสำเนาหนังสือเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ที่ มท ๐๙๑๗/๑๖๕๙ ลงวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๓๘ เรื่อง อายัดตัวผู้ต้องหาและขอทราบผลการจำคุก ที่ส่งถึงผู้กำกับสถานีตำรวจนครบาลลุมพินี ความว่า “ตามที่สถานีตำรวจนครบาลลุมพินีได้แจ้งขออายัดตัวนายสิระ เจนจาคะ ผู้ต้องหา ไปยังเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร เพื่อดำเนินคดีอื่นอีกหลายคดี และขอทราบผลการต้องโทษของผู้ต้องหารายนี้ด้วย ซึ่งเจ้าหน้าที่ได้ตรวจสอบหลักฐานแล้วปรากฏว่า นายสิระ เจนจาคะ ขณะนี้ถูกคุมขังอยู่ที่เรือนจำพิเศษ

กรุงเทพมหานครตามหมายขังและหมายจำคุกรวม ๒ คดี ดังนี้ **คดีที่ ๑** ต้องหาว่าได้กระทำความผิดฐานร่วมกันฉ้อโกงทรัพย์ ตามคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน คดีอยู่ระหว่างการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณา **คดีที่ ๒** ศาลแขวงพระนครใต้ (ปทุมวัน) พิพากษาว่ามีความผิดฐาน พ.ร.บ. ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. ๒๕๓๔ ให้จำคุก ๕ เดือน นับตั้งแต่วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๓๘ เป็นต้นไป จำเลยต้องขังมาแล้ว ๖๖ วัน คิดหักให้ด้วย ตามคดีหมายเลขดำที่ ๔๙๑/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๑๓๐๘/๒๕๓๘ **คดีถึงที่สุดแล้ว** และเรือนจำได้ดำเนินการอายัดตัวนายสิระ เจนจาคะ ไว้ให้แล้ว"

เห็นว่า ในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน เมื่อศาลอุทธรณ์แจ้งว่าไม่มีการอุทธรณ์คดีดังกล่าวต่อศาลอุทธรณ์ แต่ผู้ถูกร้องอ้างว่า "ภายหลังจากศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษา ผู้ถูกร้องได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์ โดยนายโสภณ เจนจาคะ (พี่ชายของผู้ถูกร้อง) เป็นผู้ประกันตัวในระหว่างอุทธรณ์ ในวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ นายโสภณและผู้ถูกร้องได้ตกลงชำระเงินตามคำพิพากษาที่ศาลแขวงปทุมวัน เมื่อมีการชำระเงินให้ผู้เสียหายทั้งสองแล้ว ผู้เสียหายทั้งสองยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ต่อศาล โดยมีพนักงานอัยการรับรองว่าผู้เสียหายทั้งสองเป็นผู้เสียหายจริง ศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้ถอนคำร้องทุกข์และมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ" แต่ในคดีนี้มีผู้เสียหายเพียงคนเดียวคือพลตำรวจตรี เขมรินทร์ (ยศในปัจจุบัน) และได้กล่าวอ้างว่ายังไม่ได้รับเงินตามคำพิพากษา **โดยทั้งผู้ถูกร้องและผู้เสียหายต่างก็ไม่มีพยานหลักฐานใด ๆ มาสนับสนุนข้ออ้างข้อเถียงของตน ย่อมไม่อาจรับฟังได้ เมื่อคดีของศาลแขวงปทุมวันข้างต้นไม่มีการอุทธรณ์จึงฟังได้ว่า "คดีถึงที่สุดแล้ว"**

แต่อย่างไรก็ตาม ความผิดทางอาญาของผู้ถูกร้องในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ตามคำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวัน เป็นความผิดทางอาญาฐานร่วมกันฉ้อโกงทรัพย์ ถือว่าเป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) ส่วนความผิดทางอาญาของผู้ถูกร้องในคดีหมายเลขดำที่ ๔๙๑/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๑๓๐๘/๒๕๓๘ ตามคำพิพากษาของศาลแขวงพระนครใต้ (ปทุมวัน) เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. ๒๕๓๔ แม้ว่ามิเป็นได้เป็นความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) แต่ก็แสดงให้เห็นถึงพฤติการณ์อันไม่สุจริตเกี่ยวกับทรัพย์ของผู้ถูกร้อง

ดังนั้น จึงฟังได้ว่า ความผิดทางอาญาของผู้ถูกร้องในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ตามคำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวัน เมื่อไม่มีการอุทธรณ์คดีดังกล่าว

จึงถึงที่สุดแล้ว ผู้ถูกร้องเป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่ขาดความน่าเชื่อถือในความสุจริต ผู้ถูกร้องจึงเป็นบุคคลผู้มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) เป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐)

ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปมีว่า เมื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) แล้ว สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงนับแต่เมื่อใด

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๐ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มตั้งแต่วันเลือกตั้ง” ประกอบกับมาตรา ๑๐๑ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ ... (๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ...” และมาตรา ๙๘ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ... หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ...” เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญาตามคำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวัน ในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ คำพิพากษาดังกล่าวย่อมถึงที่สุดเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาที่อาจอุทธรณ์ได้คือพ้นกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านคำพิพากษาให้คู่ความฟังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๗ วรรคสอง ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕ และมาตรา ๑๙๘ วรรคหนึ่ง กรณีนี้คือตั้งแต่วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๓๘ จึงเป็นกรณีที่ผู้ถูกร้องมีลักษณะต้องห้ามตั้งแต่วันที่ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ แล้ว แต่ด้วยเหตุผลที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๐ บัญญัติให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มตั้งแต่วันเลือกตั้ง สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องจึงสิ้นสุดลงนับแต่วันเลือกตั้ง คือ วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒

เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงทำให้มีตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลงและต้องดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ว่างลง คือ วันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๔

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงเห็นว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) นับแต่วันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ และให้ถือว่าวันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้แก่คู่กรณีฟังโดยชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลในวันอ่าน คือ วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๔ เป็นวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒

นายนภดล เทพพิทักษ์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ความเห็นส่วนตน

ของ นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๒๔/๒๕๖๔ **เรื่องพิจารณาที่ ๑/๒๕๖๔**

วันที่ ๒๒ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๖๔

ระหว่าง ประธานสภาผู้แทนราษฎร **ผู้ร้อง**

นายสิระ เจนจาคะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร **ผู้ถูกร้อง**

ประธานสภาผู้แทนราษฎร (ผู้ร้อง) ส่งคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคหนึ่ง ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้อง สรุปได้ดังนี้

พลตำรวจเอก เสรีพิศุทธ์ เตมียเวส สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และคณะ รวม ๑๔๕ คน เข้าชื่อเสนอคำร้องต่อผู้ร้องว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของนายสิระ เจนจาคะ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง พรรคพลังประชารัฐ กรุงเทพมหานคร เขตเลือกตั้งที่ ๙ (ผู้ถูกร้อง) สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) เนื่องจากปรากฏข้อเท็จจริงว่า เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ หมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ความอาญา เรื่อง ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ คดีระหว่างพนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด กองคดีแขวงปทุมวัน เป็นโจทก์ยื่นฟ้องผู้ถูกร้องเป็นจำเลยว่าผู้ถูกร้องมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ รวม ๒ กระทง ให้จำคุกกระทงละ ๔ เดือน เรียงกระทงลงโทษ รวมจำคุก ๘ เดือน ผู้ถูกร้องรับสารภาพเป็นประโยชน์แก่การพิจารณา ลดโทษให้กึ่งหนึ่งตามมาตรา ๗๘ คงจำคุก ๔ เดือน กับให้ผู้ถูกร้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหายและริบสัญญาจะซื้อจะขาย จึงเป็นกรณีที่ผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ทำให้ผู้ถูกร้องเป็นบุคคลที่มีลักษณะต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) อันเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖)

ผู้ร้องจึงขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย ดังนี้

(๑) สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐)

(๒) มีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง

ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งรับคำร้องไว้วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคหนึ่ง และมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา ส่วนคำขอที่ขอให้ผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง นั้น เห็นว่า ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบคำร้องไม่ปรากฏเหตุอันควรสงสัยที่พอจะมีคำสั่งให้ผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งยกคำขอดังกล่าว

ผู้ถูกร้องยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและเอกสารประกอบ สรุปได้ว่า ข้อเท็จจริงตามคำร้องเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องไม่อาจจำรายละเอียดว่าผู้เสียหายในคดีดังกล่าวเป็นบุคคลใด แต่ผู้ถูกร้องจำได้ว่าหลังจากศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาในวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องยื่นขอปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างอุทธรณ์ และมีการเจรจาชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายโดยการชำระค่าเสียหายให้บางส่วน ส่วนที่เหลือมีการทำสัญญาผ่อนชำระเป็นรายเดือน ในระหว่างระยะเวลายื่นอุทธรณ์ตามที่กฎหมายกำหนด ผู้เสียหายยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ และศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ผู้ถูกร้องมิได้ต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษา ผู้ถูกร้องยื่นขอตรวจสอบประวัติการต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๕๑๒/๒๕๓๘ (ที่ถูกคือ ๘๑๒/๒๕๓๘) หมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน อธิบดีกรมราชทัณฑ์แจ้งผลการตรวจสอบประวัติบุคคลว่าไม่พบประวัติการต้องโทษของผู้ถูกร้องในคดีดังกล่าวในฐานข้อมูลทะเบียนประวัติผู้ต้องขัง เนื่องจากกรมราชทัณฑ์เริ่มนำข้อมูลผู้ต้องขังเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๕ และไม่พบข้อมูลประวัติการต้องโทษของผู้ถูกร้องในระบบข้อมูลของเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครและเรือนจำคลองเปรม เนื่องจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครเริ่มจัดทำข้อมูลผู้ต้องขังด้วยระบบคอมพิวเตอร์ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ และจากการตรวจสอบข้อมูลในเอกสารทะเบียนรายนามผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา (รท. ๒๓ ก) ไม่พบข้อมูลการต้องขัง เนื่องจากเอกสารถูกแยกเก็บไว้ที่ห้องจัดเก็บเอกสารบริเวณอาคารน็อคดาวน์ ซึ่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๔ เกิดอุทกภัยในบริเวณพื้นที่เรือนจำจึงทำให้เอกสารบางส่วนที่จัดเก็บไว้ภายในห้องจัดเก็บเอกสารได้รับความเสียหายและไม่สามารถตรวจสอบข้อมูลได้ ส่วนเรือนจำกลางคลองเปรมในห้วงเวลาดังกล่าวคุมขังผู้ต้องขังกำหนดโทษตั้งแต่ ๗ ปีขึ้นไป

และจากการตรวจสอบรายชื่อฐานข้อมูลทะเบียนประวัติผู้ต้องขังด้วยคอมพิวเตอร์ไม่พบประวัติการต้องโทษของผู้ถูกร้อง

ศาลรัฐธรรมนูญมีหนังสือเรียกให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชี้แจง และจัดส่งเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้อง และให้ผู้ถูกร้องชี้แจงรายละเอียดเพิ่มเติมกรณีที่อ้างว่ามีการถอนคำร้องทุกข์ในคดีดังกล่าว รวมทั้งให้ส่งคำสั่งศาลที่อนุญาตให้ถอนคำร้องทุกข์และจำหน่ายคดีจากสารบบความให้ศาลรัฐธรรมนูญ

ผู้ถูกร้องชี้แจงเพิ่มเติมต่อศาลรัฐธรรมนูญว่า คดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ หมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ เกิดจากผู้ถูกร้องประกอบธุรกิจขายรถยนต์จากยุโรป ยี่ห้อ เมอร์เซเดส – เบนซ์ และยี่ห้อวอลโว่ โดยจดทะเบียนในชื่อ บริษัท สิระดาธุรกิจ จำกัด ประมาณปี พ.ศ. ๒๕๓๕ ผู้ถูกร้องเป็นกรรมการบริหาร ผู้เสียหายซึ่งผู้ถูกร้องจำชื่อไม่ได้ ติดต่อตัวแทนจำหน่ายของบริษัทเพื่อซื้อรถยนต์ มีการจ่ายค่ามัดจำคนละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท กับตัวแทนบริษัทและทำสัญญาจะซื้อจะขายกับบริษัท โดยผู้ถูกร้องในฐานะกรรมการผู้มีอำนาจเป็นผู้ลงนามในสัญญา เมื่อถึงกำหนดเวลาส่งมอบรถยนต์ บริษัทไม่สามารถส่งมอบรถยนต์ให้ผู้เสียหายได้ ผู้เสียหายทั้งสองจึงแจ้งความดำเนินคดีกับผู้ถูกร้องในฐานะกรรมการผู้มีอำนาจของบริษัทต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลปทุมวันในความผิดฐานฉ้อโกง ผู้ถูกร้องให้การปฏิเสธต่อพนักงานสอบสวน นายโสภณ เจนจาคะ พี่ชายของผู้ถูกร้องเป็นผู้ร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวโดยใช้หลักประกันเป็นเงินสด ต่อมาพนักงานอัยการโจทก์ส่งฟ้องคดีดังกล่าวต่อศาลแขวงปทุมวันเมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ ในชั้นพิจารณาเบื้องต้นผู้ถูกร้องให้การปฏิเสธและพยายามเจรจาชดใช้ค่าเสียหายกับผู้เสียหายทั้งสอง แต่ผู้เสียหายทั้งสองไม่ยินยอม ผู้ถูกร้องจึงยอมรับว่าผู้เสียหายทั้งสองจ่ายเงินค่าจองรถยนต์บริษัทโดยผ่านตัวแทนของบริษัทจริงและประสงค์ที่จะชำระเงินให้แก่ผู้เสียหายทั้งสองในวันที่ศาลแขวงปทุมวันนัดพิจารณา แต่ผู้เสียหายทั้งสองต้องการเงินสดในทันที ทำให้ตกลงกันไม่ได้ ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องรวม ๒ กระทง กระทงละ ๔ เดือน รวมลงโทษจำคุก ๘ เดือน และให้ผู้ถูกร้องคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหาย ในวันดังกล่าวผู้ถูกร้องได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างระยะเวลาอุทธรณ์ โดยนายโสภณ เป็นผู้ยื่นคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ในวันรุ่งขึ้นนายโสภณและผู้ถูกร้องนัดเจรจาตกลงจ่ายเงินให้ผู้เสียหายทั้งสองคนละ คนละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ตามที่ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษา โดยขอผ่อนชำระเป็นสองงวด งวดแรกจ่ายในวันเจรจาตกลงกัน คนละ ๕๐,๐๐๐ บาท งวดที่ ๒ จ่ายหลังจากการจ่ายงวดแรก ๒๐ วัน เมื่อครบกำหนดงวดที่ ๒ นายโสภณนำเงินไปจ่ายให้ผู้เสียหายทั้งสองอีกคนละ ๕๐,๐๐๐ บาท ที่ศาลแขวงปทุมวัน เมื่อมีการจ่ายเงินให้ผู้เสียหายทั้งสองแล้ว ผู้เสียหายทั้งสองยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ต่อศาล โดยมีพนักงานอัยการรับรองว่าผู้เสียหายทั้งสองเป็นผู้เสียหายจริง ศาลแขวงปทุมวันมีคำสั่งอนุญาตให้ถอน

คำร้องทุกข์ และมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ผู้ถูกร้องไม่สามารถจำชื่อผู้เสียหายทั้งสองคนได้ เนื่องจากบริษัทของผู้ถูกร้องขายรถยนต์ให้แก่บุคคลหลายราย และบริษัทดังกล่าวปิดกิจการในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ ซึ่งล่วงเลยเป็นเวลานานแล้ว จึงไม่มีเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบริษัทและการซื้อขายรถยนต์ให้ตรวจสอบได้

อัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ชี้แจงต่อศาลรัฐธรรมนูญว่า สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ได้รับสำนวนจากสถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน คดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ เป็นสำนวน ส.๑ เลขรับที่ ๓๖/๒๕๓๘ ระหว่าง พันตำรวจเอกเขมรินทร์ หัสศิริ เป็นผู้กล่าวหาผู้ถูกร้องเป็นผู้ต้องหาที่ ๑ นายสมชาย เกียรติวิทยาสกุล เป็นผู้ต้องหาที่ ๒ นายสิทธิชัย ตุลยนิษก์ เป็นผู้ต้องหาที่ ๓ ข้อหาร่วมกันฉ้อโกง และได้ยื่นฟ้องผู้ถูกร้องต่อศาลแขวงปทุมวัน เมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ เป็นจำเลยในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ ศาลแขวงปทุมวันได้พิพากษาเป็นคดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ว่าจำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ รวม ๒ กระทง ให้จำคุกกระทงละ ๔ เดือน เรียงกระทงลงโทษรวมจำคุก ๘ เดือน รับสารภาพเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาลดโทษให้กึ่งหนึ่ง ตามมาตรา ๗๘ คงจำคุก ๔ เดือน กับให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหายและริบสัญญาจะซื้อจะขายทั้ง ๓ ฉบับ และแจ้งคำสั่งยุติการดำเนินคดีผู้ต้องหาที่ ๒ และที่ ๓ เนื่องจากคดีขาดอายุความร้องทุกข์ ผลของคดีดังกล่าวตรวจสอบจากสมุดสารบบคดีของสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) เอกสารต่าง ๆ ในสำนวนได้ปลดเผาไปตามระเบียบแล้ว ซึ่งผลคำพิพากษานั้นเป็นผลคำพิพากษาของศาลชั้นต้น คดีจะมีการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาหรือไม่นั้นไม่สามารถตรวจสอบได้

ผู้บัญชาการเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครชี้แจงว่า จากการตรวจสอบไม่พบข้อมูลการต้องขังของผู้ถูกร้องในคดีดังกล่าว เนื่องจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครเริ่มจัดทำข้อมูลผู้ต้องขังด้วยระบบคอมพิวเตอร์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๗ ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบข้อมูลผู้ต้องขังหรือข้อมูลการต้องขังของบุคคลใด ๆ ก่อนปี พ.ศ. ๒๕๔๗ สำหรับการตรวจสอบข้อมูลจากเอกสารทะเบียนรายนามผู้ต้องขังระหว่างอุทธรณ์ฎีกา (รท. ๒๓ ก) ไม่พบข้อมูลการต้องขังของผู้ถูกร้องเช่นเดียวกัน เนื่องจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร ไม่ได้มีการใช้งานข้อมูลดังกล่าวอยู่เป็นประจำ เอกสารจึงถูกแยกเก็บไว้ที่ห้องจัดเก็บเอกสารบริเวณอาคารน็อคดาวน์ ซึ่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้เกิดอุทกภัยในบริเวณพื้นที่เรือนจำ จึงทำให้เอกสารบางส่วนที่จัดเก็บไว้ภายในห้องจัดเก็บเอกสารได้รับความเสียหายและไม่สามารถตรวจสอบข้อมูลได้

ผู้บังคับการกองทะเบียนประวัติอาชญากรชี้แจงว่า จากการตรวจสอบประวัติการกระทำความผิดทางอาญาของผู้ถูกร้องในคดีดังกล่าว ด้วยชื่อ – ชื่อสกุลในฐานข้อมูลประวัติผู้เคยถูกจับกุมและดำเนินคดีแล้ว พบประวัติผู้ถูกร้องถูกจับกุมที่สถานีตำรวจนครบาลปทุมวัน เลขคดีอาญาที่ ๒๘๘๙/๒๕๓๗ เมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๒๕๓๗ ข้อหาร่วมกันฉ้อโกง ซึ่งศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๔๑ จำคุก ๔ เดือน ให้จำเลยคืนทรัพย์หรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหาย และริบสัญญาจะซื้อจะขายตามคำพิพากษาด้วยวาจาของศาลแขวงปทุมวัน คดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ หมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ลงวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘

ผู้ร้องยื่นเอกสารและบัญชีระบุพยานบุคคลเพิ่มเติม สรุปได้ว่า สำนักงานศาลยุติธรรมได้จัดส่งสำเนาเอกสารมาให้ตรวจสอบ ดังนี้ สำเนาปกหน้าสำนวนและสำเนาคำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวัน คดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ สำเนาบัญชีการปลดทำลายเอกสารความ เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๔๙ คดีดังกล่าวโจทก์ฟ้องเมื่อวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ ไม่มีการไต่สวน เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ศาลได้อ่านคำพิพากษาให้คู่ความฟัง ฝ่ายโจทก์ลงนาม ๒ คน คนแรก คือ พนักงานอัยการ โจทก์ (ไม่ทราบชื่อ) คนที่สอง คือ พันตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ ผู้เสียหาย โดยมีนางกัญทิมา เฟื่องทองแดง เป็นผู้พิพากษา พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ได้โทรศัพท์เล่าเรื่องดังกล่าวและเข้าพบประธานคณะกรรมาธิการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประพฤติมิชอบสภาผู้แทนราษฎร (พลตำรวจเอก เสรีพิศุทธ์ เตมียเวส) ที่บ้านพัก พร้อมจัดทำหนังสือชี้แจงสรุปได้ว่า พันตำรวจตรี เขมรินทร์ รู้จักกับผู้ถูกร้องตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. ๒๕๒๘ ต่อมาปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้ทำสัญญาจะซื้อจะขายรถยนต์ จำนวน ๓ คัน กับผู้ถูกร้อง โดยผ่อนชำระค่ารถยนต์แก่บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์เป็นรายเดือน เมื่อชำระค่างวดมาเป็นเวลา ๑๒ เดือน แต่ไม่ได้รับสำเนาทะเบียนรถยนต์ทั้ง ๓ คัน โดยผู้ถูกร้องอ้างว่าได้นำไปจดทะเบียนแล้ว พันตำรวจตรี เขมรินทร์ จึงได้ไปที่บริษัท สิระดาธุรกิจ จำกัด แต่ผู้ถูกร้องปิดบริษัทหลบหนีไปแล้ว จึงรวบรวมพยานหลักฐานมาแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลปทุมวันเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมาย วันนัดพิจารณาคดีของศาลแขวงปทุมวัน พันตำรวจตรี เขมรินทร์ ไปศาลเพื่อเบิกความในฐานะพยานโจทก์ ศาลแขวงปทุมวันได้เบิกตัวผู้ถูกร้องซึ่งถูกจำคุกคดีอื่นจากเรือนจำโดยมีเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ควบคุมตัว พันตำรวจตรี เขมรินทร์ เห็นผู้ถูกร้องสวมใส่ชุดนักโทษและถูกล่ามโซ่ตรวนที่ขามายังห้องพิจารณา ผู้ถูกร้องจำนนด้วยพยานหลักฐานจึงยอมรับสารภาพตลอดข้อกล่าวหา ศาลแขวงปทุมวันจึงพิพากษาลงโทษจำคุกผู้ถูกร้อง

ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งเรียกเอกสาร หลักฐาน และให้พันตำรวจเอก เขมรินทร์ หัสศิริ รองผู้บังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค ๘ นายโสภณ เจนจาคะ และผู้ถูกร้อง ชี้แจงเป็นหนังสือตามประเด็นที่กำหนด

พันตำรวจเอก เขมรินทร์ ชี้แจงว่า พยานเป็นผู้เช่าซื้อรถยนต์ทั้งสามคันเพียงผู้เดียว โดยได้จ่ายเงินดาวน์รวมเป็นเงิน ๑,๑๐๘,๓๑๗.๗๕ บาท นายสมชาย เกียรติวิทยาสกุลล เป็นเจ้าหน้าที่บริษัท เงินทุนหลักทรัพย์ธนพล จำกัด และนายสิทธิชัย ตุลยนิษก์ เจ้าหน้าที่บริษัท เงินทุน หลักทรัพย์ ศรีธนา จำกัด ผู้จัดทำสัญญาเช่าซื้อรถยนต์ บุคคลทั้งสองมีส่วนเกี่ยวพันกับการกระทำความผิดของผู้ถูกร้อง โดยบุคคลทั้งสองไม่ได้นำรถยนต์ที่พิพาทไปจดทะเบียนที่กรมการขนส่งทางบก พยานหลงเชื่อว่ารถยนต์ที่พิพาทมีอยู่จริง ซึ่งในความเป็นจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น เนื่องจากเลขเครื่องรถยนต์และเลขตัวถังของรถยนต์ที่พยานได้ทำสัญญาเช่าซื้อกับบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ทั้งสองไม่ได้อยู่ในสารบบของบริษัทผู้ผลิตรถยนต์ หากพยานผ่อนชำระค่างวดครบก็ไม่สามารถเป็นเจ้าของรถยนต์ได้ รถยนต์ที่ผู้ถูกร้องนำมาแสดงให้พยานดูก่อนการทำสัญญาเช่าซื้อเป็นรถยนต์ที่มีรุ่นและสีตรงกันเท่านั้น พยานจึงร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลปทุมวันให้ดำเนินคดีนายสมชายและนายสิทธิชัยเพิ่มเติม หลังจากที่ได้ร้องทุกข์ให้ดำเนินคดีผู้ถูกร้องในข้อหาร่วมกันฉ้อโกงทรัพย์ เมื่อพนักงานสอบสวนได้สรุปมีความเห็นสั่งฟ้องและส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ พนักงานอัยการได้มีความเห็นสั่งไม่ฟ้องนายสมชายและนายสิทธิชัย โดยให้เหตุผลว่าพยานไม่ได้ร้องทุกข์ภายในอายุความสามเดือนสำหรับนางสาวดารัตน์ อ่อนสะอาด และนางสาววัลย์ลดา ทองอ่อน พยานถอนคำร้องทุกข์ ส่วนกรณีที่ทราบว่าผู้ถูกร้องถูกจับกุมและดำเนินคดีอื่นนั้น พยานไม่ได้สอบถามจากผู้ถูกร้องหรือเจ้าพนักงานราชทัณฑ์เกี่ยวกับคดีที่ผู้ถูกร้องถูกจับกุม แต่ทราบว่าผู้ถูกร้องถูกจับกุมดำเนินคดีที่สถานีตำรวจนครบาลลุมพินี และศาลได้ตัดสินคดีแล้ว โดยผู้ถูกร้องถูกคุมขังอยู่ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครและมีคดีอาญาอื่น ๆ อีก ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ดำเนินการอายัดตัวผู้ถูกร้องไว้ดำเนินคดีในความผิดที่เกี่ยวข้อง หลังจากที่ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษา พยานไม่เคยได้รับเงินตามคำพิพากษาจากฝ่ายผู้ถูกร้องหรือผู้ร่วมกระทำความผิดคนอื่น และพยานไม่เคยถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย

นายโสภณ เจนจาคะ ชี้แจงต่อศาลรัฐธรรมนูญว่า พยานเป็นผู้ยื่นขอปล่อยตัวชั่วคราวผู้ถูกร้องตั้งแต่วันฟ้องคดี คือ วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องไม่สามารถหาเงินค่าเสียหายมาชำระแก่ผู้เสียหายได้ ศาลจึงพิพากษาจำคุกผู้ถูกร้อง ๔ เดือน และให้ใช้ค่าเสียหาย จำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท พยานจึงยื่นขอปล่อยตัวชั่วคราวผู้ถูกร้องโดยใช้เงินสดและสัญญาประกันเดิม พยานไม่เคยรู้จักร้อยตำรวจเอกเขมรินทร์ หัสศิริ (ยศในขณะนั้น) เท่าที่พยานจำได้ในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘

หมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ของศาลแขวงปทุมวัน มีผู้เสียหายในคดีดังกล่าว ๒ คน (จำชื่อไม่ได้) มีค่าเสียหายจำนวน ๒๐๐,๐๐๐ บาท และผู้เสียหายไม่เคยแจ้งว่ามีค่าเสียหายจำนวน ๒,๘๕๓,๑๕๘.๗๕ บาท ในระหว่างพิจารณาคดีผู้ถูกร้องได้ตกลงจะชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย ภายในวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ แต่ไม่สามารถหาเงินมาชำระให้แก่ผู้เสียหายได้ หลังจากที่ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาแล้วพยานได้ติดต่อผู้เสียหายเพื่อเจรจาชำระหนี้ในวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ และนัดผู้เสียหายมาที่สำนักงานขายของพยาน เนื่องจากผู้เสียหายไม่เชื่อถือว่าผู้ถูกร้องจะสามารถชำระหนี้ได้ โดยพยานได้ตกลงผ่อนชำระค่าเสียหาย ๒ งวด งวดแรกชำระในวันเจรจาตกลงกันเป็นเงินจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท รวม ๑๐๐,๐๐๐ บาท งวดที่สองชำระหลังจากงวดแรกประมาณ ๒๐ วัน ผู้เสียหายตกลงว่าเมื่อชำระเงินเสร็จสิ้นแล้วจะร้องขอถอนคำร้องทุกข์ต่อศาลแขวงปทุมวัน ได้มีการบันทึกเป็นเอกสารไว้ และเมื่อครบกำหนดงวดที่ ๒ มีการชำระเงินที่ศาลแขวงปทุมวัน ต่อมาศาลแขวงปทุมวันมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ พยานจำไม่ได้ว่าผู้เสียหายทั้งสองเป็นบุคคลใด เนื่องจากเป็นเวลานานแล้ว และในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องถูกดำเนินคดีเกี่ยวกับเช็คหลายคดี และเอกสารที่มีการบันทึกการชำระหนี้ไม่ได้เก็บไว้ แต่จำได้ว่าผู้เสียหาในคดีดังกล่าวไม่ใช่นายตำรวจ

ผู้ถูกร้องชี้แจงว่า ผู้ถูกร้องรู้จักกับร้อยตำรวจเอก เขมรินทร์ หัสศิริ (ยศขณะนั้น) เนื่องจากเคยทำสัญญาจะซื้อจะขายรถยนต์ จำนวน ๓ คัน แต่ร้อยตำรวจเอก เขมรินทร์ ไม่ได้เป็นผู้เสียหายในคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ หมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ พยานหลักฐานของผู้ร้องไม่เกี่ยวข้องกับคดีดังกล่าว เนื่องจากการฟ้องคดีดังกล่าวต้องมีจำเลย รวม ๓ คน แต่ในคดีที่ผู้ร้องอ้างเป็นพยานหลักฐานเพิ่มเติมมีจำเลยเพียงคนเดียว คือ ผู้ถูกร้อง ซึ่งไม่เป็นไปตามสำนวนในคดีที่มีการฟ้องผู้ถูกร้องที่ศาลแขวงปทุมวัน และในคดีดังกล่าวไม่มีคำพิพากษาให้ผู้ถูกร้องใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหาย จำนวน ๒,๘๕๓,๑๕๘.๗๕ บาท ตามบัญชีทรัพย์ที่เสียหาย ส่วนคดีที่ผู้ร้องกล่าวอ้างพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการน่าจะมีความเห็นสั่งไม่ฟ้อง เนื่องจากผู้ถูกร้องกับพวกไม่ได้ฉ้อโกงเงินตามสัญญาจะซื้อจะขายกับผู้เสียหายตามที่มีการแจ้งความร้องทุกข์ และการซื้อรถยนต์ทั้ง ๓ คัน เป็นการทำสัญญาเช่าซื้อจากบริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ ไม่ได้ซื้อจากผู้ถูกร้องกับพวก ประกอบกับข้อเท็จจริงของผู้ร้องที่อ้างว่าผู้เสียหายลงชื่อรับรองในหน้าปกสำนวนในคดีดังกล่าว ไม่อาจรับฟังได้ เนื่องจากผู้ที่ลงลายมือชื่อในช่องโจทก์เป็นพนักงานอัยการเท่านั้น ผู้เสียหายไม่ได้เป็นโจทก์ร่วม อีกทั้งลายมือชื่อในช่องโจทก์ที่ผู้เสียหายรับรองว่าเป็นลายมือชื่อของผู้เสียหายในคดีดังกล่าวจริง ไม่เหมือนกับลายมือชื่อในหน้าปกสำนวน ประกอบกับไม่มีพนักงานรับรองว่าผู้เสียหายเป็นผู้ลงลายมือชื่อด้วยตนเองหรือเป็นผู้เสียหาย ศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาในคดีดังกล่าวเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องไปฟังคำพิพากษาโดยไม่ได้ถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังในเรือนจำแต่อย่างใด และได้เจรจาชดใช้

ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย แต่ในวันฟังคำพิพากษาผู้ถูกร้องไม่สามารถนำเงินไปชำระให้แก่ผู้เสียหายตามคำพิพากษา ผู้ถูกร้องได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวโดยนายโสภณ เจนจาคะ พี่ชายผู้ถูกร้องนำเงินสดวางเป็นหลักประกัน หลังจากศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาแล้ว ผู้ถูกร้องและนายโสภณ นัดผู้เสียหายทั้งสองเจรจาที่สำนักงานขายรถยนต์ของนายโสภณ และตกลงจ่ายเงินให้ผู้เสียหายทั้งสองคนคนละ ๑๐๐,๐๐๐ บาท ตามคำพากษา โดยขอจ่ายเป็นสองงวด งวดแรกจ่ายเป็นเงินสดในวันเจรจาตกลงกัน คนละ ๕๐,๐๐๐ บาท รวม ๑๐๐,๐๐๐ บาท งวดที่ ๒ จ่ายหลังจากจ่ายงวดแรกประมาณ ๒๐ วัน เมื่อครบกำหนดงวดที่ ๒ นายโสภณ นำเงินไปจ่ายแก่ผู้เสียหายทั้งสองอีกคนละ ๕๐,๐๐๐ บาท รวม ๒๐๐,๐๐๐ บาท โดยนัดตกลงจ่ายเป็นเงินสดที่ศาลแขวงปทุมวัน มีบันทึกตกลงชดใช้ค่าเสียหายและใบรับเงินค่าเสียหาย เมื่อชำระหนี้ครบถ้วนผู้เสียหายจะยื่นถอนคำร้องทุกข์ต่อศาลแขวงปทุมวันในวันที่ได้รับเงินค่าเสียหายงวดที่ ๒ ซึ่งผู้เสียหายยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ แต่เอกสารการชำระหนี้และเอกสารสำเนาคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ ผู้ถูกร้องไม่ได้เก็บไว้และไม่สามารถขอคัดถ่ายเอกสารได้เนื่องจากเป็นระยะเวลานานแล้ว ประกอบกับเอกสารดังกล่าวถูกทำลายตามวิธีการของศาลยุติธรรมแล้ว ผู้ถูกร้องไม่ได้ยื่นอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เนื่องจากมีการชดใช้ค่าเสียหายตามคำพิพากษาก่อนครบระยะเวลาอุทธรณ์ และเมื่อผู้เสียหายยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ก่อนวันครบกำหนดระยะเวลาอุทธรณ์ ศาลแขวงปทุมวันได้มีคำสั่งให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงปทุมวันได้ส่งสำเนาปกหน้าสำนวน สำเนาคำพิพากษาคดีหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ และสำเนาบันทึกการปลดทำลายสำนวนความและเอกสารประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๙ ที่รับรองสำเนาโดยเจ้าพนักงานศาลยุติธรรมชำนาญการพิเศษ

เลขานุการศาลอุทธรณ์มีหนังสือชี้แจงต่อศาลรัฐธรรมนูญว่า คดีของศาลแขวงปทุมวันหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ คดีหมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ระหว่าง พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด กองคดีแขวงปทุมวัน โจทก์ กับ ผู้ถูกร้อง จำเลย ไม่ได้ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์

บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๑. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

มาตรา ๘๒ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของแต่ละสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิกว่าสมาชิกภาพของสมาชิกคนใดคนหนึ่งแห่งสภานั้นสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๐๑ (๓) (๕) (๖) (๗) (๘) (๙) (๑๐) หรือ (๑๒) หรือมาตรา ๑๑๑ (๓) (๔) (๕) หรือ (๗) แล้วแต่กรณี และให้ประธาน

แห่งสภาที่ได้รับคำร้อง ส่งคำร้องนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้นั้นสิ้นสุดลงหรือไม่

เมื่อได้รับเรื่องไว้พิจารณา หากปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่าสมาชิกผู้ถูกร้องมีกรณีตามที่ถูกร้องให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้สมาชิกผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้ว ให้ศาลรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยนั้นไปยังประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่ง ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันที่หยุดปฏิบัติหน้าที่ แต่ไม่กระทบต่อกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปก่อนพ้นจากตำแหน่ง

มิให้นับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาซึ่งหยุดปฏิบัติหน้าที่ตามวรรคสองเป็นจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎรหรือวุฒิสภา

ในกรณีที่คณะกรรมการการเลือกตั้งเห็นว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาคนใดคนหนึ่งมีเหตุสิ้นสุดลงตามวรรคหนึ่ง ให้ส่งเรื่องไปยังศาลรัฐธรรมนูญเพื่อวินิจฉัยตามวรรคหนึ่งได้ด้วย

มาตรา ๙๘ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ฯลฯ ฯลฯ

(๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม หรือกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยความผิดของพนักงานในองค์การหรือหน่วยงานของรัฐ หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกู้ยืมเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดในความผิดฐานเป็นผู้ผลิต นำเข้า ส่งออก หรือผู้ค้า กฎหมายว่าด้วยการพนันในความผิดฐานเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก กฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ หรือกฎหมายว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในความผิดฐานฟอกเงิน

ฯลฯ ฯลฯ

มาตรา ๑๐๑ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง เมื่อ

ฯลฯ ฯลฯ

(๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘

ฯลฯ ฯลฯ

๒. พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑

มาตรา ๗ ให้ศาลมีหน้าที่และอำนาจพิจารณาวินิจฉัยคดี ดังต่อไปนี้

ฯลฯ ฯลฯ

(๕) คดีเกี่ยวกับการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา

ฯลฯ ฯลฯ

๓. ประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๓๔๑ ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๓๔๘ ความผิดในหมวดนี้ นอกจากความผิดตามมาตรา ๓๔๓ เป็นความผิดอันยอมความได้

๔. ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๓๕ คำร้องขอถอนฟ้องคดีอาญาจะยื่นเวลาใดก่อนมีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็ได้ ศาลจะมีคำสั่งอนุญาตหรือมิอนุญาตให้ถอนก็ได้ แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควรประการใด ถ้าคำร้องนั้นได้ยื่นในภายหลังเมื่อจำเลยให้การแก้คดีแล้ว ให้ถามจำเลยว่าจะคัดค้านหรือไม่ แล้วให้ศาลจดคำแถลงของจำเลยไว้ ในกรณีที่จำเลยคัดค้านการถอนฟ้อง ให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย

คดีความผิดต่อส่วนตัวนั้น จะถอนฟ้องหรือยอมความในเวลาใดก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้ แต่ถ้าจำเลยคัดค้าน ให้ศาลยกคำร้องขอถอนฟ้องนั้นเสีย

ประเด็นวินิจฉัย

สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้อง สิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) หรือไม่ นับแต่เมื่อใด

พิเคราะห์แล้วเห็นว่า เมื่อข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่าศาลแขวงปทุมวันมีคำพิพากษาในคดีอาญาหมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ หมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ เรื่อง ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ระหว่าง พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุด กองคดีแขวงปทุมวัน โจทก์ กับ นายสิระ เจนจาคะ (ผู้ถูกร้อง) จำเลย ซึ่งจำเลย (ผู้ถูกร้อง) ให้การรับสารภาพต่อศาล ศาลจึงมีคำพิพากษาว่า นายสิระ เจนจาคะ จำเลย (ผู้ถูกร้อง) มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๓๔๑ รวมสองกระทง ให้จำคุกกระทงละ ๔ เดือน เรียงกระทงลงโทษรวมจำคุก ๘ เดือน รับสารภาพเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาลดโทษให้กึ่งหนึ่งตามมาตรา ๗๘ คงจำคุก ๔ เดือน กับให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาทรัพย์ ๒๐๐,๐๐๐ บาท แก่ผู้เสียหายและริบสัญญาจะซื้อจะขาย ประกอบกับเลขานุการศาลอุทธรณ์ได้มีหนังสือชี้แจงต่อศาลรัฐธรรมนูญว่า คดีของศาลแขวงปทุมวัน หมายเลขดำที่ ๘๑๒/๒๕๓๘ หมายเลขแดงที่ ๒๒๑๘/๒๕๓๘ ดังกล่าว ไม่ได้ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์แต่อย่างใด และผู้เสียหายในคดีดังกล่าว (พันตำรวจตรี เขมรินทร์ หัสศิริ) ได้ชี้แจงต่อศาลรัฐธรรมนูญพร้อมมีเอกสารหลักฐานว่าเป็นผู้เสียหายในคดีจริงและไม่เคยรับเงินจากผู้ฟ้องคดี และไม่ได้ถอนคำร้องทุกข์ต่อศาลแขวงปทุมวันดังที่ผู้ถูกร้องกล่าวอ้าง สอดคล้องกับคำชี้แจงและพยานหลักฐานที่ผู้บังคับการกองทะเบียนประวัติอาชญากรและอัยการพิเศษฝ่ายคดีศาลแขวง ๖ (ปทุมวัน) ส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญว่ามีคำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวันลงโทษจำคุกผู้ถูกร้องในคดีดังกล่าวจริง ดังนั้น เมื่อประมวลกฎหมายอาญา ภาค ๒ ความผิด ลักษณะ ๑๒ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ มาตรา ๓๔๑ ความผิดฐานฉ้อโกง บัญญัติไว้ในหมวด ๓ ของลักษณะ ๑๒ โดยมาตรา ๓๔๑ บัญญัติว่า “ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังว่านั้น ได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ....” กรณีของผู้ถูกร้องซึ่งต้องคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดของศาลแขวงปทุมวัน อันเป็นการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา และคดีดังกล่าวมิได้มีการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวันต่อศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวันคดีนี้จึงเป็นอันถึงที่สุดเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาอุทธรณ์แล้ว ผลแห่งคดีถึงที่สุดย่อมเป็นไปตามคำพิพากษาของศาลแขวงปทุมวัน ผู้ถูกร้องจึงเป็นบุคคลที่เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา อันเป็นลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๙๘ (๑๐) และเป็นเหตุให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องต้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ข้อโต้แย้งของผู้ถูกร้องที่อ้างว่าตนได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวระหว่างอุทธรณ์โดยมีนายโสภณ เจนจาคะ พี่ชายของตนเป็นผู้ยื่นคำร้อง ต่อมาผู้เสียหายในคดีนี้ได้ยื่นคำร้องขอถอนคำร้องทุกข์ต่อศาล และศาลแขวงปทุมวันอนุญาตให้ถอนคำร้องทุกข์และให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความ โดยผู้ถูกร้องไม่มีเอกสารหลักฐานใดที่จะให้เชื่อได้ว่าเป็นจริงดังที่กล่าวอ้าง คงมีแต่การอ้างอิงพี่ชายของผู้ถูกร้อง คือ นายโสภณ เจนจาคะ เป็นพยาน จึงไม่มีน้ำหนักให้รับฟังได้ ส่วนข้อโต้แย้งอื่น ๆ ของผู้ถูกร้องส่วนใหญ่ก็เป็นเพียงการกล่าวอ้างลอย ๆ จึงไม่อาจรับฟังได้เช่นกัน

ด้วยเหตุดังกล่าวมาข้างต้น สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องจึงสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบกับ มาตรา ๙๘ (๑๐)

ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อไปมีว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงนับแต่เมื่อใด

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๐ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มตั้งแต่วันเลือกตั้ง” มาตรา ๑๐๑ บัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ ... (๖) มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๙๘ ...” และมาตรา ๙๘ บัญญัติว่า “บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ... (๑๐) เคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญา ...” บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยลักษณะต้องห้ามของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรณีห้ามมิให้บุคคลใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ย่อมมิได้มีผลบังคับใช้เฉพาะแก่บุคคลในขณะเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งเท่านั้น แต่ลักษณะต้องห้ามดังกล่าวจะต้องไม่มีอยู่ตลอดระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย ดังนั้น หากปรากฏเหตุอันมีลักษณะต้องห้ามเกิดขึ้นแก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนใด ย่อมมีผลทำให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคนนั้นสิ้นสุดลงทันที ดังนั้น เมื่อผู้ถูกร้องเคยต้องคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ที่กระทำโดยทุจริตตามประมวลกฎหมายอาญาเมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๘ ผู้ถูกร้องจึงเป็นบุคคลที่ต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ในวันที่ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒ แล้ว และเมื่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๐ บัญญัติให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเริ่มตั้งแต่วันเลือกตั้ง ดังนั้น จึงถือว่าสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงนับแต่วันเลือกตั้ง คือ วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒

เมื่อสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องซึ่งเป็นตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งว่างลง จึงต้องดำเนินการตราพระราชกฤษฎีกาเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้งขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลง ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๕ วรรคหนึ่ง (๑) ประกอบมาตรา ๑๐๒ จึงให้ถือว่าวันที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงในกรณีนี้ คือ วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๔ อันเป็นวันที่ศาลรัฐธรรมนูญอ่านคำวินิจฉัยให้คู่กรณีฟังโดยชอบ ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๖๑ มาตรา ๗๖ วรรคหนึ่ง

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๖) ประกอบมาตรา ๙๘ (๑๐) นับแต่วันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คือ วันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ และให้ถือว่าตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง กรุงเทพมหานคร เขตเลือกตั้งที่ ๙ ว่างลงตั้งแต่วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๔ ซึ่งเป็นวันที่ศาลรัฐธรรมนูญได้อ่านคำวินิจฉัยให้คู่กรณีฟังโดยชอบแล้ว

นายบรรจงศักดิ์ วงศ์ปราชญ์
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ ๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐ (อาคารราชบุรีดิเรกฤทธิ์)
๑๒๐ หมู่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐
โทรศัพท์ ๐ ๒๑๔๑ ๗๗๗๗ โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๙๕๒๒
http://www.constitutionalcourt.or.th
E-mail: saraban@constitutionalcourt.or.th